moj MIKRO

jun 1987., br. 6, godina 3, cena 700 dinara

Uslužni programi:
Meni za C-64

Hardverski saveti za spektrumovce

Zanimljivosti:
Linijski kod, šta je to?

Prilog:
Programski jezik modula-2

Računari:
Test pravog AT kompatibilca (accel 900)
Nova programska koncepcija IBM PC

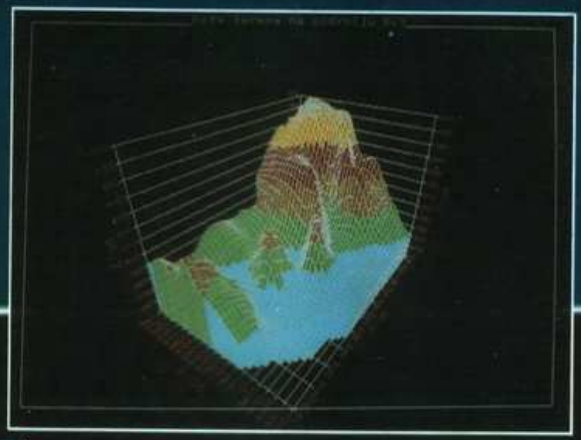

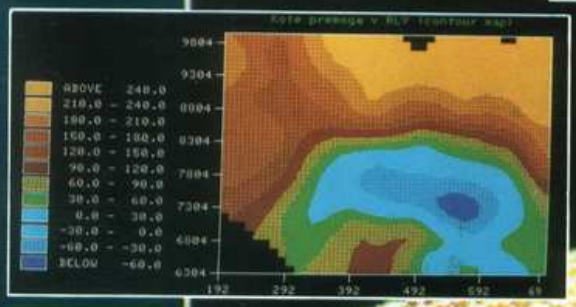

Računarska tehnologija u geologiji

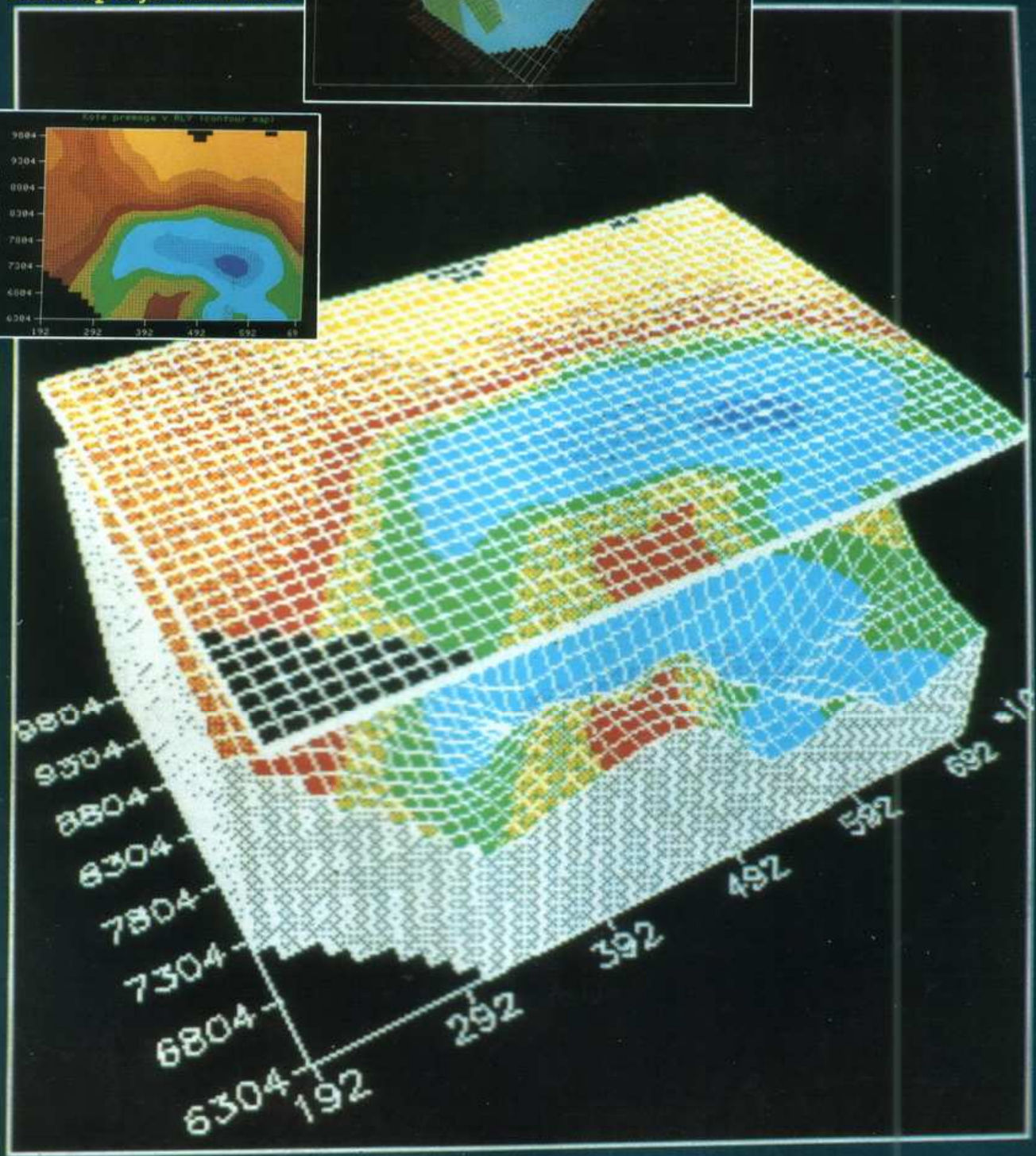

AUTOCAD®

Roland DG
ROLAND DG CORPORATION

CHERRY

EPSON

EPSON – matrični i laserski štampači
ROLAND – ploteri formata A3, A2, A1
CHERRY – grafička tablica
AutoCAD – softverski paket

LASERSKI ŠTAMPAČ JEVTINIJI OD 5.000 DM

Generalni in izključni zastopnik za Jugoslavijo:

avtotehna

LJUBLJANA TOZD Zastopstva, Celovška 175, 61000 Ljubljana
telefon: (061) 552-341, 552-150
telex: 31 639

Predstavništva

Beograd: Kondina 1, telefon: (011) 326-484, telex: 11450 yu avtena, poštni predal 623.
Zagreb: Jurišićeva 2a, telefon: (041) 42-469, telex: 21441 yu avtena, poštni predal 28
Sarajevo: Đure Đakovića 6, telefon: (071) 25-103, telex: 41255 yu avtena.
Skopje: Dame Gruev 3, telefon: (091) 231-452, telex: 51217 yu avtena.
Split: Rade Končara 76, telefon: (058) 512-822, telex: 26198 yu avtena.
Varaždin: Braća Radića 16, telefon: (042) 49-466, telex: 23045 yu avtena.
Rijeka: Nikole Tesle 9, telefon: (051) 30-911, telex: 24216 yu avtena.

MOJ MIKRO

jun 1987., br. 6, godina 3

Cena 700 dinara

SADRŽAJ

Hardver

Test: Multitech accel 900 8
Nova softverska koncepcija IBM 10

Softver

Meni za C-64 28
Modula-2 31
Domaća pamet 40

Praksa

Programabilni interfejs za džojstik 23
Napajanje spectruma preko televizora 24

Zanimljivosti

Računarska tehnologija u geologiji 4
Linijski kod 16

Rubrike

Mimo ekrana 12
Mali oglasi 42
Nagradna zagonetka 52
Vaš mikro 54
Tačka na i 56
Igre 57
Pomagajte, drugovi 66

Na naslovnoj strani: Ekranski snimci napravljeni su u saradnji sa Računarskim centrom Geološkog zavoda iz Ljubljane. Prikazuju nekoliko primera obrade geoloških podataka programskim paketom UNIRAS (vidi članak na 4. strani). Upotrebljen je grafički terminal HP 2627A. Foto: Franci Virant.

Strana 16: Linijski kod, praktičan alat za unošenje podataka

MODULA-2 COMPILERS

New is the PTL Modula-2 on CP/M-80.

Interface M2-SDS	PC-DOS	£ 75
Interface M2-SDS-XP	PC-DOS	£185
Modula 2/86 BLS v2.0	PC-DOS	£ 95
Modula 2/86 BLS/8087	PC-DOS	£135
Modula 2/86 BLS/512K	PC-DOS	£180
Volition Mod.2	PC-DOS	£410
Modula Corp.PC Mod.2	PC-DOS	£120
Modula 2/86	CP/M-86	£410
Volition Mod.2	APPLE][	£195
PTL Modula-2	Z80/CP/M-80	£ 45
Hochstrasser Mod.2	Z80/CP/M-80	£145
TDI Modula-2	ATARI 520ST	£ 75
MacModula-2	MACINTOSH	£125

Library source is available with some compilers. Please enquire about other utilities available.

Strana 31: Programski jezik modula-2

Strana 57: Olli and Lissa (na slici) i druge igre

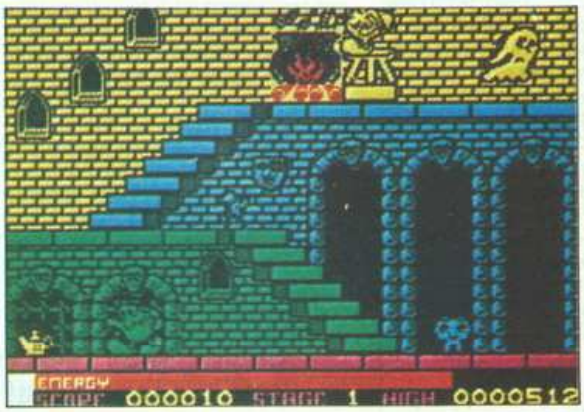

Kad smo materijal za ovaj broj počeli da šaljemo u štampariju, kao da smo se malo uplašili: modula 2, linijski kod, nova softverska koncepcija IBM, kosooki personalni računar kompatibilan sa AT, mašinska i programska oprema u Geološkom zavodu u Ljubljani . . . Pored toga pune strane oglasnih informacija ispod kojih su potpisani renomirani domaći i strani proizvođači i prodavci, od IDC do HP, od MK do Sherwooda . . . Da ne bi junski Moj mikro bio malo suviše ozbiljan 2, pitali smo se. Možda ipak suviše zanemarujemo vlasnike mlinčića, igre i piratski oglasi gore ili dole?

Slučajno smo upravo ovih dana dobili zvanični pregled prodatog tiraža svih jugoslovenskih dnevnih časopisa i revija, lepo razvrstenih po tematici kojom se bave. Razume se da smo pogled odmah svrnuli na rubriku pod naslovom Revije za računare i elektroniku. Kakvo olakšanje! Neumoljivi statistički podaci naime pokazuju da smo na pravom putu. Da vidimo koliko smo u 1986. godini prodali mi koji se svaki mesec pojavljujemo u Yu kioscima sa naslovnim stranama računarskih revija (brojke se odnose na mesečni prosek):

- **Moj mikro: 32.922**
- **Svet kompjutera: 24.565**
- **Računari: 18.819**
- **Trend: 13.769**

Pošto pred sobom imamo i interne podatke za prvo tromesečje ove godine, moramo biti još zadovoljniji: prodati mesečni tiraž se do marta ove godine već podigao na 35.900 primeraka. Pri tome nas naročito raduje što uporno raste pre svega izdanje na srpskohrvatskom jeziku i što sve više pretplatničkih primeraka šaljemo u radne organizacije.

Nije slučajno što takav porast prate i neke druge pojave u našoj široj okolini. Još do pre godinu dana, dve, u dnevnim listovima bismo uzalud tražili »računarske« oglase. Ljubljanski dnevni list »Delo«, na primer, sada skoro svaki dan objavljuje ponude takve vrste. I nije samo reč o hardveru! Kursevi koje organizuju razne ustanove, npr. za rad WordStarom, toliko su posećeni da prijavljeni kandidati često moraju da čekaju na sledeći termin pre nego što sednu za IBM PC ili kompatibilac. Sve više se nudi i domaći softver, doduše često prepisan iz stranih izvora, da ne upotrebimo neki oštriji izraz, ali ipak bar podešen našim prilikama i potreban (čitaj birokratskom uređenju).

Zato smo mirni s obzirom na svoju budućnost i orijentaciju sadržaja. Ali to ne znači i da smo samozadovoljni! Hteli bismo da steknemo što više dobrih spoljnih saradnika, što više »ozbiljnih« članaka. Pri svemu tome smo, dabome, i svesni da ne smemo ostaviti na cedilu one mlade čitaoce koji iz ovog ili onog razloga (a najčešće zbog para, razume se) još ne mogu da razmišljaju o skraćenicama PC, XT, AT, MS-DOS . . . Već za sledeći broj, julski, koji će izaći u povećanom obimu jer će Moj mikro u avgustu mesecu – kao i prošle godine ići na (zasluženi) odmor – pripremamo skup članaka po meri i ukusu početnika: o zaštiti, provali, poukovima, itd. Svi će doći na svoj račun: spektrumovci, komodorovci, amstradovci . . . Računar je ozbiljna stvar, ali zašto da se njime i ne zabavimo?

Glavni i odgovorni urednik revije Moj mikro: VILKO NOVAK ● Zamenik glavnog i odgovornog urednika ALJOŠA VREČAR ● Poslovni sekretar FRANCE LOGONDER ● Sekretarica ELICA POTOČNIK ● Grafička i tehnička oprema: ANDREJ MAVSAR, FRANCI MIHEVC. ● Stalni spoljni saradnici: ČRT JAKHEL, dipl. ing. ZVONIMIR MAKOVEC, DAVOR PETRIĆ, JURE SKVARČ.

Izdavački savet: Alenka MIŠIČ (Gospodarska zbornica Slovenije), predsednica, Cirila BEZLAJ (Gorenje – Procesna oprema, Titovo Velenje), prof. dr Ivan BRATKO (Fakulteta za elektrotehniko, Ljubljana), prof. Aleksander ČOKAN (Državna založba Slovenije, Ljubljana), Borislav HADŽIBABIĆ, dipl. ing. (Energoprojekt, Energo-Data, Beograd), dipl. ing. Miloš KOBE (Iskra, Ljubljana), dr Beno LUKMAN (IS SRS), mag. Ivan GERLIČ (Zveza organizacij za tehniško kulturo, Ljubljana), Tone POLENEC (Mladinska knjiga, Ljubljana), dr. Marjan ŠPEGEL (Inštitut Jožef Stefan, Ljubljana), Zoran STRBAC (Mikrohit, Ljubljana).

MOJ MIKRO izdaje i štampa ČGP DELO, OOUR Revije, Titova 35, 61001 Ljubljana ● Predsednica Skupštine ČGP Delo: SILVA JEREB ● Glavni urednik ČGP Delo: BOŽO KOVAČ ● Direktor OOUR Revije: ANDREJ LESJAK ● Nenaručeni materijal ne vraćamo ● Na osnovu mišljenja Republičkog komiteta za informacije br. 421-1/72, od 25. V 1984, MOJ MIKRO oslobođen je posebnog poreza na promet.

Adresa redakcije: Moj mikro, Ljubljana, Titova 35, telefon: (061) 315-366, 319-798, teleks 31-255 YU DELO ● **Oglasi:** STIK, oglasno trženje, Ljubljana, Titova 35, telefon: (061) 318-570 ● **Prodaja i pretplata:** Titova 35, telefon k. c. (061) 315-366.

Pretplata: za pola godine (6 brojeva) 4200 dinara odnosno za 5 brojeva 3500 dinara; za celu godinu (11 brojeva) 7700 dinara.

Uplate na žiro račun: ČGP Delo, tozd Revije, za Moj mikro, 50102-603-48914

RAČUNARSKA TEHNOLOGIJA I GEOLOGIJA

Uzoran primer upotrebe novog alata

DUŠAN PEČEK
Foto: FRANCI VIRANT

Posetili smo Geološki zavod u Ljubljani, u Parmovoj ulici 37. Našu pažnju su privukli vanredno brzim razvojem na području sistemske računarske i aplikativne opreme. Njihov Računarski centar smešten je u prostoriji koja je osmišljeno podeljena na dve funkcionalne jedinice. U manjoj je centralni računar sa sistemskom periferijom, a u većoj su kružno raspoređena radna mesta sa svom pripadajućom opremom. Šira javnost malo zna o tome šta se radi u tim prostorijama. Možda uglavnom zato što su smešteni u neposrednoj blizini IDC-a, Računarskih sistema Iskra Delta, koji ih zasenjuju i zgradom i famom.

Ne samo servis, nego otvoren sistem

U Računarskom centru ovog zavoda je veoma rano shvaćeno da kvalitet istraživačkog rada i usluga za masu spoljnih pretplatnika zavisi pre svega od načina na koji se koristi računarska oprema i kako se osmišljeno dopunjuje. Za radnu organizaciju koja je pre svega korisnik računarskih sistema odgovor na tu spoznaju bio je svakako velik izazov.

Ali i nužda: na takvom području rada ne može se zamisliti intenzivan rad i uspešni razvoj bez povezivanja sa srodnim ustanovama širom sveta, radi razmene informacija i iskustava i– razume se – saradnje u zajedničkim projektima. Međutim, u ove dve skromne prostorije studij razvoja i opšteg osavremenjivanja svoga računarskog centra niko nije hteo da prepusti nekoj spoljnoj organizaciji. Rešili su da to urade sami.

Pokretačka snaga i autor sistemskog razvoja je diplomirani inženjer Anton Gorup. Bez njegovog znanja i velikog elana Računarski centar danas izvesno ne bi bio ono što jeste. Razume se da su veoma važnu i isto tako presudnu ulogu odigrali i ljudi koji su čelni u Zavodu, kao i njegovi istraživački kadrovi, dakle svi oni koji su odgovorni za razvoj ove delatnosti. Osnovna strategija malog kolektiva – koji se zvanično zove

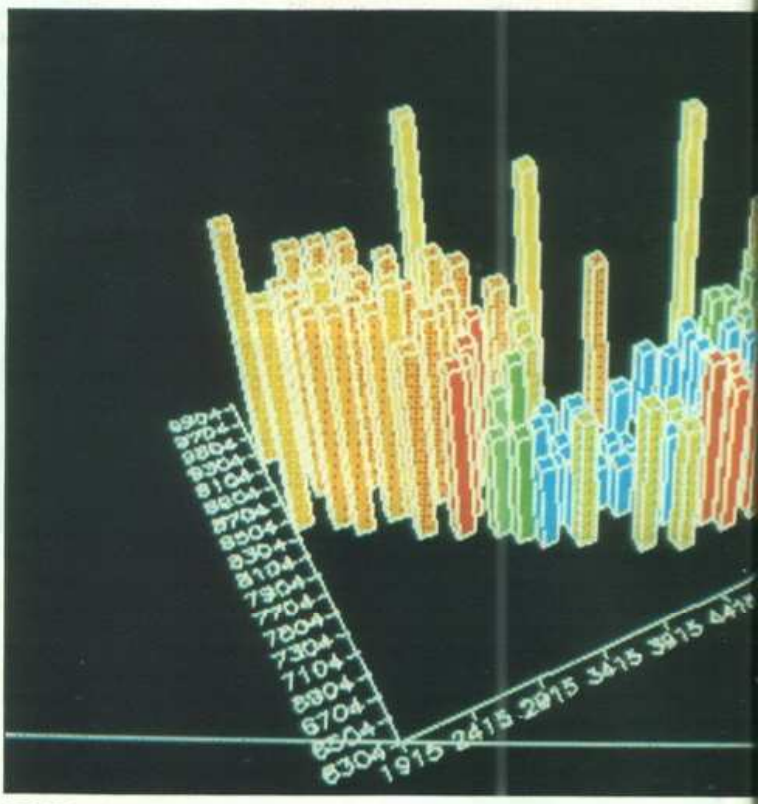

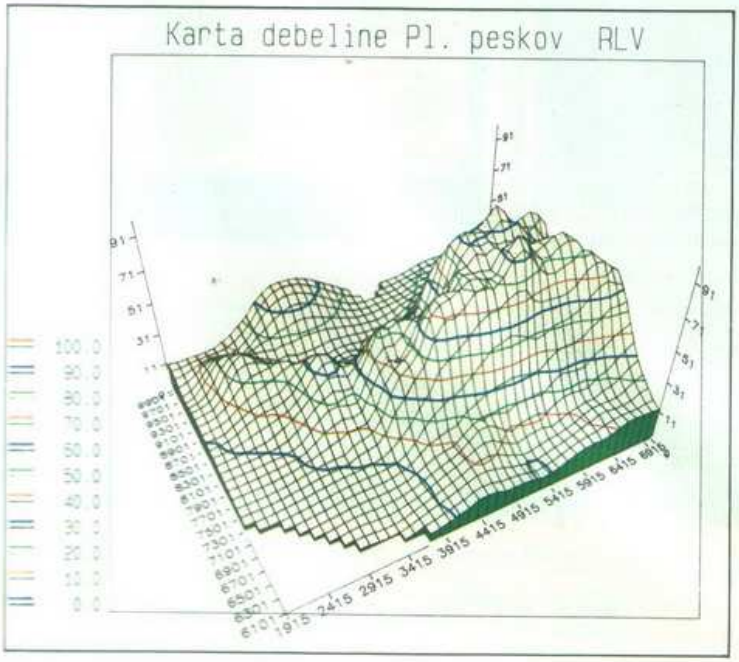

OOUR za istraživanje i razvoj Geologija, geotehnika, geofizika u Geološkom zavodu Ljubljana – uopšte nije zatvoreni centar koji samo obračunava usluge. To je otvoreni sistem u kom pretplatnici kreativno sarađuju i utiču na razvoj.

Za naše prilike pomalo šokantno zvuči podatak da Računarski centar aktivno radi tek od pre dve godine, zato što je za tako kratko vreme računarsku kulturu svoje sredine razvio do zavidnog stepena.

Za svaki projekt su veoma važna polazišta, osnovi, na kojima gradimo ceo sistem. Današnji razvoj upotrebe računarskih sistema u Geološkom zavodu Ljubljana pokazuje da je polazna odluka bila pravilna. Može da se jednostavno izrazi ovom formulom:

Računarski sistem (Hewlett-Packard)	Operativni sistem (UNIX)	Programski jezik (fortran 77, pascal, C)

Shematski prikaz organizacije (vidi crno-belu shemu) podrobnije prikazuje celokupnu raznovrsnost i razgibanost Računarskog centra. Naglašavamo da izraz »računarski centar« treba shvatiti u najširem smislu reči, jer je svaki, pa i najudaljeniji deo računarske mašinske opreme (u Mariboru, Titovom Velenju itd.) sastavni deo Centra.

Mašinska oprema

Srce celokupnog sistema je Hewlett-Packardov računar 9040A. To je višenamenski računar za više korisnika, sa 32-bitnim procesorom. Kapacitet njegove radne memorije je 1,5 Mb. Glavni memorijski medij je disk-pogon tipa vinčester (hard disk), kapaciteta 133 Mb. Za dodatne kopije programske opreme i podataka na raspolaganju su i profesionalni kasetofon HP i jedinica sa magnetnom trakom.

Rad ovim računarom odvija se na šest ekrana:

– dva kolor terminala HP 2627A rezolucije 512 × 390 tačaka
– dva crno-bela terminala HP 2623 rezolucije 512 × 390 tačaka
– alfanumeričkom konzolnom terminalu HP 2622A
– alfanumeričkom terminalu KOPA 1000.

Za grafičko prikazivanje upotrebljavaju se ploter formata A1 HP 7580B i matrični štampač HP 2932.

Ni Geološki zavod nije mogao da odoli privlačnosti »velikoga plavog«. A i zašto da se bore protiv toga? Ukratko, u sistemsku konfiguraciju uključili su još dva sistema tipa XT i jedan sistem tipa AT. Ti sistemi su sa centralnim računarom povezani preko komunikacionog paketa XTALK. A u završnoj fazi je izrada lokalne mreže koja će personalnim računarom

tipa XT i AT sve istraživačke potencijale povezati sa centralnim računarom.

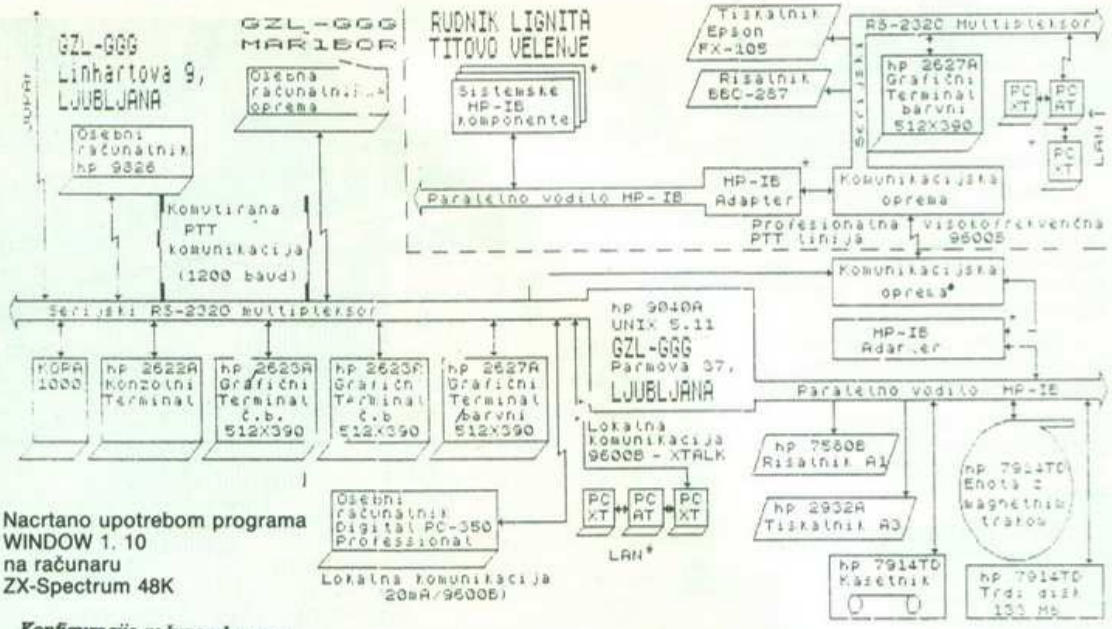

Nacrtano upotrebom programa WINDOW 1. 10 na računaru ZX-Spectrum 48K

Konfiguracija računarske opreme GZL-GGG.

Legenda:
Osebni računalnik = personalni računar
Osebna računalniška oprema = personalna računarska oprema
Paralelno vodilo = paralelna magistrala (sabirnica, bus)
č. b. = c. b. (c. b. = crno-beli)
Risalnik = crtač
Tiskalnik = štampač
Kasetnik = kasetofon
Enota z magnetnim trakom = jedinica sa magnetnom trakom
Trdi disk = hard disk

Sistemska programska oprema

Sistemska programska oprema centralnog računara radi pod okriljem operativnog sistema UNIX 5. 11. Glavni sistemski programi su sledeći: prevodioci za visoke programske jezike fortran 77, pascal i C, asembler za procesor 68000, programski paket Starbase za generisanje profesionalne grafike i sistem za kreiranje struktura podataka Image DBMS.

Na području Ljubljane su glavnom jezgru sistema priključena još dva sporedna jezgra. Prvo je sabijeno oko Digitalovog sistema PC 350 Professional. Taj sistem je plod saradnje sa Međunarodnom agencijom za atomsku energiju u 1983. godini. Sa centralnim sistemom povezan je preko lokalne veze podataka. Računar radi kao inteligentni terminal, jer obuhvata jedinicu za hard disk i floppy disk i grafički terminal visoke rezolucije. Sistemska i aplikativna programska oprema radi u okviru Digitalovoga operativnog sistema RSX.

Drugo sporedno jezgro je sistem HP 9826. Namenjeno je radu i istraživanju na području geofizike, a na centralni sistem priključeno je preko komutirane modemske PTT linije. Pored standardne komunikacione opreme uz oba jezgra rade još i programi za terminalsku emulaciju.

U završnoj je fazi izrade priključak na javnu mrežu za prenos podataka JUPAK, što će omogućiti povezivanje sa mnogim sistemima u zemlji i u inostranstvu. Priključak će biti namenjen pre svega izmeni programske opreme i podataka i omogućiće pristup velikim bazama podataka – informacionim sistemima sa područja geologije i njoj srodnih područja.

Sastavni deo svakodnevnih aktivnosti Geološkog zavoda je terenski rad, razume se. Automatsko unošenje podataka, ažurna analiza i koordinacija kojom se računarski upravlja nisu teorijska pitanja nego životna neophodnost. Zato Geološki zavod već projektuje prenosnu sistemsku opremu radi ažurnog praćenja rada na terenu. Baza za takozvani »terenski računar« biće svakako sistem tipa XT ili AT koji će biti snabdeven dodatnim karticama kao što su one za praćenje i zahvatanje podataka na terenu. Ti sistemi će preko komutiranih telefonskih linija biti priključeni na centralni računar.

To još nije sve. Nadležni u Geološkom zavodu svesni su da se ne smeju zadovoljiti sadašnjom opremljenošću računarskim hardverom, koja je zavidna za naše prilike, nego da i dalje moraju budno pratiti razvoj računarske tehnologije u svetu. Zato se verovatno slučajni posetilac neće iznenaditi ako u bliskoj budućnosti ugleda sisteme koji baziraju na tehnologiji RISC.

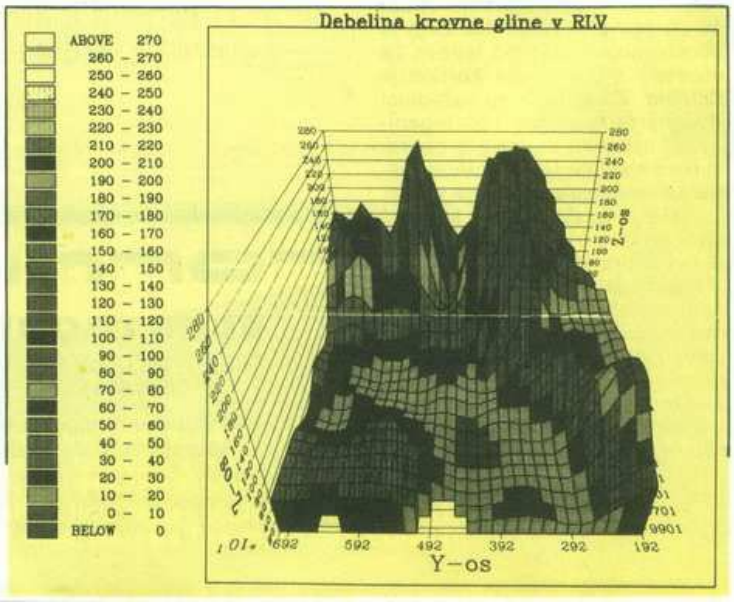

Aplikativna programska oprema

Kad već govorimo o geologiji kao području na kom je primena računara neophodan uslov za uspešan rad, treba da kažemo reč-dve i o programskoj opremi. Geologija je nauka za koju izbor programske opreme nije baš bogat. Po svetu se istraživačkim tehnologijama na ovom području prilazi na razne načine, a analiza merenja i simulacija rezultata umnogome iziskuju i programiranje po porudžbini.

U Računarskom centru Geološkog zavoda osvojeno je i izrađeno mnogo aplikativne programske opreme koja se sada koristi na području geologije, geotehnike i geofizike.

Programski pakt MICROGAS dobijen je u saradnji sa Međunarodnom agencijom za atomsku energiju. Omogućava izračunavanje osnovnih statističkih parametara, faktorsku analizu, diskriminantnu analizu i višestruku korelaciju. Namenjen je radu sa sistemom PC 350, a 1986. godine je u celini prenet na sistem HP 9040A. Saradnici Geološkog zavoda su pri tome program tako preuredili da omogućava kvalitetno iscrtavanje geohemijskih karata i profila crtačem HP 7580B. Paket je podesan za upotrebu na svim područjima gde se upotrebljavaju vrednosti merene po površini ili po profilima.

Značajno dostignuće u 1986. godini bio je programski paket UNIRAS. U tehnološkom smislu znači novu generaciju program-

ske opreme koja koristi računarsku grafiku, a pri tome su naročito naglašeni tačno izračunavanje i bogat izbor različitih grafičkih interpretacija. Korisnici paketa UNIRAS imaju na raspolaganju ove programske module:

– RASPAK, zbirku programskih alata za izradu različitih grafičkih aplikacija u dvodimenzionalnom i trodimenzionalnom načinu i sa punim iskorištavanjem grafičkih radnih stanica,

– GEOPAK, programski modul za višebojno crtanje u visokoj rezoluciji u dve ili tri dimenzije,

– GEOINT – programski alat za interpolaciju između slučajno dispergiranih prostornih tačaka podataka

– KRIGPAK, programski alat za geostatistiku sa punom podrškm za grafičke i statističke aplikacije na području geologije i rudarstva.

Programski paket MISES3 omogućava analizu dvodimenzionalnih ili trodimenzionalnih struktura metodom krajnjih elemenata i primenom izoparametričnih elemenata. Upotrebljava se za modeliranje deformacija, zauzimanja i raspored napregnutosti na velikim objektima (mostovi, nasipi, pregrade, autoputevi, specijalne konstrukcije) i u rudarstvu. Ovaj programski paket omogućava i rešavanje potencijalnih polja, šta se mnogo koristi pri određivanju toka podzemnih voda, bilansa vodovodnih područja i prognoza mogućnosti zahvatanja geotermičke energije. Ovim paketom može se obezbediti celokupan trodimenzionalni grafički prikaz rezultata, unošenje podataka grafičkom tablicom, itd.

Programska oprema za interpretaciju geoelektričnih merenja bazirana je na Zhodyjevom interativnom interpolacionom metodu koji omogućava pretvaranje merne krive u krivu tipa Dar Zarrouk i koji je upotrebljiv za izračunavanje debljine i specifične otpornosti svakoga geoelektričnog sloja.

Priložene slike pokazuju rezultate nekih karakterističnih obrada koje spadaju u svakodnevni posao saradnika Računarskog centra Geološkog zavoda.

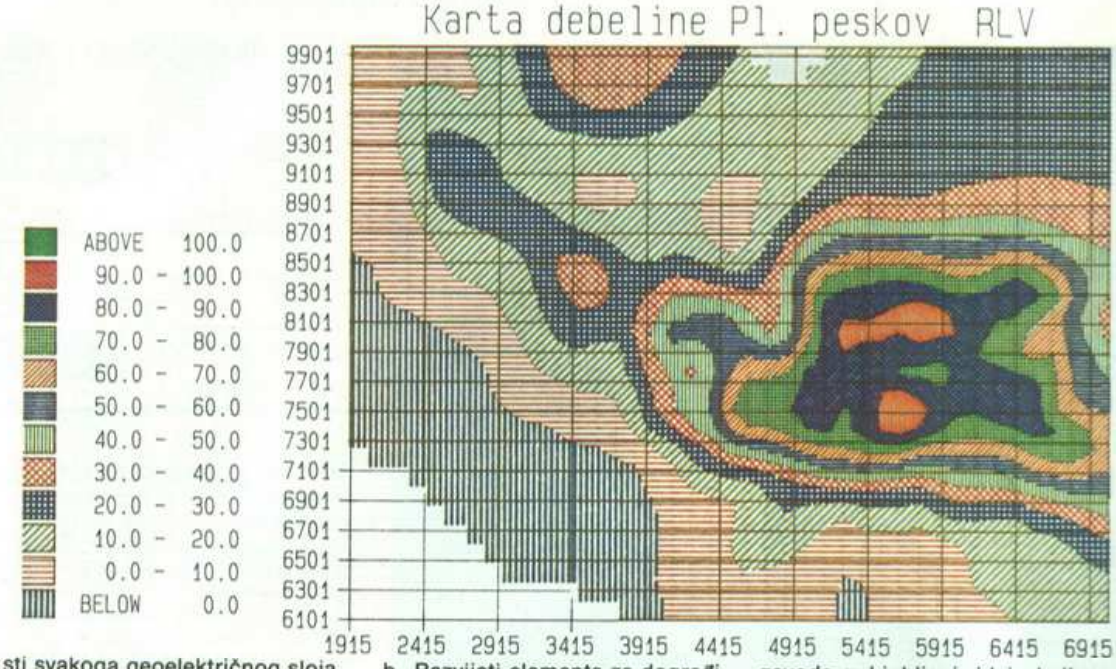

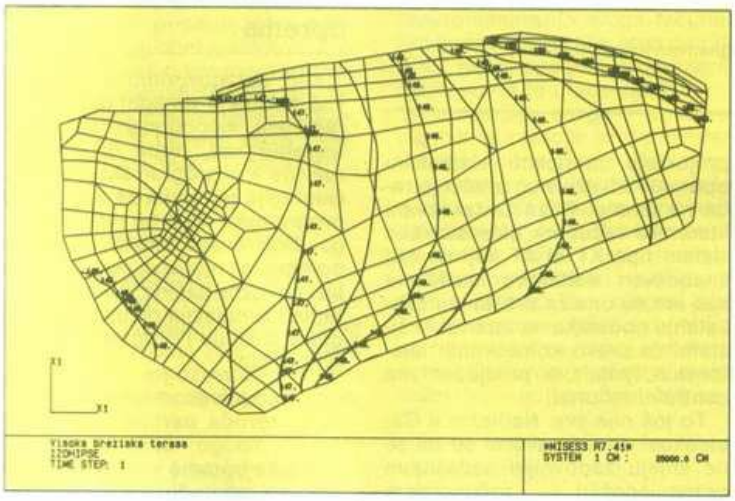

Dva sklopa aktivnosti

Razume se da korištenje i kreiranje nove istraživačko-aplikativne opreme pod okriljem operativnog sistema UNIX iziskuje stručno obrazovane korisnike. Zato je obrazovanje jedan od uslova za uspešno i celishodno korištenje sistema. Zbog toga su saradnici Računarskog centra već organizovali nekoliko kurseva o operativnom sistemu UNIX. Interesovanje korisnika je bilo veoma veliko, kurseve je odslušalo oko pedeset članova Geološkog zavoda, a bilo ih je i iz drugih ustanova.

Napore saradnika Računarskog centra možemo da sažmemo kao dva sklopa aktivnosti, koje su sastavni deo njihove svakodnevnice:

a. Što je moguće bolje iskoristiti instaliranu mašinsku i programsku opremu,

b. Razvijati elemente za dograđivanje računarski podržanih komunikacija, a pri tome:

– razvijati programsku opremu i koristiti mašinsku opremu tako da bude naročito naglašeno tehničko računarstvo,

– razvijati jedinstvenu metodologiju zahvatanja i obrade podataka radi postizanja što je moguće većeg stepena sistematike,

– neprestano obrazovati i podsticati saradnike na upotrebu instaliranih sistema u svakodnevnom istraživačkom radu.

Put koji su prevalili saradnici Računarskog centra Geološkog zavoda u Ljubljani, ideje kojima se rukovode u svom radu, a pre svega rezultati tog rada rečito govore o visokoj osposobljenosti ljudi koji sistemski projektuju i uvode računare kao alat u svome svakodnevnom radu.

Da revija Moj mikro deli naročita priznanja, kao što je na primer turistički karanfil za najuspelije pothvate u Sloveniji ili titula šampiona turizma u Jugoslaviji, izvesno je da bi Geološki zavod iz Ljubljane zaslužio računarsku ružu.

fornirad
INFORMATIKA
TRST – Ul. Cologna 10
– Tel: 040/572106

kućni računari – periferna i opšta oprema – hardver (mašinska oprema) – softver (programska oprema)

fornirad
ELEKTRONIKA
TRST – Ul. Conti 9
– Tel: 040/733332

elektronske komponente – antene – aparature RTV – CB

Ploter formata A3 i A2

tip **HS·A3**
HS·A2

TEHNIČNI PODACI

Format:	DIN A3/DIN A2
Držač za papir:	magnetni
Crtaća površina:	400×290 mm/800×580 mm
Brzina crtanja:	70 mm/s, 35 mm/s
Preciznost crtanja:	0,05 mm/0,25 mm
Crtaći pribor:	rotring pera ili specijalna pera za crtaći pribor
Interfejs:	centronics
Upotrebljivost	za mašinstvo, građevinarstvo, elektro struku i za poslovnu grafiku
Programska podrška:	udružljivost s IBM računarom i postojećim programima (Auto Cad)
	Ugrađen grafički jezik

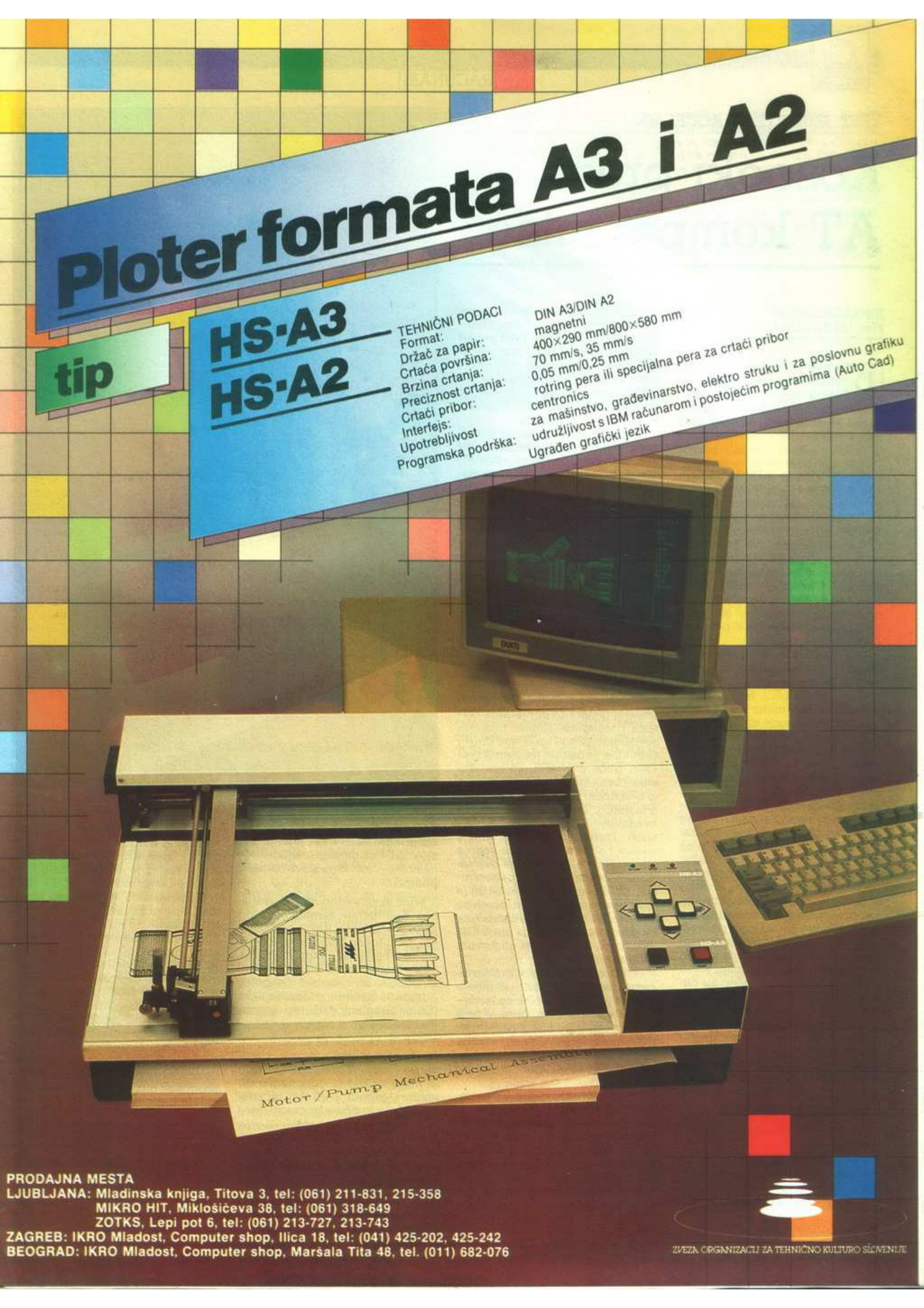

PRODAJNA MESTA
LJUBLJANA: Mladinska knjiga, Titova 3, tel: (061) 211-831, 215-358
MIKRO HIT, Miklošičeva 38, tel: (061) 318-649
ZOTKS, Lepi pot 6, tel: (061) 213-727, 213-743
ZAGREB: IKRO Mladost, Computer shop, Ilica 18, tel: (041) 425-202, 425-242
BEOGRAD: IKRO Mladost, Computer shop, Maršala Tita 48, tel. (011) 682-076

ZVEZA ORGANIZACIJ ZA TEHNIČNO KULTURO SLOVENIJE

TEST: MULTITECH ACCEL 900

Kosooki pravi AT kompatibilac

JONAS ŽNIDARŠIČ
Foto: JANEZ ZRNEC

Da li se još sećate 1986. godine. To je godina koja je nama Jugoslovenima donela mogućnost kupovine pravih PC/XT kompatibilnih mašina. Cene pojedinih komponenata su pale tako drastično da je i preko Ljubelja počela da se valja reka rezervnih delova koje su hakeri kod svojih kuća sastavljali u bezimene kosookce. Autor ovog članka je među ostalim sopstvenik 100 odstotnog PC/XT kompatibilca sa originalnim IBM BIOS-om, ali mu je ostala kompletna zagonetka koja je to firma koja je proizvela ovaj računar. Ni na osnovnoj ploči ni na bilo kojoj od kartica ne može se iščeprkati bilo kaja oznaka koja bi govorila o proizvođaču.

1987. godina nam donosi prve aparate koje tako sastavljamo od delova, ali koji su snažniji. To su prvi at kompatibilci. Iako u Mom mikru nismo o njima još mnogo pisali, nema sumnje da i oni polako prodiru k nama i sve više ih ima na našim stolovima. Prvi razlog tome je što će im do jeseni cena bez sumnje pasti za oko 30 odsto. Za računare tipa PC XT čini se da su već stigli do donje granice: u Minhenu se najosnovnije PC/XT konfiguracija može da dobije već za 1500 maraka, mada će za tu cenu biti potrebno propešačiti nekoliko kilometara od jedne prodavnice do druge.

Takav kod kuće sastavljen aparat obično je praktično potpuno kompatibilan sa uzorom po kom je pravljen, njime može mnogo toga da se učini, a i (u pravim krugovima) da se zaradi. Imaju samo jedan nedostatak: prilično su nepouzdani, brzo se kvare, a uz to nemaju ni garantije. Uzalud će u Minhenu nuditi pokvarenu karticu u zamenu – za malo para malo i muzike.

Zato se ne treba ni čuditi što se velike firme, uprkos nekoliko puta višoj ceni, opredeljuju za računare sa imenom i garantijom.

Multitech

Ovog puta vam predstavljamo jedan od takvih. To je proizvod jedne od većih istočnjačkih fabrika koja se zove Multitech. Njihov PC kompatibilac s oznakom multitech 500 odlikuje se time koliko je mali i kompaktan. U malom kućištu nudi upravo sve što ima i veliki uzor po kom je pravljen.

Multitech 700 zove se njegov veliki brat sa 20 Mb, hard diskom i PC/XT kompatibilnošću.

Ali predmet ovog članka je najzanimljiviji i zasad najkapacitetniji u porodici multitech, ACCEL 900 sa potpunom IBM AT kompatibilnošću.

Spolja . . .

Prvo da ga dobro pogledamo spolja. Dizajn računara ne donosi ništa novo. Reč je o standardnom rasporedu na tri odvojene jedinice: tastaturu, centralnu jedinicu i monitor. Najbolje je da počnemo od osnovnog interfejsa između čoveka i mašine, od tastature.

Ona je mnogo veća od svih na koje smo bili navikli: standardna AT tastatura, proširena dodatnim blokom tastera za pomeranje kursora i tasterima Home, End, Insert, Delete, Page up i Page down. Odluku o dodatnim tasterima svakako treba pohvaliti, ali ono šta smo osetili pri kucanju pokvarilo je prvi dobar utisak koji smo imali o tastaturi. Tasteri se čine nekako neosetljivim na prste, nekako su spori. Treba pomenuti da smo u takvim i sličnim ocenama veoma strogi. Naime, onaj ko na ovu tastaturu pređe sa nekog spectruma, QL-a i »atarija« smtraće da je tastatura »multitecha« potpuno solidna. Ali onaj ko je imao prilike da makar jednom opipa pravi IBM ili »amigu«, mrštiće se nad ovom tastaturom.

U nekim minhenskim prodavnicama već smo videli odlične i upravo jevtine tastature za tajvanske sklopive kompatibilce. Kome kvalitet tastature nije dovoljan, za male pare kupiće novu. ACCEL 900 će bez problema raditi sa svakom AT kompatibilnom tastaturom.

Drugi, nimalo manje važan interfejs između čoveka i mašine je monitor. O Multitechovom crno-belom monitoru može se govoriti samo najbolje. U kućište je već ugrađeno postolje za naginjanje ekrana u najpodesniji položaj, za što je obično potrebno dokupiti posebno postolje. Pored standardna dva dugmeta za podešavanje kontrasta i osvetljenja postoji još i dugme za uključivanje inverzne slike: crna slova na beloj podlozi.

Slika je vanredno mirna i jasna, bez neprijatnih zamagljenja pri skrolovanju slike (tzv. ghost image). Monitor se može priključiti na svaku herkules (kompatibilnu, MDA Monochrom Display Adapter), EGA (Enchanced Graphics Adapter) i čak na standardnu CGA (Color Graphics Adapter) karticu (bez boja, jasno).

Već je vreme da se sa perifernih stvari prebacimo u jezgru. Hardverski hakeri već nestrpljivo čekaju trenutak kad sa odvrtkom u rukama krenemo u utrobu računara. Još će malčice pričekati, jer i spolja ima šta da se vidi.

Prvo pada u oči ono po čemu se ACCEL 900 razlikuje od svoga uzora po kom je pravljen. To je prostor za tri disketne jedinice na desnoj prednjoj strani (dve kod IBM AT). Pitanje je da li je treći otvor potreban ili ne, a u svakom slučaju je nezgodno ako vam bude potreban, a njega nema. U velikim firmama tu će naći mesto kakav tape streamer.

U standardnu AT opremu spadaju sijalice za rad hard diska i za uključivanje, te ključ kojim se računar može da zaključa od radoznalih hakera. Ključ doduše nije jedan od onih valjkastih monstruma koji se skoro ne daju kopirati. Ali ipak služi svojoj svrsi. Uzgred budi rečeno tajvanske AT kopije mogu se u 50 odsto slučajeva otvoriti jednim jedinim ključem.

Pored ključića je taster za resetiranje računara, kada on nagrdi i ne pomaže ni CTRL-ALT-DEL; dobrodošla mogućnost (koju IBM striktno ignoriše).

Iznutra . . .

Vreme je da uzmemo odvrtku u ruku. U standardnom big blue maniru potrebno je odvrnuti pet zavrtanja na poleđini i poklopac

će bez problema skliznuti iz ležaja. A pod poklopcem . . .

Ništa naročito! Ono čime se ACCEL 900 odlikuje ispred svojih rivala iz kosookih zemalja jeste visoki stepen softverske i hardverske kompatibilnosti sa IBM AT. Osnovna ploča je sumnjivo nalik onoj »originalnoj« – sličan je raspored elemenata, šest šesnaestobitnih, dva osmobitna konektora za proširenje, čak i prazna podnožja za BASIC ROM se tu nalaze.

Potpuni spisak sadržaj izgledao bi nekako ovako:

– uređaj za napajanje 190 W
– hard disk Seagate ST-225, 21 Mb
– disketna jedinica NEC, 1.2 Mb
– osnovna ploča
– procesor INTEL 80286
– prazno podnožje za numerički koprocesor 80287
– dva reda po devet RAM čipova 256 512 K (+64 K za parity check)
– četiri podnožja za 64 K BIOS i BASIC (podnožja za BASIC su prazna)
– akumulatorska baterija za napajanje CMOS RAM-a i časovnika
– kristal 12 MHz
– kartica s kontrolerom za dva tvrda i dva flopi diska
– herkules kompatibilna jednobojna grafička kartica
– SPB kartica sa dva serijska (RS 232/c) i dva paralelna (Centronics) izlaza.

Uređaj za napajanje sa 190 vati ima potpuno dovoljno jačine da može bez teškoća da pokreće još ponešto što biste želeli da okačite na njega. Ugrađeni ventilator je prilično bučan. Njegova brzina zavisi od korištenja, ali da ne biste strahovali hoće li se uređaj suviše pregrejati ako se mnogo opterećuje, ugrađen je i automatski osigurač. Uređaj za napajanje u stvari je jedina komponenta u sistemu koja se ne može jednostavno zameniti IBM-ovom. Uzrok je banalan: prekidač za uključivanje nalazi se na drugom mestu, i zato se u kućište ne može ugraditi uređaj za napajanje nekoga drugog proizvođača (za slučaj da se originalni npr. pokvari).

Ono što najviše guta struje bez sumnje je hard disk. Standardno je ugrađen Seagate disk sa oznakom ST-225. Istu oznaku ćete naći ako budete kada otvarali »atarijev« hard disk. Njegova prosečna brzina dostupa je 50 ms. Za AT mašine to i nije naročito brz disk, ko ima dosta para može da nabavi Seagate disk sa maksimalnim dostupom 28 ms. Seagate je pored

Sve dodatne informacije u vezi sa računarom ACCEL 900 tražite na adresi Piters, Ulica pohorskega bataljona 211, 61113 Ljubljana, tel. (061) 341-356.

Tandona i NEC-a jedan od većih proizvođača hard diskova, i zato ne treba brinuti o kvalitetu izrade. U ACCEL 900 mogu se ugraditi dva takva diska, a za treći i četvrti bi bio potreban dodatni kontroler. U kućištu ima mesta za četiri tvrda i jedan »meki« pogon.

Razume se da su mogućne i ostale varijante. Ja upotrebljavam jedan hard disk i dve obične disketne jedinice.

NEC-ova disketna jedinica može da zapiše 1.2 Mb na jednu jedinu floppy disketu (šta je standard za IBM AT). Razume se da ume čitati i pisati na obične diskete formatirane sa 36 K. Pošto je opet reč o renomiranom proizvođaču, možete da budete ubeđeni da je relativno tiha i pouzdana.

Motherboard . . .

Na osnovnoj ploči su opet sve same poznate stvari. Srce računara 80286, pravi šesnaestobitnik, veoma zakočen vezama sa prošlosti. Kompatibilnost sa svojim prethodnikom 8086 plaća skupo. Uzalud postoji i mogućnost načina u tzv. protected modusu, kad nema softvera koji bi iskoristio sve njegove mogućnosti. Jedini operativni sistem koji trenutno iskorištava sav procesorov potencijal je Microsoftov Xenix – redak gost u našim sredinama.

Ritam procesoru daje časovnik sa učestanošću 6 MHz, što odgovara originalnoj brzini IBM AT. Nortonov Sysinfo pokazuje indeks 5.2 zavisno od brzine IBM PC/XT.

Među kompatibilcima smo navikli na izbor između 6 MHz i bar 8 MHz. ACCEL 900 na žalost to nije u stanju. Kristal koji određuje časovnik nalazi se doduše u podnožju, ali kad smo ga zamenili bržim, hard disk se ponekad zaglavio. Sve ostalo je radilo bez problema. Prema tome osnovna ploča je predviđena i za naporniji način rada (našibali smo jo do 10 MHz), ali je kontroler za hard disk ne stiže.

Samo 512 k RAM-a na osnovnoj ploči nas iznenađuje. Svaki tajvanski AT kompatibilac nudi 1 Mb na njoj. Odluka za upola slabiju varijantu verovatno je doneta zbog koncepcije računara – biti ne samo što kompatibilniji nego i što sličniji svom uzoru. Za proširenje memorije (skoro neophodan korak za ovakvu mašinu) biće dakle potrebno kupiti celu karticu.

BiOS firme Award je pored Phoenixovog najrasprostranjeniji među kompatibilcima. Stepen kompatibilnosti je veoma visok. Na računaru smo pokrenuli sve mogućne programe koji plove u piratskim vodama. AutoCAD, Microsoft Windows, Word Star, dBase III Plus, Lotus 1–2–3, Turbo PASCAL, LOGO, SideKick, SuperKey, Microsoft C, Xtalk, itd . . . Rezultat: zasad još nismo našli komercijalni program koji bi radio na originalu, a na ACCEL 900 ne bi.

Kartice . . .

SPB (Serial Parallell Board) kartica omogućava priključenje dva štampača preko paralelnih interfejsa i povezivanje sa spoljnim svetom preko dva serijska RS-232/c linije. Tu možete da ovesite spoljni modem ili štakora. Brzina prenosa je softverski podesiva.

U Accel 900 je standardno ugrađen MGA (Monochrome Graphics Adapter) kartica za grafičku rezoluciju 720 × 348 tačkica. Kartica je hercules kompatibilna, njome se bez teškoća može da crta lotus 1–2–3 i autoCAD.

Možete da birate i između CGA ili EGA kartice. Naročito je zanimljiva ova poslednja, pre svega zato jer ne nastoji da bude bolja od originalne IBM kartice. Dok ostali proizvođači EGA kartica (VEGA, QuadEGA, EVA-EGA, QUBIE ECO itd.) pored EGA kompatibilnosti nude još nešto drugo (hercules grafiku, automatski preklop na CGA standard itd.), Multitech više voli da se drži svoje koncepcije: uči od Velikog Plavog. Na kartici je Award-ov BIOS.

Na svaku od video kartica mogu se bez teškoća ugraditi YU znaci. Potreban je samo neko s programatorom EPROM-ova. To je podatak koji nije nevažan za devojke u našim kancelarijama.

Dakle . . .

Iskustva koja imamo sa hardverom veoma su povoljna. Računar je robustan, kvalitet izrade kartice i osnovne ploče veoma visok. Računar je u šest meseci korištenja podneo mnogo toga, praktično svakodnevno čeprkanje po utrobi, zamenu kartica, eksperimentisanje BIOS-om (Phoenixov BIOS radi bez problema), zamenu kristala, probno zamenjivanje hard diskova, ugradnju dodatnog disketnog pogona itd.

Accel 900 zasad još nije podbacio (a videli smo već kompatibilca koji je odmah čim je prvi put bio uključen ispisao PARITY ERROR), ali najbolje se drži na polju hardverske kompatibilnosti. Sve kartice koje smo u njega uvukli – od EPROM programatora do internog modema. Jedino što bi još trebalo isprobati . . . Kartica sa tri Mb RAM-a i zarolati XENIX!!!

Softver

Uz računar spada potpuno legalan operativni sistem MS DOS 3.1 sa Multitechovom oznakom i nekim dopunskim utility programima na dodatnoj sistemskoj disketi.

Literatura za korisnike je pregledna i ciljana pre svega na prosečnog korisnika (čitaj: sekretarice). Mnogo ilustracija, mnogo primera, neke stvari su rečene dvaput. Informacija ima dovoljno za početak, a ko bude želeo da programira, moraće da zavuče ruku u džep. Dodatne informacije treba platiti.

Hvalimo: – potpunu kompatibilnost sa IBM PC/AT
– robustnost i kvalitet izrade
– monitor

Grdimo: – tastaturu
– časovnik koji radi samo sa 6 MHz
– samo 512 K RAM na osnovnoj ploči

NOVA SOFTVERSKA KONCEPCIJA IBM

»Samo jednom naučite, uvek koristiti . . .«

AKSENTIJE ĐUSIĆ

Dosadašnji sistemi personalnih računara uglavnom nisu bili kompatibilni in harverski ni softverski.

Za veliku većinu običnih korisnika računarske tehnike veoma je važna **jedinstvenost** pri korišćenju i što veća **jednostavnost.**

Sa gledišta običnog korisnika idealan bi bio **jedan** jedini program, koji bi rešavao **sve** zadatke. To se međutim ne može postići, jer različito postavljanje zadataka dovodi do različitih rešenja.

Ako se već to ne može postići, onda treba poštovati bar sledeći zahtev: program za **jednu** određenu primenu treba razviti samo **jedanput,** a koristiti ga **svuda** u jednoj radnoj organizaciji. U tom slučaju korisniku bi rad sa dotičnim programom na **svakom** računaru bio predstavljen **isti** način, pa bi i način rada njime morao samo **jedanput** da se savlađuje . . .

Takav način rešavanja bio bi dobar za korisnika, ali kod dosadašnjih sistema personalnih računara je retko gde primenjen, čak i kada potiču iz iste firme.

Najava nove softverske koncepcije IBM

Zajedno sa predstavljanjem novih personalnih računara PS/2 (v. prošli broj »Mog mikra«) IBM je najavio i novu koncepciju softvera pod zajedničkim nazivom SAA – System Aplications Architecture, tj. sistem aplikacijske arhitekture.

Tom novom koncepcijom softvera IBM treba da pruži maksimalnu podršku korisnicima na svim elementima hardvera IBM. Ta podrška treba pre svega da odlikuje **jednostavnost** i **jedinstvenost** primene na celokupnom harveru.

Time je IBM najavio proizvodnu strategiju za 90-e godine, s tim što će njena realizacija potrajati više godina. S pravom se smatra da je to najveća novina IBM-a još od uvođenja sistema SNA (System Network Architecture), pa čak možda i još od serije računara 360.

Radi realizacije nove koncepcije softvera IBM je definisao sledeće stretegijske ciljeve pod zajedničkom krilaticom »Jednom naučiti, uvek koristiti«:

Jednoobrazna primena

Korisnički programi moraju da funkcionišu na svim elementima hardvera (PS, sistemi bez izuzetka /3x i sistemi /370. **Dijalog** korisnika sa bilo kojim od navedenih IBM sistema **mora da se obavlja na isti način.** Rad sa takvim programom korisnik **uči samo jedanput,** a posle može da ga praktikuje na svim računarima IBM;

Korisniku u nekoj stručnoj službi program se predstavlja **na isti način,** nezavisno od toga da li je u pitanju personalni računar na radnom mestu, neki srednji ili čak veliki računar. Ništa od onoga što se događa u računaru izvan radnog zadatka, korisnika ne interesuje, jer sve to za njega nestaje iza maske na ekranu.

IBM očekuje da će novom koncepcijom softvera ostvariti sledeće elemente jednoobrazne podrške korisniku:

– **oblikovanje ekrana** i opštih elemenata kao što su zaglavlje, polja za podatke i uputstva;

– **tehniku interakcije:** oblikovanje i izbor menija; način oblikovanja i uređenja polja za podatke na ekranu; definisanje načina na koji korisnik unosi podatke; oblikovanje izveštaja; oblikovanje poziva;

– **definisanje i korišćenje tastera:** jednoobrazno oblikovanje tastera; jedinstveni raspored znakova na tastaturi;
jednoobrazno definisanje funkcijskih tastera.

U celini gledano strategijski cilj »Jednoobrazna podrška korisniku« definiše novi standard IBM-a, ostvaren softverom izrađenom prema SAA koncepciji i koga će se IBM u budućnosti stalno pridržavati.

Sistem orijentisan u celosti prema korisniku

Nova tastatura sa 102 tastera predstavlja poboljšanje standarda AT/E. Sada su odvojeni numerički tasteri od kursorskih tastera, i ubuduće će očigledno novo jevanđelje biti dvanaest funkcijskih tastera. I elegantan miš je standardni deo.

Za nove mašine IBM karakteristično je da nisu više onako »pozamašne« kao raniji PC-i. To važi i za novi disk-pogon od 3,5 inča za koji nam se čini da će se zadržati. Glavni prekidač se preselio na prednji deo, a brava je nazad.

Sva standardna vrata vode od matične ploče i zato su sada otvori slobodni za dalja proširenja. Sleva nadesno: priključci za tastaturu, miš, dvosmerni Centronics, RS 232C i video izlaz. Ventilator, ugrađen u sredini, skoro se i ne čuje.

Utroba modela 50: izrada je jevtina, kloniranje će međutim biti skupo, ali neće biti nerešiv problem. Podsistemski elementi mogu s lakoćom da se umeću i uklanjaju.

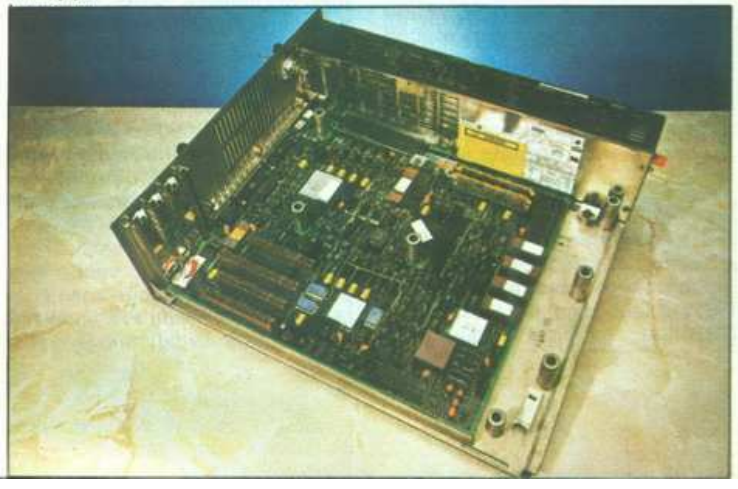

Jednostavno i jedinstveno postupanje korisnika pri rešavanju zadataka je u prvom planu. Korisnika uglavnom ne zanima kako pri tome funkcionišu računar i operativni sistem.

Brže dobijanje obrađenih podataka

Zbog jedinoobraznih programa na svim računarima prikupljanje, obrada i prezentacija obrađenih podataka brže će stizati do krajnjeg korisnika; to će biti naročito ostvareno jednoobraznom komunikacijskom podrškom i jedinstvenim protokolima za komunikaciju između korisnika, sistema i mreža.

Razvoj korisničkih programa orijentisan prema korisniku

Programer koji razvija program za korisnika zna da će program pravilno da funkcioniše ako on koristi definisane standarde za razvoj takvog softvera, a ne mora da vrši nikakve dublje zahvate u sistem računara.

IBM će uskoro objaviti standarde i specifikacije za korisnički softver, tako da će moći da ga koriste sve softverske kuće. Sem toga one će moći da razvijaju programe za povezivanje tuđeg hardvera (van IBM-a) pomoću softverskog SAA interfejsa. Drugi elemenat integracije je IBM System Network Architecture – SNA, koji je ranije objavljen i stalno razvijan.

Mnoge firme su već iskoristile šansu da svoj hardver integrišu u SNA mrežu pomoću OSI – Open System Interconnection.

Najava novoga sistemskog softvera Microsofta

Zajedno sa ovim PS/2 računarima IBM je najavio da će u izradi sistemskog softvera za njih ključnu ulogu imati Microsoft.

Paleta tih novih proizvoda obuhvata nove sistemske, komunikacijske i grafičke programe i to:

Operationi sistem OS/2 za nove računare PS/2 sa »prozorima«.

Istovremeno sa prvom verzijom OS/2 1.0 najavljena je i druga verzija sa višestrukim »prozorima«, koja će se isporučivati industrijskim korisnicima početkom 1988. godine;

Operationi sistem MS DOS 3.3.: najmlađi ogranak DOS-niza sada podržava datoteke iznad 32 Mb uz brži pristup spoljnim velikim memorijama (hard disk) i pojednostavljeno prebacivanje na nacionalne setove znakova;

Grafički korisnički interfejs MS-Windows 2.0.: odlike su mu prozori koji se preklapaju, EMS-podrška i četvorostruko i poboljšanje karakteristika. U prodaji će biti počev od oktobra 1987. godine;

Nezavisni softver za mreže OS/2 LAN za računare 286 i 386: Uz njegovu podršku pojedinačni personalni računari moći će da se koriste za prenos podataka, iako nisu samo za to namenjeni;

U prodaji će biti počev od prvog kvartala 1988. godine;

»Miš« MS-Mouse 7.0.: Isporučivaće se zajedno sa OS/2 verzijama PC-Paintbrusha i PC-Showpartnera. Biće kompatibilan sa IBM portom, a isporučivaće se počev od avgusta ove godine;

Software-Development-Kit – SDK – (Kit za razvoj softvera) za OS/2: Na tržištu SR Nemačke Microsoft će ponuditi za 7500 DM OS/2 paket za razvoj softvera sa beta verzijom novoga operationog sistema MS-OS/2, C-kompajlerom, OS/2 Windowsom i SO/2 LAN-om. U prodaji treba da bude počev od avgusta ove godine.

Prvi svemu navedenom treba imati u vidu da je najmanji »Model 30« novoga IBM PS/2 računara već od 1. aprila ove godine u prodaji po ceni od oko 1.500 dolara, ceni skoro dostupnoj »najzagriženijim« Jugoslovenima.

Sa druge strane posebno treba da nas raduje da sve te inovacije IBM-a još više rasplamsavaju konkurentsku borbu na zapadnom tržištu, koja neminovno dovodi do pada cena računara, što je postalo maltene dnevna pojava!

Za nas Jugoslovene možda i nije bitno što je IBM snizio cenu svoga XT-a u aprilu sa 4.335 na 2.750 maraka za model sa jednim floppy diskom, jer mi i nismo baš zaljubljeni u te originale!

Ali zato je veoma interesantno da je Schneider u SR Nemačkoj snizio cene svim konfiguracijama za 500 maraka počev od aprila ove godine, a zbog male potražnje izbacio iz programa model PC MM/HD 10, tj. model sa jednim floppy diskom i jednim hard diskom, pa se sada iz proverenih izvora može seznati da se taj računar poslednjih dana može kupiti u Minhenu za 2.000 maraka.

A o »tajvancima« nadamo se da ćemo sveže vesti (naravno o sniženju cena njihovim »originalima«) moći da objavimo u sledećem broju!

Novo u izdanju Mikro knjige

pascal PRIRUČNIK

Prevod čuvene knjige

PASCAL User Manual and Report

(trećeg revidiranog izdanja iz 1985. god.)
autora: **Kathleen Jensen** i **Niklaus Wirth**

To je **prva** knjiga o Paskalu, 1974. potekla iz pera N. Wirtha – čoveka koji je stvorio programski jezik Pascal.
To je **osnovna** knjiga o Pascalu, iz koje su učili i prepisivali autori svih ostalih knjiga o Paskalu.
To je **kompletna** knjiga o Pascalu, u prvom delu je priručnik za korišćenje, a u drugom referentna definicija Pascala.
To je najbolja knjiga o Pascalu, i zato se koristi širom sveta na univerzitetima, školama i računarskim laboratorijama kao udžbenik i referenca.

Studenti, đaci, programeri!
Možete imati bilo koju knjigu o Pascalu,
ali uvek će Vam nedostajati **Pascal priručnik**

256 strana formata 17 × 23 cm, latinica. Izlazi iz štampe 1. 9. 1987.
Knjigu možete naručiti po pretplatnoj ceni od **5.600 din,** ako na adresu izdavača do **1. 7. 87.** uplatite odgovarajući iznos. Po izlasku knjige iz štampe cena će biti veća.

Da li znate koji je program broj jedan u obradama baza podataka? Postoji samo jedan odgovor.

dBASE III firme Ashton-Tate

Da li znate da je savremeno poslovanje nemoguće bez dBASE III?
Da li znate da i Vi u Vašem poslu možete koristiti novo dostignuće koje koristi razvijeni svet.
To Vam omogućuje:

dBASE III plus

Knjiga uz koju ćete saznati:
Šta su baze podataka, kako se obrađuju podaci, šta su rezultati obrade.
Knjiga koja će Vam omogućiti da upotrebite program dBASE III za:
- Vođenje stanja magacina i konsignacije, za obračune poslovanja i fakturisanja...
- Evidenciju poslovanja u industriji, medicinskim ustanovama, hotelima, maloj privredi...

Za sve one primene gde je potrebno vođenje evidencije o ljudima, poslovima, vremenima, materijalu i novcu.

Knjiga **dBASE III plus** je napisana na takav način da od Vas ne zahteva prethodno poznavanje računara i programiranja.
Knjiga **dBASE III plus** je za Vas koji već dobro poznajete i koristite dBASE.
Knjiga **dBase III plus** je potpuni vodič za upotrebu programa dBASE II, dBASE III i dBASE III plus. ■ 288 strana formata 17 × 23 cm, latinica.
Autori: Blaže Brdareski dipl. ing. Vladimir Janković dipl. ing.
Dragan Tanaskoski dipl. ing.
Knjiga izlazi iz štampe 1. 10. 1987. Možete je naručiti po pretplatnoj ceni od **7.200 din,** ako na adresu izdavača do **1. 8. 1987.** uplatite odgovarajući iznos. Po izlasku knjige iz štampe cena će biti veća.

Naručujem _____ primeraka knjige Pascal priručnik.

Naručujem _____ primeraka knjige dBASE III plus

Ime: _____

Adresa: _____

Mikro knjiga
P.O.Box 75, 11090 RAKOVICA, BEOGRAD
Kvalitetna i aktuelna literatura iz računarske tehnike!

IFABO '87

TOMAŽ SAVODNIK

Na bečkom sajmištu je od 5. do 9. maja održan međunarodni sajam za kancelarijsku i komunikacionu tehniku, sa izložbom programske opreme. U više od 20 hala bilo je 80.000 posetilaca koji su došli da razgledaju kancelarijski nameštaj, sisteme za obradu podataka i tekstova, opremu za elektronsku obradu podataka, elektronske kancelarijske aparate, organizaciju i komunikaciju u kancelarijama, izložbu programske opreme, obradu novca i poštanske sisteme, štamparsku, kopirnu i mikrofilmsku tehniku i know how u najvišem smislu reči.

Organizator je izneo spisak izlagača u katalogu koji je imao više od pet stotina strana. Verovatno ni pet dana ne bi bilo dovoljno da se razgledaju svi izloženi artikli. Zato ćemo se ograničiti samo na neke najvažnije. Svi oni koji su već na sejmu CeBit predstavili nove proizvode, u Beču su učvršćivali svoje mesto pod suncem. Sajam je još jednom dokazao da proizvođači IBM-PC kompatibilnih računara ničiu kao pečurke posle kiše. Tako

Toshiba T1000 u trci za titulu najmanjeg i najlakšeg PC-a

smo bili svedoci poplave kosookih i jednookih računara.

Poznato je da je IBM već davno osetio taj razvoj u sopstvenom džepu. Zato ne iznenađuje što se opredelio za izradu nove serije Personal System/2. Modele 30, 50, 60 i 80 reklamirali su sa osmehom na ustima. Ubeđeni su da će i najuspešnijim piratima biti potrebno bar pola godine za izradu njihovih prototipova. Ali nov nije samo računar, nego je nova i grafika, DOS 3.3 i korisnički sistem/2. Reći ćemo za sopstvenike starijih verzija da DOS 3.3 radi i s njima.

Atari i Commodore su proširivali horizonte novim modelima. »Amiga 500« je bila aparat za igru i na žalost činilo se da sem dobre grafike i zvuka nije u stanju ništa više da pruži. »Amiga 2000« bila je u većini slučajeva namenjena takođe igrama i tek retko MS-DOS-u. Uopšte je reklamiranje »amiga« bilo raspoređeno na manje trgovce koji svaki na svoj način nastoje da privuku kupce.

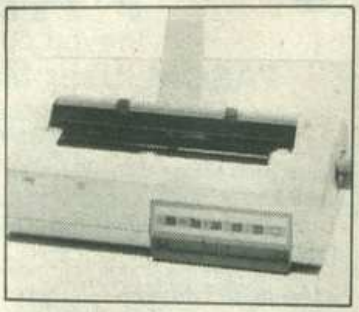

NEC PinWriter P9XL – šta sve mogu matrični štampači

Atari je svojim mega modelima zadovoljio sve ukuse. Mega ST i laserski štampač SLM uključili su se u stono izdavaštvo za otprilike 48.000 šilinga. Tom prilikom je Džek Tremiel (Jack Tramiel) izjavio za austrijske novine da je prethodne godine stopa rasta u njegovoj kompaniji iznosila 83 odsto. Isti rast planira i za ovu godinu. Ne tiče se njega hoće li zbog toga neko preduzeće morati da »jede travu«. Novom linijom ST zadat je težak udarac mnogim američkim preduzećima. Na kraju intervjua je rekao da namerava i dobiti rat koji je objavio računarskoj industriji.

Apple je izlagao »macintosh« SE i II, grafiku i obavezno stono izdavaštvo. CAD na »macintoshu«, stono izdavaštvo i još mnogo toga.

Schneider je predstavio štampač DMP 4000 koji pored pisanja NLQ ima i širinu A3. Navodno je odnos cena-kvalitet povoljan. Cena je otprilike 8.500 šilinga. Pored štampača predstavljena je i Hercules kompatibilna kartica za Schneiderov PC 152, rezolucije 720×348 tačaka, koja može da se priključi na CGA.

Za ljubitelje štampača vest iz NEC-a. PINWRITER P9XL ima sledeća svojstva: 400 znakova na sekund (6 A4 strane na minut), 24 iglice, 360×360 dpi, sedam boja.

Prenosni računari se bore međusobno i već postižu performanse »pravih« stonih računara (do 30 Mb HD). U toj konkurenciji na vrhu ratuju Toshibin T3100 i Compaqov portable III. A ispod njih i Toshibini modeli T 1100 plus i T 1000, Olivettijev M15, NEC MultiSpeed, Sharpovi PC 7200 i PC 7100 . . .

Desktop Publishing ili stono izdavaštvo su reči koje sve češće upotrebljavamo. Pored manjih (jevtinijih) sistema predstavljaju se i veći kao što je Xeroxov Documenter – Personal Publishing System. Rank Xerox je sebi obezbedio veliki prostor na sajmu. Na njemu je predstavio svoj najnoviji proizvod. Svaki dan je izdavao novine o sajmu, a informacije je dobijao i od drugih izlagača s kojima je bio povezan u mreži. U tim mrežama je prevladavao Ethernet sa svojim SK-NET za PC. Stoni sistem je predstavio i Hewlett-Packard. Čine ga računar HP Vectra PC, laserski štampač HP LaserJet II i skener HP ScanJet.

Na kraju još i savet svima koji nameravaju da posećuju slične sajmove. Katalog sa podacima o izlagačima i izlošcima nabavite pre nego što stignete na sajam (time mislimo i da ga pročitate prethodno), jer vam se inače može dogoditi da previdite najzanimljivije.

Xerox Documenter 19" ekran omogućava prikaz celog lista

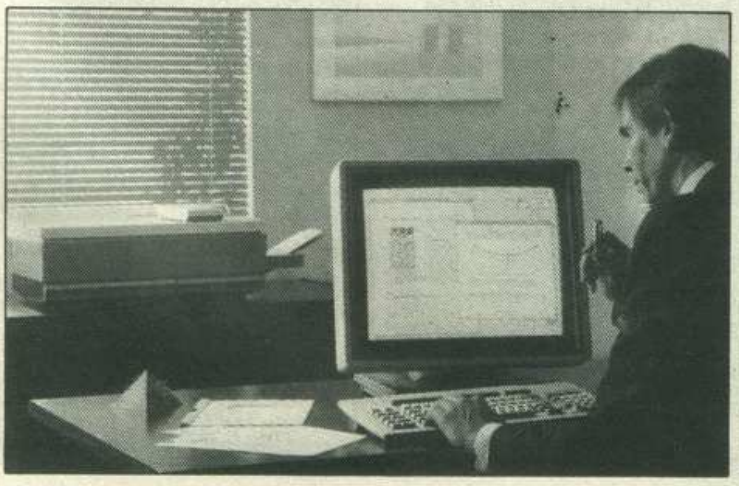

. . . Lepše im zvezde na nebu sjale

Kao što ste mogli da pročitate u prošlomesečnom broju Mog mikra, Commodore International je prošlog meseca »pod tajanstvenim okolnostima« napustio šef njihove britanske filijale Chris Kaday. Nešto malo kasnije je prvi čovek C. Internationala, direktor Tom Rattigan, takođe zalupio vrata za sobom i podneo tužbu protiv svoje nekadašnje firme. Veće direktora je istog trenutka izabralo ne samo naslednika Rattiganu, nego i potpuno novu vodeću ekipu za svoju američku granu. Tona je zamenio Irving Gould, koji je svojevremeno već iskusio šta znači biti predsednik Commodorea. Kako se priča, Mr Gould treba da uvede politiku čvrste ruke na svim ključnim područjima, a pre svega će se prihvatiti prodaje i proširenja američke distributivne mreže. Predstavnica Commodorea ne ume ništa određenije da kaže o Rattiganovom povlačenju, ali spremna je da ponovi izjavu novog šefa. Stiče se utisak da su se nekada poznata preduzeća, koja su zapala u teškoće, odlučila da se opet oslone na svoje noge. To potvrđuje i stanje kod IBM-a. Obračun prvoga kvartala poslovne godine pokazao je 23% manje zarade nego u isto vreme prošle godine, a analitičari su bili prognozirali još mnogo teži udarac. Predsednik John Akers voli da ističe kadrovske promene, gomilu novih proizvoda okupljenih oko serija Personal System/2 i 9370 i povećanje prodaje. I ostali poslovni ljudi gledaju s optimizmom u budućnost: posle najave nove gvožđurije vrednost akcija IBM-a porasla je za 3,75%.

Predviđa se da će Amstrad ubrzo prestati da prizvodi PCW 8512, svoju mašinu za obradu tekstova sa dve disketne jedinice. Navodno je PC 1512 poražavajuće uticao na njegovu prodaju, ali manji 8256 se i dalje dobro drži. Amstrad tvrdi da će odluka zavisiti od zahteva prodavaca. Ta izjava međutim nešto škripi: deo trgovine gde Šuger (Sugar) prodaje svoju gvožđuriju, izveštava o trostrukom premašaju prodaje 8512 u poređenju sa 8256, a mogli ste i da pročitate o tome kako Amstrad na svaki način nastoji da počne prodavati »spectrum Plus 3«.

Atari: evropski PC

Atari Show je krajem aprila na stari kontinent doneo PC sa 512 K RAM, jednom disketnom jedinicom, grafičkom karticom (CGA + EGA + Hercules), paralelni interfejs i 8088 (4,77 odnosno 8 MHz) za 399,95 funti (u SRN Nemačkoj 1.798 maraka, a najavljuje se pojevtinjenje za daljih 100) s porezom. Za 100 funti dobijate monomonitor i idete kući sa 15 funti uštede i fleksibilnijim ekranom nego ako se opredelite za PC 1512. Pored nabrojanog, snažniji model sadrži pet mesta za proširenje po standardu IBM. Varijacije obuhvataju modele sa dve disketne jedinice i

monomenitorom za 599,95 funti i onaj sa po jednim hard osnosno floppy diskom za 999,95 funti. Obe cene uključuju VAT. Osnovni model moći ćete da kupite u junu mesecu, a ostale negde u jesen. U leto će se pojaviti i toliko opevan jevtini laserski štampač koji će stajati manje od 1.000 funti.

Oh, ne, zar opet . . .

Da li se sećata zagonetnih diskusija o tajanstvenim problemima pri upotrebi Amstradovih PC 1512? Evo još jedne koju su praktično potvrdile kolege iz engleske revije Personal Computer World, a na čije izveštaje možemo da se oslonimo. Pokrenite GEM i formirajte RAM disk, a zatim ga spremite (na primer kao D:) među ostale drangulije na stolu (save desktop). OK? Sada isključite mašinu, uključite je i ponovno startujte GEM. Pazi, molim te – a gde li je jedinica D: ? Amstrad je rešio da korisnici GEM-a ne smeju da traće dragoceni memorijski prostor i zato startne procedure unište svaki RAM disk koji ste izvoleli da odredite. Navodno Digital Research saziva srdžbu bogova na sve one koji se usude tvrditi da GEM iziskuje preterano veliki deo memorije. A šta li će reći na to – i šta da učine korisnici novog sistema GEM XM koji preklapa među programima preko RAM diska? Sledeća vest je stimulativnija: PC 1512 sada ima **HC 1512,** komplet koji predstavlja Amstradov ekvivalent **Herculesove** grafičke kartice. Stvar staje 350 maraka, a sami treba da je ugradite u monitor – što se ne može bez lemljenja. Tako će slika na crno-belom monitoru biti mirnija, a prodaja 1512 prema Atarijevom PC-u manja.

Slimline 64

*Evesham Micros, 63 Bridge Street, Evesham, Worcs WR11 4SF, UK (0386 41989) po 20 funti prodaje snobovsko kućište za vaš C-64. Ako već imate GEOS i zato vam se čini da nema smisla kupovati novi 64C, možete novom idealu da se približite ovom kutijom. Cela stvar je veoma nalik onoj u koju je upakovan »128«, a pored onih potrebnih otvora ima još dva za reset odnosno Dolphin DOS i dovoljno prazne površine da ljubitelji spelling checkera mogu da odmore svoja doručja. Znatno veći izdatak (160 funti) predstavlja Excelerator+, disketna jedinica koja realizuje snove vlasnika 64 koji vapiju za jedinicom od 5,25 inča kompatibilnom sa 1541 ali jevtinijom, manjom i jasno, bržom. Nekada je navodno Ostrvo sablažnjavao Enhancer 2000, ali on bi otkazivao ako ste hteli da ga upotrebite s nekim sistemom za brzo učitavanje. Excelerator+ ima takve i uopšte sve komercijalne programe, datoteke ASCII itd. Obećanje da će raditi 25% brže važi samo za one programe koji bi se inače učitavali običnom brzinom i za formatiranje (55 umesto 87 sekunda). Kutija ima 268 * 159 * 47,5 mm, upola manje nego 1541, a zbog metalne konstrukcije ima 2,8 kg. Uređaj za napajanje je spoljni, a pored priključaka za njega na jedinici su još dvoja serijska vrata i prekidač za uključivanje/isključivanje. Na donjoj strani su prekidači DIP kojima možete bez softverskih trikova da menjate brojku uređaja (8, 9, 10 ili 11). Softverski posmatrano sve operacije s novom jedinicom odvijaju se jednako kao sa 1541. Očajni vlasnici kasetofona mogu Excelerator+ zajedno sa malim parčetom gvožđurije (Freeze Frame Mark 4: transfer cartridge) da kupe za 180 funti.*

Rastrešenima

Da li ste već imali prilike da se smejete prijatelju sa hard diskom koji je upravo čvrsto ubeđen da tu negde čeka datoteka o petom članku komarčeve desne zadnje noge samo što on ne može da je nađe? Porblema hara i među poslovnim korisnicima i u SAD programske kuće već dele novi deo tržišta – softver, koji u datoj gomili podataka potraži nešto o čemu ni sami ne znate šta zapravo jeste. Već na sajmu u Hanoveru je kuća Proximity predstavila meko-tvrdu opremu za takve poslove. Njihov Friendly Finder, povezan sa karticom Proximity Board, upravo na zadovoljavajući način obavi posao. Problem: gde li je samo članak u kom se pojavljuje Tip O'Neill? Rešenje: tog lica nigde nema – da li se zadovoljavate sa T Oneilom u toj i toj datoteci? Lotus je navodno primetio da i korisnici njegovog softvera imaju sličnih problema i jednostavno kupio kuću Computer Access Corporation, čiji adut je traženje po tekstovima.

Veliki brat

U rubrici Mimo ekrana mogli ste već da pročitate kako je Mastertronic otkupio programsku kuću Melbourne House i obezdedio joj nezavisnost, ali pod svojim krovom. Australijska kuća Beam, koja piše veći deo Melbourneovog softvera, već je usavršavala najnovije verzije igara Inspector Gadget i Circus of Fear kad je Mastertronic odlučio da obustavi Inspektora. Beam Software se ne predaje i namerava da napiše novu igru sa sličnim licima i scenarijem. Igra bi trebalo da se pojavi na PCW Showu.

Gosub stack

Tradicija se ne predaje: nova mašina čika Cliva (Klajva), Z88, još nije ugledala svetlo dana. Navodno Sinclair (Sinkler) pregovara sa trgovinom o tome da prodaja počne negde u leto, i ubrazano podiže nove proizvodne kapacitete. Softver je i dalje usitnjen. Priča se da se već prijavilo mnogo kupaca, mada tačan broj niko nije još objavio RETURN AtariSTI, pažnja – Electronic Arts je kupio kuću Batteries Included, autora serije Degas, i otvorio svoju britansku filijalu. Novi crtački programi na horizontu RETURN MGA Microsystems na starom kontinentu prodaje Graphicwriter kalifornijske firme Datapak. Reč je o programu za proveru pravopisa (spelling checkeru ili pravopisaču) za **Apple II GS** kojim se upravlja mišem, a njime može i da se crta. Program je kompatibilan s nekim sličnim programima, na primer sa Paintworks Plus. Cena je nešto povisoka (150 funti), ali proizvod možda za GS znači prve znakove proleća RETURN Zapadnonemački »nadležni organi« su Microproseovu simulaciju Silent Service uvrstili u spisak izdanja štetnih za omladinu. Predsednik optužene kuće Bill Stealey (Bil Stili) najavio je žalbu, a da bi se utešio Microprose je potpisao kupoprodajni ugovor sa Suncomom. Prodavaće palice za igru, monitore, kutije za diskove, postolja za štampače i sličnu gvožđuriju RETURN Da li biste želeli da na neki (lak?) način dobijete »amigu 500« ili »amigu 2000«? **Audiogenic, 12 Chiltern Enterprise Centre, Station Road, Theale, Berkshire, UK** ima nešto za vas. Nekada je ta kuća svojim programima punila spiskove najboljih, ali sada nije više tako. Programeru koji bi bio u stanju da im vrati nekadašnju slavu nude kućnu prijateljicu, a onome ko bi za njih napisao pravi hit nude model 2000 RETURN U Velikoj Britaniji Atari otvara centar za razvoj softvera. Ocenjuje se da je takva odluka doneta zato što Ostrvo obiluje dobrim programerima, a i zato što je inače dobar nos Jacka Tramiela (Džeka Tremiela) ocenio da je kucnuo čas. Kažu da će se centar baviti i tehnologijom RISC. Navodno Tramiel razmišlja i o sličnoj jedinici u SR Nemačkoj, ali za hardverska istraživanja, i o fabrici u SAD. Ne dižite nos, molim vas: sadašnji mikroi proizvode se na Tajvanu RETURN Tamošnja grupa, koja ne želi odati svoje ime, poboljšala je NEC-ov monitor Multisync. Navodno će ubrzo početi serijska proizvodnja RETURN Nastavlja se trka jevtinih PC-a: Zenith je pojevtinio svoj College PC na 2.000 maraka. Za te pare možete da dobijete 512 K RAM-a, dve disketne jedinice po 360 K, časovnik na baterije, paralelni i serijski interfejs, grafičku kolor karticu i zeleni ili žuti monohromatski monitor (??), nemačku tastaturu, MS-DOS 3.1 i GW basic. Sa hard diskom (20 Mb) staje 3.000 maraka, a monitor u boji, od 14 inča, staje 750 maraka RETURN Kolege iz »Chipa« poredile su 1040 ST i amigu 500 i odlučili da amigu propagiraju kao sistem za kućnu upotrebu. To se još ne poznaje na »Chipovoj« lestvici kućnih računara koji se najbolje prodaju, a gde već od Nove godine ubedljivo vode C 64 i 128. Navodno se nove prijateljice već sada zaista dobro prodaju u SR Nemačkoj, a u isto vreme Commodore prolazi kroz burni period unutrašnjih bura (vidi Mimo ekrana), koje bi trebalo da još pozitivnije utiču na sadašnje stanje RETURN **Meier-Vogt** (Bonstetten, Švajcarska) prodaje nove dodatke uz prevodilac za modul 2 M2SDS. Na raspolaganju su programski moduli za rad sa Herculesovom grafičkom karticom, ubrzanje ulazno/izlaznih operacija, prozora i menija. Cene se kreću između 110 i 160 maraka RETURN VIP Professional, koji je dobro poznat prvim vlasnicima Atarijevih ST, sada može da se dobije i u varijanti za Appleov II GS RETURN Zaboravite na programe za proveru pravopisa. Britanski Sirdar je kupio gomilicu Apricotovih mikroa koji će proveravati pravilnost mustri za pletenje. Softver sabira broj niti u horizontalnim i vertikalnim osima. Kad ubuduće budete kupili, na primer, prsluk sa suviše dugim levim rukavom, ne očajavajte – opsuje proklete računare RETURN

Iz sveta mikroprocesora

NEBOJŠA NOVAKOVIĆ

Z 280

Prodavši preko 50 miliona komada tokom proteklih 10 godina, Zilog je poboljšavao svoj Z 80 više puta: povećavao mu frekvenciju, prebacio ga u CMOS, a drugi su ga proizvođači (Hitachi, Toshiba) dodatno ubrzavali i povećavali stepen integracije smeštanjem periferija na isti čip sa CPU. Očekivalo se godinama zatim da Zilog predstavi njegovoga 16-bitnog naslednika kako bi se održao korak sa konkurencijom. Govorilo se i o Z 800, i na kraju nije bilo ništa od toga. Najzad, pomoću unapređene CMOS tehnologije, Zilog je objedinio najbolje osobine 4 čipa Z 800 serije u jedan: Z 280.

Z 180 je kompatibilan nagore sa starim Z 80 i poseduje 16-bitnu ALU, PMMU za proširenо 16 Mb adresiranje i protekciju potrebnu za UNIX, 256-bajtni kombinovani keš za instrukcije i podatke, 4 16-bitna DMA kanala brzine do 2.5 Mb/s po kanalu, tri 16-bitna brojača/tajmera, 10-bitni DRAM osveživač (i za 1 Mbit čipove), asinhroni serijski port, i kontrolnu logiku za spoljne magistrale, koje su inače multipleksirane 24/16-bita. Procesor se može vezati ili na 8-bitnu Z 80 ili 16-bitnu Z 8000 magistralu. Kao i 68000, i Z 280 ima korisničke i sistemske načine rada i odvojene korisničke i sistemske adresne prostore koje kontroliše PMMU. Tu su i novi stek-pointer relative i base-index, te poboljšani dosadašnji adresni modovi. Među novim instrukcijama su 16-bitne load/store, aritmetičke i logičke operacije sa množenjem i deljenjem sa znakom i bez njega, test-and-set instrukcija, dodatne operacije za skokove i 16-bitni I/0. Sve instrukcije su višestruko ubrzane. Z 280 poseduje dva stek-pointera USP i SSP i neke privilegovane instrukcije dostupne u sistemskom modu. Z 280 se proizvodi u 2-mikronskom CMOS na 10 MHz u 68-inskom PLCC kućištu i košta 40 dolara za primerak, odnosno 20 dolara po komadu za porudžbinu od 1.000 komada.

(TMS 320C30 DSP)

Da li ste ikada želeli superračunar u samo jednom čipu, koji bi brzinom Craya 1 obrađivao signale ili kompleksne proračune? Texas Instruments je stvorio i takvo čudo. Posle 32010, 32020 i 320C25, na red je došao TMS 320C30 digitalni signalni procesor. Većina instrukcija 320C30 izvršava se u samo jednom 60 ns taktu, uključujući i FP operacije. Ugrađeni su, pored brzog CPU, i 256-bajtni keš za instrukcije, 2 Kb RAM, 4 Kb ROM, DMA kanal za brz prenos podataka, 2 tajmera i 2 serijska kanala velike brzine. Brzina od 33 MFLOPS je dostignuta tako što 32-bitni množač radi istovremeno sa 32-bitnom ALU koja ima i »barrel shifter«, dva adresna generatora sa odvojenim magistralama koja izbacuju dve adrese u svakom taktu, 28 registara (8 40-bitnih za internu preciznost, 8 32-bitnih i 12 kontrolnih 32-bitnih) dok DMA ima svoja posebna dva adresna generatora i registre. I celobrojne operacije i operacije pokretnog zareza izvode se u jednom taktu. 320C30 ima 32-bitnu spoljnu magistralu podataka i odvojenu 24-bitnu adresnu magistralu te poseban I/0 vod sa 10-bitnim adresama i 16-bitnim vodom za podatke. Za čip 500 puta brži od 80286/80287 para u IBM AT na raspolaganju će biti C kompajler kompatibilan sa prethodnim članovima familije (mada 32030 ima potpuno nov i mnogo efikasniji instrukcijski set od svojih prethodnika) uz alate za PC ili kompatibilce, a iduće godine će na raspolaganju biti i kartica za AT i, kasnije, VME sa ovim super-DSP. Pored normalnih DSP aplikacijama, 32-bitni 320C30 će napraviti i novi prodor u procesiranju slika, radnim stanicama kao matematički ubrzivač, optičkim komunikacijama, telefoniji (verovatno ne u Jugoslaviji) itd. TMS 320C30 DSP, izrađen u 1-mikronskoj CMOS tehnologiji, moći će da se nabavi u 144-pin mikroprocesor verziji i 84-pin mikrokontroler verziji (bez adresne magistrale). Biće dostupan početkom 1988. a cena bi, zamislite, trebala da bude oko 50 dolara u OEM količinama.

(TI LISP PROCESOR)

Posle više godina razvoja, Texas Instruments je najzad završio prvi mikroprocesor za izvršavanje softvera pisanog u AI jeziku LISP. TI-jev 32-bitni Lisp procesorski čip je srce ARIES (Artificial Intelligence Embedded System) – skupa modula vezanih Nubus magistralom koji treba da stvori računar veličine kutije za cipele ali snage kojom će izvršavati AI softver desetak puta brže od najbržih današnjih 68020 sistema. Lisp procesorski čip integriše preko 60% IC dvopločnog CPU stare AI stanice Explorer, ali je pet puta moćniji od nje. Čip je izrađen u 1.2 mikronskom CMOS-u i ima 553 687 tranzistora na jednom kvadratnom cm silikona. Smešten je u specijalnom 264-pinskom PGA kućištu i TI tvrdi da je to najgušći ikad stvoren mikroprocesor. Prototip radi na 25 MHz dok će sledeća verzija dostići 33 MHz. Procesor je paralelizovan u 4 nivoa kako bi omogućio izvršavanje jedne mikro-instrukcije u jednom taktu. Na čipu su 6 RAM memorija sa 114 Kbita vrlo brze momorije i međumemorije, kao i 16 Kbita osnovnog mikrokoda i startnog softvera. 32-bitna ALU i 32-bitni šifter/masker formiraju izvršnu jedinicu. Unutrašnja 1 K×32 bit A memorija je jedan izvor za nju, a drugi su neki registri, 64×32 bit M memorija, kao i stek na čipu od 1 K×32 bita. Na glavnom modulu se, pored procesorskog čipa, nalaze i MMU/keš kolo, spoljni 32K×64 bitni mikrokod brzi ROM, i logika za vezivanje na MIL-STD-1553B magistralu, kakvu možete zateći na uređajima u jednoj podmornici, tenku ili avionu, i Nubus, razvijen na MIT-u, i korišćen i u Explorer radnoj stanici. Glavna primena Aries sistema biće u armiji. Armiji SAD, naravno. Prvi prototipovi sistema očekuju se početkom 1989. a početna cena za sistem, težak oko 14 kg, biće negde oko 100.000 dolara. Za sada, zadovoljimo se sa Am 29 000, trenutno najbržim mikroprocesorom na svetu.

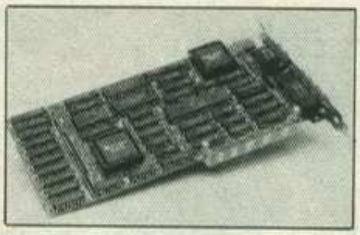

Hercules Incolor

*Smatrate li da je slika u načinu EGA prilično lepa, samo što bi možda trebalo da ima višu rezoluciju? Možda 720 * 348 tačaka u 16 boja iz palete od šezdeset i četiri? Da li vam se dopada sistem RAM Font koji primenjuje Hercules Plus? Da li želite da sami oblikujete 3.072 grafička znaka? Da li biste hteli da očuvate kompatibilnost sa Herculesovim monohromatskim standardom? Ako baš mnogo gutate pljuvačku, onda treba da imate samo još 1.350 maraka i znanaca u Minhenu.*

Hakeru, navali na funte!

Iako se »spectrum« grči u samrtnom hropcu, programi za njega se još dobro prodaju. Odglasi u engleskoj računarskoj štampi programerima nude zarade u desecima hiljada funti u zamenu za mesec ili dva zabavnog rada. Eto tu, dragi hakeru, uskačeš ti. Ako si realizovao zaista originalan program ili je tvoj mega-hit napisan u mašinskom kodu i začinjen nekim lepim loaderom, funte su skoro tvoje. Sve šta ti treba za ispunjenje tvojih životnih snova je adresa. Smelost se isplati!

Moj mikro ne preuzima odgovornost za istinitost oglasa (obećanih zarada). I još jedan savet ako se bojiš da bi strani izdavači mogli da ti ukradu program, pošalji im video snimak.

(LG & MR)

Arcade System, Lonsto House, 1, 2 and 3 Princes Lane, London N10 3LU
Elite, Anchor House, Anchor Road, Aldridge, Walsall WS9 8PW, West Midlands
ECL, 34 Bourton Road, Gloucester GL4 0LE
Product Acquisiton and Delevopment, Ocean Software Limited, 6 Central Street, Manchester M2 5NS
Superior Software, Dept. RC3, Regent House, Skinner Lane, Leeds LS7 1AX
BOX No. C101, Newsfield Publications, 1–2 King Street, Ludlow, Shropshire SY8 1AQ
Mr Chip Software, 9 Caroline Road, Llandudno, Gwynedd LL30 2TY
Probe Software, 155 Mitcham Road, London SW17
The Software Delevopment Manager, Microprose Software Ltd., 2 Market Place, Tetbury Gloucestershire GL8 8DA
C.S.D., Unit B1 1, Armstrong Summit Centre, Southwood, Farn borough, Hants GU14 ONP
U.S. Gold Ltd., Units 2/3, Holford Way, Holford, Birmingham B6 7AX
Palace Software, 275 Penton 4E Road, London N7 9NL
Digital Integration, Watchmoor Trade Centre, Camberley, Surrey GU15 3AJ
Mikro-Gen, Mike Meek, Unit 15, The Western Centre, Western Road, Bracknell, Berkshire RG12 1RW
Hewson Consultants Ltd., 56B Milton Trading Estate, Milton, Abingdon, Oxon OX14 4RX.

Datavue Super-Micro/ 150

Možete li da zamislite PC na kom će Norton SI pokazivati 72. U vreme kad već svaki drugi proizvođač žuri da obezbedi svoje mesto pod suncem sa svojim – »četiri puta bržim od AT, jevtinim, EGA, PGA . . .« Datavue je sa dva relativno malo poznata mikroprocesora čak petnaest puta nadmašio taj isti AT. Super-Micro/150 je hibrid procesora 8612 i 86150 (CPE) koji su međusobno povezani 16-bitnom magistralom. 8612, koji je potpuno kompatibilan sa Intelovim 8086, sa nešto malo periferije (i 8087!) predstavlja standardnu utrobu nekog PC XT i služi kao »front end« CPE 86150. On obradi 10 MIPS i sa sopstvenom periferijom povezan je 32-bitnom magistralom. U različitim konfiguracijama sistema na raspolaganju mu je od 640 K do 2,5 Mb statičnog RAM-a sa dostupnim vremenom 45 nanosekunda. Možete da ga priključite na VME, Multibus ili S100. Super-Micru/150 možete da dodajete najrazličitije floppy i hard diskove i kasetofonske jedinice. Tu su i serijski i paralelni interfejs. Cena osnovne konfiguracije iznosi 19.000 maraka.

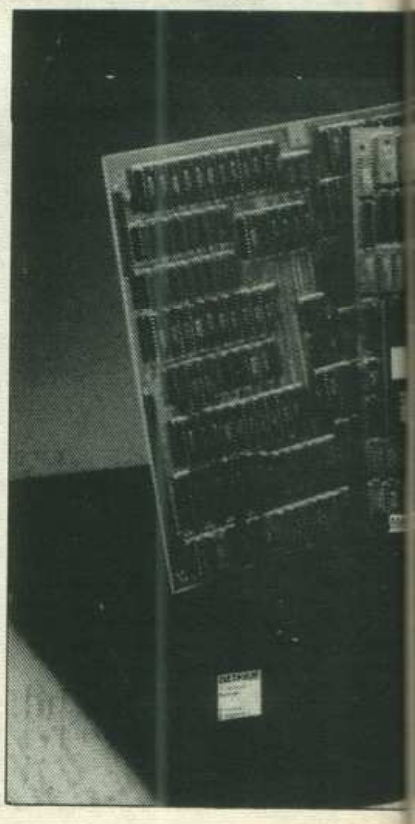

Domači mrežni filteri za ekran

U dvadeset različitih veličina u zajedničkoj radionici »Računalništvo-Praprotnik« izrađuju se mrežni filteri za računarske ekrane. Ovi kvalitetni proizvodi u suštini su jeftiniji od filtera koji se izrađuju u inostranstvu.

»Nema nikakve režije, tako da i zbog toga naš proizvod možemo da prodajemo jeftino. Prošle godine sam bio u Nemačkoj, kupio sam tamošnji filter i počeo da utvrđujem gde tkaju sintetičku mrežu od nitala. Dobio sam podatke da su autori mrežnog filtera Švajcarci, a Švedani proizvođači ovog upotrebljivog materijala. Kod njih smo počeli da kupujemo nital. Međutim, put do proizvoda koji danas nudimo bio je trnovit. Sami smo se u pogonu pobrinuli da u Impolu, u Slovenskoj Bistrici, dobijemo precizne crteže i kasnije oruđa za odlivanje aluminijumskih okvira na kojima razapinjemo filtere. Naravno, sve ove pripreme morali smo da platimo – od ulaganja do svih ostalih troškova. Upornošću i velikom željom za novim proizvodom, uspeli smo da preskočimo sve prepreke, tako da je narudžbina za mrežne filtere sve više,« rekao nam je 37-godišnji Fraci Praprotnik, iz Loke kod Tržiča.

Kao operater počeo je da radi u fabrici obuće Peko, a bio je i programer. Stalno se interesovao za tehniku. U Metalki je nekoliko godina održavao MDS mašine. Zatim je bio sve do 1984. godine u ljubljanskom predstavništvu Intertradea. Specijalizovao se za instalaciju kod terminala. Pre tri godine odlučio je da se osamostali. Počeo je s t.zv. koaks instalacijama, od kontrolnih jedinica do računara. Dobro obavljeni posao doneo mu je nove narudžbine koje više nije mogao sam da realizuje. Prošle godine su se u zajedničku radionicu udružili još brat Anton, Milan Kocjan, Edo Lorenčič i Primož Frantar. Podelili su posao. Tako su Anton Praprotnik i Milan Kocjan zaduženi za fizičke instalacije za računare, Frantar brine za redovno održavanje svih instalacija i računara, a Lorenčič brine za softverski deo i vezu između naručilaca i radionice.

»Računarstvo Praprotnik« sarađuje s Beogradskom bankom, Lesninom, zajedno s KŽK imaju centar u Kranju, rade s Kolorom, bolnicom Golnik, kranjskim porodilištem i neurološkom klinikom ljubljanskog Kliničkog centra. Toj klinici su poklonili manji i veći PC računar, a za minimalnu cenu namestili su PC i u kranjskom porodilištu.

»Naša ponuda je kompletna, na ključ, a radimo po meri naručilaca. Mnogi nudioci kod poslovnih informacija, koji ne vladaju strukom, prave samo zbrku. U našoj radionici kad napravimo sve, od šifriranja do programa za poznate naručioce, takođe osposobljavamo one koji će pomoću PC brinuti za realizaciju poručenih programa,« tvrdi Franci Praprotnik.

Radionica »Računalništvo« već nudi kompletan paket novih usluga CSPIS, što znači »Celokupna stručna pomoć informacijskim sistemima.«

Njihovi stručnjaci pružaju pomoć i savetuju kod planiranja, od prostorija do delovanja računarske tehnologije, teleinformacijskih tehnologija, planiranja, praćenja troškova AOP. Vladaju razvojem i uvođenjem aplikativnih programskih rešenja, instaliranjem i održavanjem za računare IBM, posebnim elektronskim opremama i pojedinim kolima za povezivanje mikroračunara u lokalne i odašiljačke mreže, od mikrofilmske opreme do svih vrsta obrazovanja.

»Odmah su, pošto smo proverili upotrebljivost mrežnih filtera, neki naručioci zahtevali od nas atest za proizvod. Niko kod nas nije znao šta bi kod filtera izmerio da bi se utvrdio kvalitet. Obradovao sam se kad sam kod zastupnika Philipsa u Beču čuo samo pohvale za naš proizvod,« rekao nam je sa zadovoljstvom Praprotnik.

Filter ispred monitora, jednostavno rečeno, upija odsevnu svetlost, spoljašnju smanjuje do 80 odsto, čime se povećava jasnost teksta na monitoru. Tako se smanjuje umor očiju. O upotrebljivosti filtera govori i podatak da je Iskra Delta poručila mrežne filtere za opremanje svih svojih terminala. **(Tekst i slika: Mirko Kunšič)**

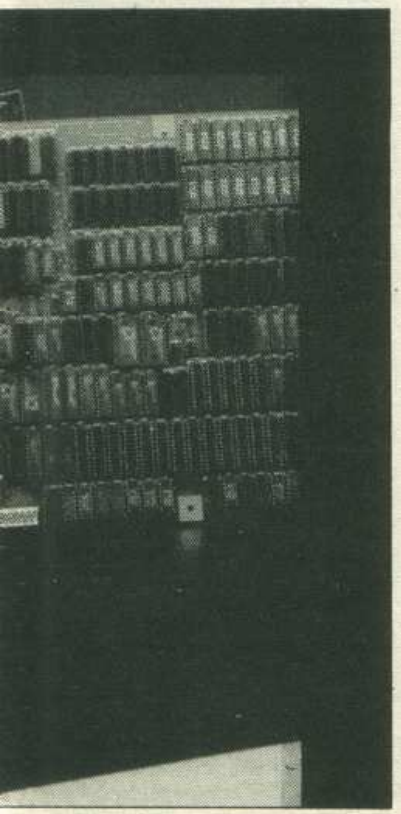

NEXT

Mac II je podgrejao stare priče o Stevu Jobsu (Stivu Džobsu) i njegovoj firmi. Next. Kad je Steve potkraj sudskog procesa prilikom raskida sa Appleom morao obećati da dve godine neće neposredno konkurisati bivšim saradnicima, možda se već u sebi zadovoljno smeškao: navodno ubrzo treba da se pojavi njegov mikro NExT, namenjen višim sferama tržišta obrazovanja. Zanimljivo je da tamo cilja i »mac II«. »Dobro obavešteni izvori« tvrde da će se mašina službeno pojaviti u septembru i da će prodaja početi početkom 1988. godine. A sve ostalo je špekulacija. Priča se da će biti svestrano kapacitetniji od novog »maca«, da će ga pokretati bar Motorolin 68020, ako ne Inmosov transputer, da će sadržavati specijalizovane čipove za višenamenske zadatke i grafiku i navodno čak pokretati »macove« programe jer Steve Jobs dobro poznaje OS tog mikra. Apple Computer, čiji kapital iznosi oko 500 miliona dolara u gotovini, navodno kupuje Sun Microsystem (radne stanice), Adobe (Postscript) i 3 Com Corporation (lokalne mreže).

Borba će još biti zanimljiva.

Čuvajte se ekrana

Britanska organizacije VDU Workers' Rights Campaign sprovela je dosad najpodrobnije istraživanja posledica dugotrajnog rada pred ekranom. Istraživanje je obuhvatilo 3.000 operatora firme London Borrough i donela neočekivane rezultate koje su raniji slični pokušaji pobijali. Više od tri četvrtine zaposlenih žali se na zamagljen vid i bolne oči.

Psihološki efekti takvog rada – na primer depresija – primećuju se naročito među ženama. Kreširanje sistema i buka štampača prouzrokuju stres. U Švedskoj, Norveškoj i u SR Nemačkoj radnici koji su zaposleni pred ekranom imaju specijalnu zdravstvenu zaštitu. U Veliko Britaniji takva zaštita nije predviđena.

Grupa koja je vodila istraživanje zalaže se za to da se svi ekrani već u fabrici opreme filtrom (elektromagnetna zračenja, odbijanje zraka), a da svi mikroi imaju odvojenu tastaturu. Ko želi da zna pojedinosti o tome može da piše na **VDU Worker's Rights Campaign, City Centre Project, 32–34 Featherstone Street, London EC1.**

Organiser konačno odistinski

Psion je izdao dva nova programa za svoj portabl mikro Organiser. To su Comms Link – komunikacioni paket – i Pocket Spreadsheet – tabela. Comms Link povezuje vaš mikro sa svakim drugim, a i sa bilo kojim štampačem ili modemom, sa ugrađenim serijskim vratima RS 232. Možete da ga upotrebite kao server datoteke za IBM ili kompatibilne PC. Potrebni softver je priložen. Tabela skladišti podatke u 99 redova sa po 26 stubaca. Ekran Organisera, na žalost, odjednom prikazuje samo dva reda. Pocket Spreadsheet raspolaže sa 45 finansijskih i naučnih matematičkih operacija. Kompatibilan je sa Lotusovim 1-2-3 i možete da ga programirate u jeziku OPL (Organiser Programming Language). Direktor dr David Potter najavljuje još nekoliko programa, među njima i igre. Kaže da je Organiser dugoročni projekat i da će prema predviđanjima, predstaviti novije verzije tog mikra. Ko želi da sazna nešto više, neka piše na adresu: **Psion, Psion House, Harcourt Street, London NW1.**

Urednik rubrike Črt Jakhel

LINIJSKI KOD (BAR CODE)

Praktičan alat za unošenje podataka

TONE STANOVNIK, dipl. ing.

1. Linijski kod in druge metode

Unošenje podataka i dalje predstavlja najsporiji članak u lancu računske obrade podataka, a uz to je najčešći uzrok greške. Rešavanje ovog problema donelo je vremenom priličan broj novih metoda, između ostalog i linijski kod (Bar Code).

Zašto linijski kod? Zašto ne optičko prepoznavanje znakova ili magnetska traka, izbušena kartica ili unošenje podataka preko tastature? Na raspolaganju stoje mnoge metode i svaka od njih predstavlja najadekvatnije rešenje za neki sistemski problem.

Pogledajmo nekoliko različitih metoda.

Optičko prepoznavanje znakova (OCR)

Pri ovoj metodi, znaci koje mogu ljudi da čitaju, štampani su na određenom području površine s odsjajem. Područje je podeljeno na manje jedinice, nazvane »pikseli«. Kad svetlosni senzor pročita područje znakova, dekoder prevede uzorak obojenih i neobojenih pikslova u znake.

Optičko prepoznavanje znakova koristi se, na primer, u bankarstvu i trgovini, za etikete s oznakama artikla i cene u robnim kućama. Na ovom području, međutim, vodeću ulogu već preuzima linijsko kodiranje.

Prednosti su mu sledeće:
- Zapis je čitak za ljudsko oko
- Jednostavno štampanje

Nedostaci:
- Skupo čitanje
- Položaj dokumenta je odlučujući
- Ograničen set znakova
- Podložnost zagađivanju
- Ograničeno područje primene

Magnetska traka

Pri ovoj metodi koristi se magnetska traka, koju čini premaz od oksida gvožđa na podlozi od veštačke materije ili papira. Pisaća glava namagnetiše linije (slično kao kod linijskog koda), nazvane »taraba«. Na taj način pravi linije i prorede sa suprotnim polaritetom (plus i minus), slično kao crno i belo kod linijskog koda. Linije su prilično uske i tesno poređane. U poređenju s linijama i prazninama linijskog koda prilično su guste. Ta gustina omogućava ukodiranje više podataka na određenoj površini. Glavno područje primene magnetskog kodiranja jesu kreditne kartice i bedževi (kartice za identifikaciju).

Prednosti:
- Mogućnost čitanja i pisanja
- Mala učestalost grešaka
- Pun set znakova
- Pouzdano čitanje

Nedostaci:
- Skupo sredstvo
- Zapis nečitak za ljudsko oko
- Moguće su nezakonite izmene zapisa
- Ograničen format
- Nemoguće čitanje kroz zaštitni sloj
- Nemoguće čitanje zrakom
- Može da se pokvari ili uništi, (ako se izloži dejstvu magnetskog polja, na primer)

Primena ovog sredstva delimično se prekriva sa primenom linijskog koda, ali u proizvodnim sistemima je kruta i nepraktična zbog raznolikosti oblika, na primer, papirnih radnih naloga, etiketa, kupona i slično.

Bušene kartice

Bušene kartice su u ranoj fazi računara činile glavno ulazno/izlazno sredstvo, a podjednako su bile značajne i u rano doba prikupljanja podataka u trgovini. Korišćene su, ponegde još i danas, pri pravljenju inventara, praćenju materijala, slanju i obavljanju radnih zadataka.

Pošto je bušena kartica manje ili više dobro poznata, o njoj ne treba mnogo govoriti. Bušenu karticu treba posmatrati kao kandidata za zamenu, a ne kao konkurenciju u novim primensma.

Linijski kod

Linijski kod predstavlja redosled tamnih vertikalnih linija na beloj podlozi, a znači slova, brojke i druge znake. Znaci se stručno nazivaju »ciframa« i prikupljeni na jednom mestu izgledaju kao daščana ograda. Svaka cifra ima, bez obzira na znak koji predstavlja, isti broj tamnih linija i pokriva jednak prostor. Svaki simbol poznaje svoj raspored i svoj broj linija.

Linijski kod se čita preletanjem male svetlosne pege ili zraka preko linija. Senzor registruje odbijanje svetlosti od podloge, a dekoder zatim digitalizovani signal prekodira u znake i uputi ih u računar. Zbog preciznosti svake cifre postoje algoritmi koji na osnovi pročitanih cifri utvrđuju da li je pročitano ispravno ili ne. Simbologije linijskih kodova razlikuju se po kombinacijama slova i prostora, kao i po vrsti podataka koji se mogu kodirati. Najpoznatije su EAN/UPC, Interleaved 2/5, Code 3/9, Codabar itd.

– Kod, nazvan Interleaved 2/5, na primer, kodira samo brojčane podatke. Najpogodniji je kada kod mora da bude zgusnut i može da se štampa.

– Kod 39 dobro će doći kada treba kodirati alfanumeričke znake, a odlučujući značaj ima neokrnjenost podataka.

– U Evropi je za kodiranje potrošačke robe usvojen kod EAN (European Article Number), u Americi UPC (Universal Product Code). Oba sistema su u suštini identična i zato ih nazivamo EAN/UPC. U svakoj zemlji naročita organizacija, kao što je, recimo JANA u Jugoslaviji, određuje proizvođačima robne kodove, kako ne bi bilo zbrke. Kodiranje EAN/UPC je brojčano. Svaki kod ima 8 ili 13 cifara. Kodni zapis sadrži informaciju o zemlji proizvodnje, proizvođaču i proizvodu. Jedna cifra predviđena je za proveravanje neokrnjenosti zapisa (cheksum). EAN/UPC je veoma zgusnut kod. Zgusnutost se postiže raznim debljinama linija i međuprostora. Iako je EAN/UPC idealni kod za upotrebu na prodajnim mestima, u industriji se retko koristi (Slika 1.).

Čemu takvo interesovanje?

Sadašnje interesovanje za linijski kod rezultat je poređenja sa optičkim prepoznavanjem znakova i magnetskom trakom. Pošto sve tri metode predstavljaju načine unošenja podataka u računar, od odlučujućeg značaja je koja je najekonomičnija, najefikasnija i najprilagodljivija formatu za štampanje i čitanje podataka. Optičko prepoznavanje i magnetska traka imaju svoje mesto na tržištu i malo je verovatno da će ga izgubiti. Međutim, zbog svojih ograni-

Slika 1.

UPC
UNIVERSAL PRODUCT CODE

EAN
EUROPEAN ARTICLE NUMBER

INTERLEAVED 2 OF 5

CODE 3 OF 9

čenja ne mogu da se afirmišu u popisivanju inventura, u proizvodnji i praćenju materijala. Tu stupa na scenu linijski kod. Zahvaljujući jednostavnosti zapisa u vidu tamnih linija na beloj podlozi, troškovi čitanja i štampanja su relativno niski. Tome dodajmo još jednu značajnu karakteristiku, a to je pouzdanost. Pri optičkom prepoznavanju znakova javlja se jedna greška na 10 do 30 hiljada uspešnih čitanja, a kod linijskog koda tek na svaka tri miliona ili još više uspešnih čitanja.

Linijski kod se u odnosu na druge metode odlikuje prilagodljivošću formata i može da se štampa u više raznih veličina i gustina. Može da se čita pomoću čitača u vidu pera, po površini ili beskontaktnog čitača, na udaljenosti od 50 cm i više. Pored toga, etikete sa linijskim kodom mogu da se odštampaju unapred ili u udaljenijim fabričkim pogonima, na veliko ili svako posebno, na matričkom štampaču.

Mišljenja o prednostima i nedostacima optičkog prepoznavanja znakova i magnetske trake nisu jednostavna i o tome bi moglo da se raspravlja, ali danas se sve više pažnje posvećuje linijskom kodu, zbog opšte prednosti i zato što je standard u mnogim industrijskim granama.

Prednosti:

- Jednostavno štampanje
- Mala učestalost grešaka
- Jevtino sredstvo
- Neograničen format
- Jevtino čitanje
- Moguće čitanje pomoću zraka

2. Istorija

Linijski kod se kao sredstvo za zapisivanje pojavio još pre četiri decenije, ali obično se smatra da je prvi put ozbiljno upotrebljen 1967. godine u Americi. Međutim, taj rani pokušaj doživeo je neuspeh. Zadatak je bio sledeći: »Sve teretne vagone na svim prugama u SAD opremiti etiketama sa linijskim kodom i izraditi sistem koji će omogućavati da se čitačima, raspoređenim na određenim tačkama duž pruga, pročitaju linijski kodovi na vagonima i pomoću računara za nadzor u svakom trenutku pratiti njihovo kretanje.« Kada je etiketama opremljeno već 95 odsto vagona, izgledalo je da projekat mnogo obećava: pronađeni su vagoni koji su bili izgubljeni godinama! Šta se kasnije dogodilo? Projekat je propao zbog problema koji muče sve projekte: privođenje kraju i održavanje. U ovom slučaju, etiketama nisu opremljeni svi vagoni, nije postavljena potrebna oprema za čišćenje, etikete nisu održavane, a i eksperiment je vođen prilično nemarno. Posledica je bila sve manje poverenja u sistem, a konačan rezultat njegovo napuštanje.

Slika 2.

Linijski kod, kakav danas poznajemo, počeo je ozbiljno da se afirmiše od maja 1973. godine. Tada su velike trgovačke kuće usvojile opšti proizvodni kod (UPC/EAN), koji je postao izrazit i opšte priznat standard. Jedan pogled na kutije namirnica, etikete na bocama ili korice nekih revija upoznaće vas sa znakom linijskog koda UPC/EAN (naravno, samo na Zapadu, jer kod nas su te laste još retke). Danas tehnologija linijskog koda nalazi svoju primenu u mnogim postupcima, na primer, pri vođenju nadzora nad inventarom, izveštavanju u proizvodnji, upravljanju laboratorijom, širenju dokumentacije, skladištenju itd. Pošto je kod UPC/EAN najrasprostranjeniji oblik linijskog koda, pogledajmo kako se koristi u robnoj kući, da bi nam bilo jasnije zašto je tako popularan i u drugim oblastima primene.

U robnoj kući, opremljenoj za čitanje linijskog koda UPC/EAN prodavac pomera svaki prodajni artikal preko čitača koji čita kod na omotu. Pročitani kod prenosi

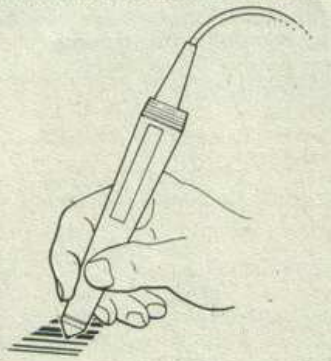

Slika 3.

računaru robne kuće. Računar zatim iz svoje baze podataka uzima informaciju o artiklu i cenu i opis upućuje nazad, u elektronsku blagajnu, gde se to otštampa na blagajničku traku. Istovremeno se inventar smanjuje za jedan komad. Trgovine, povezane sa računarom snabdevača, automatski istavljaju narudžbenicu čim se inventar smanji ispod unapred utvrđenog nivoa (Slika 2.).

3. Primeri iz prakse

Linijski kod u fabrici

Mnoge fabrike su početkom osamdesetih godina nabavile računarske programe za nadzor nad proizvodnjom (MRP – Manufacturing Resource Control Program). U velikom broju slučajeva, nedostatak brzih i preciznih metoda unošenja podataka ograničilo je njihovu efikasnu primenu. Industrija linijskog koda ubrzo je pokazala kako se tegobe te vrste mogu otkloniti.

– PRAĆENJE PROIZVODA: U tipičnoj situaciji, kada se program koristi za nadzor, kroz fabrički proces može da prođe do 10.000 različito označenih predmeta; mnoge od njih treba prepoznavati više puta mesečno.

– KONTROLA PROIZVODNJE: Linijski kod može da obezbedi uvid u proizvodnju za realno vreme. Svaki radnik i radni nalog imaju svoj linijski uzorak. Tako se preko mreže terminala, povezanih sa glavnim računarom, precizno prati stanje u proizvodnji.

– KONTROLA KVALITETA: Sistem linijskog koda preduzeću obezbeđuje izvršavanje svake faze proveravanja i pravilnim redosledom.

– VREME I PRISUSTVO: Tehnologija linijskog koda zamenjuje časovnik sa karticama. U kombinaciji sa čitačem sa prorezom za kartice može vreme dolaska i odlaska zaposlenih da se unosi direktno u računar. Ovaj postupak obezbeđuje precizan pregled obavljenog posla i olakšava obračunavanje ličnih dohodaka. Za kontrolu pristupa stoje na raspolaganju čitači sa prorezom, koji čitaju lične bedževe, odnosno kartice za identifikaciju.

– KONTROLA ALATA I DOKUMENATA: Oprema i dokumenta mogu se sa lakoćom pronalaziti zahvaljujući primeni linijskog koda. Računar može da prati gde i kod koga se šta nalazi. Svaki komad može nepogrešivo da se prepoznaje preko linijskog koda na etiketi, zalepljenoj na samom predmetu ili na fioci, odnosno polici. Korisnik može da se prepozna po linijskom kodu na bedžu. Pomoću linijskog koda može na jednostavan način da se stigne do skupocenog alata i alata kod kojeg je potrebno kalibriranje, kao i do dokumenata koje treba ispraviti ili proglasiti nevažećim.

Linijski kod u automobilskoj industriji

Pojedina automobilska preduzeća već su razvila standard linijskog koda, kako bi izbegla probleme pri upotrebi sličnih sastavnih delova. Godine 1978., na primer, američka firma Dženeral Motors koristila je 438 raznih karburatora, 124 razna ventila EGR i 97 raznih razvodnika. Samo zamenom tih delova bi pored 438 pravilnih sklopova, moglo da se dobije još 15,5 miliona nepravilnih. Pri tome je linijski kod doprineo i rešavanju problema sličnih delova. U automobilskoj industriji radi se i o praćenju sastavnih delova, kao što je, na primer, blok motora, između proizvodnje i upotrebe – od izlivanja do popravki posle prodaje automobila.

Linijski kod u transportu

Razne karte se danas prilično često opremaju linijskim kodom. Upotreba mu se povećava od kasnih sedamdesetih godina. Simboli se koriste za proveravanje zaliha karata, za utvrđivanje verodostojnosti i za praćenje podataka posle uzletanja aviona i pri naplaćivanju. I opremanje putničkog prtljaga linijskim kodom postaje sve popularnije. Pojedine avionske kompanije već ga koriste. U avionskom teretnom prevozu linijski kod može da se koristi na dokumentima i na etiketama na teretu.

Železnica je bila među prvima koji su podržali tehnologiju linijskog koda. Pomoću simbola linijskog koda na vagonima mogu da se regulišu vremenski raspored na stanici i preklapanje pruga.

I smučarski centri sve češće koriste linijski kod za označavanje smučarskih karata.

Linijski kod u administraciji

Linijski kod je i ovde pravo rešenje! Pri ponavljanju unošenja velikih količina podataka linijski kod omogućava njihovo uređivanje i brže i preciznije unošenje.

Linijski kod u bibliotekama

Više od 90 odsto automatizovanih biblioteka danas koristi linijski kod za prepoznavanje predmeta i pozajmljivača. Iznenađuje činjenica da većina biblioteka ne raspolaže celokupnim popisom inventara. To je obično gigantski posao. Ako nema sukcesivne obrade, ukradeni i pogrešno knjiženi predmeti mogu godinama da se nagomilavaju.

Linijski kod u zdravstvu

Novi sistem linijskog kodiranja pokazao se kao ekonomičan, jer zdravstvene radnike treba manje vremena obrazovati, a sistem poboljšava brigu o pacijentu. Troškovi uvođenja linijskog koda mo-

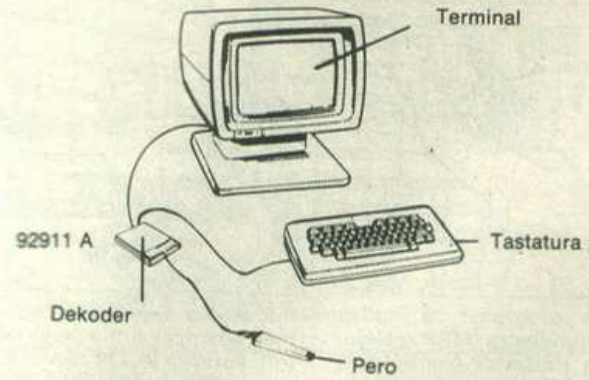

Slika 4.

gu da budu poprilični, ali prema nekim procenema, vraćaju se već prve godine njegove upotrebe.

Oznake sa linijama koje čitač čita mogu da se pričvršćuju svuda, od narukvica za identifikaciju pacijenata do rendgenskih snimaka, epruveta i pakovanja krvi.

Može opravdano da se očekuje da primena linijskog koda poboljša nadzor nad inventarom, olakša utvrđivanje troškova zdravstvenih usluga i poboljša vođenje dokumentacije i nadzora nad podacima.

Linijski kod u distribuciji

Distributeri primaju gotove proizvode raznih proizvođača u svoja skladišta, a od mnogih kupaca primaju narudžbine za te proizvode. Skladištima izdaju nalog da te proizvode potraže, spakuju i pošalju u skladu sa zahtevima kupaca. Od kupaca zatim primaju uplate za navedene proizvode, odakle isplaćuju svoje snabdevače, ostvarujući pri tome profit, zavisno od umešnosti sa kojom posreduju između proizvođača i konačnog korisnika.

U distribuciji je ključno praćenje proizvoda i materijala. Distributeri moraju da prate sve što dobijaju od snabdevača, zatim put proizvoda kroz skladište, da mogu da se nađu, spakuju i pošalju na zahtev kupaca. Proizvode treba pratiti i u toku transporta, kako bi distributer mogao da interveniše u slučaju da pošiljka ne stigne na vreme.

Pošto distributeri ponekad imaju posla sa stotinama kategorija proizvoda i sa desetinama modela u svakoj kategoriji, moraju u okviru svakodnevne delatnosti da prate na hiljade proizvoda (i brojeva tih proizvoda). Ako se podaci stalno otkucavaju, može da bude problema zbog nepreciznosti i obima posla. Čovek na prijemnom mestu može, na primer, da primi pošiljku proizvoda pod brojem 245698, a u inventar da je unese pod brojem 245798. Pošiljka je time praktično izgubljena u skladištu. Kupac koji naruči proizvod 245698 dobio bi dogovor da ga nema, prodaja bi pretrpela štetu, dok bi narudžbina proizvoda 245798 bila potvrđena, a iz stvarnih zaliha ne bi mogla da bude realizovana.

Na drugoj strani može da se dogodi da kupac naruči 38497, a da posle celog postupka proveravanja, pakovanja i slanja primi 39497. Nema sumnje da su zbog pogrešnog unošenja podataka gubici ponekad prilični – zbog »izgubljenog« inventara, gubitaka pri prodaji, nezadovoljstva kupaca i vraćenih pošiljki, odnosno ponovnog slanja.

Sistemi sa linijskim kodom mogu u celokupnom ciklusu rukovanja proizvodima veoma da pojačaju preciznost, što distributerima donosi smanjenje troškova i poboljšanje poslovanja na zadovoljstvo kupca. Zato ne iznenađuje što distribucija predstavlja veoma perspektivno tržište za sisteme sa linijskim kodom.

PRIJEM ROBE: Kad pošiljka stigne od proizvođača, na dobavnicu je prikačena etiketa sa linijskim kodom informacije o pošiljci. Kada pri prijemu pročita etiketu, računar tačno zna o kakvoj se pošiljci radi i koji je broj narudžbenice i količina u pitanju. Zatim izdaje potvrde o prijemu i precizno utvrđuje trenutno stanje inventara. Ako je skladište opremljeno računarom, pomoću linijskog koda računar svakoj pošiljci određuje njeno mesto u skladištu. To je prvi korak u praćenju jednog proizvoda.

SKLADIŠTENJE: Upravljanje skladištem i zalihama veoma je pojednostavljeno i optimizovano. Popis inventara je stalan i precizan. Čuvanjem proizvoda u skladištu može da upravlja računar, što obezbeđuje brzo, efikasno i precizno sastavljanje narudžbine i proveravanje inventara. Radnici u skladištu koriste dokumenta sa linijskim kodom, što omogućava precizno biranje i pakovanje proizvoda. Pri računski podržanom skladištenju, računari iz linijskog koda na dokumentu utvrđuju gde se određeni proizvod nalati, a zatim biraju najkraći i najpristupačniji put za vozače viljuškara ili robotske sisteme.

PAKOVANJE: Prilikom sastavljanja i pakovanja pošiljke proveravanje je bolje i brže, jer se proizvodi odmah nepogrešivo prepoznaju i računski upoređuju sa kupčevom narudžbinom.

SLANJE: Rad u ekspeditu je veoma pojednostavljen. Lakše se usklađuju i narudžbenice i tovarni listovi. Računarsko linijsko kodiranje olakšava proveravanje da li je pošiljka ostala i odmah obezbeđuje i tovarne listove koje računar ispisuje.

Ako distributeri koriste »elektronsku razmenu podataka« za narudžbine svojih kupaca, prvobitna poruka kupca može da potiče iz kataloga sa linijskim kodom, a distributer na temelju poruke kupca istavlja dokumenta, što ukida još jednu fazu u unošenju podataka.

Linijski kod veoma olakšava i slanje pripremljenih paketa. U računar se preko sistema za linijski kod automatski unose podaci o svemu što je poslato, kada i kome. Ti sistemi mogu da obezbede slanje pošiljke sa pravim prevoznikom. Kad prevoznik ili železnica prime pošiljku, dokumenta sa linijskim kodom svako od njih može da unese u svoje sisteme, što omogućava precizno praćenje pošiljke u toku prevoza.

Linijski kod u trgovini in maloprodaji

Linijski kod ima u maloprodaji veoma osetan uticaj na efikasnost, preciznost i zadovoljstvo kupaca. Danes je na Zapadu čak 85 odsto prodajnih artikala već opremljeno linijskim kodom, što je dovelo do računski vođenog prodajnog mesta. Rezultati su sledeći:

– otklonjene su greške pri otkucavanju na blagajni,
– kupci više ne moraju dugo da čekaju na blagajni,
– cene na robi više se ne koriguju ručno, već se sve korekcije cena nalaze u računaru,
– svakodnevno i nedeljno proveravanje zaliha više nije potrebno, inventar se sukcesivno koreiguje u računaru,
– sa novim narudžbinama nema problema, naloge izdaje računar u skladu sa prodajom,
– više nema suviše velikih ili malih zaliha, podaci o stvarnoj prodaji pojedinih artikala su obrađeni i u svakom trenutku stoje na raspolaganju.

Linijski kod: svetska prilika

Većina ljudi, među njima i radnici u proizvodnji, nisu kvalifikovani operateri koji bi umeli spretno da rukuju tastaturom terminala. Pre nego što počnu da rade sa sistemom za unošenje podataka preko tastature, svima njima neophodno je određeno stručno usavršavanje. Međutim, pri unošenju podataka linijskim kodom skoro svako može odmah da postane uspešan operater. Štapić sličan olovci daleko je manje zastrašujući nego tastatura.

Linijski kod prerasta u pravu međunarodnu pojavu, zato je nastupilo vreme za uvođenje ovog sistema i kod nas. Ipak, uvođenje linijskog koda u radnu sredinu zahteva globalno planiranje, upravljanje i potpunu iskorišćenost inovativnosti i snalažljivosti.

Izvori:

Tehnički izveštaji firme Hewlett-Packard
Tehnički izveštaji firme Mikrohit Ljubljana
Interni izveštaji Jugoslovenskog udruženja za numerisanje artikala

Kratak pregled mašinske opreme za čitanje linijskog koda

Čitače linijskog koda odelićemo u grubo na osnovi dve tipične karakteristike:

1. prema izboru optičkog senzora
2. prema načinu povezivanja čitača sa računarom

Ad 1. OPTIČKI SENZORI:

– senzor u vidu pera (wand) predstavlja najjednostavnije i najjevtinije rešenje (slika 3). Jednostavnim povlačenjem pera preko koda informacija o crno-belim poljima prenosi se u dekoder;

– CCD senzor (touch reader) spada u srednju cenovnu klasu senzora. Sam senzor preskanira (preleti) linijski kod kad se položi na uzorak;

– laserski senzor je najskuplje i najelegantnije rešenje: linijski kod preleće sam, i na većim udaljenostima.

Ad 2. Veza čitača i računara

– Najelegantnije i najpopularnije rešenje koje je u poslednje vreme preplavilo zapadno tržište predstavlja veze čitača linijskog koda paralelno sa tastaturom (slika 4). Rezultat ovakvog povezivanja jeste da računar registruje pročitani kod kao da je unet preko tastature, što znači da je sva programska oprema, pisana za unošenje preko tastature, odmah spremna za upotrebu sa čitačem linijskog koda.

– Čitač može da se povezuje i sa raznim izlaznim interfejsima kojima računar raspolaže, na primer: serijski RS232C, paralelni CENTRONIKS, serijska strujna petlja . . .

– Nešto kompleksniju varijantu predstavlja veza više čitača sa jednim računarom. Rešenje problema sastoji se od mreže računara ili čak jednostavnih terminala, raspoređenih po radnoj sredini.

Schneider

na jugoslovenskom tržištu

RAČUNARI I ŠTAMPAČI **JEFTINIJI**

	DM	DM
PC 1512 MM/SD	~~1.810~~	1.510
PC 1512 MM/DD	~~2.134~~	1.905
CPC 6128 zeleni monitor	~~917~~	792
CPC 464 zeleni monitor	~~699~~	475
DMP-2000 (A 4)	~~558~~	525
DMP-3000 (A 4)	~~648~~	576
DMP-4000 (A 3)		848
20 Mb tvrdi disk za ugradnju u PC 1512		1.311

Na gornje cene se plaća se oko 65% dažbina u dinarima.

Prodajna mesta:
Ljubljana, ELEKTROTEHNA DO SET, Cankarjeva 3, tel.: 061/331-757
Zagreb, KNJIŽARA PROSVJETA, Trg bratstva i jedinstva 5, tel.: 041/422-523

Kupcima za dinare nudimo sledeću opremu:

PC 1512 MM/SD in LQ štampač NEC P-7 (A3)	3,665.750
PC 1512 MM/DD in LQ štampač NEC P-7 (A3)	3,902.250
PCW 8512 Joyce plus in NLQ štampač (A4)	1,436.738

Moguće je kupiti PC 1512 i NEC P-7 takođe posebno!

Prodajna mesta:
Ljubljana, ELEKTROTEHNA, TOZD ELZAS, Titova 81, tel. 061/329-745 lokal. 49
Računalniško poslovni center, Mestni trg 18, tel. 061/217-321

Dinarske cene su bez poreza. Računare i štampače opremljamo s YU setom znakova uz doplatu.
Servisiranje u Ljubljani, Zagrebu i Beogradu.

GENERALNI ZASTUPNIK ZA JUGOSLAVIJU

ELEKTROTEHNA

Do Junel, TOZD Elzas, Ljubljana
INFORMACIJE: 061/329-745 int. 49
telex 31767

ELEKTRONSKI MERNI I REGU
INSTRUMENTI TEMPERATURE

Elektronski instrumenti služe za laboratorijska merenja, posmatranje, kontrolu i regulaciju te tehnološkim procesima. Služe kao pomoćna sredstva kod podešavanja automatike u klimatiza

DIGITALNI TERMOMETAR DT – 850

– digitalni termometar služi za posmatr peratura u tehnološkim procesima, za lab i kao pomoćno sredstvo kod podešavanja tizaciji, grejanju i rashlađivanju;
– velika preciznost u širokom obimu me
– mogućnost merenja temperature na ve
– područje merenja u obimu od –25° C
– preciznost: 1% na čitavom području m
– napajanje: 220 V AC, 24 V DC.

TEMPERATURNO PIPALO TT – 855

– senzor ø 6,5×18 mm smešten je u zaštitnom kućištu, s osnovnim navojem M 12×1,5 mm. Na osnovni navoj je snažna nadgradnja priključaka 1/2″, 14 NPT, R 1/2″, R 1/4″, R 3/4 i R 1″.

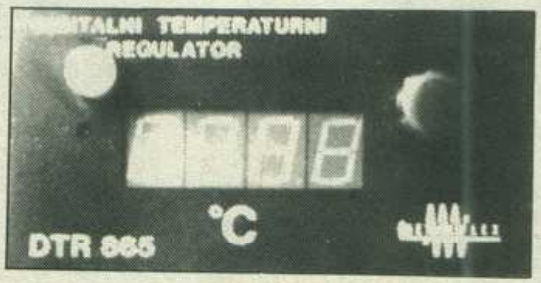

DIGITALNI REGULATOR TEMPERATURE DTR – 865

– služi za posmatranje, kontrolu i regulaciju temperature u tehnološkim procesima, za laboratorijska merenja, za izvođenje raznih podešavanja u automatici, kod rashlađivanja i grejanja;
– mogućnost podešavanja različitih temperaturnih diferencija;
– velika preciznost u širokom obimu merenja;
– mogućnost merenja i regulacije temperatura na velikim rastojanjima;
područje merenja u obimu od 0° C do 600° C;
– preciznost 1% ± poslednji digit;
– kontraktni sistem 250 V AC, 3 A;
– napajanje 220 V AC, 50 Hz.

METALFLEX

INŽENIRING

PREDUZEĆE ZA PROIZVODNJU INDUSTRIJSKE OPREME

65220 TOLMIN, JUGOSLAVIJA
telefon: (065) 81-711 k. c. 81-161
telex: 34-373 YU MEFLEX

LACIJSKI

perature u
iji, rashladivanju i grejanju.

nje i kontrolu tem-
ratorijska merenja
utomatike u klima-

enja;
ikim rastojanjima;
o 130° C;
erenja;

ELEKTRONSKI DIFERENCIJALNI TERMOSTAT EDT – 860

– prvenstveno služi za podešavanje sunčanih sistema za grejanje;
– integrisano kolo obezbeđuje veliku tačnost i pouzdanost delovanja;
– mogućnost podešavanja temperaturne diferencije uključivanja i isključivanja od 0,5–20° C;
– područje merenja u obimu od –25° C do 130° C;
– kontaktni sistem: 250 V AC, 3 A;
– napajanje: 220 V AC, 24 V DC.

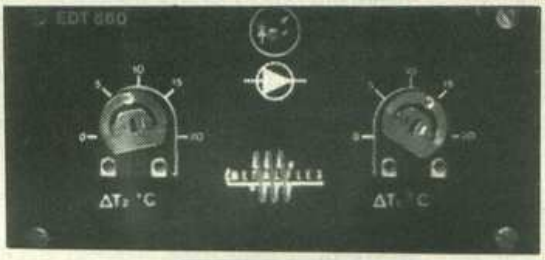

TEMPERATURNO PIPALO TT – 856

– senzor PT-100 je postavljen u zaštitnom kućištu, s osnovnim navojem R 1/2″. Na osnovni navoj je moguća nadgradnja priključaka 1/2″, 14 NPT, M 12×1,5, R 1/4″, R 3/4″ i R 1;
– područje temperature: TT-856/4 0° C – 400° C;
TT-856/8 0° C – 600° C;
– materijal cevi: Č.4580 (AISI 304).

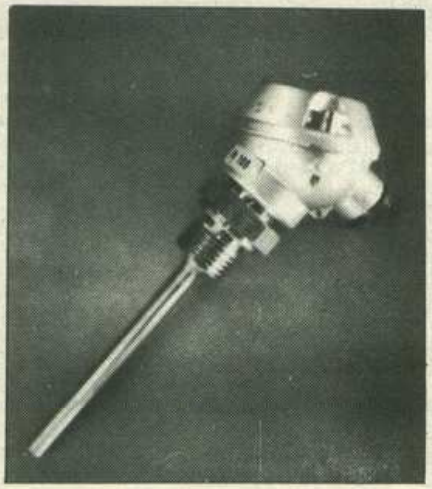

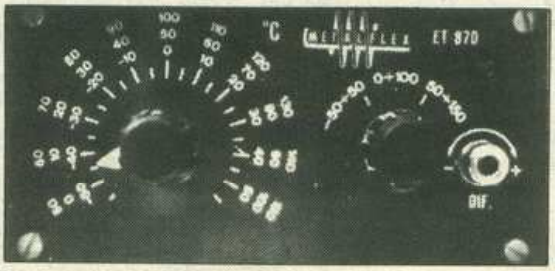

ELEKTRONSKI TERMOSTAT ET – 870

– služi za regulaciju temperatura u tehnološkim procesima, podešavanje u automatici, kod rashlađivanja i grejanja;
– integrisano kolo obezbeđuje veliku tačnost i pouzdanost u delovanju;
– mogućnost podešavanja različitih temperaturnih diferencija uključivanja i isključivanja;
– područje merenja u obimu od –25° C do 130° C;
– temperaturna diferencija 0,3–1,5° C i 1–4° C;
– kontaktni sistem: 250 V AC, 3 A;
– napajanje: 220 V AC, 24 V DC.

NOVO U KNJIŽARAMA MLADINSKE KNJIGE

priručnici, udžbenici, programi...

mladinska knjiga
knjigarne in papirnice

RAČUNARI

Atari	
Muren: ABC ZA ATARI ST (slov.) – predplata	18.000 din
ATARI 800 XL... priručnik za rukovanje (sh)	8500 din
ATARI 1040 ST – priručnik za rukovanje (sh)	7000 din
ATARI INTERNI – priročnik (slov.)	8000 din
Amstrad CPC 464	
INTRODUCING AMSTRAD CPC 464 MACHINE CODE (engl.)	4000 din
PRACTICAL PROGRAMS FOR THE AMSTRAD CPC 464 (engl.)	4000 din
Zarić, AMSTRAD-SCHNEIDER CPC 464 – priručnik (sh)	2000 din
AMSTRAD CPC 464 – PROGRAMIRANJE U ASEMBLERU(sh)	4.700 din
AMSTRAD CPC 464, 664, 6128 – PRIMENE (sh)	4.700 din
Commodore 64	
OSNOVE PROGRAMIRANJA C 64 (slov.)	2535 din
COMMODORE ZA SVA VREMENA (sh)	5900 din
COMMODORE 64 PROGRAMIRANJE NA LAK NAČIN (sh)	4600 din
BASIC ZA MIKRORAČUNARE C 64 (sh)	3450 din
Šolajić, COMMODORE 64 MEMORIJSKE LOKACIJE (sh)	3000 din
ŠTA MOŽE COMMODORE 64 (sh)	3100 din
MAŠINSKE RUTINE ZA VAŠ C 64 (sh)	2250 din
COMMODORE 64 ROM'S REVEALED (engl.)	4500 din
COMMODORE 64 GRAPHICS AND SOUND (engl.)	1750 din
ADVANCED MACHINE CODE PROGRAMMING FOR THE C 64	2200 din
BUSSINES SYSTEMS ON THE C 64 (engl.)	1750 din
COMMODORE 128 – priručnik (sh)	3800 din
Šolajić, Zarić, COMMODORE 128 – priručnik za rad (sh)	2500 din
Šolajić, COMMODORE 128 – programski vodič (sh)	3.500 din
LEARNING WITH COMMODORE LOGO (engl.)	16.770 din
Oric	
BASIC ORIC (sh)	2100 din
ORIC AND ATMOS MACHINE CODE (engl.)	3500 din
THE ATMOS PROGRAMMER (engl.)	3500 din
THE ATMOS BOOK OF GAMES (engl.)	3500 din
40 EDUCATIONAL GAMES FOR THE ORIC ATMOS (engl.)	3500 din
ZX spectrum	
SPEKTRUM PRIRUČNIK (sh)	2800 din
ZX SPECTRUM – PROGRAMIRANJE U BASIC-u (sh)	1750 din
THE COMPLETE SPECTRUM (engl.)	3900 din
SPECTRUM GAMESMASTER (engl.)	1600 din
THE SPECTRUM BOOK OF GAMES (engl.)	1500 din
THE ZX SPECTRUM AND HOW TO GET THE MOST OF IT (engl.)	1500 din
SPECTRUM GRAPHICS AND SOUND (engl.)	1750 din
AN EXPERT GUIDE TO THE SPECTRUM (engl.)	1800 din
IBM PC	
HANDS-ON BASIC FOR THE IBM PC (engl.)	19.872 din
LEARNING WITH IBM LOGO (engl.)	19.160 din
WORD PROCESSING SOFTWARE FOR THE IBM PC	13.410 din
STATISTICAL PACKAGES FOR THE IBM PC (engl.)	17.670 din
PROGRAMSKI JEZICI, PROGRAMIRANJE	
STROJNI JEZIK ZA PROCESOR Z 80 (slov.)	2000 din
INTROUDUCING LOGO (engl.)	2900 din
LOGO – PROGRAMSKI JEZIKI (sh.)	2100 din
Turk, PROGRAMSKI JEZIK C (slov.)	5000 din
C BASIC (engl.)	13.581 din
Dovedan, BASIC – JEZIK I PROGRAMIRANJE (sh)	6000 din
Špiler, BASIC (sh)	1500 din
ZBIRKA ZADATAKA UBASIC-u (sh)	2250 din
COBOL – programiranje u praksi (sh)	3400 din
CP/M 2.2 i 3.0 SISTEMSKO UPUTSTVO (sh)	3000 din
TEHNIKA PROGRAMIRANJA (slov.)	1100 din
UČENJE Z RAČUNALNIKOM (slov.)	1100 din
ABC RAČUNALNIŠTVA (slov.)	500 din
OSEBNI RAČUNALNIK (slov.)	550 din
PROGRAMIRANJE ZA POČETNIKE I, II (sh)	po 1150 din
LIČNI RAČUNARI – vodič za izbor (sh)	3600 din
IDOS 2.30 – diskoperativni sistem (sh)	5.000 din
IVEL ULTRA – osnovni priručnik (sh)	2.400 din
WORD PROCESSING ON THE UNIX SISTEM (engl.)	15.930 din
TK! SOLVER (engl.)	15.930 din
KUĆNI KOMPJUTERI – ANGORITMI I PROGRAMI (sh)	2.500 din
VIDEO KOMPJUTERSKE IGRE (sh)	2.150 din
ODRŽAVANJE I OPRAVKA KUĆNIH RAČUNARA (sh)	3100 din
Kodek, MIKROPROCESORJI – delovanje in uporaba (slov.)	5000 din
RAČUNARSKI REČNIK (sh)	1200 din
REČNIK RAČUNARSKIH TERMINA (sh)	4500 din
RAZNO	
PRENOS PODATAKA (sh)	1300 din
IC DIGITALNI SKLOPOVI, Zadravec (sh)	5800 din
IC TABELE – LINEARNI SKLOPOVI, Zadravec (sh)	5500 din
PRIRUČNIK EKVIVALENTNIH TRANZISTORA, Zadravec (sh)	5800 din
TABELE EKVIVALENTNIH DIODA, Zadravec (sh)	4800 din
TRANZISTORSKE TABELE (slov.)	5000 din
VIDEOREKORDER – servisni priručnik, Zadravec (sh)	12000 din
RADIO-PRIJEMNICI – magnetofoni, kasetofoni, stereouređaji, poluprevodnici – 500 shema, Jerotić (sh)	12000 din
KASETE SA PROGRAMIMA ZA ZX SPECTRUM	
MAČEK MURI ŠTEJE IN RAČUNA (slov. in sh.)	900 din
DOBER DAN, MATEMATIKA (slov.)	1300 din
LOGIKA ZA STARŠE (slov.)	1300 din

Nabrojane knjige i kasete možete da kupite odnosno poručite u knjižarama i papirnicama Mladinske knjige, a **porudžbine pouzećem** – popunjenu priloženu porudžbenicu – pošaljite na adresu:

MLADINSKA KNJIGA – KIP, grosistična prodaja knjig, 61000 Ljubljana, Titova 3; tel.: (061) 211-860

PORUDŽBENICA **MM 687**

Potpisani (ime i prezime) .....

Tačna adresa (ulica, mesto, poštanski broj) .....

.....

neopozivo poručujem – **pouzećem** – platiću prilikom preuzimanja pošiljke – sledeće knjige/kasete .....

.....

.....

.....

Datum: Potpis:

PROGRAMABILNI ĐOJSTIK ZA SPEKTRUM

Zašto se programom ne bi upravljalo samo tastaturom?

IMRE ŠALGO

Programabilni interfejs idealan je za sve korisnike računara, bilo da ga koriste za uslužne programe kao Art Studio ili za igre. Sličan interfejs može da se kupi u inostranstvu, ali za tri puta više nego što staje ovaj. K tome, treba utrošiti devize. Idejno rešenje nije moje, jer se slična koncepcija pojavila u mađarskom časopisu »Radiotechnika« 1986/6, za računar ZX81. Međutim, sadržavao je suviše mnogo grešaka da bi mogao i proraditi. Ja sam izvršio još neke korekcije na shemi, uskladio za port »spectruma«, iskonstruisao štampanu ploču.

Programiranje je krajnje jednostavno bez softvera i zbog toga je veoma lako i praktično raditi. Na pet ili šest pozicija džojstika može se uprogramirati bilo koji taster od »spectruma« na sledeći način: prvo se briše memorija interfejsa prebacivanjem prekidača Pr.1 na programiranje, pomeranjem ručice džojstika (i dugmadi) u sve položaje bez pritiskanja na tastere »spectruma«. Sada treba programirati potreban taster, npr. »Q«, pritisnete ga, ručicu pomerite u smeru koji vam je potreban za rad i ručicu vratite u nulti položaj nazad i tek posle toga otpustite taster »Q« na »spectrumu«.

Isto to se uradi sa svim pravcima džojstika i završi programiranje. Posle toga se prekidač 1 prebaci u položaj »Igra« i već se može proveriti da li interfejs pravilno radi. Na pomeranje ručice morala bi se – i bez nekoga softvera učitanog u računar – pojaviti slova ili znakovi za koje ste programirali interfejs.

Po koncepciji, ovaj interfejs treba da radi sa svim računarima koji imaju procesor Z80, ako se izmeni povezivanje PORT-a.

Delovi za interfejs – sem IC1, 2 2114 SRAM int.kola – mogu se nabaviti kod naših proizvođača (EI, Iskra), a IC1,2 treba nabaviti u inostranstvu.

Štampana ploča je od jednostranog kaširanog vitroplasta zbog jednostavnije izrade. Sa strane komponenti su pojedini privezi od žica (crvene linije) koji nisu mogli da budu sa donje strane. To se može elegantnije rešiti dvostrano kaširanim vitroplastom. Na štampanu ploču zaleme se nožice konektora kome su izvađene sve neiskorištene nožice, u konektor na mestu nožice 5A,B treba nalepiti vođicu za spajanje sa »spectrumom« i tako će se izbeći pogrešno stavljanje interfejsa u računar. Pripremljeni konektor za zalemljivanje prikazan je na skici. »A« strana je strana komponenata isto kao u računaru. Za IC1, 2 predlažem zalemljivanje 18-polnog dil postolja, jer se lemljenjem mogu i da upropaste.

Za izlazne čivije džojstika treba u postojeće rupice uspravno zalemiti kalajisanu bakarnu žicu Ø 1 mm dužine 8 mm, nožice 1 i 6 nisu izvedene zato što ih nema ni kod džojstika, ali kada se napravi kutija za interfejs (od vitroplasta ili plastike), treba odozgo napraviti otvor koji će bočno biti pomeren tako da kompletna utičnica stane unutra.

Prekidač Pr. 1 je minijaturne izvedbe i nalepljen je na štampanu ploču. Kad ga zalemite i detaljno proverite spojeve lemljenja, interfejs može da se priključi na računar. To sme da se uradi samo kada računar nije uključen. Isto važi i kad ga vadite. U protivnom, računar može da pregori (o tome treba voditi računa u vezi sa svim hardverskim dodacima.

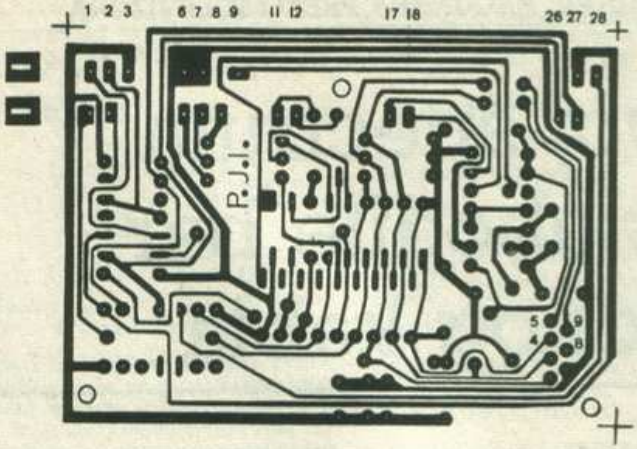

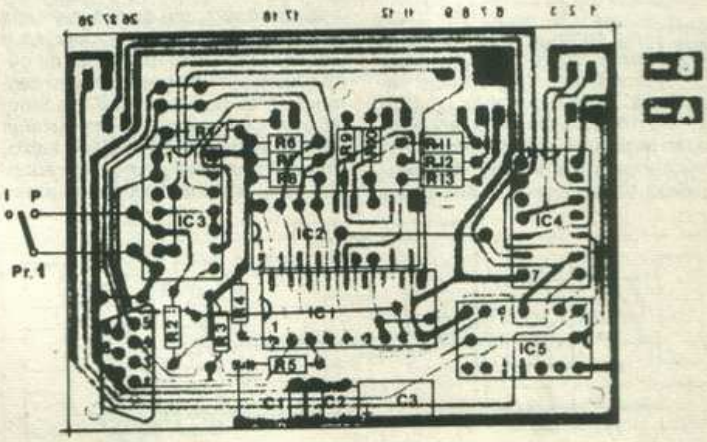

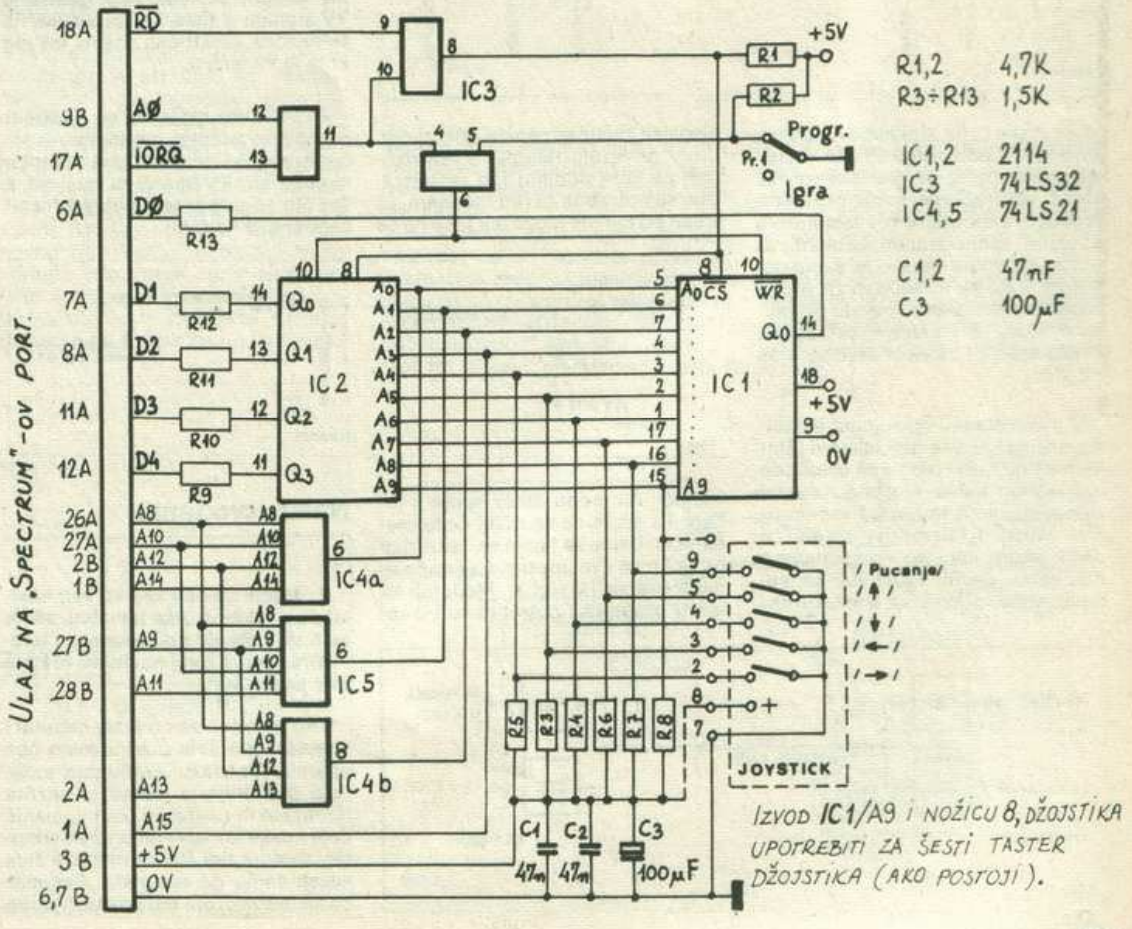

NAPAJANJE RAČUNARA PREKO TELEVIZORA

Svoj spectrum oslobodite bar jednog kabla

GREGA BIZJAK

Nema sumnje da su kućni računari skoro revolucionarni pronalazak na području računarstva. Zbog niske cene i jednostavnog rukovanja kućnim računarima, to je područje približeno širem krugu pripadnika društva. Ali upravo zbog tih svojstava, a pre svega zbog niske cene, trpi njihova funkcionalnost u poređenju s malo većim, na primer personalnim računarima. Dok ti veći računari imaju procesnu jedinicu s monitorom i tastaturom spojenu samo jednim kablom, za kućne računare kablovi se samo gomilaju. Zato se ti računari za vreme rada veoma teško pomeraju po radnom stolu, a i kablovi se sapliću među knjige i beleške koje se drže na stolu.

U ovom članku opisujemo nekoliko rešenja kako se Sinclaireovi (Sinklerovi) računari mogu da oslobode bar jednog kabla. Mislimo na onaj za napajanje. A ko pored »spectruma« koristi i Microdrive na taj će način skoro stići do »personalnog računara«. Jedini kabel koji ostane povezivaće računar sa televizorom.

Teorijski osnov

Svako dobro zna da računar – da bi radio – mora da bude uključen u izvor energije. Isto tako mora da bude priključen i na televizor, ako želimo da pratimo njegov rad. Na Sinclaireovim računarima ta povezivanja izvedena su sa dva odvojena kabla. Prvi povezuje računar preko adaptera sa električnom mrežom i preko njega se računar napaja energijom. Drugi povezuje računar s televizorom na kom pratimo rad računara. Oba su potrebna za rad računara. Ni jedan od njih ne može tek tako da se isključi. Ali mogu da se spoje u jedan. To može da se učini čisto mehanički. Uzme se kabel sa četiri žice od kojih se dve upotrebe za napajanje a dve za TV signal. Međutim za takvu prepravku potrebni su i u računaru i u televizoru novi priključci, a za njih – bar u računaru – nema mesta.

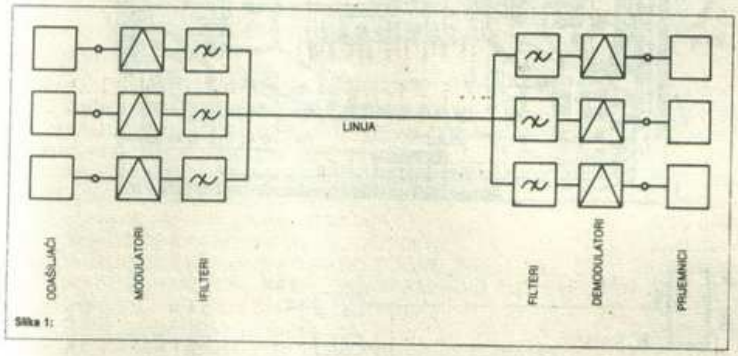

Slika 1:

Drugi način je da se dva kabla spoje električnim putem. Preko jedne linije (time se obično označavaju dve žice) može da se prenosi više različitih signala odjednom. Treba samo obezbediti da imaju različite učestanosti i zatim se preko frekvencijskih filtera spoje na liniju. S druge strane linije se odgovarajućim filterima opet razdvoje i demoduliraju. Tako se opet dobiju prvobitni signali (vidi sliku 1).

U našem slučaju je izvođenje još jednostavnije, jer imamo jednosmerni signal koji nije potrebno modulirati i već modulirani TV signal. Pošto želimo da se oba prenesu preko jedne linije, upotrebićemo dosadašnji kabel za povezivanje sa TV, samo što treba izraditi odgovarajuće filtere (principijelna shema je na slici 2).

Za propusni filter za TV signal upotrebiće se običan kondenzator.

On propušta visokofrekventni TV signal skoro bez prigušivanja, ali jednosmerni napon uopšte ne propušta. Nije nam ni potreban filter koji bi propuštao samo jednosmerni napon a ne i TV signal, jer je TV signal – u poređenju sa jednosmernim naponom – toliko mali da ne utiče na napajanje računara. Ali za taj filter može da se upotrebi kalem koji ne prigušuje jednosmerne signale ali zato prigušuje visokofrekventne. Naime, ugrađivanjem kalema izbegne se nešto veće gubljenje TV signala a time i slabija slika na televizoru. Električna shema takvog kola je na slici 3.

Za 9V izvor može da se upotrebi originalan adapter računara. Ali računar može i da se napaja pomoću napona koji TV koristi za svoj rad, s tim što se odgovarajućim pretvaračem spusti na 9V.

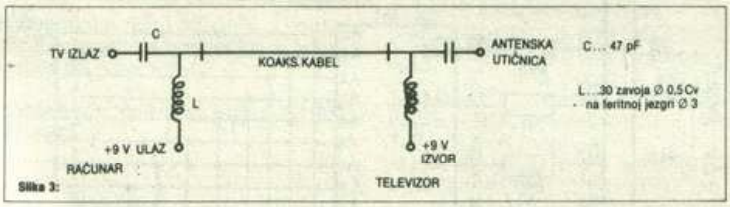

Slika 3:

Način izvođenja

1. Način za one koji su već navikli da u rukama drže lemilicu, ali ne žele da prčkaju po računaru i televizoru (mada ovaj način ne rešava sve probleme).

Ako ne želite da otvarate računar i televizor sve ćete uraditi izvan oba aparata. Na izlazu iz računara spojićete dve linije, a ispred televizora opet ćete ih razdvojiti. Za napajanje ćete i dalje koristiti računarov adapter, samo s tim što će njegova žica sezati samo do računara. Računar će sa televizorom biti povezan samo jednom žicom koja će biti potpuno dovoljna za rad računara.

Treba izraditi dve kutijice koje će sadržavati oba filtera (kondenzator i kalem) i sve potrebne utikače i priključke da mogu da se priključe na računar (filter 1) i na televizor (filter 2). Električna shema oba filtera je jednaka (slika 4). Razlika je međutim u priključcima. Za filter 1 potreban je cinch utikač i utičnica i utikač kakav ima računarov adapter. Sve zajedno se spoji prema slici 5. Elementi mogu da se zaleme između priključaka. A može da se izradi i pločica štampanog kola (slika 6) da se izbegnu eventualni kratki spojevi između elemenata. Izgled izrađenog filtera 1 je na slici 7. Na isti način izradi se i filter 2, samo što se upotrebi obični antenski priključak i utikač i utičnica kakav ima računar za napajanje energijom. Shema je na slici 8, a izgled izrađenog filtera na slici 9. Ako ne koristite televizor nego monitor razume se da utikač treba prilagoditi priključku (utičnici) na monitoru.

Računar se povezuje s televizorom prema slici 10. Ako želite možete u filter 1 da montirate i prekidač kojim ćete moći da isključite računar (slika 11). Na taj se način zaista može isključiti računar, ali ne sme se zaboraviti da adapter i dalje ostaje pod naponom. Tako će se uvek malo grejati i trošiti deo (iako skoro neznatan) električne energije.

Nedostatak te izvedbe je u tome što nam je i dalje potreban računarov adapter i zato dve utičnice u zidu (za adapter i TV). S druge strane ne treba nam da sežemo u računar i TV. A nismo vezani ni na upotrebu samo jednog televizora ili računara. Filtri mogu da se upotrebljavaju na svim televizorima i monitorima, i na svim računarima koji – kao i Sinclaireovi – koriste samo jedan napon za napajanje. Treba prilagoditi samo utikače i utičnice. Razume se da se i jedan od dva filtra može da kombinuje s jednim od sledećih načina izvođenja.

Napomena: Commodoreovi računari koriste dva napona napajanja i ta dva filtra nisu za njih. Drugi put ćemo obraditi mogućnost ovakvog napajanja za te računare.

2. Način kada se računar prepravi ugrađivanjem filtra. A varijanta kad se u računar ugradi i prekidač i obavezan je za ZX 81.

Oba elementa, kondenzator i kalem, sada se ugrađuju u sam raču-

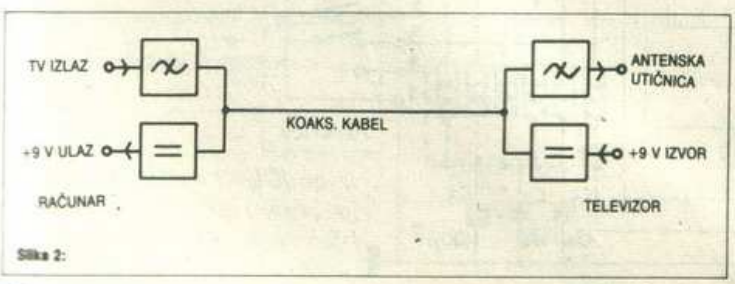

Slika 2:

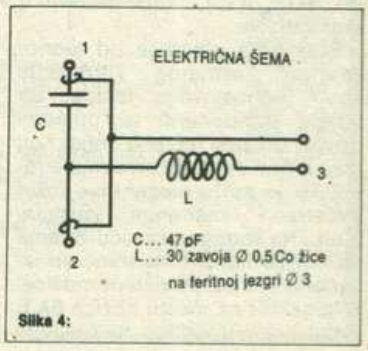

Slika 4:

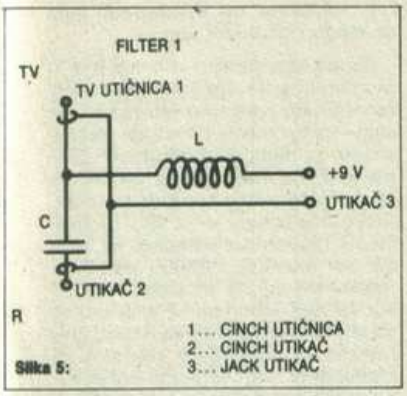

Slika 5:

nar. Pošto u računaru obično ima malo mesta, oba elementa ćemo umetnuti među već postojeće i nećemo izrađivati štampanu ploču.

Prvo kondenzator. Treba ga ugraditi između izlazne utičnice za TV signal i modulatora TV signala. Oprezno treba otvoriti računar i iz njega izvaditi pločicu s kolom. Treba raditi veoma oprezno i rukama

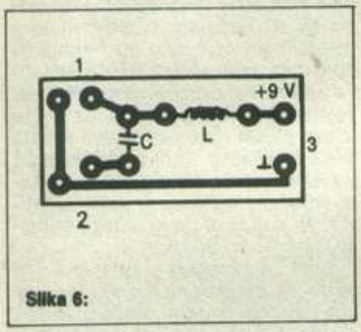

Slika 6:

dodirivati samo ivice ploče da se ne bi oštetio koji element. Kad ploča bude ležala pred vama onda oprezno otvorite Astecov modulator. Skinite samo gornji metalni poklopac. Videćete da je na utičnicu nalemljen otpornik, a vi treba između njih da zalemite kondenzator. Otpornik otkačite sa utičnice i njegovu kopču odvrtite od utičnice. Zatim između otpornika i utičnice zalemite kondenzator. Kroz još slobodnu rupu na modulatoru (pored ulaza video signala) umetnete izoliranu žičicu i nalemite je na utičnicu. Postupak se vidi na slici 12. Negde na kućištu računara pričvrsti se prekidač. Jedan pol se spoji preko kalema sa žičicom nalemljenom na utičnicu u modulatoru. Drugi pol prekidača poveže se sa +9V linijom na ploči kola (na nju je priključen +pol utičnice za napajanje). Sada sve zajedno sastavite, ali oprezno.

Pažnja: Ako tako prepravljen računar upotrebljavate s neprepravljenim televizorom i napajate ga na normalan način (kao pre prepravke), prekidač mora da bude obavezno isključen. U protivnom ćete na TV liniji imati +9V napon koji može da vam ošteti neprepravljen televizor.

B varijanta koja je bez prekidača, ali je podesna samo za ZX spectrum.

Ako ne želite da ugradite prekidač ili ne možete, vi se jednostavno odrecite prekidača. Računajte međutim s tim da se time odričete i mogućnosti da računar uključujete ili isključujete posebno, nezavisno od TV. Razume se da se prekidač može ugraditi u televizor, ili računar uključiti kad se uključi TV. Međutim, ni u takvoj varijanti ne sme se dozvoliti da +9V dođe na TV kabel, ako računar napajate na originalan način. Pri tome se ispomažete utičnicom za napajanje (+9V) koja je već ugrađena u računar. Ona je, naime, napravljena tako što pored plus i minus pola ima i dodatan kontakt. On je povezan s plus polom samo kada utikač nije uključen u utičnicu (slika 13).

Prvo se modulator prepravi na način opisan za varijantu sa prekidačem. Zatim se oprezno »odlemi« utičnica za napajanje pločicom. Treba pre svega voditi računa o tome da se ona suviše ne pregreje jer bi plastika mogla da se deformiše. Treći, dodatni kontakt, oprezno se savine naviše i utičnica nalemi ponovno na pločicu. Sada taj, treći, kontakt više nema dodir sa pločicom. To je potrebno zato jer taj kontakt inače uvek ima dodir sa plus polom, a mi želimo da ga ima samo

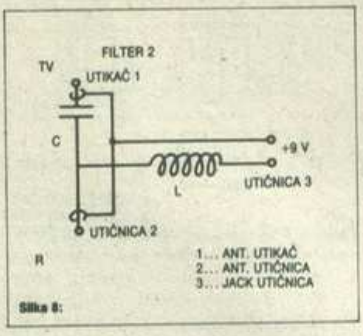

Slika 8:

kada u njega nije uključen utikač. Međutim na njega nalemimo žicu koja je preko kalema povezana sa utičnicom u modulatoru (slika 14). Ako vam na računaru nije priključen adapter za napajanje, vaš računar se napaja preko kabla za TV i dva filtra koja ugradite. Ali čim u računar priključite adapter, računar se štićen od 9V napona na antenskom ulazu, ako upotrebljavate normalan način napajanja adapterom.

3. Način ili kako prepraviti televizor

A varijanta za koju je potrebno manje rada i materijala

Televizor ćete najjednostavnije prepraviti tako što ćete filter 2 i originalni adapter jednostavno postaviti u TV. Kod svih prepravki je najbolje da u televizor ugradite specijalnu utičnicu za priključivanje tako prerađenog računara. Zatim staru utičnicu možete i dalje da upotrebljavate za priključivanje antene ili neprepravljenog računara.

U televizor se ugrađuje dodatna utičnica za antenu, i ona se preko filtera 2 povezuje sa već postojećom (slika 15). Zatim se u televizoru na kabel koji povezuje TV sa mrežom

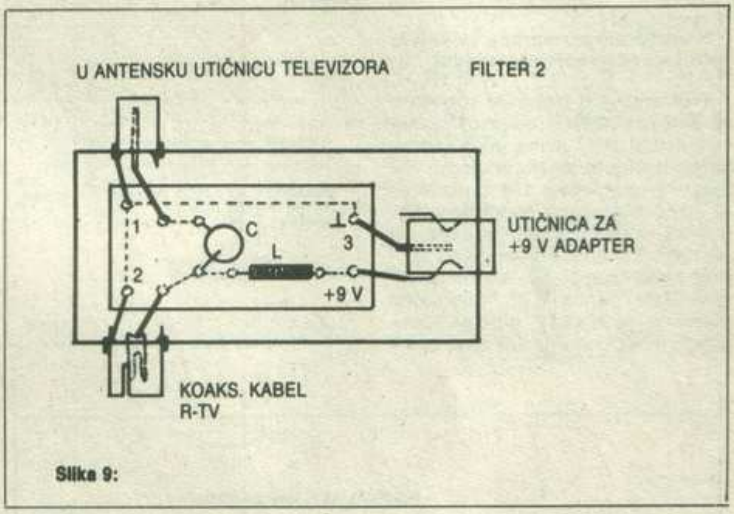

Slika 9:

napaja preko njega onako kao pre prepravke i nema mogućnosti da sa tako prepravljenim računarom oštetite TV.

Međutim, i dalje ostaje mogućnost da u žicu ugradite prekidač kojim ćete računar uključivati i isključivati. A računar možete i jednostavno da isključite tako što ćete u utičnicu ugurati slobodni utikač. U svakom slučaju, međutim, TV je za-

220 V dodatno dograđi obična utičnica, onakva kakva se upotrebljava na kablovima za produženje. Ali još je bolje ako se priključi već iza prekidača kojim se uključuje televizor.

U nju se uključi računarov adapter, njegov 9V utikač se uključi u filter 2. Zatim se adapteru potraži i udobno mesto u televizoru i onda se lepo zatvori.

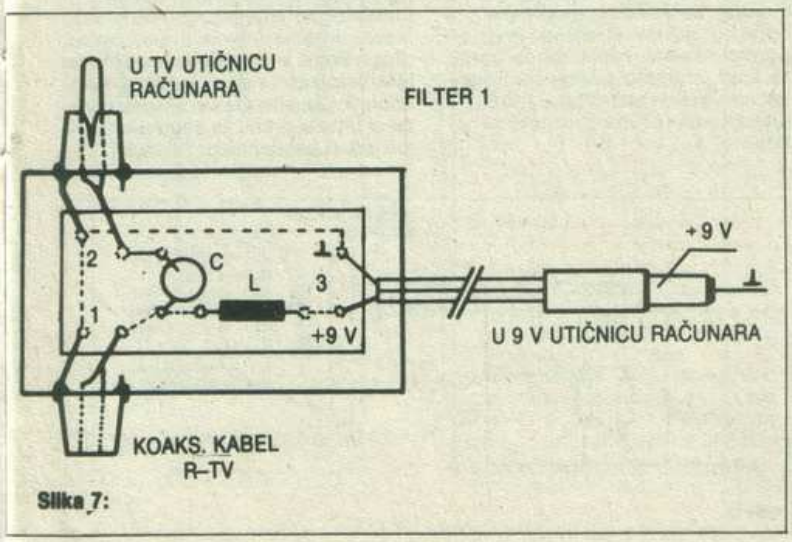

Slika 7:

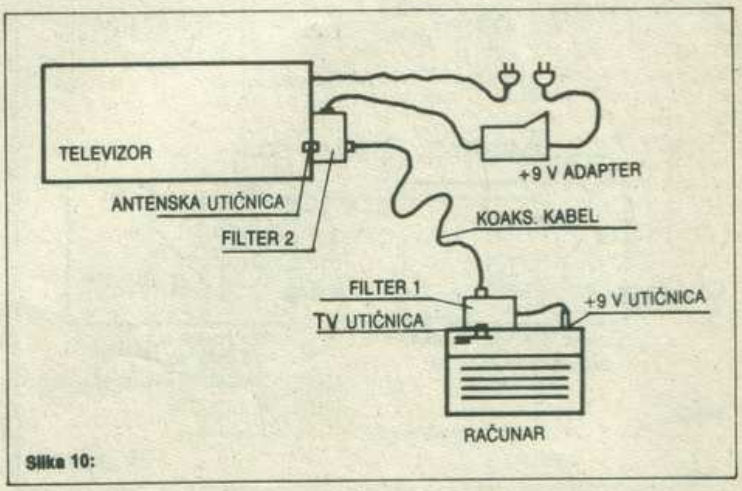

Slika 10:

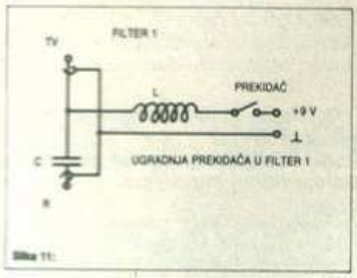

Slika 11:

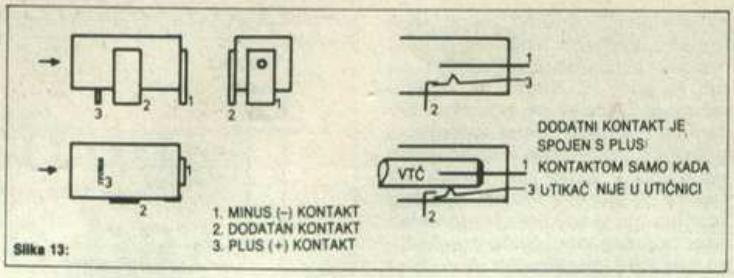

Slika 13:

B varijanta za one koji se bolje snalaze pri rukovanju lemilicom

Sada treba računarov adapter ostaviti u ormaru. Naime, samom televizoru je za rad potreban jednosmerni napon kojim može da se napaja i računar. Pošto je u većine televizora taj napon viši od 9V (obično 12V), treba ga odgovarajućim pretvaračem spustiti na 9V.

1. varijanta pretvarača za koji je potrebno najmanje elemenata

Pretvarač koji treba da konstantno daje napon 9V izrađuje se pomoću kola LM 317 T (slika 16), a kombinacijom otpornika određujemo mu izlazni napon (slika 16). Iz formule za napon izračuna se odnos: Rb/Ra=6,2 i za Ra upotrebi se otpornik od 120 oma, a za Rb paralelno spojene otpornike po 1,5 kilooma, što nam daje odnos 6,25. Električna shema je na slici 17, pločica štampanog kola i montažna shema na

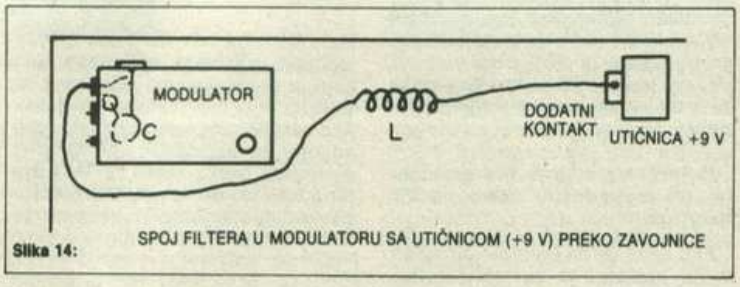

Slika 14: SPOJ FILTERA U MODULATORU SA UTIČNICOM (+9 V) PREKO ZAVOJNICE

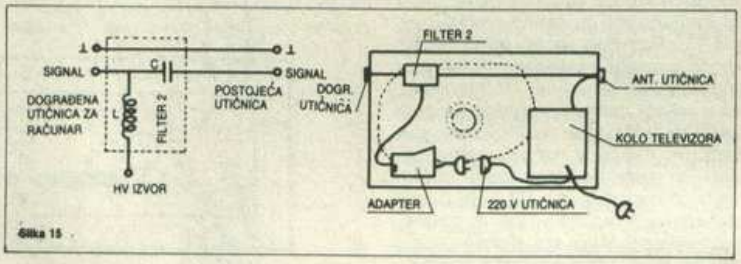

Slika 15

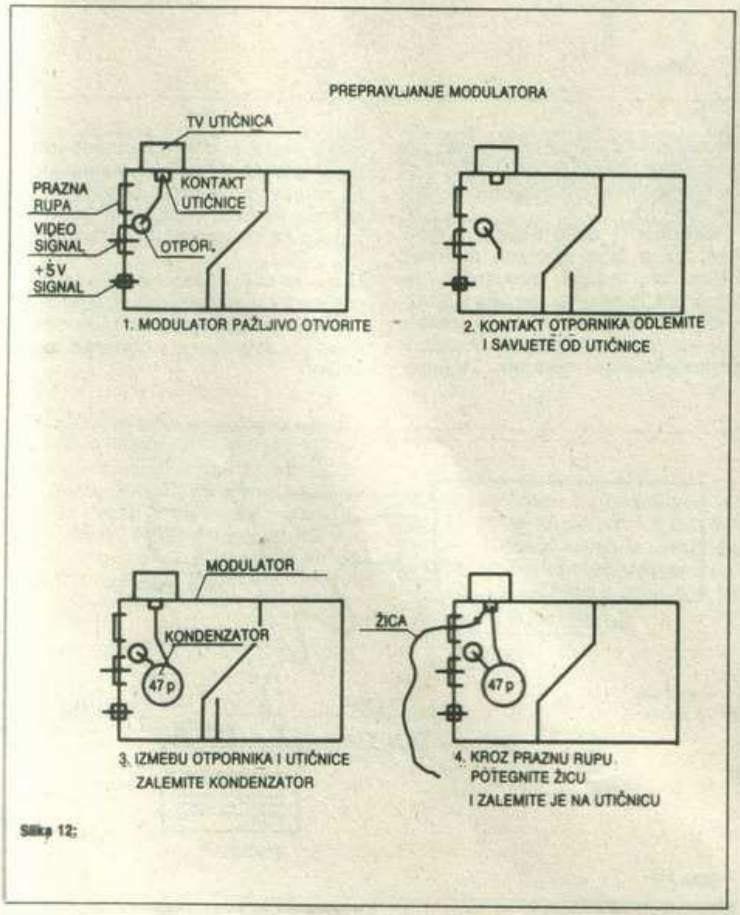

Slika 12:

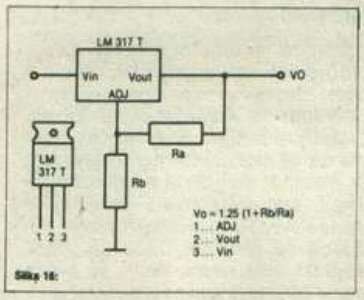

Slika 16:

slici 18. Pločica se napravi na jednostrano kaširanom pertinaksu i oprezno zaleme elementi. Prvo otpornici i kalem, zatim kondenzatori za koje obratimo pažnju na polaritet, a na kraju i stabilizator LM 317 T (treba voditi računa o rasporedu nožica).

2. Varijanta od elemenata koji se mogu dobiti kod nas

Sada treba umesto kola LM 317 T za stabilizaciju napona upotrebiti zener diodu i dva tranzistora koji će nam garantovati dovoljno veliku snagu za napajanje računara. Elemenata ima malo više, ali svi mogu da se nađu u našim prodavnicama. Električna shema je na slici 19, pločica i raspored elemenata na slici 20. Svi elementi 2N3055 takođe – nalemljeni su na pločicu. Ako TV koristi veći napon od 12 V, ili ako se upotrebljava microdrive, ispod tog tranzistora montira se zvezdica za hlađenje ili odgovarajuće oblikovano parče lima (slika 2). Lim treba po mogućnosti da bude obojen crno radi što boljeg odvođenja toplote.

Kad se izradi jedan od pretvarača, ugradi se u televizor. Prvo se potraži izlaz iz televizorovog usmerivača. Ako na masi slučajno ima plus pol napajanja, onda taj televizor na žalost nije podesan za takav način napajanja računara. Međutim ostaje mogućnost primene svih varijanti sa originalnim adapterom. Zatim se plus i minus pol napajanja TV povežu sa plus i minus ulazom na pločici pretvarača. Na televizorima koji mogu da se napajaju iz akumulatora (Iskra-Trim) obe žice za napajanje sprovedu se sa utičnice za priključivanje akumulatora. Kad se priključi pretvarač treba proveriti da li na izlazu zaista daje napon +9 prema masi televizora. Zatim se pretvarač poveže između novougrađene i stare antenske utičnice ili samo u provodnik koji vodi do anteňske utičnice televizora (slika 22).

Time je prepravka završena. Ali može se celokupan sistem još poboljšati. Ako u računar nije ugrađen prekidač može sada da se ugradi u televizor. Najbolje je da se njime prekine žica koja napaja pretvarač sa 12 ili u A varijanti u jedan od dva provodnika 220 V. Pored toga može se u računar ili televizor ili u oba ugraditi i svetleća dioda (LED) za signalizaciju uključenosti računara. Dioda se zajedno sa otpornikom (slika 23) priključi između +9V i mase i u računaru i u televizoru (treba obratiti pažnju na pravilan polaritet priključaka).

Ako se televizor koristi i za gledanje programa a ne samo računara, a problem preuključivanja reši skretnicom ili razvodnikom prema opisu druga Bema u decembarskom broju MM, celokupni sistem se samo malo dopuni. Dovoljno je da se u skretnicu ili filter u granu za antenu ugradi još jedan kondenzator (slika 24).

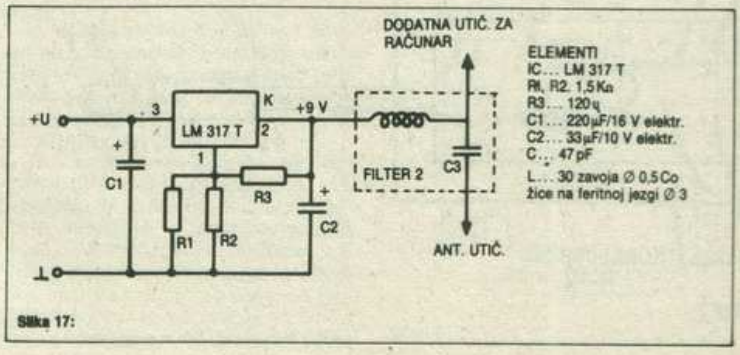

Slika 17:

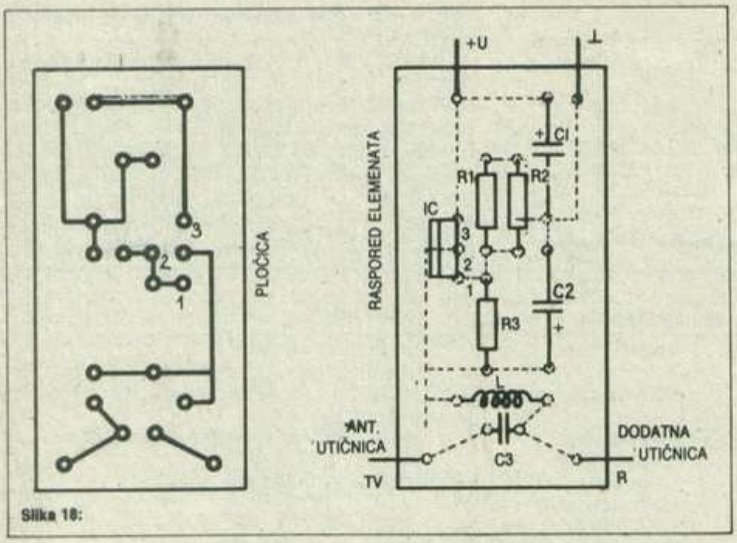

Slika 18:

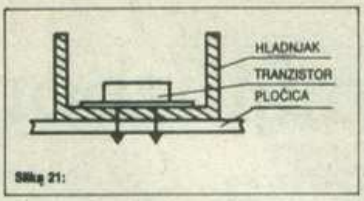

Slika 21:

Da biste imali više poverenja, reći ću da sam sve varijante, sem pretvarača 1 isprobao i na ZX 81 i na ZX spectrum i televizoru Iskra-Trim. U dva meseca rada nije bilo nikakvih kvarova ili zastoja u radu računara.

Ako neko zađe u ćorsokak pri radu ili želi dopunske informacije, može da se obrati na adresu: Grega Bizjak, Medvode, Cesta na Svetje 20, tel.: 061-612-456.

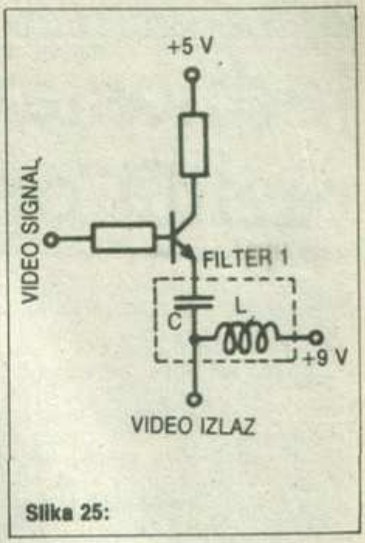

Slika 25:

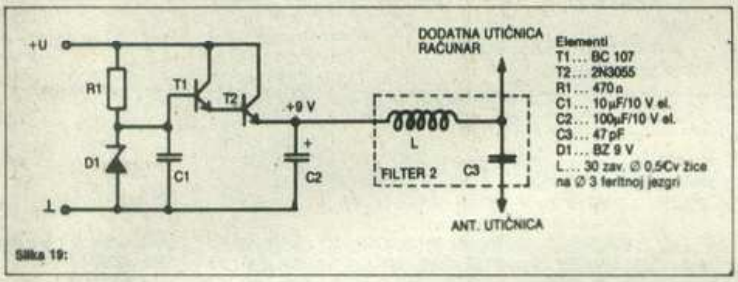

Slika 19:

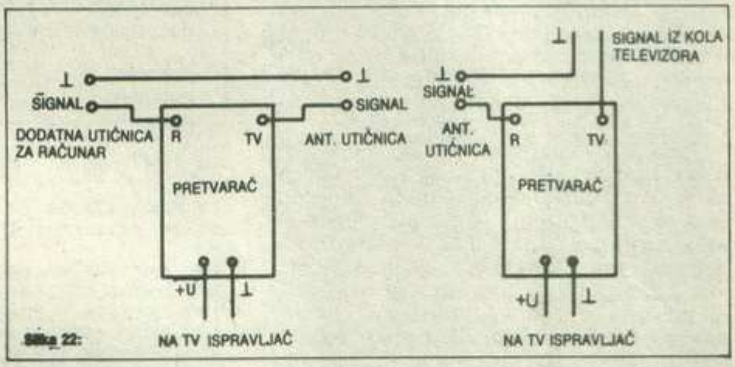

Slika 22:

Čak i ako je na računaru ugrađen video izlaz i ako se umesto televizora upotrebljava monitor, nema razlike u prepravci. Pretvarač se ugradi u monitor (i tu je dobro ugraditi dodatnu utičnicu), a u računaru se kondenzator ugradi odmah iza utičnice za video izlaz (slika 25). Ako se koristi TV prepravljen u monitor, filter 2 ili pretvarač ugradi se iza video ulaza na TV, između utičnice i pločice kola.

Razume se da se na takav način mogu napajati svi računari koji se normalno napajaju samo jednim naponom iz specijalnog pretvarača. Malo više problema ima sa računarima kojima je za rad potrebna dva ili više napona (commodore, atari . . .). Ali o tome drugi put.

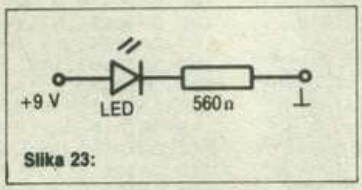

Slika 23:

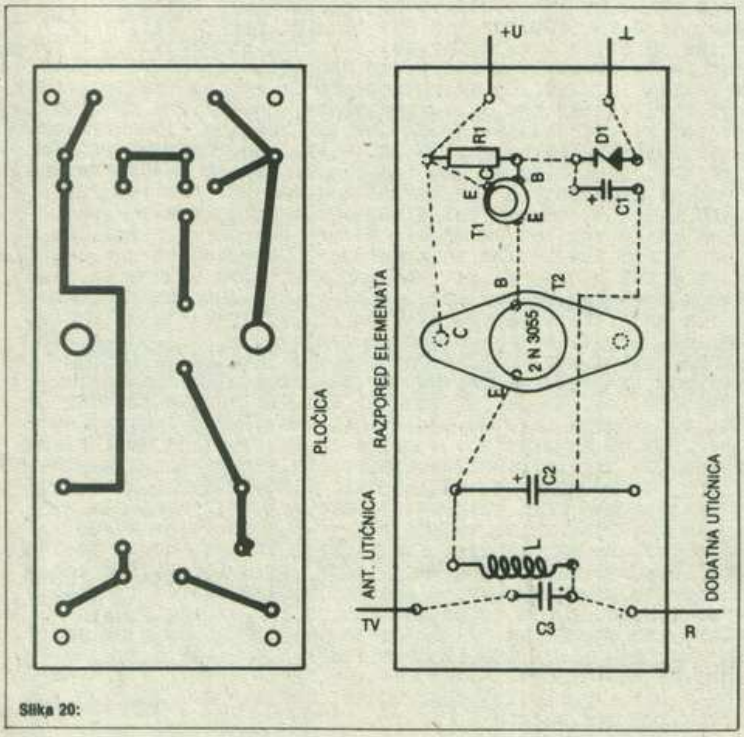

Slika 20:

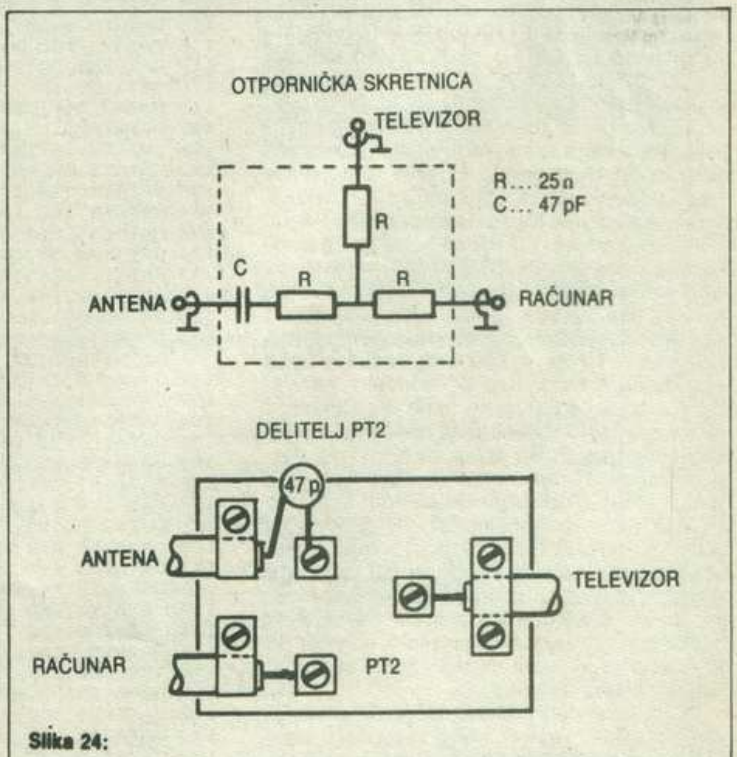

Slika 24:

PROGRAM MENI ZA C-64

Jednostavniji izbor raznih opcija

MARJAN ŠIC

Program Meni namenjen je jednostavnom izboru raznih opcija u menijima. Oni su na 8-bitnim mlinčićima obično u sledećem obliku: »1. . . . prva opcija, 2. . . . druga opcija, itd.« Obično sledi rečenica »Pritisni odgovarajuću brojku za izabranu opciju!« Ali za mališe postoje i potpuno drugi oblici menija (prisetite se npr. Art studija) koji već podsećaju na one »ljubazne« menije u grafički jakim 16-bitnicima. Program meni vam omogućava da na C-64 u svojim programima za izbor opcija primenite sličan oblik menija, a istovremeno je verovatno jasno da stvar sa svojih 950 bajtova ne može s uspehom da konkuriše pomenutim menijima.

Posle pozivanja programa na ekranu se pojavi strelica i glavni meni sa svojim opcijama u prvom gornjem redu ekrana. Strelicom koja se vodi palicom u vratima 2 pregazi se neka opcija glavnog menija i time se »otvori« novi podmeni. Zatim se opcija nekog podmenija jednostavno izabere tako da se vozimo do nje, ona se invertira, pritisnemo i okidač na palici i zbivanja prepustimo programu koji izabranu opciju izvršava – a to već nije više stvar samog menija nego problem vašeg programa.

Prvo ćemo obraditi glavni meni. Na adrese $9FF8(dekadnu 40952) i $9FF9 postavimo pokazivač (niži, viši bajt) koji pokazuje na početak polja podataka glavnog menija. Polje je sastavljeno od 40 kodova ASCII teksta – to je red koji će kasnije biti u prvom redu ekrana – i četiri pokazivača na početke podataka podmenija (vidi tabelu!). Radi jednostavnijeg menjanja ASCII u DISPLAY kodovi treba da budu manji od 96 – dovoljno za velika slova, brojke i znakove interpunkcije. Uzmite u obzir da glavni meni ima 4 opcije (za početak), zbog čega je za jednu opciju namenjen prostor od 10 znakova. A pošto su pojedine opcije odvojene još i pregradama, znakova koji nose poruke može da bude samo 9.

Prvi pokazivač (LO,HI) na polje prvog podmenija je na adresi ($9FF8)+40, a ostali su udaljeni n×2 bajta.

Prva dva bajta u polju podataka nekog podmenija kazuju X i Y koordinate, a sledeći podatak je širina, 4. bajt broj opcija kasnije otvorenog menija. Kad se podmeni nacrta, njegov oblik će biti nešto malo drukčiji nego što bi se moglo zaključiti na osnovu ova prva četiri podatka. Pošto je podmeni oivičen, njegova širina će biti za jedan veća nego što smo naveli, a visina (mada bi bolji izraz bio dubina) biće 2x broj opcija +3. Opcije su naime u svakom drugom redu, a trojka je tu zbog potreba okvira. Treba voditi računa o tome da podmeni ostane u granicama ekrana. Iznos X koordinate i širine ne sme da pređe cifru 39 (tj. granica ekrana), a iznos Y-a (koji obavezno mora da bude veći od nule) i visine ne sme da pređe 24.

Posle ova četiri bajta dolazi (na adresi ($9FF8)+40+nx2)+4) ASCII tekst koji predstavlja opcije podmenija. Kodovi su manji od 96, a prvi znak svake opcije treba da bude razmak (kod 32).

Kad pripremite odgovarajuće uslove za rad Menija, možete da ga pokrenete sa JSR (SYS) 40572 i pričekate da neko pozove neku opciju u meniju. Koja je opcija bila izabrana može se utvrditi preko sadržaja dva bajta. Sadržaj adrese $9FF7 (40951) kazuje brojku (od 0 do . . .) otvorenog podmenija, a na adresi $9FF6 smešten je redni broj izabrane opcije u tom podmeniju. Na osnovu te dve

ADRESA	SADRŽAJ	KOMENTAR
$9FF8	<>glav.meni	;pokazivač na polje podataka glavnog menija
glav. meni	"DESK FILE . . ."	;40 ASCII kodova za opcije glavnog menija
glav.meni + 40	<>podmen0	;pokazivači na početke polja podmenija
glav.meni + 40+2	<>podmen1	
glav.meni + 40+4	<>podmen2	polja podataka podmenija
glav.meni + 40+6	<>podmen3	
podmen0	X,Y,širina,br.opcija	;ASCII tekst
podmen0+4	" OPCIJA 0 "	
podmen0+4+1*širina	" OPCIJA 1 "	
podmen0+4+2*širina	" OPCIJA 2 "	
	itd.	
podmen1	X1, Y1, širina1,br. opcija	
podmen1+4	" i tako dalje . . .	

```
10 REM  ***      MENU      ***
12 :
13 FOR I=39900 TO 40330: READ A: POKE I,A: X=X+A: NEXT
14 IF X<>122171 THEN PRINT" NAPAKA V DATA VRSTICAH ! "
99 :
100 DATA162,63,189,24,157,157,64,3,202,16,247,169,13,141,248,7,169,140,141
101 DATA1,208,141,0,208,162,1,142,21,208,202,142,16,208,96,201,126,208,11
102 DATA174,1,208,224,51,144,3,206,1,208,96,201,125,208,11,174,1,208,224
103 DATA245,176,244,238,1,208,96,201,123,208,22,174,0,208,208,7,142,16,208
104 DATA206,0,208,96,173,16,208,208,247,224,25,176,243,96,201,119,240,1,96
105 DATA174,0,208,173,16,208,208,11,224,255,208,3,238,16,208,238,0,208,96
106 DATA224,87,144,248,96,141,255,159,173,0,220,201,127,240,246,205,255,159
107 DATA240,14,141,255,159,32,78,156,169,100,141,254,159,76,166,156,172,254
108 DATA159,162,30,202,208,253,136,208,248,72,173,254,159,201,6,240,6,56
109 DATA233,2,141,254,159,104,72,32,78,156,104,96,32,184,159,160,39,177,251
110 DATA41,63,153,0,4,136,16,246,162,3,169,9,24,168,169,103,153,0,4,152,105
111 DATA10,202,208,244,169,119,160,39,153,40,4,136,16,250,96,173,248,159
112 DATA133,251,173,249,159,133,252,76,224,156,255,0,0,254,0,0,252,0,0,248
113 DATA0,0,252,0,0,238,0,0,199,0,0,131,128,0,1,192,0,0,0,0,0,0,0,0,0,0
114 DATA0,0,0,0,0,0,0,0,0,0,0,0,0,0,0,0,0,0,0,0,0,0,0,0,0,0,169,0
115 DATA162,8,56,6,3,42,197,2,144,4,229,2,230,3,202,208,242,96,133,78,134
116 DATA79,169,0,162,8,10,38,78,144,7,24,101,79,144,2,230,78,202,208,241
117 DATA166,78,96,160,1,177,251,170,232,142,253,159,72,136,177,251,141,251
118 DATA159,170,104,168,32,63,158,160,2,177,251,141,252,159,200,177,251,133
119 DATA2,141,250,159,169,4,24,101,251,144,2,230,252,133,251,162,79,169,80
120 DATA160,119,140,33,158,172,252,159,32,28,158,169,32,141,33,158,162,116
121 DATA32,16,158,172,252,159,169,106,32,28,158,32,16,158,172,252,159,152
122 DATA72,32,44,158,104,24,101,251,144,2,230,252,133,251,198,2,208,220,32
123 DATA16,158,172,252,159,169,106,32,28,158,32,16,158,169,122,160,111,140
124 DATA33,158,162,76,172,252,159,76,28,158,165,253,24,105,40,144,2,230,254
125 DATA133,253,96,72,145,253,136,169,32,145,253,136,208,251,138,145,253
126 DATA104,96,169,106,145,253,136,177,251,41,63,145,253,136,208,247,169
127 DATA116,145,253,96,134,2,152,162,40,32,111,157,24,101,2,144,1,232,133
128 DATA253,138,24,105,4,133,254,96,173,16,208,133,2,173,0,208,56,233,24
129 DATA176,2,198,2,70,2,106,74,74,170,141,242,159,173,1,208,56,233,50,74
130 DATA74,74,168,141,243,159,96,32,174,159,169,21,141,24,208,169,128,141
131 DATA145,2,32,44,156,32,11,157,169,128,141,247,159,141,246,159,32,166
132 DATA156,72,32,96,158,208,74,104,134,3,169,10,133,2,32,91,157,165,3,205
133 DATA247,159,240,230,72,141,247,159,174,249,159,173,248,159,24,105,40
134 DATA144,1,232,133,251,134,252,104,10,168,177,251,72,200,177,251,72,32
135 DATA11,157,104,133,252,104,133,251,32,137,157,173,251,159,24,109,252
136 DATA159,105,1,141,245,159,76,151,158,104,201,111,208,6,173,246,159,48
137 DATA152,96,173,247,159,48,157,236,251,159,176,22,173,246,159,48,147,169
138 DATA128,141,246,159,174,251,159,172,244,159,32,137,159,76,151,158,236
139 DATA245,159,176,229,152,56,237,253,159,144,222,74,144,219,205,250,159
140 DATA176,214,205,246,159,208,3,76,151,158,141,246,159,10,24,109,253,159
141 DATA168,140,244,159,174,251,159,32,89,159,76,151,158,72,145,253,136,177
142 DATA253,24,105,128,145,253,136,208,246,138,145,253,104,96,32,63,158,169
143 DATA122,162,76,160,111,140,33,158,172,252,159,32,28,158,32,16,158,169
144 DATA160,170,172,252,159,32,70,159,32,16,158,169,80,162,79,160,119,140
145 DATA33,158,172,252,159,76,28,158,32,63,158,169,32,141,33,158,169,106
146 DATA162,116,172,252,159,32,28,158,72,32,16,158,104,172,252,159,32,70
147 DATA159,72,32,16,158,104,76,131,159,169,216,133,140,173,134,2,32,190
148 DATA159,169,4,133,140,169,32,174,18,208,224,100,208,249,174,17,208,48
149 DATA244,162,3,160,0,132,139,145,139,200,208,251,230,140,202,208,246,145
150 DATA139,200,192,232,208,249,96,234
```

```
10 REM   *****   DEMO   *****
20 :
30 FOR I=31000 TO 31248: READ A: POKE I,A: Y=Y+A: NEXT
40 IF Y<>15684 THEN PRINT" NAPAKA V DATA VRSTICAH ! ": END
50 SYS 31000
99 :
100 DATA169,6,141,33,208,141,32,208,169,3,141,134,2,169,64,141,248,159,169
101 DATA121,141,249,159,32,124,158,173,247,159,201,3,208,6,32,151,158,76
102 DATA50,121,96,32,32,32,70,73,76,69,32,32,42,32,79,80,84,73,79,78,32,32
103 DATA42,32,32,79,84,72,69,82,83,32,42,32,32,32,32,32,32,32,32,32,32,112
104 DATA121,132,121,172,121,200,121,0,1,8,2,32,32,76,79,65,68,32,32,32,32
105 DATA83,65,86,69,32,32,10,1,12,3,32,32,69,68,73,84,32,78,69,87,32,32,32
106 DATA32,80,82,73,78,84,32,79,78,69,32,32,32,81,65,73,84,32,32,32,32,32
107 DATA32,20,1,12,2,32,32,70,73,78,68,32,83,79,77,69,32,32,32,70,73,78,68
108 DATA32,65,76,76,32,32,14,5,17,4,32,32,32,42,42,32,77,69,78,85,32,42,42
109 DATA32,32,32,32,32,32,32,32,66,89,32,32,32,32,32,32,32,32,32,32,32,32
110 DATA32,32,77,65,82,74,65,78,32,32,83,73,67,32,32,32,32,32,32,32,32,32
111 DATA32,32,32,32,49,57,56,54,32,32,32,234
```

```
1                ;
2                ;  ****   DEMO  ****
3                ;
4                ORG 31000
5 DEMO           LDA #6        ; MODER OKVIR
6                STA 53281     ; IN OZADJE
7                STA 53280
8                LDA #3        ; SVETLO MODER
9                STA 646       ; TEKST
10 PRIMER        LDA #<PODMEN
11               STA $9FF8
12               LDA #>PODMEN
13               STA $9FF9
14               JSR 40572     ; RUN
15 XYZ           LDA $9FF7     ; UZAME STEVILKO MENIJA
16               CMP #3        ; TRETJI MENI ?
17               BNE ADIJO     ; NE
18               JSR $9E97     ; DA.IGNORIRAJ !
19               JMP XYZ
20 ADIJO         RTS
21               ;
22               ; PODATKI ZA PRVO VRSTICO MENIJA
23               ; IN NASLOVI ZACETKOV POD. POLJ PODMENIJEV
24               ;
25 PODMEN        DFB "   FILE  *  OPTION  *  OTHERS *
26               DFB <MEN0.>MEN0
27               DFB <MEN1.>MEN1
28               DFB <MEN2.>MEN2
29               DFB <MEN3.>MEN3
30               ;
31               ;          PODATKI ZA PODMENIJE
32 MEN0          DFB 0,1,8,2
33               DFB "  LOAD   "
34               DFB "  SAVE   "
35               ;
36 MEN1          DFB 10,1,12,3
37               DFB "  EDIT NEW   "
38               DFB "  PRINT ONE  "
39               DFB "  QUIT       "
40               ;
41 MEN2          DFB 20,1,12,2
42               DFB "  FIND SOME  "
43               DFB "  FIND ALL   "
44               ;
45 MEN3          DFB 14,5,17,4
46               DFB "    ** MENU **    "
47               DFB "     BY           "
48               DFB "    MARJAN  SIC   "
49               DFB "            1986  "
50 END           NOP
```

vrednosti možete da usmerite tok zbivanja u potprogram koji će izvršiti izabranu opciju.

Program ne razlikuje između eventualnih upozorenja u menijima i pravih opcija, ali to možete da kontrolišete sami. Ako u nekom meniju ili u samo jednoj od opcija imate zapisano npr. copyright i ime programa, a neko je pozvao upravo to ime, njegovu odluku možete da ignorišete skokom na $9E97 (40599). Zbog toga se stanje na ekranu neće nimalo izmeniti, samo što će korisnik imati osećanje da klikovanje nekog teksta neće »zahvaliti«.

Možda se svima neće dopasti što glavni meni ima samo 4 opcije, i zato postoji mogućnost da se sa četiri pouka glavnom meniju dodeli i 2,5, 8 ili 10 opcija (a s tim i isti broj mogućnih podmenija). Na adresu 40176 dolazi izabrani broj manje jedan, adresu 40178 poukujete sa (40/izabrani broj) manje jedan, na adrese 40188 i 40612 postavite za jedan veću vrednost nego na drugu adresu. Posle tog zahvata morate na odgovarajući način da izmenite i broj pokazivača i polja podataka podmenija.

Prvi uslov da program normalno radi je taj da pravilno prepišete DATA redove. Demo program je pored DATA rečenica i u obliku asemblerskog listinga – kao primer šta približno treba da uradite da bi Meni pravilno radio. Pored nekih obaveznih stvari Demo u 16. redu proverava da li je bio klikovan koji red menija broj 3 (tu su zapisani i meni programa i autora) i po potrebi vašu odluku ignoriše sa JSR $9E97.

Verovatno je veći nedostatak menija taj što ne sprema sadržaj dela ekrana gde otvori podmeni, i zato ne možete na ekranu da u isto vreme imate druge podatke, jer će ih Meni izbrisati. Problem bi se doduše mogao uspešno da reši uvođenjem dva potprograma (spremi-vrati), koje biste zvali pred odnosno posle crtanja podmenija, ali bi program polako postao suviše dug za prepisivanje.

Možda se nekome neće dopasti način invertiranja opcija, ali se to na običnom tekstovnom ekranu ne može baš mnogo bolje urediti.

I još nešto! Ako meni budete upotrebljavali iz nekih mamutskih basic programa sa rečenicama u stilu DIM xyz (1000), preporučljivo je da ga zaštitite naredbama: POKE 55,43:POKE 56,156:CLR. Na taj način snizite basicu dostupan prostor na adresi 39979 i onemogućite mu da izbriše mašinski kod koji inače počinje na 39980.

COMPUTER SHOP S.A.S. Ul. P. Reti 6, Tel. 040 – 61602 TRST

KOMPJUTERI:

amstrad CPC 464 F.V	907 DM
amstrad CPC 464 kolor	1271 DM
amstrad CPC 6128 F.V	1390 DM
amstrad CPC 6128 kolor	1750 DM
amstrad PCW 8256 sa štampačem	1573 DM
amstrad PCW 8512 sa štampačem	2239 DM
amstrad PC 1512 SD F.V	1850 DM
amstrad PC 1512 DD F.V	2300 DM
amstrad PC 1512 SD, kolor	2480 DM
amstrad PC 1512 DD, kolor	2785 DM
amstrad PC 1512 HD F.V	3300 DM
amstrad PC 1512 HD, kolor	3935 DM
commodore 64 novi model	484 DM
commodore 128	665 DM
commodore 128D	1331 DM
olivetti prodest 128 sa kasetnikom	542 DM
olivetti prodest 128S F.V	1421 DM
olivetti prodest 128S, kolor	1850 DM

ŠTAMPAČI:

amstrad DMP 2000 NLQ	705 DM
amstrad DMP1	580 DM
riteman C+ NLQ	799 DM
riteman F+ NLQ	1029 DM
star NL 10	968 DM
commodore MPS 1000	726 DM
commodore MPS 1200	786 DM
olivetti DM 90 S NLQ	785 DM

DISKETE:

commodore 1541	556 DM
commodore 1570	605 DM
commodore 1571	557 DM

DODATNA OPREMA:

Trake za sve modele štampača, Joystick za Commodore, Spectrum, Amstrad, knjige na italijanskom i engleskom.

MONITORI:

philips 7502 commodore
philips 7513 IBM
commodore 1802
commodore 1901
prism QL

MIKROHIT

Ljubljana,
Miklošičeva 38
tel. 318-649
320-641/96
telex:
31360 HIT YU

MAŠINSKA OPREMA ZA UNOŠENJE LINIJSKOG KODA (BAR CODE)

Unošenje podataka u računar veoma je često spor i greškama sklon postupak. Ako verujemo staroj izreci »Ko radi, taj i greši«, možemo unapred da se pomirimo sa postojećim stanjem. Ali, NE! Čovek se odavno odvojio od životinjske vrste jednim odlučujućim, ako hoćete inovativnim potezom – napravio je sebi alat kojim se pomagao u radu. U slučaju unošenja podataka, taj je pronalazak LINIJSKI KOD – BAR CODE.

MIKROHIT ulaže ogromne razvojne potencijale u razvoj sistema za LINIJSKI KOD. Ovoga puta vam predstavljamo deo proizvodnog programa, koji je plod sopstvenog razvoja i već je s uspehom primenjivan u mnogim radnim sredinama.

1. ŠPICA D1*

Čitač linijskog koda (bar code), koji pročitan kod upućuje u računar po standardnom serijskom protokolu RS232C.

2. ŠPICA D2

Čitač linijskog koda (bar code), koji deluje paralelno sa tastaturom; pročitani kod računar registruje kao da je unet preko tastature.

Tehničke karakteristike ŠPICA D1/D2:
- prepoznavanje koda EAN/UPC, Interleaved 2/5, Code 3/9, Codabar
- brzina preleta pera iznosi 100–1200 mm/s
- najveći nagib pera je 45 stepeni
- izbor brzine serijskog prenosa 300–9600
- napajanje 5 V

3. ŠPICA T1

Manji, višenamenski terminal sa čitačem linijskog koda (bar code), koji može putem raznih protokola da komunicira sa računarom ili da bude povezan u mrežu terminala. Može da ima ugrađenu tastaturu proizvoljne veličine i LCD displej.

Tehničke karakteristike:
- sve karakteristike kao ŠPICA D1/D2
+ najviše 32 KB RAM baterijski podržanog
+ LCD displej
+ standardna ili funkcijska tastatura
+ razni dodatni interfejsi CENTRONICS, serijska strujna omča . . .
+ interfejs za mrežu

4. ŠPICA H1

Ručni portabl terminal sa čitačem linijskog koda (bar code). Pogodan je za mobilno zahvatanje podataka u radnoj sredini.

Tehničke karakteristike:
- sve karakteristike kao ŠPICA T1
+ baterijsko napajanje
+ izuzetno mala potrošnja energije
+ izuzetno male dimenzije

Pored navedene mašinske opreme, nudimo vam još:
- programske pakete za podršku komunikacije terminalima
- programsku opremu za štampanje svih standarda linijskog koda na matričkim štampačima
- inženjering pri uvođenju linijskog koda u vašu radnu sredinu.

I pored široke ponude MIKROHITA u oblasti linijskog koda, uvođenje ove metode u vašu sredinu iziskuje globalno planiranje i apsolutnu iskorišćenost vaše inovativnosti i snalažljivosti.

* ŠPICA je zaštitni znak firme MIKROHIT.

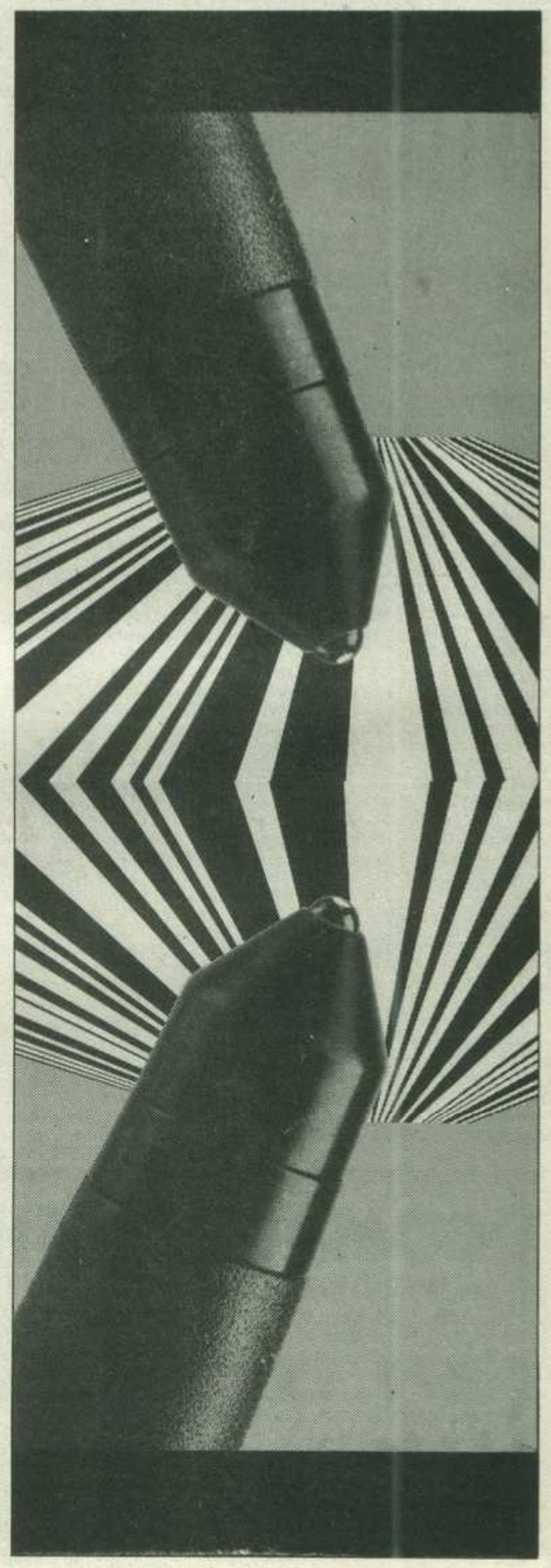

Programski jezik

MODULA-2

DUŠKO SAVIĆ

Dr. Niklaus Wirth, profesor Isntituta za informatička istraživanja ETH (Švajcarski ekvivalent američkog MIT-a), poznat je širom programerskog sveta kao tvorac Pascala, jednog od najpopularnijih računarskih jezika današnjice. Pascal je zamišljen 1968. godine, a već 1970. postojao je prvi kompletan prevodilac. Pre Pascala, Wirth je modifikovao verziju Algola 60, nazvanu Algol W, ali taj jezik nije nikad našao širu primenu osim u akademskim krugovima. Sam Pascal zamišljen je kao sredstvo za učenje strukturnog programiranja, kao mali ali fleksibilan jezik. Pascal se relativno brzo probio iz učionica u svet komercijalnog programiranja, gde su uočeni i mnogi njegovi nedostaci: ogroman broj nestandardnih naredbi koje su dodavane u implementacijama, nemogućnost pisanja velikih programa i veliki problemi koje programer ima kada želi da direktno manipuliše memorijom i periferijskim uređajima. Zato je Pascal zadobio i glas jezika o kojem je bolje čitati i raspravljati (»Da li je Pascal bolji od BASIC-a?«), nego koristiti u svakodnevnom radu.

Istorijat nastanka Module-2

Naravno, Wirth nije odgovoran za to: njegova zamisao bila je da početnik nauči da sastavlja programe na sistematski način, primenjujući metode strukturisanog programiranja kroz kodiranje. Zatim bi, sada već bivši početnik, trebalo da pređe na neki od komercijalnih jezika koji su bili popularni 60-tih godina (COBOL, FORTRAN, PL/I), programirajući u njima na isti, strukturisani način. Događaji su imali drukčiji tok. Zašto se mučiti sa COBOL-om kada se sve to mnogo lepše i preglednije može napisati na Pascal-u? Drugim rečima, pokazalo se da Pascal može da zadovolji većinu potreba profesionalnog programiranja, a ono što ne može, bilo je popravljano kroz implementaciju jezika na svakoj mašini posebno.

Wirth je bio svestan novonastale situacije. Posle Pascala, eksperimentisao je sa dizaj-

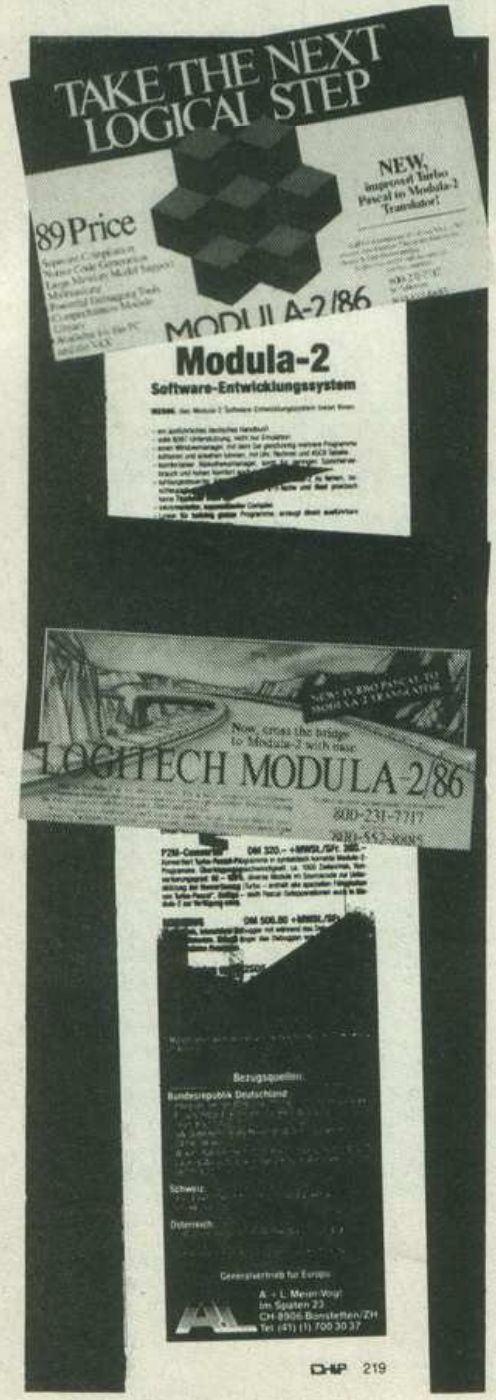

nom jezika nazvanog Modula, koji je trebalo da bude jezik za programiranje multi-tasking sistema. Modula nikad nije izašla van laboratorije, ali je kasnije poslužila kao osnova za dizajn Module-2.

Školsku 1976.–77. godinu Wirth je proveo kao gostujući profesor u Palo Altu, u laboratorijama Xeroxa. Za neupućene, upravo ova laboratorija zaslužna je za danas tako opšte prihvaćene pojmove kao što su prozori, mišević, ikone i slično. Tu je nastao i čuveni jezik Smalltalk, zatim niz eksperimentalnih jezika, od kojih je Wirtha najviše oduševio jezik Mesa. Mesa vuče koren iz Pascala, ali je njen glavni cilj pravljenje velikih programskih sistema. Od suštinskih novina, Mesa je nudila tada još revolucionaran koncept skrivanja informacija (information hiding), a takođe je dozvoljavala mogućnost da se delovi programa definišu kao moduli. Nije bilo mogućnosti da se delovi programa (tj. celi moduli) učine **nevidljivim** u odnosu na ostatak programa, ali je izuzetan doprinos bio razdvajanje definicionog i implementacionog dela objekata, izvedenih iz modula.

Wirth je ove koncepcije korigovao uvođenjem netrivijalnog pojma **zasebnog prevođenja.** Ključna ideja je da posle prevođenja definicije modula, kao rezultat ostaje (prevedena) tablica simbola (u obliku datoteke). Ta datoteka sadrži potpunu informaciju o klijentima modula, a to su oni delovi programa koji **uvoze** objekte iz datog modula. Ako kasnije neki drugi modul uvozi objekte iz, recimo, modula M1 i M2, tada prevodilac pristupa **prethodno** generisanim opisima odula M1 i M2. Drugim rečima, time se očuva konzistentan pristup podacima čak i preko granica modula. Zasebno prevođenje je stoga korisno i sigurno, za razliku od uobičajenog **nezavisnog** prevođenja koje znamo iz raznih asemblera i FORTRANA.

Wirth je iz Palo Alta poneo ideju o nezavisnoj radnoj stanici, računarskom sistemu, koji bi od početka do kraja bio projektovan kao integrisana hardverska i softverska celina. Ceo sistem, kasnije poznat kao Lilith mašina, trebalo je da bude isprogramiran u **jednom jedinom programskom jeziku visokog nivoa.** Takav jezik bi morao da odgovori zahtevima programera (da ne bude lošiji od Pascala), a da omogući prisno programiranje svih perifernih uređaja i da time zameni potrebu za programiranjem u mašinskom jeziku. Cilj takvog jezika je da omogući pisanje kompletnog

softvera, počev od operativnog sistema, rada sa prozorima, pa do tekst editora i formatera, sistemskih utility programa, a i svega drugog.

Ovako ambiciozan cilj ostvarila je ekipa od sedam ljudi, na čelu sa Wirthom, za oko dve godine. Tako brz razvoj bio je moguć, jer je pravljen lični računar sa vrlo snažnim procesorom, pa su otpali problemi vezani za komplikovane višeprocesorske, višejezičke i višekorisničke sisteme.

Wirth je, naravno, to iskoristio kao motivaciju za razvoj Module-2. Prvi očigledan zadatak u vezi sa Lilith računarom bio je razvoj jezika koji može sve da programira podjednako uspešno, od baze podataka do drajvera za miša, od algoritama najveće apstrakcije do direktne promene sadržaja memorije. Pascalu je očigledno nedostajala mogućnost da se spusti na nivo drajvera. Modula, sa kojom je Wirth tih godina eksperimentisao, sama za sebe takođe nije bila dovoljna, ali je sadržavala koncept modula, pomoću kojeg je program mogao da se podeli na tzv. primitivne operacije (neposredna komunikacija sa periferniim uređajima), odnosno, sve ostale »algoritamske« strukture. Drugim rečima, novi jezik Lilith mašine postao je Pascal, obogaćen pojmom modula, uz još neke prepravke i regularnu sintaksu. Tako je stvoren koncept Module-2

Jezik je bio definisan 1978. godine, tačno 10 godina posle Pascala. Prvu implementaciju, već 1979. godine, napravili su L. Geissmann, S. E. Knudsen i C. Jacobi na računaru PDP-11. Bilo je puno tehničkih problema, jer je ta mašina imala svega 28K 16-bitnih reči, obhodno 56K bajta. Zato je prvi prevodilac delovao iz čak pet prolaza (!). Godine 1980. prototip Lilitha je bio završen, a 1982. godine pojavila se Wirthova knjiga – definicija jezika, »Programming in Modula-2«, posle koje Modula-2 ulazi u modu.

Pre nego što pređemo na sam jezik, recimo još nešto o sudbini Lilith radne stanice. Pojavila se na američkom tržištu 1984. godine, po ceni od 8 do 10 000 dolara. Nije bilo nikakvog komercijalnog uspeha, kakav je pripao Macintoshu, Atariju i Amigi, jevtinim mašinama koje su, isto kao i Lilith, sledile Xeroxove računare 70-tih godina z Palo Alta. To i nije tako bitno: dobili smo odličan novi jezik za sistemsko i aplikativno programiranje – Modulu-2.

Implementacije Module-2

Izgleda da je prevodilac za Modulu-2 relativno lako napraviti. Doduše, potreban je disk – ne postoji nijedna implementacija za kućne računare. Na adresi: **Grey Matter, 4 Prigg Meadow, Ashburton, Devon TQ13 7 DF, Great Britain,** možete nabaviti čitav niz raznih Modula-2, za razne računare. Paketi mogu da se naručuju i od neposrednog proizvođača. Navodimo dva za IBM PC i kompatibilce. Prva adresa: **Interface Technologies, 3336 Richmond, Suite 200, Houston, TX 77098, USA.** Njihova implementacija radi se samo 256 Kbajta ili više, podržava koprocesor 8087, ima editor koji proverava sinteksu, podržava pisanje programa u više prozora, ima svoj linker, proizvodi .EXE datoteke (izvršni oblik programa) itd. Cene su vrlo prihvatljive: pedesetak dolara za osnovnu verziju, dodatnih 30 dolara za podršku koprocesora, 80 dolara za interaktivni izvršni dibager i slično.

Druga interesantna adresa: **Logitech Sa, SCH-1111 Romanel-Morges, Switzerland** (račun u banci: Banque Vaudoise de Credit, CH-1110 Morges, account No. 08.0911.3 – Logitech). Firma prodaje razvojni sistem za Modulu-2 pod MSDOS-om. Ta ponuda omogućava da se krene od stvarno jevtinog početnog programa i da se dalje dograđuje po potrebi. Posebna je zanimljivost modul za prevođenje izvornog koda iz Turbo Pascala u Modulu-2 (SFr. 125). Ovakav modul je neophodan, jer se računa da korisnika Trubo Pascala sada ima više od milion-a! Osim ovih, nude se i druga proširenja (prozori, prevođenje izvršnog koda direktno u ROM, itd.).

Postoji i Turbo Modula-2, ali se ne reklamira, što treba da znači da nema proću.

Od svih implementacija, Logitechova je izgleda najpoznatija. Na primer, programeri firme MicoPro (proizvođači Wordstara) sada su kompletno prešli na Logitech Modulu-2. Osim toga čak 17 proizvođača ima tzv. »third party software«, tj. firmi i pojedinaca koji prodaju dodatne biblioteke modula za ovu implementaciju. To su bibliotečki moduli koje programer ugradi u svoj program i time skraćuje vreme razvoja programa. Neki od ovih programa prodaju se samo u izvršnom obliku, a za neke se uz doplatu može dobiti i izvorni kod. Nabrojačemo neka od ovih modula: Multikey ISAM filesystem (to je indeksekvencijalni pristup bazi podataka, SFr. 550); DB Tools (skup modula od kojih se može napraviti data-base sistem, Sfr. 750); Business Toolkit (skup modula koji podržava aritmetiku do 18 cifara); Turtle Graphics (crta po kolor-adapteru na kolor-monitoru, 20 funti); Statistics (simulacije i proračuni diskretnih i neprekidnih raspodela u izvornom kodu); Graphic Windows for EGA (komplet modula za crtanje i prozore na EGA adapteru, 200 DM, odnosno, 400 DM u izvršnom obliku); Multi-HALO Graphics for Modula-2/86 (skup asemblerskih programa za crtanje, podržava sve moguće grafičke adaptere), i tako dalje.

Knjiga

Naravno, osnovna knjiga, a ujedno i definicija jezika jeste: Programming in Modula-2, Niklaus Wirth, third corrected edition, Springer-Verlag, 1985, ISBN 0-387-15078-i. Osim ove, skoro sve druge knjige izlažu Modulu-2 kao nastavak Pascal Programmers, Richard Gleaves, Springer-Verlag, 1984. ISBN 0-387-96051-i. Možemo da spomenemo i knjige: Modula-2 Programming, Ed Knepley and Robert Platt, Prentice-Hall International Student Edition, 1985, ISBN 8359-4602-9; Software Engineering and Modula-2, Gustav Pomberger, 1986, ISBN 13-821794-7.

Svi poznatiji časopisi rado objavljuju programe na ovom jeziku.

Razlike u odnosu na Pascal

Osim pojma modula, koji je suštinska novost u odnosu na Pascal, Modula-2 je interesantna i po tome što »popravlja« Pascal u sintaksnom pogledu, negde samo kozmetički, a na pojedinim mestima i suštinski. Pođimo redom:

Mala i velika slova nisu istovetna kao kod Pascala. N i n su različite varijable. Imena mogu biti proizvoljne dužine – svi znaci su značajni, naspram samo prvih osam kod Pascala. Znak za podvlačenje nije deo imena.

Rezervisanih reči ima 45 i moraju se unositi isključivo velikim slovima. Evo svih rezervisanih reči Module-2:

AND ARRAY BEGIN BY CASE CONS DEFINITION
DIV DO ELSE ELSIF END EXIT EXPORT FOR
FROM IF IMPLEMENTATION IMPORT IN LOOP
MOD
MODUL NOT OF OR POINTER PROCEDURE
QUALIFIED
RECORD REPEAT RETURN SET THEN TO
TYPE
UNTIL VAR WHILE WITH

Postoje i tri nova nealfabetska simbola: vertikalna crta | koja razdvaja delove promenljivih slogova i CASE naredbe, ampersan & koji je skraćenica za rezervisanu reč AND, znak funte (ili povisilice) koji je skraćenica za simbol <>. Evo primera:

```
IF i # 3 THEN Write String("Pazi sad!") END;
WHILE (k >= 28) & (a[k] # nul) DO INC(K) END;
CASE k OF
  1: WriteString("jedan") |
  2: WriteString("dva") |
  3: WriteString("?")
END;
```

Znaci za početak i kraj komentara su samo (* i *), jer su vitičaste zagrade u Moduli-2 za skupovnu notaciju. Jedan komentar može sadržati neki drugi komentar, što je vrlo praktično. Možemo pretvoriti u komentar deo programa koji već sadrži komentare, a i prevodilac time dobija mogućnost da prepozna eventualne greške u kucanju.

Konstante

U Moduli-2 aritmetički izraz koji sadrži konstantu može da se pojavi na svakom mestu na kojem i obična konstanta. Tako se mogu deklarisati nizovi čija dužina zavisi od neke druge konstante. Moguće je definisati i skupove u CONST deklaraciji. Primeri:

```
CONST N=2; dvaN=2*N; duzina=dvaN-8;
  Skup = {0,1,2,3}*{3,4};
TYPE Niz = ARRAY [0..duzina] OF INTEGER;
```

Postoje dva tipa celih brojeva: **INTEGER** i **CARDINAL.** Celobrojna konstanta može uzimati vrednosti od –32768 do 65535, ali se njen tip menja po sledećoj tablici:

```
[–32768,–1] INTEGER
[0,32767] CARDINAL ili INTEGER
[32768,65535] INTEGER
```

Decimalni brojevi pišu se kao u Pascalu. **Heksadekadni** brojevi završavaju se slovom H, a mogu uzimati vrednost od 0H do 0FFFFH. Heks-broj mora počinjati sa decimalnom cifrom. **Oktalne** konstante (brojevi sa bazom 8) sastoje se od cifara od 0 do 7 a završavaju se slovom B (jer potseća na cifru 8!). Primeri konstanti bi bili: 0H 0BEACH (heksadekadne) 0B 1345B (oktalne).

Realni brojevi su slični kao u Pascalu, osim što se moraju pisati sa decimalnom tačkom, a karakter u eksponentu mora biti slovo E. Na primer: 1 1.2e1 1E8 su nepravilno zapisane realne konstante. Ispravan zapis bi bio: 1. 12E1 1.E8 itd.

Slovne konstante su usaglašene sa tipom

CHAR. Mogu se zadavati kao slovne vrednosti: "K" 'j' (zapazimo da su dozvoljeni i jednostruki i dvostruki navodnici), odnosno, kao oktalne konstante koje se završavaju slovom C: 15C.

Konstantni slovni nizovi (stringovi) takođe mogu da se označe jednostrukim ili dvostrukim navodnikom. Time se pruža zanimljiva mogućnost da se »onaj drugi« navodnik upotrebi u samom slovnom nizu. Na primer:

'Ovo je string "unutar stringa" itd.'
"Pazi sad 'obratno definisanje', lukavo, zar ne?"

Za konstantni slovni niz ne mora se eksplicitno navoditi tip, jer se podrazumeva da se radi o deklaraciji:

ARRAY [O. .N–1] OF CHAR.

Konstanti slovni niz može biti pridodeljen slovnom nizu (character array) koji je duži od same konstante.

Skupovne konstante razdvajaju se vitičastim zagradama i može im se eksplicitno navesti tip. Skupovna konstanta može biti postavljena deklaracijom CONST:

CONST narandzasto = Boje (crveno,zuto)

Skupovni elementi su ograničeni na konstantne izraze. Standardne procedure INCL i EXCL ubacuju ili izbacuju pojedine elemente iz skupa, odnosno, u skup; mogu se koristiti samo u toku izvršavanja programa. Evo i primera:

```
PROCEDURE ProveriZnak;
  TYPE SkupZnakova = SET OF CHAR;
  VAR Znak: CHAR;
    Valid: SkupZnakova;
BEGIN
  . . .
  IF Znak IN SkupZnakova['a'..'c'] THEN
    INCL (Valid,Znak);
  END;
  Valid := Valid + SkupZnakova['a','z'];
  . . .
End ProveriZnak;
```

Skupovna konstanta u ovom primeru pripada tipu SkupZnakova. Ako se u skupovnoj konstanti ne navodi tip, podrazumeva se da pripada predefinisanom tipu BITSET.

Tipovi

Modula-2 nudi dva nova tipa: CARDINAL i procedurni tip, sa kojima smo već sreli. U odnosu na Pascal, nedostaje tip datoteke (file); operacije nad podacima se sada izvode preko uslužnog modula Files.

Celi brojevi deklarišu se pomoću standardnog tipa INTEGER. Koriste se identično (označenim) celim brojevima u Pascalu.

Tip **CARDINAL** deklariše cele nenegativne brojeve. Brojevi ovog tipa koriste se kao i brojevi tipa **INTEGER,** i mogućna su pridodeljivanja varijabli tipa CARDINAL varijablama tipa INTEGER, i obratno. Međutim, kardinalni i celi brojevi **ne smeju** se mešati u aritmetičim izrazima. Standardne procedure ORD i VAL ekspicitno pretvaraju jedan tip u drugi.

Realne varijable deklarišu se standardnim tipom REAL, a koriste se isto kao realne varijable u Pascalu. Međutim, nije dozvoljeno slobodno mešanje varijabli tipa INTEGER i varijabli tipa REAL u aritmetičkim izrazima.

Logičke varijable deklarišu se standardnim tipom BOOLEAN. Osnovne logičke konstante su TRUE i FALSE, a koriste se isto kao i u Pascalu.

Slovne varijable (character) deklarišu se standardnim tipom CHAR i koriste se identično odgovarajućem tipu u Pascalu. Međutim, Modula-2 se definiše kao jezik nad skupom simbola u ASCII poretku. (Odgovarajući skup u Pascalu nije naznačen i to je bio jedan velikih praktičnih nedostataka Pascala.) U Moduli-2 time postaje moguće pisanje prenosnih programa koji koriste redosled u ASCII kodu, npr. za sortiranje slovnih podataka.

U Moduli-2 srećemo se sa novim tipom podataka – **procedurnom varijablom.** Vrednost varijable ovog tipa je procedura. Jedine mogućne operacije su pridodeljivane i pozivanje. Pozivanje procedurne varijable izvršava proceduru koja je dodeljena toj varijabli. Na primer:

```
MODULE: ProcDemo1;
  TYPE Sir = (MladSir, StarSir, Kajmak);
  VAR G1, G2: PROCEDURE (Sir, Sir, Sir);
  PROCEDURE Mleko (i,j,k: Sir);
    BEGIN
    i := j;
    j := k;
    END Mleko;
  BEGIN
  G1 := Mleko; (* pridodeli Mleko varijabli G1 *)
  G2 := G1; (* pridodeli vrednost G1 varijabli
G2 *)
  END ProcDemo.
```

G1 i G2 su deklarisane kao pocedurne varijable, i to tako da su usaglašene sa procedurom Mleko. Kada se poziva procedura ili procedurna varijabla, parametarska lista se izostavlja. Na ovaj način mogu se definisati i procedure koje imaju procedure za svoje parametre. Na žalost, ova vrlo moćna osobina Module-2 relativno retko se upotrebljava.

Podtipovi se od Pascala razlikuju utoliko što se koriste uglaste zagrade. Na primer:

```
PROCEDURE Podtipovi;
  TYPE DobriBrojevi = [O..N–1];
    Alfabet = ['A'..'Z'];
    DanUNedelji = [Pon,, Petak];
  VAR Broj: DobriBrojevi;
    Slovo: Alpfabet;
    Dan: DanUNedelji;
  BEGIN
    Broj := 4;
    Slovo := 'G';
    Dan := Petak;
  END Podtipovi.
```

Zbog ovog »ustupka« podtipovima **deklaracija niza se neznatno menja:** indeks u deklaraciji niza nije više u uglastim zagradama. (Uzgred, korisnici raznih verzija Hisoft Pascala odavno su se navikli na ovaj olakšani način adresiranja nizova.) Primer:

```
PROCEDURE Nizova;
  TYPE DobriBrojevi = [O..N–1];
    Alfabet = ['A'..'Z'];
    DanUNedelji = [Pon.. Petak];
  VAR Broj: ARRAY DobriBrojevi OF CARDINAL;
    Slovni: ARRAY ['A'..'Z'] OF CHAR;
    Matrica: ARRAY [1..10], [1,20] OF REAL;
    Mesovito: ARRAY Slovni, DanUNedelji OF
DobriBrojevi;
  BEGIN
    Broj[6] := 4543;
    Slovni ['D'] := '2';
    Matrica[5,5] := 3.124;;
    Mesovito['A', Petak] := 3;
  END Nizovi.
```

Deklaracija niza ista je kao u Pascalu u slučaju da je indeksni tip jedan jedini podtip (kao Broj u gornjem primeru). Svaki podtip ima svoj par uglastih zagrada (kao gore niz Matrica).

Promenljiv deo sloga (variant record) ima unekoliko različitu sintaksu. Slog sada može sadržati više promenljivih delova, od kojih se svaki završava simbolom END. Izborni deo naredbe CASE može sadržati i izraze sa konstantama i cele podtipove. Na primer:

```
TYPE Rodjendan = RECORD
    Dan: [1..31];
    Mesec: [Jan..Dec];
    Godina: [0..99];
  END;
SlogZaposlenog = RECORD
  CASE oznaka1: CARDINAL OF
    0..9: x, y: Slova |
    0..9: x, y: Slova |
  ELSE i,j : INTEGER
  END;
  Datum: Rođendan;
  Velicina: [8,16];
  CASE oznaka2: BOOLEAN OF
    FALSE: r: INTEGER |
    TRUE : s: REAL
  END;
END;
```

Ostale sintaksne razlike potiču od promenjene naredbe CASE (postoji ELSE, uspravna crta služi za razdvajanje mogućnosti).

Skupovi u Pascalu bili su samo naznaka onog što bi trebalo da budu. U Moduli-2 skupovi su znatno korisniji.

Skupovna konstanta označava se vitičastom zagradom i mora joj se eksplicitno navesti tip; ako se tip izostavi, podrazumeva se tip BITSET, koji zauzme tačno jednu mašinsku reč. To i nije baš veliki prostor – 8 ili 16 bita. Drugim rečima, maksimalna veličina skupa je npr. 16 na 16-tobitnim mašinama. Da bi se to prevazišlo obično se pišu posebne procedure koje omogućavaju rad sa proizvoljno dugačkim skupovima. Formalna definicija tipa BITSET je:

TYPE BITSET = SET OF [O..DuzinaReci-1]

I **pokazivači** (pointers) su unapređeni. Strelica ↑ se još uvek koristi u izrazima, ali u deklaracijama je zamenjena simbolom POINTER TO. Oblast važenja pokazivača je takođe povećana – sada pokazivač može pokazivati na bilo koji tip ili tipovnu strukturu.

Primer:

```
TYPE P = POINTER TO INTEGER;
  P2 = POINTER TO
    RECORD
      a, b, c: BOOLEAN;
  END;
  Pokaz = POINTER TO Pokazivanje;
  Pokazivanje = RECORD
    Grad: Pokaz;
    Ulica: Pokaz;
    Broj: CARDINAL;
  END;
```

Izrazi

Već smo videli da u Moduli-2 razni tipovi ne mogu da se mešaju u izrazima. Uvek se mora dodavati eksplicitna konverzija da bi se postiglo da se obe strane naredbe pridodeljivanja ":=" bude isti tip. U tom smislu spominjali smo FLOAT i TRUNC (naredba ROUND u Moduli-2 nije standardna!), koji vrše konverziju između tipova CARDINAL i REAL.

Aritmetičke operacije smo videli već mnogo puta na delu. +, –, *, DIV, MOD imaju uobičajeno značenje. Unarni minus se ne može primeniti na varijablu tipa CARDINAL. Operacija / (kosa crta) je i deljenje realnih brojeva i simetrična razlika skupova. Logičke operacije AND i OR se ne izvršavaju uvek u potpunosti, što može stvarati prilične probleme u otkrivanju grešaka u programu. Umesto AND može se koristiti &, a umesto <> može se koristiti #. Poredbene operacije nisu definisane za slogove, nizove i procedurne tipove; operacije > i < nisu definisane za skupove; samo = i # su definisani za pokazivače.

Naredbe

Postoji značajna razlika između naredbi u Moduli-2 i Pascala. Ovde se sve naredbe završavaju eksplicitnim simbolom. Takvih simbola ima svega dva: RETURN za naredbu UNTIL, i END za sve ostale naredbe. Složena naredba (compound statement) uopšte više ne postoji u Moduli-2! Nju zamenjuju **nizovi naredbi.** Pod nizom naredbi podrazumeva se niz od nijedne ili više naredbi razdvojenih tačkom i zapetom. Nizove naredbi razdvajaju kontrolne strukture a ne posebni završni simboli. Još jedno iznenađenje: nema više naredbe GOTO! Umesto nje koriste

Vaše skrivene snove VALCOM pretvara u stvarnost dajući vam mogućnost nabave najkompletnijeg modula na tržištu.

VALCOM SUPER MODUL II (VSM II)

VSM-2 je SVE što ste trebali SVE što sad koristite SVE što ćete poželjeti

VSM-2 za POČETNIKE je:
- RESET tipka
- TURBO za kazetofon
- FLOPY HYPRA (6× brže)
- NAREDBE RUN, LOAD, SAVE, LIST . . .(samo jednom tipkom)
- KOPIRANJE svih programa čak i ZAŠTIĆENIH

VSM-2 za NAPREDNE je:
- INTERFACE za sve poznate pisače
- ŠTAMPAČ EKRANA (u boji)
- PROŠIRENJE BASIC-a (AUTO, RENUM, FIND . . .)
- NAREDBE BASIC-a 4.0 (DLOAD, DSAVE, CATALOG . . .)
- PROGRAMATOR funkcijskih tipki

VSM-2 za STRUČNJAKE je:
- MONITOR strojnog jezika
- PROŠIRENJE mogućnosti tastature
- 19 NAREDBI za obradu strojnih programa
- 24 KBYTA RAM za obradu BASIC programa
- DISK MONITOR

VSM-2 za SVE je:
- OSVJEŽIVAČ programa
- TRENER za sve igre POKE nepotrebni
- ZAMRZIVAČ (FREEZER) programa
- I JOŠ MNOGO TOGA . . .

VMS-2 može se i softverski isključiti ali smo sigurni da to nećete raditi, JER VSM-2 je potreban i to vama i vašem C64/C128 zato jer on VSM-2 RASTE SA VAMA!

CIJENA: 25.900

GARANTNI ROK 6 MJESECI
PLAĆANJE SE VRŠI POUZEĆEM

SERVIS I IZRADA ELEKTRONIČKIH UREDAJA

VALCOM

TRG SENJSKIH USKOKA 4
41020 ZAGREB
TEL. 041/529-682
TELEX:

se par LOOP/EXIT i RETURN naredba, uz standardnu proceduru HALT (poznatu korisnicima Hisoft Pascala). Naredba EXIT je signal za »nasilan« prekid petlje (za šta se naredba GOTO ionako najviše upotrebljavala). RETURN završava trenutnu proceduru, a HALT zaustavlja izvršenje celokupnog programa.

Naredba pridodeljivanja (assignment statement) ista je kao u Pascalu, ali se zahteva da i sa leve i sa desne strane budu imena usaglašenih tipova. Drugim rečima, imena treba da budu ili istog tipa, ili da pripadaju podtipovima istog tipa. Ovo se odnosi i na slogove. Tipovi INTEGER i CARDINAL su usaglašeni u odnosu na pridodeljivanje, iako se ne smeju otvoreno mešati u aritmetičkim izrazima!

Konstantan slovni niz može se pridodeliti slovnom nizu (string) iako je ovaj duži od konstantnog niza. Ostatak niza se automatski popunjava nulama. Evo primera:

```
PROCEDURE SlovniNizovi;
  VAR S1, S2: ARRAY [0..12] OF CHAR;
BEGIN
  S1 := 'Kratak niz'; (* S1[10] sadrzi OC *)
  S2 := '01234567890123; (* tacna duzina *)
END SlovniNizovi.
```

Procedurni tipovi mogu se pridodeljivati ako njihovi parametri slažu po »rodu, broju i padežu«. Procedure moraju biti globalno deklarisane da bi se mogle pridodeliti nečemu. Standardne procedure uopšte se ne mogu pridodeljivati. Ako nije u pitanju funkcijska procedura, može se izostaviti lista parametara. Na primer:

```
MODULE ZvanjeProcedure;
  PROCEDURE GlobalnaProcedura;
  BEGIN
  END GlobalnaProcedura;
  VAR P: PROC;
BEGIN
  GlobalnaProcedura; (* poziv bez liste *)
  GlobalnaProcedura (); (* lista prisutna, iako
prazna *)
  P := GlobalnaProcedura; (* P je procedurna
promenljiva *)
  P; (* zove istu proceduru kroz ime P *)
P(); (* isto, samo sa praznom listom *)
END ZvanjeProcedure.
```

Bitna posledica uklanjanja definicije složene liste (compound statement) je izostavljanje para BEGIN. . .END. Na primer, **WHILE** naredba je po svemu – osim po tom sintaksnom detalju, ista kao i u Pascalu. Naredbu WHILE Lzavršava simbol END. Na primer:

```
WHILE i < 10 DO INC(i) END;
WHILE A[J] <= 0 DO
  A[J] := A[J] + A[J-1];
  INC(J);
END;
```

Telo petlje u gornjem primeru sastoji se iz svih naredbi (ovde dve) počev od simbola DO, zaključno sa simbolom END.

Naredba IF se, na isti način, mora završiti simbolom END, a nov je i simbol ELSIF, koji omogućava jednoj IF-naredbi da izražava nizove logičkih pod-uslova. Tri osnovna oblika IF-naredbe mogu se prikazati sledećim primerima:

```
IF A=1 THEN (* obican IF *)
  B := 2;
END;
IF A=1 THEN (* primer za klasican ELSE *)
  B := 2
ELSE
  C := 3
END;
IF A=1 THEN
  B := 2
ELSIF A=2 THEN
  B := 3
ELSE
  C := 3
END;
```

Naredba REPEAT ostala je ista kao u Pascalu.

Naredba **FOR** je teoretski specijalan oblik naredbe REPEAT . . . UNTIL, ali je pretrpela nekoliko (pozitivnih) promena. I kod nje na kraju mora da dođe simbol END. Najveće promene su kod koraka ciklusa: mogu se zadavati proizvoljne (celobrojne) vrednosti, a ne samo 1 kao u Pascalu. Simbol DOWNTO uopšte više ne postoji, već se korak »nadole« zadaje jednostavnim –1. Brojač se ne može izvoziti, niti sme biti promenljivi parametar ili deo sloga. Primeri FOR-petlje bi bili:

```
FOR i := 1 TO 5 DO A[i] := i END;
FOR j := 1 TO 20 BY 3 DO
  A[j] := A[J+1];
  WriteInt(j,4);
END;
```

Ni naredba **WITH** ne može bez simbola END na kraju. Međutim, specifičnost naredbe WITH je i to što sada prihvata samo jedno ime – više WITH naredbi može biti potrebno da se dopre do najnižeg nivoa sloga. Na primer:

```
WITH t^.Osoba DO
  WriteString(Ime);
  Osudjivan := FALSE;
END;
WITH BrojKartice DO
  With MaticniBroj DO
    Izdao := Ime;
    Dozvola := Broj;
  END;
END;
```

Naredba **CASE** je znatno proširena, kako po mogućnostima tako i vizuelno. Obeležja sada mogu biti i podtipovi i izrazi sa konstantama. Dozvoljen je simbol ELSE na kraju predloženih mogućnosti, i on »hvata« sve uslove koji nisu predviđeni obeležjima. (Ovo nije iznenađenje za korisnike Hisoft Pascala, u kome takođe postoji ELSE u CASE-naredbi.)

U vizuelnom pogledu, narêdbe se razdvajaju vertikalnom crtom, koja može doći iza naredbe (na kraju linije), ili ispod obeležja (na početku linije). Isti stil može se primenjivati i na izmenljive slogove, što smo već videli. Primeri:

```
CONST N = 99;
. . .
CASE Logickilzraz OF
  FALSE: WriteString ("Netacno!") |
  TRUE: WriteString ("Tacno!")
END
CASE NekiBroj OF
  1..5 : Odlican := TRUE;
         WriteString ("Odlican")
  10,11: Odlican := FALSE
  N-8 ; WriteString ("Poseban slucaj")
  ELSE WriteString ("Svi ostali slucajevi . . .")
END;
CASE NekiDrugiBroj OF
    0..5 DEC(i,2);
         j := i*5;
    10,11: Stop := TRUE;
           PozoviMe(Broj, 18);
           NemojZvati(Broj, O);
  ! N + 2: Dosta();
           HvalaNaSvemu(13);
  ELSE HALT
END;
```

Naredbe **LOOP** i **EXIT** potpuno su nove u odnosu na Pascal. Uglavnom se javljaju u paru. LOOP (petlja) ponavlja niz naredbi; ako u tom nizu nema naredbe EXIT, petlja će se izvršavati beskonačno. LOOP je opšti oblik naredbe za ponavljanje – teoretski, sve ostale oblike ponavljanja (WHILE, REPEAT, FOR) mogli bi napisati kao LOOP petlje sa jednim jedinim EXIT. Takvi programi su, međutim, prilično nečitljivi. Naredbu LOOP treba koristiti samo kada je to apsolutno potrebno.

EXIT Se može pojaviti bilo gde u telu petlje, i izaziva prelazak na naredbu koja sledi iza petlje. Ovo je zgodna naredba kada petlju treba napu-

stiti na nekoliko različitih mesta, ili usred nekog niza naredbi. Naredba EXIT se ne odnosi samo na LOOP, nego i na sve ostale vrste petlji. Ona je, u stvari, zamena za naredbu GOTO, koja se ionako vrlo često koristila samo za prevremen izlazak iz petlje.

Jedna beskonačna petlja bi bila:

```
LOOP
  Tastatura(x);
  UradiNesto(x);
  Disk(x);
END;
```

Sledeća petlja čeka sve dok se ne generiše slučajni broj između 0.9 i 1:

```
LOOP
  GenerisiS1Broj(x);
  IF x > .9 THEN EXIT
END;
```

Naredba **RETURN** takođe preuzima jedan deo upotreba nepostojeće naredbe GOTO. Izvršenje naredbe RETURN označava kraj izvršavanja procedure ili modula. Dodatno, u funkcijskim procedurama, RETURN takođe vraća vrednost izraza kao rezultat funkcije. Na samom kraju ne-funkcijske procedure ili potprograma podrazumeva se postojanje naredbe RETURN iako nije navedena. Na ovaj način, RETURN u Moduli-2 spaja svojstva odgovarajućih naredbi u FORTAN-u i C-u.

Evo primera za »privremen« izlazak iz funkcijske procedure:

```
PROCEDURE NadjiMe(broj: INTEGER;VAR
ipoz: CARDINAL);
VAR i : CARDINAL;
BEGIN
  FOR i := 1 TO 10 DO
    IF a[i] = vred THEN
      ipoz := i;
      RETURN;
    END;
  END;
  ipoz := 0;
END NadjiMe.
```

U funkcijskim procedurama RETURN mora imati iza sebe i aritmetički izraz, i to takav da se može pridodeliti tipu rezultata funkcije. Na primer:

```
PROCEDURE Signum(f: INTEGER): INTEGER;
BEGIN
  IF f >0 THEN RETURN 1
  ELSIF f<0 THEN RETURN –1
  ELSE RETURN O;
  END;
END Signum.
```

Procedure i funkcije

Pozabavimo se detaljnije funkcijskim procedurama. One su zapravo funkcije iz Pascala, ali im je ime novo zato što simbol FUNCTION više ne postoji. Funkcijske procedure su iste kao i obične procedure, osim što se u deklaraciji pojavljuje tip rezultata funkcije. Takođe, kao što je gore spomenuto, naredba RETURN vraća rezultat funkcije. Lista parametara u funkcijskoj proceduri može biti prazna.

Funkcijska procedura može da vrati bilo koji tip kao svoj rezultat.

Naredba FORWARD ne postoji, jer funkcija može biti pozvana pre nego je deklarisana.

Posebna poslastica su tzv. »otvoreni nizovi« (open array parameters). Naime, Modula-2 dozvoljava sledeću formalnu deklaraciju:

ARRAY OF T

gde je T proizvoljan osnovni tip. Primetimo da granice niza nisu zadate, pa je ovako deklarisan niz usaglašen sa svim nizovima tipa T – zato se i zove otvoreni niz. Procedura HIGH(A) vraća najviši element u otvorenom nizu; niz A preslikava se u elemente O..HIGH(A). U posebno važnom slučaju kada se prazan slovni niz preslikava u ARRAY OF CHAR, funkcija HIGH vraća O.

Otvoreni nizovi odnose se samo na jednodimenzione nizove, a u višedimenzionim nizovima samo prvi niz sme biti otvoren.

Otvoreni nizovi mogu biti prenošeni kao stvarni parametri u druge procedure, i baš zato mogu biti vrlo korisni za pisanje mnumeričkih i slovnih potprograma opšte namene. Ovakva mogućnost u Pascalu uopšte nije postojala.

Dodatna pogodnost je da ako formalni parametar ima oblik ARRAY OF WORD, onda stvarni parametar može biti bilo kojeg tipa! Evo i primera:

```
PROCEDURE OpstaProcedura;
  PROCEDURE PrikaziHeks(A: ARRAY OF
WORD);
    WAR i: CARDINAL;
  BEGIN
    FOR i := O to HIGH(A) DO
      WriteHex(CARDINAL(A[i]), 9);
      WriteLn;
    END;
    WriteLn;
  END PrikaziHeks;
  VAR AR: ARRAY [1..5] OF REAL;
        C: CARDINAL;
        B: BOOLEAN;
        R: RECORD
             A, B, C: INTEGER;
             CH; CHAR;
           END;
BEGIN
  ...
  PrikaziHeks(AR);
  PrikaziHeks(C);
  PrikaziHeks(B);
  PrikaziHeks(R);
END PrikaziHeks.
```

Moduli

Da bi smo pobliže objasnili pojam modula pođimo od pojma bloka u Pascalu. Najvažnije svojstvo bloka, tj. procedure, je da su objekti deklarisani unutar bloka nepoznati izvan njega. Pojam bloka je rekurzivan: u Pascalu procedura može sadržati neku drugu proceduru, i tako redom. Ako je varijabla ili procedura potrebna na samo jednom mestu u programu, deklariše se kao lokalni blok da ne bi uticala na ostatak programa. Svako ime u programu (varijable kao i procedure/funkcije), ima pridruženu oblast važenja. Opšte pravilo u Pascalu je: oblastvaženja objekta produžava se kroz ceo blok naniže kroz sve ugnjezdene (nested) procedure. Na drugi način rečeno, oblast važenja je identična **vidljivosti:** za dati blok, objekti u ugnjezdenim blokovima su nevidljvi, ali su objekti deklarisani u obuhvatajućim (enclosing) blokovima vidljivi.

Međutim, blok struktura se ne odnosi samo na oblast važenja, već i na postojanje objekta u vreme izvršavanja programa. U Pascalu npr. varijable postoje samo dok se izvršava procedura u kojoj su deklarisane; po završetku rada procedure, sve njene varijable se uništavaju, čime se oslobađa memorijski prostor i izbegava uvođenje posebnih mehanizama za pridodeljivanje slobodne memorije. (Po ovom svojstvu Pascala vidi se da je od samog početka bio zamišljen kao mali i brz jezik.) Za brzinu izvršavanja stečenu na ovaj način moramo platiti: bločna struktura jezika uslovljava povezanost postojanja varijable sa njenom vidljivošću.

Možemo formulisati dva osnovna zahteva koji se postavljaju pred pojmom vidljivosti:

Vidljivost treba da bude razdvojena od efiktivnog postojanja. Poželjno bi bilo deklarisati varijable koje zadržavaju svoju vrednost u raznim procedurama ali su vidljive samo u pojedinim delovima programa.

Vidljivqst treba precizno kontrolisati. Procedura sme da ima pristup samo onim spoljašnjim objektima koji su potrebni, a da se ne dozvoli da ima pristup do svih objekata koji su deklarisani u spoljašnjem okruženju.

Modula-2 uvodi pojam modula kojim rešava ova dva problema. U sintaksnom pogledu, moduli veoma podsećaju na procedure, ali, naravno, podvrgavaju se drugim pravilima u pogledu vidljivosti i postojanja lokalno deklarisanih objekata.

Sličnosti i razlike najbolje ćemo uvideti na sledećem primeru:

```
PROCEDURE Izvan;
  VAR x, y, z: INTEGER;
  MODULE Mod;
    IMPORT x;
    EXPORT d, P1
    VAR d, b, c: INTEGER;
  PROCEDURE P1;
  BEGIN
    d := d + 1;
  END P1;
END Mod;
...
END Izvan;
```

```
PROCEDURE Izvan;
  VAR x, y, z: INTEGER;
  (* ovde nema modula
  *)
  PROCEDURE P1;
  BEGIN
    d := d + 1;
    x := d;
  END P1;
  ...
  END Izvan;
```

U sintaksnom smislu, jedina razlika između programa u Moduli-2 na levoj strani i programa u Pascalu na desnoj strani je u prisustvu reči MODULE umesto PROCEDURE, odnosno, upotreba rezervisanih reči IMPORT i EXPORT posle reči MODULE.

Semantički, ovi programi su značajno različiti. Trojke varijabli x, y, z, odnosno d, b, c, »oživljavaju« istovremeno, baš kao i što istovremeno i nestaju po završetku izvršenja procedure Izvan. Međutim, objekat x se nalazi u listi naredbe IMPORT, što znači da je to jedini eksterno deklarisan objekat u proceduri Mod. Slično, objekti navedeni u listi naredbe EXPORT (ovde su to d i P1), su jedini lokalno deklarisani objekti koji su ujedno i vidljivi izvan Mod. Procedura Izvan ih može koristiti: objekti d i P1 su za nju regularno deklarisani lokalni objekti, baš kao i x, y, z. Varijable b i c ostaju svakako skrivene unutar Mod, tj. nevidljive su u proceduri Izvan.

Na osnovu svega ovoga, može se zaključiti da moduli i ne postoje! To je, u neku ruku i tačno: oni definišu vidljivost, koja je od interesa samo u vreme prevođenja programa, ali ne utiču na postojanje objekata, jer se to dešava u vreme izvršavanja programa. Modul možemo zamisliti kao sintaksno neproziran zid oko nekih objekata. Lista naredbe EXPORT (izvoz) nabraja lokalno deklarisana imena vidljiva napolju; lista naredbe IMPORT (uvoz) nabraja eksterno deklarisana imena vidljiva unutar modula.

Odnos vidljivosti i postojanja objekta zadat je sledećim fundamentalnim pravilima:

Lokalno deklarisani objekti postoje sve dok je procedura u kojoj se nalaze i sama aktivna.

Lokalno deklarisani objekti su vidljivi unutar modula; ako se nalaze i u listi EXPORT naredbe – biće vidljivi i u okruženju. Objekti deklarisani spolja vidljivi su u modulu samo ako se nalaze u listi naredbe IMPORT.

Objasnimo pobliže naredbe IMPORT i EXPORT. Obe naredbe su opcione, tj, modul može imati samo jednu od ove dve naredbe, ili obe. Modul može imati više uvoznih listi (može postojati više naredbi IMPORT sa odgovarajućim listama imena objekata), ali, može postojati najviše jedna izvozna lista. Uvozne liste moraju se navesti pre izvozne liste.

Zasebno prevođenje modula

Moduli su odlično sredstvo za poboljšanje unutrašnje organizacije programa. Oni se, međutim, mogu prevoditi nezavisno od drugih delova programa, što nudi tri bitne prednosti:

EPROM Moduli za C-64

1. SIMON'S BASIC : Cijena po komadu
2. OXFORD PASCAL: 13.980. u cijenu
3. EASY SCRIPT-YU : nije uračunata
4. HELP 64 PLUS : poštarina. Svaki
5. TURBO II : modul nalazi se
6. TURBO 2002 : u plastičnoj
7. TURBO 250 : kutijici te ima
8. TURBO-HYP-DOS : ugrađen RESET.
9. COPY 190 : Garantni rok je
10. HYPRA LOAD : 6 mjeseci Servis
11. SUPER MODUL : osiguran.

(kombinacije su moguće)

Plačanje se vrši pouzećem

DODACI ZA C-64

- IEEE 488 Interface 129.000
- RS232 Interface 89.000
- Centronics Interface 95.000
- EPROM programator 86.000
- Slot za više kartica ..... od 22.000
- Centronics kabl 19.000
- Kabl TV–C-64 ..... 4.900
- Serial kabl 8.500

Pišite za opširnija uputstva.

SERVIS

COMMODORE
AMSTRAD
(SCHNEIDER)
PC XT/AT
ATARI

RADNO VRIJEME
od 8 do 12 i od 17 do 20
subotom od 8 do 13

SERVIS I IZRADA ELEKTRONIČKIH UREĐAJA

VALCOM

TRG SENJSKIH USKOKA 4
41020 ZAGREB
TEL. 041/529-682
TELEX:

Zasebno prevedeni moduli smanjuju ukupno vreme prevođenja u velikim programima zato što se prevođenje odvija po malim, fizički nezavisnim celinama.
Pojam modula prirodno razdvaja program na manje celine koje više programera može timski da piše.
Nezavisno prevedeni moduli mogu se koristiti u raznim programima. Time se vreme razvoja novih programa drastično smanjuje.

Naravno, module najpre moramo prevesti i čuvati u biblioteci nezavisno prevedenih modula. Program zatim uvozi objekte iz nezavisno prevedenog modula navođenjem imena tih objekata u globalnoj uvoznoj listi. Evo primera programa koji tako uvoze objekte:

```
MODULE Frodo;
  FROM InOut IMPORT WriteString;
  (293 Modul WriteString se uvozi iz biblioteke
modula InOut *)
BEGIN
  WriteString('Zdravo svima!');
END Frodo.
MODULE Pipin;
  IMPORT InOut; * Modul InOut se uvozi iz
biblioteke *)
BEGIN
  InOut.WriteString('Zdravo svima!');
END Pipin.
```

U modulu Frodo objekte navodimo bez oznake modula iz kog su uvezeni zahvaljujući naredbi FROM. U modulu Pipin naveli smo samo ime modula InOut i time sve objekte koje on sadrži učinili dostupnim. Međutim, moramo ih pozivati sa naznakom modula, dakle: »InOut.WriteString« umesto samo »WriteString«.

Sledeći program pokazuje kako lokalni moduli uvoze objekte iz zasebno prevedenih modula:

```
MODULE ModDemo;
  IMPORT InOut;
  WAR vrednost, brojac: INTEGER;
  MODULE GeneratorBrojeva;
    FROM InOut IMPORT
      WriteString, WriteInt, WriteLn;
    EXPORT StampaVrednost, SledećaVred-
nost;
    VAR TrenutnaVrednost: INTEGER;
    PROCEDURE StampaVrednost (vred: IN-
TEGER);
    BEGIN
      WriteString(»Vrednost is:«);
      WriteInt (vred,3);
      WriteLn;
    END StampaVrednost;
    PROCEDURE Sledeća Vrednost(); IN-
TEGER;
    BEGIN
      INC(TrenutnaVrednost);
      RETURN TrenutnaVrednost;
    END SledecaVrednost;
  BEGIN
    TrenutnaVrednost := O
    END GeneratorBrojeva;
BEGIN
  FOR brojac := 1 TO 10 DO
    vrednost := SledećaVrednost();
    StampaVrednost(vrednost);
  END;
END ModDemo.
```

Osnovno pravilo uvoza u Moduli-2 kaže da modul može da uveze ime samo iz neposrednog okruženja. Zato u gornjem primeru lokalni modul GeneratorBrojeva ne može direktno da uveze ništa iz nezavisno prevedenog modula kakav je InOut. (Uzgred, InOut pripada grupi nezavisno prevedenog modula koji ne ulaze u sastav jezika ali se obavezno isporučuju uz prevodilac.)

Kao rešenje ovog problema, program uvozi samo ime modula InOut na najvišem mogućem nivou (tj. fizički neposredno iza naredbe MODULE). Zatim se unutar lokalnog modula iz modula InOut uvoze potrebne procedure (ovde WriteString, WriteInt i WriteLn). Rezultat ove »restrikcije« je da su delovi opštekorišćenog modula InOut vidljivi samo u onom lokalnom modulu u kome su i potrebni. Značaj ovog metoda raste posebno u velikim programima koji uvoze mnogo modula.

Zasebno prevedeni modul ima tačno određenu strukturu. Sastoji se iz dva dela: iz definicionog modula **(definition module)** i ostvarujućeg modula **(implementation module)**. Definicioni modul nabraja izvezene objekte tj. rezultate; ostvarujući modul sadrži naredbe i podatke kojima se rezultati izračunavaju. Drugim rečima: definicioni modul kaže šta modul radi; ostvarujući modul kaže kako se to postiže.

Tekst na Moduli-2 prirodno se razdvaja na **programe, definicione module** i **ostvarujuće module.** Pozabavimo se sada pravilima za pisanje ovih dvaju tipova modula.

Difinicioni modul počinje simbolom DEFINITION, može da sadrži deklaracije konstanti, tipova i varijabli, kao i nazive procedura, ne sadrži deklaracije modula, tela procedura niti tela modula; u izvoznoj listi mora se koristiti označeni izvoz. Definicioni modul može sadržati uvoznu listu, čija je jedina upotreba da uveze tipove ili konstante potrebne za definisanje izvezenih objekata. Primer je:

```
DEFINITION MODULE StringIO;
  FROM Strings IMPORT String;
  EXPORT QUALIFIED ReadString, WriteString;
  PROCEDURE WriteString(S: String);
  PROCEDURE ReadString(VAR S: String)
END StringIO.
```

Ostvarujući moduli imaju istu sintaksu kao i programi, osim što počinju simbolom IMPLEMENTATION. Ova vrsta modula može imati uvoznu listu ali ne može imati izvoznu listu. Objekti deklarisani u definicionom modulu automatski su deklarisani i u odgovarajućem ostvarujućem modulu. Međutim, objekti uvezeni u definicioni modul nisu automatski na raspoloženju i u ostvarujućem modulu, već se po potrebi moraju ponovo uvoziti.

Ostvarujući modul mora sadržati kompletne deklaracije za sve procedure koje su deklarisane u definicionom modulu, a mora sadržati i kompletnu listu parametara.

Ovakav modul može imati i telo modula, koje se izvršava pre početka programa. Ako ima više modula koji uvoze module, redosled izvršavanja je tačno određen. Na primer, ako modul A uvozi modul B, koji uvozi C, koji pa opet uvozi D, onda je redosled početnih postavljanja D, C, B i na kraju A. Ovo pravilo osigurava regularnost inicijalizacije.

U čemu se sastoje prednosti razdvajanja definicije modula od njegovog ostvarenja (implementacije)? Najkraće rečeno:
Definicioni modul tačno navodi šta je efekat modula a istovremeno skriva sve detalje o tome kako modul to zapravo postiže. Definicija modula je de facto i dokumentacija modula.
Ostvarujući modul se može modifikovati ili zameniti a da se nijedan drugi deo programa ne mora prevesti iz početka (definicioni modul se ne menja). Ovo silno olakšava održavanje velikih programa.
Definicioni modul može biti kreiran i preveden pre nego ostvarujući moduli uopšte i budu napisani. Ovo svojstvo naročito je značajno u timskom radu programera ili u razvoju velikih programa: prevedeni definicioni moduli su nešto čega se svi programeri koji učestvuju u projektu moraju pridržavati.

Moduli su idealno sredstvo za definisanje apstraktnih tipova podataka. Po definiciji, apstraktni su oni tipovi podataka koji su zadati samo kao skup procedura. Na primer, jedan poznati apstraktni tip je tip datoteka (file) u Pascalu: varijablu definišemo da je tipa datoteke, a zatim joj pristupamo isključivo pozivanjem unapred definisanih procedura reset, rewrite,

read, write. U Moduli-2 apstraktni tipovi podataka definišu se kombinacijom nezavisno prevedenih modula koji izvoze skup procedura, uz uvođenje još jednog novog tipa podataka, tzv. neprozirnog tipa.

Neproziran tip je tip čija je unutrašnja struktura nedostupna izvan ostvarujućeg (implementacionog) modula u kome se tip definiše. Tehnički gledano, ne postoji poseban simbol za deklarisanje neprozirnih tipova, već se to izvodi indirektno: neproziran tip se deklariše u definicionom modulu kao ime bez pridruženog tipa, a kompletna deklaracija tipa je sadržana u ostvarujućem modulu. Zato su neprozirni tipovi ograničeni na pokazivače i podtipove standardnih tipova. Najčešći neprozirni tip je pokazivač na slog čiji su unutrašnji sastojci nepoznati u datom modulu.

Izvozom neprozirnog tipa možemo praviti višestruke primerke jednog istog modula. Na primer, u iole složenijim simulacijama potrebno je imati nekoliko generatora slučajnih brojeva. Po pravilu, to je jedan te isti algoritam primenjen na različite ulazne podatke. Evo kako se to u Moduli-2 može rešiti:

```
MODULE ModDemo;
  FROM InOut IMPORT WriteString, WriteLn;
  FROM GeneratoriBrojeva IMPORT
       Generator Brojeva, Init,
       Sledeća Vrednost, StampaVrednost;
  VAR cifra1, cifra2; GeneratorBrojeva;
    vrednost, brojac: INTEGER;
BEGIN
  Init(cifra1);
  Init(cifra2);
  WriteString(»Ovo je cifra1 . . .«); WriteIn;
  FOR brojac := 1 TO 3 DO
    vrednost: := Sledeća Vrednost(cifra1);
    StampaVrednost(vrednost);
  END;
  WriteString(»Ovo je cifra2 . . .«); WriteIn;
  FOR brojac := 1 TO 3 DO
    vrednost := SledećaVrednost(cifra2);
    StampaVrednost(vrednost);
  END;
  WriteString(»Opet cifra1 . . .«); WriteIn;
  FOR brojac := 1 TO 3 DO
    vrednost := SledećaVrednost(cifra1);
    StampaVrednost(vrednost);
  END;
END ModDemo.
DEFINITION MODULE GeneratoriBrojeva;
  EXPORT QUALIFIED
       GeneratorBrojeva, Init,
       SledećaVrednost, StampaVrednost;
  TYPE GeneratorBrojeva;
       (* ovo je u stvari definicija neprozirnog
tipa *)
  PROCEDURE Init (VAR v: GeneratorBrojeva);
  PROCEDURE SledećaVrednost (VAR n: Ge-
neratorBrojeva): INTEGER;
  PROCEDURE StampaVrednost (vred: IN-
TEGER);
END GeneratoriBrojeva.
IMPLEMENTATION MODULE GeneratoriBro-
jeva;
  IMPORT InOut;
  TYPE GeneratorBrojeva = [O. .32767];
       (* ovo je deklaracija neprozirnog tipa *)
PROCEDURE Init (VAR n: GeneratorBrojeva);
BEGIN
  n:= 0;
END Init;
PROCEDURE SledećaVrednost (VAR n: Generato-
rBrojeva): INTEGER;
BEGIN
  INC(n);
  RETURN n;
END SledećaVrednost;

PROCEDURE StampaVrednost (vred: IN-
TEGER);
BEGIN
  InOut.WriteString(»vrednost je:«);
  InOut.WriteInt(vred,3);
  InOut.WriteLn;
END StampaVrednost;
END GeneratoriBrojeva.
```

Ovde je primenjen trik da bi se postigla neprozirnost tipa GeneratorBrojeva: ostvaren je kao podtip koji je po opsegu identičan tipu INTEGER. U ostvarujućem modulu, varijable ovog tipa tretiraju se kao obične celobrojne varijable. Međutim, izvan ostvarujućeg modula, jedini način da se nešto radi sa varijablama cifra1 i cifra2 je ili da ih pridodeljujemo jedne drugima, ili da se koriste kao parametri procedura Init i SledećaVrednost.

Uslužni moduli (Utilities)

U svim prethodnim primerima moglo se zapaziti da se štampanje npr. jednog reda (kao u gornjem potprogramskom modulu) uvek piše kao čitav niz naredbi WriteString, WriteInt, WriteLn i slično. To nije nikakvo pitanje stila – u Moduli-2 to prosto mora tako. Naime, ovaj jezik **ne sadrži** unapred zadate procedure za operacije unosa i ispisa podataka, niti ima unapred zadate aritmetičke funkcije. Sve ove, za praktičan programerski rad neophodne, radnje ostvaruju se kroz tzv. uslužne module (utility modules), koji se nalaze u biblioteci modula. Takva biblioteka dobija se uz svaki prevodilac, i uglavnom sadrži sve module koje je sam Wirth preporučio.

Kao i svaka druga odluka, i ova je mač sa dve oštrice. Na ovaj način sam jezik je manji, pa se lakše napravi prevodilac, koji osim toga i brže radi. Takođe programer može sam da ponovo napiše sve module čije ostvarivanje mu smeta. Mana ovakvog rešenja je što se u svakom programu moraju eksplicitno navoditi moduli koji se uvoze, i naravno, to što se operacije ulaza/izlaza pišu na krajnje neelegantan način. Na primer, u Pascalu se jednostavno piše:

```
witeln('Ime = ', ID, 'Vrednost', Vred:3);
```

što u Moduli-2 postaje:

```
WriteString('Ime = ');
WriteString(ID);
WriteString('Vrednost');
WriteInt(Vred,3);
WriteLn;
```

Za programera ovakav način pisanja je samo nametnuti kuluk, pa skoro sva ostvarenja Module-2 nude (opciono) i sintaksni editor sa kojim treba pisati programe.

To nastranu, ali na ovaj način moguće je znatno proširiti skup osnovnih korisnih operacija. Na primer, tekstuelne datoteke iz Pascala ostvaruju se kroz uslužni modul Texts; matematičke funkcije (sin, cos, itd.) kroz modul MathLibO; radnje sa slovnim podacima (stringovima) kroz poseban modul Strings (ova grupa operacija inače ne postoji u Pascalu), modul Terminal je za ulaz/izlaz, modul Program je za pozive potprograma, i tako dalje.

Posebno je važna sledeća činjenica: modul može izvesti/uvesti **bilo koji** objekat prostim navođenjem imena objekta u odgovarajućoj listi. U tri slučaja izvoz jednog imena čini i neke druge objekte vidljivim:

Izvoz imena modula čini sve izvezene objekte tog modula vidljivim.

Izvoz sloga (record) čini sva imena polja sloga takođe vidljivim. Ovo pravilo odnosi se kako na direktno izvezene slogove i varijable, tako i na indirektno izvezene (npr. slučaj da je slog deo nekog drugog sloga koji se takođe izvozi, kao kod nizova slogova). Međutim, ime polja u slogu ne može se samostalno izvoziti.

Izvoz prebrojivog tipa čini vidljivim sve prebrojive konstante tog tipa.

Ova tri pravila primenjuju se i na uvoz i na izvoz objekata. Podrazumeva se da direktno uvezeni objekti moraju imati različita imena, kako međusobno, tako i u odnosu na lokalno deklarisana imena. U protivnom, prevodilac će javiti sintaksnu grešku. Međutim, moduli i prebrojivi tipovi mogu indirektno uvoziti imena koja su u konfliktu sa direktno izvezenim ili deklarisanim imenima. Standardna imena se automatski uvoze u svaki modul, što je i logično.

Evo i primera za vidljivost:

```
MODULE primer;
  EXPORT
    Slog, (* polja R1, R2 i Ch vidljiva *)
    Stvari, (* konstante Nesto, Nista, BiloSta
postaju vidljive *)
    Radi, (* poziv procedure Radi mora da se
uskladi sa parametrima procedure *)
    Ptica, (* Kljun i Krila vidljivi *)
  PROCEDURE Radi (RSKfaktor: INTEGER);
  BEGIN . . . END Radi;
  TYPE Slog =    RECORD
                   R1, R2: REAL;
                   Ch: CHAR;
                 END;
  TYPE Stvari = (Nesto, Nista, BiloSta);
  MODULE Ptica;
    EXPORT Kljun, Krila;
    . . .
  END Ptica;
  . . .
END primer;
```

Izvezena imena mogu se normalno koristiti u svim drugim delovima programa prostim navođenjem. Međutim, postoji mogućnost da se imenu doda poreklo, tj. naziv modula iz kojeg potiče. Sinteksa je pozajmljena od Pascala: ako se ime »Seme« izvozi iz modula »Mod«, onda ga u drugim delovima programa možemo koristiti ili kao »Seme« ili kao »Mod.Seme«. (Ovakva »obeležena« imena ne smeju se navoditi u listama za uvoz/izvoz.) Dakle, izvezena imena možemo koristiti ravnopravno na oba načina. Međutim, ako iza rezervisane reči EXPORT stoji još i QUALIFIED, onda sva obraćanja imenu objekta van modula moraju biti obeležena. Na ovaj način izbegava se mogućnost da se sukobe dva ista imena izvan modula. Naredbu EXPORT QUALIFIED treba uvek koristiti kada imena deklarisana izvan modula nisu poznata, npr. kada pišemo modul kojeg će koristiti mnogo raznih programa.)

Evo primera za označena imena:

```
MODULE Prevoz;
  MODULE M1;
    EXPORT Pretovar, A; (* neoznačen izvoz *)
    CONST A = 'a';
    VAR Pretovar: INTEGER;
  END M1;
  MODULE M2;
  EXPORT QUALIFIED Pretovar, Canada;
(* označeni izvoz *)
      (* . . . izbegava sukob sa imenom iz M1 *)
    VAR Pretovar: INTEGER;
    PROCEDURE Canada;
    BEGIN
      HALT;
    END Canada;
  END M2;
    VAR i: INTEGER;
      ch: CHAR;
  BEGIN
    ch := A; (* neoznacena upotreba *)
    ch := M1.A: (* opciono *)
    i := Pretovar; (* neoznaceno – odnosi se na
varijablu iz M1 *)
    i := M1. Pretovar; (* opciono *)
    i := M2.Pretovari; (* izbegava sukob *)
    M2.Canada; (* objekti procedure M2 mora-
ju biti oznaceni *)
END Prevoz;
```

Ako se na početku uvozne liste postavi simbol FROM uz ime modula, tada se sva imena koja se uvoze iz tog modula mogu koristiti kao neoznačena. Ova mogućnost je korisna da se ograniči oblast važenja nekog imena na male delove programa.

BIBLIOTEKA MODULA

Već više puta spomenuli smo biblioteke modula. Uobičajene su sledeće vrste modula:

Uslužni moduli koji omogućavaju osnovne praktične funkcije programskog jezika.

Mašinski orijentisani moduli koji omogućavaju pristup do specifičnih delova računara ili operativnog sistema.

Moduli posebne namene koji sačinjavaju jedan program.

Među modulima koji su već prevedeni, mogućne su razne vrste interakcija, npr. šta se dešava kada se definicioni modul promeni a da odgovarajući ostvarujući modul nije iznova preveden, i slično. Takve situacije obično vode u havarije, koje se mogu izbeći poštovanjem sledećih triju pravila:

Definicioni modul mora biti preveden pre odgovarajućih modula koji ga uvoze.

Ostvarujući modul može biti iznova preveden a da se nijedan drugi modul u programu ne mora iznova prevoditi.

Kada se i definicija i ostvarenje modula iznova prevedu, svi moduli koji ih uvoze postaju nevažeći, i takođe moraju biti iznova prevedeni.

Modula-2 na poseban način vodi računa o sprovođenju ovog poslednjeg pravila, ali zbog nedostatka prostora ne možemo više o tome.

Mašinski orijentisano programiranje

Jedan od ciljeva Module-2, pogotovu s obzirom na istorijat nastanka, je da se programiranje na mašinskom jeziku istisne iz svakodnevne prakse. Naravno, osnovni problem je u tome da je programiranje na mašinskom jeziku zavisno od računara na kome se izvodi program. Modula-2 na sintaksnom nivou nudi sledeće:

Funkcijski prenos tipa, što je način da se zaobiđe automatska provera pripadnosti tipu.

Varijabla može biti deklarisana da zauzima fiksiranu memorijsku adresu.

Predefinisani modul SYSTEM osigurava tipove podataka za neposredan rad sa memorijom, kao i procedure za određivanje adrese varijable u memoriji.

Korišćenje ovih mogućnosti jezika najbolje je izbegavati, osim ako program zaista ne radi sa mašinski orijentisanim objektima. Ako je prenosivost programa nemoguće ostvariti sintaksom koju nudi Modula-2, onda je najbolje skoncentrisati sve mašinski zavisne operacije u što moguće manji broj modula. Takvi moduli prepoznaju se po prisutnosti simbola SYSTEM u uvoznoj listi.

je moguće manji broj modula. Takvi moduli prepoznaju se po prisutnosti simbola

Korutine i interapti

Moderan sistemski jezik mora da sadrži mogućnost za organizovanje istovremenih procesa (parallel computing). Popularni današnji računari još uvek imaju samo po jedan procesor, što znači da se istovremeni procesi još uvek ne mogu izvršavati na nivou hardvera. Modula-2 ne pokušava da se bavi svim vrstama istovremenih procesa, ali zato omogućava lagan rad u okviru tzv. koprograma (coroutines).

Koprogram je procedura koja se izvršava nezavisno, ali ne i istovremeno, u odnosu na neku drugu proceduru. Tipičan program u Moduli-2 izvršava se kao koprogram, što uopšte nije bitno sve dok sam program ne stvori svoje sopstvene koprograme. Koprogram mora biti stvoren pre pozivanja. Kreiranje koprograma sastoji se od ukazivanja na proceduru koja će se izvršavati, uz određivanje dela memorije u kom će se procedura izvršavati. Međutim, koprogram ostaje neaktivan sve dok ga ne pozove neki drugi koprogram. U grupi koprograma samo se jedan izvršava u datom trenutku. Koprogram koji poziva neki drugi koprogram postaje neaktivan, a izvršenje programa nastavlja se izvršavanjem pozvanog koprograma.

Fukcionisanje koprograma suštinski se razlikuje od potprograma. Koprogrami se ne mogu pozivati rekurzivno, niti se automatski moraju vraćati na mesto sa koga su pozvani. Izvršenje programa zaustavlja se kada se bilo koji koprogram zaustavi. Svi ostali aktivni koprogrami završavaju se automatski u tom trenutku.

Evo primera koprograma:

```
PROCEDURE WriteHo;
BEGIN
  LOOP Write (‚H'); Write (‚o');
    INC(i);
    IF i 58 maxHiHo THEN
      WriteLn; i := O
    END;
    TRANSFER(Ho,Hi);
  END
END WriteHo;
```

Procedura koja se izvršava kao koprogram obično se piše u obliku bezuslovne petlje (naredba LOOP) koja poziva jedan ili više koprograma.

U Moduli-2 uobičajen naziv za koprogram je proces. Naredbe u vezi sa procesima uvoze se iz modula SYSTEM, i to su: PROCESS, NEWPROCESS, TRANSFER, IOTRANSFER, i LISTEN. Sve ove naredbe mogu u svom efektu znatno varirati od sistema do sistema.

Tip PROCESS deklariše procesnu varijablu, koja nije ništa drugo do način pozivanja koprograma. Procesna varijabla je zapravo pokazivač na proces.

Novi proces se stvara procedurom NEWPROCESS, koja ima sledeću sintaksu:

```
PROCEDURE NEWPROCESS (P: PROC; A: ADDRESS;
N: CARDINAL; VAR P1: PROCESS);
```

P je procedura koju će izvršiti novi process. P mora biti procedura bez parametara, deklarisana na globalnom nivou. PROC je standardni tip kojim označavamo proceduru bez parametara.

A i N su adresa i veličina oblasti u memoriji u kojoj će se proces izvršavati. Uobičajeno je da se oblast deklariše kao niz. P1 je procesna varijabla dodeljena novom procesu. Evo primera:

```
VAR Ho: PROCESS;
  B: ARRAY [1..200] OF WORD;
...
  NEWPROCESS (WriteHo, ADR(B), SIZE(B)
Ho);
```

U praksi može biti dosta problema jer se deklarisana oblast lako može prepuniti. Zato se preporučuje rezervisanje velikih oblasti za procese.

Proces pozivamo naredbom TRANSFER. Evo njene sintakse:

```
PROCEDURE TRANSFER(VAR OLD, NEW:
PROCESS);
```

TRANSFER ukida trenutni proces, njegovo stanje čuva u varijabli OLD, zatim izvršavanje programa prenosi na proces koji je naznačen varijablom NEW. (Podrazumeva se da je varijabli NEW od ranije pridodeljen proces, inače će sistem krahirati.)

Istu procesnu varijablu mogu da dele dva procesa – izraz TRANSRER(P, P) nije nepravilan.

Evo primera upotrebe koprograma.

```
MODULE HiHo;
FROM SYSTEM IMPORT
  WORD, ADR, SIZE, PROCESS, NEWPROCESS, TRANSFER;
FROM Terminal IMPORT WriteString, WriteLn;
CONST maxHiHo = 17;
VAR i: CARDINAL;
  Hi, Ho, Glavni: PROCESS;
  A, B: ARRAY [1..200] OF WORD;
PROCEDURE WriteHi;
BEGIN
  LOOP WriteString ('Hi');
  TRANSFER(Hi, Ho);
  END;
END WriteHi;
PROCEFURE WriteHo;
BEGIN
  LOOP WriteString ('Ho');
  INC (i);
  IF i ◊ maxHiHo THEN
    WriteLn; i := O;
    END;
  TRANSFER(Ho, Hi);
  END;
END WriteHo;
BEGIN i := O;
  NEWPROCESS(WriteHi, ADR(A), SIZE(A), Hi);
  NEWPROCESS(WriteHo, ADR(B), SIZE(B),
Ho);
  TRANSFER(Glavni, Hi);
END HiHo.
```

U ovom primeru glavni program stvara procese Hi i Ho, zatim izvršava Hi. Hi zatim piše poruku »Hi«, i naredbom TRANSFER otpočinje izvršavanje procesa Ho. Ovaj piše »Ho«, pa vraća izvršavanje programa u Hi. Rezultat svega toga je neprekidan niz poruka »HiHo« na ekranu.

Gornji primer lepo ilustruje princip izvršavanja koprograma: oni rade naizmenično, sarađuju.

Posebno važan deo programiranja na mašinskom jeziku su interaptovi. Modula-2 ima adute i u ovoj oblasti. Naredba IOTRANSFER je slična naredbi TRANSFER: trenutni proces postaje neaktivan, a izvršavanje programa nastavlja se kroz novi proces. Međutim, sledeći interapt prouzrokuje direktan prenos izvršenja programa na prethodni proces.

IOTRANSFER je prvenstveno zamišljen za pisanje procesa koji kontrolišu rad računarskih periferija. Računari obično imaju više takvih uređaja, pa je potrebno pamtiti više interaptova. U te svrhe odvaja se poseban niz, tzv. interapt vektor. Sintaksa je sledeća:

PROCEDURE IOTRANSFER(VAR OLD, NEW: PROCESS; VEC: CARDINAL);

IOTRANSFER zaustavlja trenutni proces, pamti njegovo stanje u procesnu varijablu OLD, zatim nastavlja sa izvršenjem procesa koji je određen varijablom NEW. Sledeći interapt iz vektora VEC prouzrokuje automatsko izvršenje naredbe TRANSFER(NEW, OLD). Trenutni proces se pamti u varijabli NEW, a izvršenje programa seli se u prekinuti proces.

Procesi obično imaju svoj prioritet. U Moduli-2 se prioritet može izraziti kao deklaracija modula, odmah iza imena modula. Na primer:

MODULE SerialPort[1];

ima prioritet 1. Naredba LISTEN može da smanji trenutni prioritet, omogućavajući time da interapti koji u tom trenutku čekaju izvrše prenos (IOTRANSFER). LISTEN se najčešće koristi kada modul mora da čeka na svoj sopstveni interapt.

S HEWLETT-PACKARDOVIMI SISTEMI CAD VOZITE BEZBEDNO

Bez obzira na to koliko zahtevate od sistema CAD, Hewlet-Packard vam nudi rešenje po meri.

S Hewlett- Packardovim sistemom CAD obezbeđujete sve prednosti koje vam nudi računarom podržano oblikovanje: manje prekovremenog i rutinskog rada, veći kvalitet razvijanja i znatno skraćena vremena razvoja. Odlučujuća razlika u poređenju s drugim sistemima jeste ta, da radite kao konstruktor u ambijentu na koji ste navikli i s jednakim konceptima, pomoćnim sredstvima i oruđima, kao što ste ih dosad upotrebljavali.

Sistemi CAD su integrisani sastavni delovi koncepta HEWLETT-PACKARDOVOG DESIGNCENTRA. Time je obezbeđeno da vaš današnji sistem CAD na svakom stepenu usavršenosti i veličine nastavlja rad bez prilagođavanja, tako da se može bez problema integrisati u budući koncept CIM.

Potpuno sami odlučujete na kom stepenu tehnike CAD ćete se uključiti u ovaj sistem i u kakvim ćete etapama dopunjavati sistem koji je otvoren nagore. Kod Hewlett-Packardovih sistema CAD orijentacija je pravilna, a svoje ciljeve ostvarićete bez skupih krivina.

Detaljne informacije možete dobiti pod šifrom »SISTEMI CAD«.

Hewlett-Packard G.m.b.H., Lieblgasse 1, 1222 WIEN, tel: 0222/25 00-0.
Hermes zastupstvo Hewlett-Packard, 61000 Ljubljana, Celovška 73, Tel. 061/552-941, 559-441, Tlx. 31583
Hermes zastupstvo Hewlett-Packard, 11000 Beograd, Generala Ždanova 4, Tel. 011/340 327, 342 641, Tlx. 11433
Hermes zastupstvo Hewlett-Packard, 71000 Sarajevo, Kralja Tomislava 1, Tel. 071-23982/36859, Tlx. 41634

HEWLETT PACKARD

• Proračun cevovoda sa 64 i C 128

Program je namenjen proračunavanju cevovoda za pneumatski transport talašike lakog tipa. Postoji u dve verzije, za svaki računar posebno. S veoma malim izmenama može da se koristi i za proračune cevovoda za klima-uređaje, ventilacije i uređaja za odsisavanje drugih materijala sa radnih mašina. Pri pisanju programa koji će upotrebljavati inženjeri i tehničari za projektovanje uređaja za pneumatski transport talašike lakog tipa i rada na njima naročito sam vodio računa o tome da se operatoru maksimalno olakša rad, tj. da ga oslobodim traženja parametara iz raznih tabela i monograma, time što ih računar sam izračunava i tako sprečava ulaz »loših« podataka.

Mislim da program verno simulira proračun na papiru i (po želji) neprekidno obezbeđuje pregled već izračunatih grana cevovoda. Pruža i mogućnost računanja ukupnih gubitaka pritiska u odnosu na željene grane, proračunava sume koeficijenata lokalnih otpora (promene profila, trojnika, kolena), ukratko, veoma se jednostavno može vratiti na neku granu radi zadavanja novih parametara da bi se uskladili pritisci na određenom delu cevovoda. Na kraju se svi podaci mogu tabelarno odštampati na obrazac koji sam posebno pripremio i koji se može priložiti elaboratu. Uz to se mogu računati i težine cevi po deonicama i suma težina cele instalacije i srednji profil cevi, što umnogome olakšava izradu predračuna investiranja sistema.

Informacije: **ZORAN DRAŽIĆ, N. ZRINJSKOG, 7, 25000 SOMBOR, TEL.** (025) 24-027.

• Yu CPM za CPC 6128

Imate CPC 6128 i upotrebljavate CPM+? Izvesno se ljutite što pri programima kao što su dBase, WordStar, Turbo Pascal itd., ne možete da upotrebljavate jugoslovenski skup znakova. Moja verzija sistema CPM+ sadrži – pored engleskog skupa znakova – i Yu skup znakova, a preklapanje između njih veoma je jednostavno. Yu CPM prodajem, a još više bih voleo da ga zamenim za uslužne programe.

Informacije: **ROK VRBICA, TRBOJE 29, 64000 KRANJ, TEL. (064) 49-035**

• Obrazovni programi za C 64

U šest meseci napornog rada obradio sam udžbenike za 2. razred osnovne škole. Nisam žalio truda jer su na taj način moj sin i njegove drugarice i drugovi 2. razred osnovne škole završili praktično još u martu mesecu. To je komplet od 4 programa iz prirode i društva, zatim dva programa iz srpskohrvatskog i pet programa iz matematike, dakle ukupno 11 obrazovanih programa. Uz minimalnu naknadu spreman sam ustupiti programe svoj deci koja su završila prvi razred osnovne škole. Programi su radeni u bejsiku, a pogodni su i za utvrđivanje gradiva i preslišavanje naučenog.

Informacije: **MILOVAN VUKADINOVIĆ, Bore Milutinovića 61, 34000 Kragujevac, tel. (034) 65-151.**

• Schneider 6128 (464): proračun centralnog grejanja

Za projektovanje instalacija pripremio sam paket programa. Doduše, pisani su za računar schneider, ali uz minimalne izmene mogu da se prilagode i za druge računare.

1. K – program za proračun koeficijenata prolaza toplote za različite građevinske konstrukcije,
2. – GUBICI – program za proračun toplotnih gubitaka (tranzmisionih i ventilacionih),
3. – RADIJATOR – program za proračun i izbor grejnih tela,
4. – JEDNOCEVNI – program za proračun jednocevnoga sistema grejanja,
5. – MREŽA – program za proračun cevne mreže,
6. – EXPO – program za proračun i izbor ekspanzionih posuda.

Svi programi su urađeni u skladu sa važećim tehničkim normativima i standardima i provereni su u svakodnevnoj projektantskoj praksi. Proračun toplotnih gubitaka vrši se prema DIN-4701, a proračunom jednocevnog sistema grejanja obuhvaćeni su sistemi: TKM, Garešnica, Bagat i svi člankasti radijatori koji se proizvode u Jugoslaviji. Programom EXPO obuhvaćen je proračun svih vrsta ekspanzionih posuda: otvorenih, zatvorenih sa membranom i zatvorenih bez membrane sa održavanjem natpritiska.

Kompletan proračun štampa se na formatu A-4 u obliku spremnom za ulaganje u projektnu dokumentaciju. Pripremam i programe za proračun niskopritisnih ventilacionih kanala i proračun minimalne visine dimnjaka sa aspekta zagađenja vazduha.

Informacije: **MIROSLAV ĐORĐEVIĆ, dipl. inž., Paraćinska 48, 18000 Niš, tel. (018) 69-673.**

Matej Jakša iz Kamnika predložio nam je zanimljivu rubriku: čitaoci bi slali svoje rutine, a redakcija bi ih uz neznatnu naknadu ustupala čitaocima. Na žalost, to bi nam donelo samo mnogo suvišnog posla, beskonačnog telefoniranja i nešto malo gubitaka. Rutine svakako rado objavljujemo, a od Matejeve ideje i naših moždanih oluja (učeno rečeno: brain storming) pravo na ovu stranu udario je grom: Domaća pamet. U ovoj rubrici možete u najviše 15 kucanih redova besplatno da opišete svoje programe, koje biste rado poklonili ili prodali drugim čitaocima. O ceni i formi (listing, kaseta, disketa) svog dela dogovaraćete se sa kupcima sami. S obzirom na poznatu situaciju na YU tržištu, ponavljamo upozorenje iz Malih oglasa: eventualne sporove ne raščišćavajte u reviji, već na sudu.

Priloge šaljite na adresu: Moj mikro, Titova 35, 61000 Ljubljana (Za Domaću pamet).

• Atari ST i PC: knjigovodstvo za zanatlije

Program je namenjen svim zanatlijama i servisima koji bi želeli da pomoću računara vode knjige prihoda i rashoda. Naročito je zanimljiv servisima jer omogućava nekoliko puta brže, tačnije i efikasnije vođenje neograničenog broja knjiga. Program je proveren u praksi i upotrebljavaju ga neke zanatlije i neki servisi. Rezultati su svuda iznenađujuće dobri.

Uz program za obradu knjiga prihoda i rashoda nudimo i programe za obradu skladišta, saldakonta, glavne knjige i završnog računa. I ovi programi su pisani za ateri ST i personalne računare (IBM PC i kompatibilce). Pored programske opreme nudimo i usluge savetovanja pri uvođenju kompjutera, uvođenju u rad s kompjuterskom opremom i pisanju programske podrške.

Informacije: **BRANIMIR AMBREKOVIĆ, Rose Luxembrug 7, 41000 Zagreb, tel. (041) 530-725 i DRAŽEN NIKOLIĆ, Siget 6, Zagreb, tel. (041) 523-113.**

• Atari ST: predviđanje infarkta

PPI (Program za predviđanje infarkta) svakako je zanimljiv način upotrebe računara u medicinskoj praksi. Napisao sam ga za Atarijevu seriju ST. Obuhvata otprilike 3 K i pacijentu postavlja 8 pitanja o tome kako se oseća, a zatim na osnovu odgovora izračuna matematičku verovatnoću infarkta (ako je veća od 57%, predlaže hospitalizaciju). Program je besplatan, ali za troškove fotokopiranja listinga, uputstva i poštarinu treba da pošaljete 300 dinara.

Informacije: **Senad Šećerbegović, Blagoja Parovića D-2, 71000 Sarajevo.**

• Osnovni statistički metodi »spectrumom«

Program je prilagođen obradi rezultata raznih istraživanja (za seminarske, diplomske i magistarske radove) u raznim oblastima nauke – psihologiji, sociologiji, medicini itd. Sadrži sledeće statističke metode:

– računanje aritmetičke sredine (AS) i standardne devijacije (SD) iz grubih podataka, te zajedničku AS i SD,
– iz već formirane distribucije sirovih rezultata ili distribucije koju računar formira (birate veličinu intervala razreda i donju granicu najnižeg razreda mogu se izračunati AS, SD, Mdn, Q, Sk, Ku, P(p), PR(x) i T-rezultat (x),
– računanje značajnosti razlika AS, SD, procenata i korelacija,
– računanje korelacija: linearna, rang korelacija, tetrahorna, FI-koeficijent, C-koeficijent, koeficijent parcijalne korelacije
– računanje test HI-kvadrat i nivoa značajnosti.

Poseban program računa analizu jednosmerne i dvosmerne varijanse sa punom tačnosti nivoa značajnosti F.

Informacije: **DRAGAN KLJUJIĆ, Trg M. Pijade 1/1, 15000 Šabac,** tel. (015) 21-331, int. 31-97 (do 13 časova).

• Originalna igra za C 64

Nova avantura na slovenačkom jeziku pod naslovom Halloween je program koji smo napisali isključivo svojim znanjem (nismo se koristili ni jednim programom za pisanje igara, kao što su recimo Quill ili Great Adventure Creator), samo što smo naslovnu sliku uradili programom Art Studio.

Halloween je nastavak naše ranije igrice A Hard Day'Night. Igra obuhvata 30 lokacija, a dovoljno je bogat i fond reči. Ne želimo da kažemo nešto više jer igra nije suviše teška. Kratak rezime bi bio: noć veštica i u vašoj kući. Sa originalnom kasetom dobiju se i uputstva.

Poručite: ZUPOSOFT, Švegljeva 16, 61210 Ljubljana-Šentvid, tel. (061) 52-996.

BUDUĆNOST JE VEĆ TU!

mladinska knjiga
OOUR KOPRODUKCIJA, LJUBLJANA
u saradnji sa
Franceljom Trdičem, Ljubljana
Informacije:
MLADINSKA KNJIGA
TOZD KOPRODUKCIJA
Prešernova 5, LJUBLJANA, tel. (061) 327-641
314-640
Stručna objašnjenja:
Francelj Trdič,
Tržaška 121, Ljubljana

Vrhunska tehnologija po pristupačnim cenama – mogućnost iznajmljivanja

OSNOVNA KONFIGURACIJA:
- računar ATARI ST
- disketna jedinica 3.5"
- monohromatski monitor (cb, ekran 30 cm, rezolucija 640 × 400 tačaka, mogućnost podešavanja)

Osnovnu konfiguraciju možete da proširite nabavkom dodatnog gipkog ili tvrdog diska.

Sistem je potpuno udružljiv sa savremenim štampačima EPSON, FUJITSU, OKI DATA, ROBOTRON, STAR i dr. .

ATARI ST je idealni inteligentni terminal za velike računarske sisteme ISKRA DELTA, EI HONEYWELL, ENERGODATA itd.

PROGRAMSKI PAKET:
- operacijski sistem na slovenačkom, srpskohrvatskom ili engleskom jeziku i do 15 programa
- Steve (integrisani program, uređivanje tekstova i zbirke podataka novim grafičkim uređivačem, proveravanje slovenačkog, engleskog i nemačkog teksta – spell-cheking)
- mogućnost narudžbine programa iz kataloga koji obuhvata više od 700 naslova

MOGUĆNOST POVEZIVANJA U MREŽU:
- prenos datoteka među računarima
- zajednička upotreba svih memorijskih jedinica
- prenos poruka
- do 32 priključna mesta

Cena mreže zavisi od obima konfiguracije.
Rok isporuke 3 meseca.

LASERSKI ŠTAMPAČI ATARI:
- najpovoljnije cene
- biće dobavljivi pre kraja godine

RAZMENA

Oglasi u ovoj rubrici su besplatni. Pošaljite ih sa imenom, prezimenom i punom adresom. Bez tih podataka vaš oglas neće biti prihvaćen. Piama, u kojima se pominju prodaja, bilo kakva novčana naknada ili razmena programa za kasete, bacamo u koš. Skraćenice znače: I = igre, NI = nove igre, NNI = najnovije igre, P = programi, NP = novi programi, NNP = najnoviji programi, U = uslužni, L = literatura.

SPECTRUM: oko 500 NNI, NP, NNP. Zdravko Vrančić, Đure Đakovića 5, 19350 Knjaževac, (019) 74-364.

ZX SPECTRUM 48 K, mehanička tastatura, video izlaz, zvuk na TV, reset, otklonjeno pregrijavanje, interface i microdrive, 15 kartridža, kempston i quickshot 2, zeleni monitor sanyo DM 4112, kazetofon, 32 kazete sa 130 U i 110 I, oko 500 str. A4 L i uputa, Spektrum priručnik, iskustva i poduka 14 dana, dajem za atari 520 ST sa dvostranom disketnom jedinicom, monitorom i mišem. Žarko Cerovečki, Lenjingradska 1, 41000 Zagreb, (041) 311-210 od 16 do 19 h.

QUICKSHOT I dajem za 10 MM ili 5 MM, 4 SK. Željko Cikuša, Lastovska 6, 41000 Zagreb, (041) 518-520.

SPECTRUM: više NNP za strateške igre. 3NNP-NNI za Arnhem (ispravna verzija). Saša Cvetojević, Trg Moše Pijade 16, 44000 Sisak, (044) 21-016.

C 64: oko 2000 I i U za kasetu i 200 za disk menjam za uputstva, strane časopise, L (posebno Programmer's Reference Guide, uputstvo za rukovanje sa C 64 na engleskom) i knjige iz edicije »Kentaur«. Miroslav Čakarevski, Radoja Domanovića 28/II, 11050 Beograd, (011) 417-371.

ATARI 800 XL: I, P. Diego Čikeš, D. Gervaisa 41, 51000 Rijeka, (051) 427-123.

C 64: NNI, I, NP, muzički P. NNI za pokvarene palice. Darko Čorluka, Braće Ribar 38, 88340 Grude, (088) 661-010.

ZA QUICKSHOT I, II nudim po tri kvalitetne, neotpakovane kasete (Agfa superferro, Maxell), 10–15 starih Alana Fordova i snimke pank muzike i muzike iz 40-tih, 50-tih, 60-tih godina na mojim manje kvalitetnim trakama ili po dogovoru. Zoran Danić, 15. maja 10, 24000 Subotica.

SPECTRUM: preko 200 Zabavnika ili preko 100 romana + 20 stručnih časopisa (ili po dogovoru) za interfejs i džojstik. Saša Malinić, Hasana Kikića 25/II, 78000 Banja Luka, (078) 42-543.

SPECTRUM: U, L za U, L i el. šeme kompjutera. Zoran Manojlović, Marijane Gregoran 71/6, 11060 Beograd.

CPC 464: NNP, U, L. 60 NNP na mojim kasetama za ispravan quickshot II. Slavko Marđeloški, M. Tita 63/a, 22400 Ruma.

SPECTRUM: originalnu novu tastaturu menjam za Kempstonov interface, joystick. Miomir Marinković, Čukovačka 26, 11080 Zemun.

SPECTRUM: mnogo I, NI, NNI za Kempstonov interface ili quickshot 1. Ivan Matin, Pariske komune 11, 21000 Novi Sad, (021) 331-767.

ZX SPECTRUM 48 K, 3 knjige, reset, hladnjak na ULA i stabilizator na ispravljaču, pribor, stalak, I i kasetofon gold star TSR 670 menjam za C-64, kasetofon i P. Denis Mehmedović, Vojvođanska 63/a, 25264 Sonta, (025) 79-009.

C-64: NI, I, P, poukovi. 20 NI za uputstva za Vizawrite ili Easy Script, 2 džepne video igre ili 100 NI za kasetnu verziju Giga CAD. Miljenko Mesarek, Edvarda Kardelja 55, 42315 Mursko Središće.

ST-COMPUTER: br. 1-4/87 za 6 praznih novih 3,5-inčnih disketa SSDD. Branko Meznarić, J. Ribiča 13, 69240 Ljutomer.

ČASOPISE Moj mikro 12/85, 1–12/86 i 1-2/87, Svet kompjutera 14-27 i specijalno izdanje posvećeno igrama, Računari 3, 5, 9, 12, 17, 21 menjam za ispravni kasetofon za atari 800 XL ili ispravnu vazdušnu pušku (pištolj) ili palicu za igru. Goran Milanovski. K. R.-Drnc 14/6, 91220 Tetovo, (094) 23-496.

ZA ZX 81, ispravan, nudim foto aparat bereta i 15 računarskih revija ili do 600 P za C 64. Miljan Milojević, 24 novembar 2 a, 38218 Leposavić, (028) 86-647.

SHARP MZ-800 menjam za atari ST, prednost bez monitora. Miroljub Milosavljević, Tadeuša Košćuškog 86 b/64, 11000 Beograd, uslužni telefon 337-036.

SPECTRUM: NNP, 10 NNP za Blast sa uputstvima. Vedran Ručević, Leskovarova 13, 41000 Zagreb, (041) 226-245.

ATARI 800 XL: za 10 P dajem prijevod uputstva za korištenje kompjutora. Kasetu plaćam ja. Murk Siniša, Kiš Erne 8, 54300 Beli Manastir.

C 64: P, NP. Po 5 P za brojeve Marti misterije 23-25, 38-39. Po 30 P za originalne kasete Riblje čorbe Kost u grlu, Pokvarena mašta i prijave strasti, Buvlja pijaca. Vladimir Mutavdžić, Petra Matovića 153, 81000 Titograd, (081) 38-550.

SHARP PC 1500 (A): P, I, iskustva i L za mašinsko programiranje. Toplica Nikolić, Ljube Nešića 157/12, 19000 Zaječar, (019) 23-082.

C 64: NNI za najnoviju disko muziku na kazeti. 6 NNI za The Graphic Adventure Creator i Art Studio ili Quill. Mladen Novak, Puškarićeva 11 B, 41030 Lučko-Zagreb.

KNJIGU »LIČNI KOMPJUTER« dajem za 4 stara broja Mog mikra na srpsko-hrvatskom ili Računara. Dragan Njergeš, Bul. V. Vlahovića 22/7, 23000 Zrtenjanin, (023) 65-492.

ZX SPECTRUM 48 K, kazetofon, nešto L, 110 I (7 kazeta) dajem za C 64 sa kazetofonom. Davor Oršanić, Vankina 23, 41020 Zagreb, (041) 678-936.

C 64: 100 NNI za novu džepnu igru. Željko Sekulović, Trg Edvarda Kardelja 58, 81000 Titograd, (081) 12-331.

ZX SPECTRUM 48 K, ugrađen reset, interface, 2 joysticka, 300 P (20 kaseta), originalnu L, uputstva za I, domaće i strane časopise, japanski walkman i jednu džepnu video igru mijenjam za atari 800 XL ili C 64. Damir Perec, Koturaška c. 17, 41000 Zagreb.

STEREO RADIO WALKMAN sa slušalicama i parom malih zvučnika dajem za džepni ili kućni računar. Nikola Perić, Šulekova 1, 41000 Zagreb, (041) 226-744.

C 64/128: NNI, NNP za NNI, NNP, L, strane i domaće časopise . . . Dejan Petković, Milan Rakića 28, 11127 Beograd, (011) 424-744.

SPECTRUM: 40 NI za ispravnu membranu i igru Antics. Stojan Petkašinov, Marksova 16, 91400 Titov Veles, (093) 25-151.

C 64: NNI, NNP. 100 NNI na mojim kasetama za ispravnu palicu. Ivan Petric, Bratstva i jedinstva 10/XI-43, 75000 Tuzla, (075) 211-460.

SHARP 1500 (A): P, L. Enis Petrović, Gradnikove brigade 15, 65000 Nova Gorica, (065) 25-084.

C 64: 400 I dajem za polovan ZX spectrum. Ivan Pipić, D. Stupnik 52, 41030 Lučko.

NOVE CENE

Male oglase primamo isključivo poštom, na adresu: **ČGP Delo, Mali oglasi za Moj mikro, Titova 35, 61001 Ljubljana.** Biće objavljeni samo oni oglasi koje primamo do **zaključno 10. u mesecu** pre izlaska novog broja.

- **Cene malih oglasa:**

– do 10 reči: 3000 dinara
– svaka dodatna reč: 220 dinara

Istaknuti mali oglasi (uokvireni):

– 1/10 (u cm visine u jednom stupcu, oko 15 reči): 4200 dinara (samo slovensko ili srpskohrvatsko izdanje); 5400 dinara u oba izdanja.

– Zaštitni znak (slika, fotografija) obračunava se isto po visini.

- **Oblik malih oglasa:**

– Tekstove ispisane printerom, usled neujednačenog kvaliteta i jezičnih problema, ne objavljujemo. Oglase takođe više ne primamo teleprinterom.
– Izuzetno ćemo objaviti estetski izrađene oglase, sastavljene od kvalitetnih grafičkih elemenata (letraset i sl.), ali moraju da budu u obe jezičke varijante (na slovenačkom i srpskohrvatskom jeziku) ili u obliku koji ne iziskuje jezičke izmene.

- **Druga uputstva:**

– Za verodostojnost oglasa odgovaraju isključivo oglašivači. Žalbe ne šaljite redakciji, već sudovima.
– Obavezno navesti rubriku u kojoj oglas treba da bude objavljen (Sinclair, Commodore, itd.).
– Telefonske i druge intervencije posle desetog u mesecu ne možemo da uzimamo u obzir.

ATARI 800 XL: P. Boban Panov, Sajbie Demir 5/40, 92000 Štip.

ZX SPECTRUM + sa NI i L, ZX 81 sa NI i L, poni biciki, sve Računare osim 9, 13 i 23, dvadesetak brojeva Mog mikra i maketu bitke iz Rata zvezda menjam za C 128 sa disk jedinicom. Bojan Pavičić, Partizanska 26, Beograd-Vidikovac, (011) 536-367.

C 64: NNI, U za Giga CAD na kaseti ili The Jet (FS III) na kaseti. Domagoj Pavlinek, Crnojezerska 18, 41090 Zagreb, (041) 150-846.

CPC 464: I, NI, NNI za sve vrste softvera. Mitja Peklenk, C. 6/8, 61260 Ljubljana-Polje, (061) 483-559.

ATARI 600 XL: P, iskustva, saradnja. Aleš Platiše. Trebenče 16, 65282 Cerkno, (065) 75-284.

C 64: oko 600 P za kasetofon. Zoran Pletikosa, Ilije Đurbića 29, 78000 Banja Luka.

C 16/116/+4: NNI, I. Jovan Popović, Branka Krsmanovića 21/31, 18000 Niš, (081) 322-723.

CPC 464: njemačka uputstva za engleska. NNI, NNP, poukovi za sve što nudite. Bojan Mijatović, Galjerova 18/IV, 41000 Zagreb, (041) 316-744.

ZA ATARI 130 XE (ili 800 XL uz pogodbu) dajem: 64 broja Galaksije; Računare 1–24 bez br. 19 i 20; Radio-amater, godište 81 bez 3 i 12, godište 82 bez 10, godišta 83 i 84, godište 85 bez 1 i 2, godište 86; Svet kompjutera od prvog broja do 9/86; Sam br. 1–3, 8, 11/1983, 1, 4, 5, 7, 9, 12/84, godište 85 (bez 1), 1–5, 11–12/86; specijalno izdanje Galaksije »Tesla – neostvarena otkrića«; 14 knjiga o elektronici; knjigu Super pamćenje. Sava Milanov, A. Šantića 113, 88000 Mostar, (088) 33-751 (od 15 do 21 čas).

C 64: sa kasetofonom, palicom (WICO in USA, najbolja do sada) i 1000 NNI menjam za video rekorder VHS ili beta. Saša Prokopić, Milana Rakića 20, 11000 Beograd, (011) 415-336.

C 128, disk drive 1571 sa 500 P, joystick i light pen mijenjam za atari 520 ST sa diskom i crno-bijelim monitorom SM 124. Tomislav Rado, Đure Šimunića 8, 41000 Zagreb, (041) 569-589.

MOJ MIKRO, 22 očuvana broja. Svet kompjutera, 26 brojeva, i Računare, 16 brojeva, za očuvani ZX spectrum 16 K. Saša Reves, Matije Ivanića 35, 22000 Sremska Mitrovica, (022) 226-980, po podne.

SPECTRUM: po 1–2 P za otpornike, kondenzatore i tranzistore. Oliver Risteski, D. Narednikot B-2/43, 97500 Prilep.

NEOS MIŠ za C 64 sa programom dajem za Atarijevu grafičku tablicu ili C 116. Blaž Rodič, Maistrova 5, 68000 Novo mesto, (068) 22-139.

ZX SPECTRUM 48 K, očuvan, s reset tasterom, stabilizator napona, oko 16000 P (82 kazete C-60), L i nedovršeni EPROM-programator mijenjam za C 128. Željko Rošić, Braće Radić 53, 56273 Gradište, (056) 87-204.

ZX SPECTRUM 48 K, interfejs, preko 150 P, 24 brojeva Mog mikra, 3 knjige i slov. prevod uputstva menjam za C 64 sa kasetofonom i palicom za igru. Jani Rozman, Albrehtova 32, 61291 Škofljica.

COMMODORE +4 sa 350 NNP i L, ZX 80 sa L i vokmen menjam za atari ili neki drugi računar. 350 NNP za ZX 80 menjam za disketnu jedinicu ili neku drugu opremu za C/16. Robert Rozman, Smrekarjeva 6, 63000 Celje, (063) 32-923.

SPECTRUM: po 5 NNI za očuvane brojeve Mog mikra 1/86, 11 i 12/85 i sve pre avgusta 85. 15 P, U ili NNI po vašem izboru za Samove korice. Željko Mićović, Druge proleterske 9, 31230 Arilje, (031) 891-684, posle 15 h.

C 128/64: kasetni P. Karlo Sitarić, Gruška 20, 41000 Zagreb, (041) 511-299.

ZA ZX PRINTER i 1 rolu papira ili interface i dajem: 15 Politikinih Zabavnika, Bit 3, 6, 7, 8, 10–13, časopis A 1 (prvi broj), Galaksiju br. 160, uputstva za Blast Compiler i Blast Toolkit, kasetu sa U (oba Blasta, Writer . . .), knjigu The Spectrum Book of Games, originalna engleska i nemačka uputstva za ZX spectrum, 6 starih stripova Zlatne serije, 14 starih stripova Alan Ford,1 Maxmagnus, 1 Timothy Thatcher i 1 Johnny Logan. Jure Sršen, Grličeva 32, 65280 Idrija.

C 64: NNI, NP za džepnu video igru, strane kompjuterske časopise, neispravne joysticke. Miroslav Stanić, Balzakova 40, 21000 Novi Sad.

ZX SPECTRUM 48 K sa resetom, zvukom iz TV, interfejsom za palicu, L, 9 kaseta sa 100 P, priborom i kasetofonom menjam za atari 130 XE sa kasetofonom ili C 64 sa kasetofonom. Srđan Stojadinović, Beogradska 2, 23300 Kikinda.

SHARP MZ 700/800: P. Branko Stulić, Šulekova 23, 41000 Zagreb.

C 64: NNI. Leonid Šćepanović, Bulevar Lenjina 93, 81000 Titograd, (081) 44-570.

C 64: NNI, NI. 100 NNI za ispravan joystick. Tomislav Šuker, Frankopanska 2, 56221 Nuštar, (056) 77-151.

C 64: NNI. Hrvoje Šute, Ksaver 5, 41000 Zagreb.

GALAKSIJU s kazetofonom, gramofonom, el. djelove i module dajem za ZX spectrum. Tarnaj Miroslav, I. L. Ribara 141, 54400 Đakovo, (054) 841-306.

CPC 464: preko 300 P, I, NI, NNI, U, kopirnih P i L. Poukovi, iskustva, šeme itd. Preko 20 P za 1 strani časopis. Denis Trupec, Braće Domany, 41000 Zagreb, (041) 313-430.

C 128/64, SPECTRUM: razmena i izrada novih P iz oblasti astronomije. Zoran Vaić, I. Andrića 32 a/1, 26000 Pančevo.

C 64/128: NI, NNI, NP za starije brojeve domaćih i inostranih kompjuterskih revija, knjige, elektronski materijal za modem YUMBO, poštanske marke i sl. Miroslav Veličković, Rasinska 4, 18000 Niš, (018) 334-539.

ZA QL ili spectrum 128 K dajem spectrum 48 K, 150 P, 3 knjige za spectrum, TV video igru sa 4 P i novu akustičnu gitaru. Za ispravnu palicu dajem 70 P. Aleksandar Velinovski, 3. oktobar 34/34, 19210 Bor, (030) 32-826.

ZX SPECTRUM 48 K, interface, palicu, kasetofon, 350 P i L dajem za C 64 sa kasetofonom. Predrag Vujić, Braće Vujičića 5, 71000 Sarajevo, (071) 524-064.

C 64: NNI, NI, P za I, P, Geos, 3D Design, Giga-CAD, Profi-Painter, Vizawrite i Newsroom (kasetne verzije). Bojan Vujošević, IV proleterske 15, 81000 Titograd, (081) 33-792.

ATARI ST: P, L, iskustva. Mladen Vukov, Balkanska 114, 58000 Split.

SPECTRUM: dvostruki dk'tronics interface i 2 neispravne palice za U i L. Nenad Žanko, Niničeva 6, 59000 Šibenik, (059) 22-995.

C 64: disketni P (strana diskete za stranu diskete). 20 P za domaće, 40 P za strane računarske časopise. 30 P za Programmer's Reference Guide ili neki drugi prevod. 70 P za razdjelnik. Siniša Žunić, 6. proleterske 29, 74000 Doboj, (074) 23-154.

C 64: oko 500 P na mojim kasetama, L i poukove menjam za ispravan ZX spectrum 48 K ili bilo koji Commodorov štampač. Marko Mencin, Drama 7, 68310 Šentjernej.

ZA ATARIJEVU disketnu jedinicu dajem CB televizor sa velikim ekranom i 20 kompleta li za spectrum po želji. Andrej Omladič, Ložnica 7 a, 63310 Žalec, (063) 713–585.

ZX SPECTRUM 48 K, I, L, video igru, fotoaparat certo KN 35, 2 CrO2 kasete i 100 W lemilicu menjam za C 64 sa kasetofonom i palicom za igru. Jadran Strgaršek, Ul. 21. maja 14, 68250 Brežice, (068) 61–307.

C 64: Conan club (oko 70 članova) ima sve P koje vidite u piratskim oglasima i još više. Postanite član. Isključivo razmjena. Lale Krivačević, Trg Edvarda Kardelja 56, 81000 Titograd, (081) 15–627.

AMSTRAD CPC 464 sa kolor monitorom i joystickom + kalkulator + walkman mijenjam za amstrad CPC 664 sa zelenim monitorom. Dražen Beatović, K. Tomislava 7/V, 71000 Sarajevo, (071) 22–324 (subotom i nedjeljom).

SINCLAIR

SPEKTRUMOVCI! NUDIMO komplete po 1.720 dinara; adresa: Robert Gerdina, Šaleška 2/b, 63320 Titovo Velenje, tel. (063) 858-620. T-3003

ZX INTERFEJS + ZX mikrodrajv + 12 kartridža + originalnu literaturu prodajem za 120.000 dinara. Poklon: 10 programa. Darko Tropčić, I. G. Kovačića 25, 41320 Kutina, tel. (045) 21-131. T-3039

SPEKTRUMOVCI! NAJNOVIJI programi za spectrum 128; Tomislav Havliček, V. Varićaka 5/5, 41020 Zagreb. T-3034

SPEKTRUMOVCI! Komplet – 16: Agent Orange, Hive, Leader Board, Blues, Sky Runner, President, Kat Trap, Santa, Kane, Force Harrier, Swat, Time Flight, Komplet –17: Legions, Bazooka Bill, Samurai, Tomb, Wibstars, Kaylet, Tobe, Hero, Feud, Snook, Acrojet, Grange Hill, Shodow Skimmer. Komplet – 18: Hacker 2, SOS, Gunstar, City Slick, Explorer, Mureder off 1–3, Ranarama, Naru, Cyrox, Raster Scan, Komplet – 19: Uschimata, World Games, Sigma Seven, Short Circuit, Lap, Transmuter, Nemesis, Vampire Kill, Imagination, Deep Terror, Shockway Rider, Dragon's Lair 2; komplet + kaseta + PTT = 1.800 din; KAJ-SOFT, Dilijska 20, 54000 Osijek. T-2995

SPECTRUM CLUB 007 vam nudi puno novog i starog softvera za dugu. Saša, Molerova 59, 11000 Beograd, (011) 438-093. T-2871

SINCLAIR QL 128 računar, QL lentronics interface, skoro novo, deklarisano, s programima i literaturom (25 M), seikosha GP-500 A štampač, nov (20 M), prodajem; tel. (069) 74-511, lok. 370, do 15. T-2869

KVALITETA – TRADICIJA – profesionalnost – brzi rok isporuke – kompleti svakih deset dana. Deset do dvanaest igara na na našoj kaseti svega 2.000 d., a na vašoj 1.500 d. S-katalog 100 d. Pišite: Future orion, Rubetićeva 7, 41000 Zagreb; telefonirajte: (041) 417-052. T-1308

SPECTRUM HARDVER – Veliki izbor dodatnih uređaja vrhunske kvalitete po povoljnim cijenama. Specijalni popust na komplet Kempston interfejs + Redostik palica. Informacije (058) 589-987, P. N. P. electronic, Jeretova 12, 58000 Split. T-3105

ZX SPECTRUM 48 K + reset + linclair interface I i II (ugrađeni) + profi tastatura + 500 P + L = 14 M. Nermin Ahmetspahić, Gavrila Principa 20, 79220 Bosanski Novi, tel. (079) 52-571. T-3102

IBEX SOFT – ZX spectrum! Najnoviji spisak. Stari više ne vredi! Kvalitetna usluga. Ivan Horvat, Močna 12, 62231 Pernica. T-3098

ZA QL KUPIM disketnu jedinicu s kontrolerom; tel. (061) 221-954. T-65

SOFTWAR – SITNI PIRATI nude: komplet + poštarina + kaseta + uputstva = 1.900 . . . Najnoviji programi . . . Originalna uputstva . . . popusti . . . Potpuno besplatan katalog . . . Provjerite! Saša Cvetojević, Trg Moše Pijade 16, 44000 Sisak, tel. (044) 21-016 ili 22-852 (Dean Friganović). T-2894

CHASHWAR – NAJNOVIJI kompleti (World Games, Escape From Singe's Castle, Cyrox, itd.) na FOTO kaseti 2.000 dinara, a na TDK kaseti 4.000 dinara zajedno sa poštarinom; informacije & katalog na adresu: Crashwar, Krešimir Crnković, Alagovićeva 39, 41000 Zagreb, tel. (041) 274-995. T-2894

SPECTRUM 48/128 – ako želite najnovije i najevtinije programe javite se. Komplet 500 dinara. Dragan Jelić, B. Livadića 3, 55000 Slavonski Brod, (055) 236-873. T-2935

VMS PIRAT CO. Njegoševa 15/III, 34220 Lapovo, telefon (034) 851-334 ima najveći izbor uslužnih programa i uputstva za spectrum. (Preko 600 uslužnih programa i 200 uputstava). Više od 2.200 igara u kompletima i pojedinačno. Garancija za sve usluge. Besplatan katalog. T 3096

TIGERSOFT NUDI najnovije programe samo za vas! Javite nam se. Tigersoft, Vukovarska 4, 54000 Osijek, tel. (054) 45-283. T 3073

NAKON KRATKOG predaha Arcadia Soft je opet sa vama sa najnovijim programima. Svakog tjedna novi komplet, cijene niske, brza i kvalitetna usluga. Informacije na adresu: Mladen Čelap, Beogradska 23/1, 54000 Osijek. T 3117

MAPE BESMRTNOSTI
Najveći YU izbor mapa, besmrtnosti, uputstava, literature i programa. Javite se. Katalog besplatan.
Double Soft, Šenoina 28 ili Martićeva 8, 41000 Zagreb. ST 90

SPECTRUM – COMMODORE BESPLATNE IGRE
Godišnja članarina 3.000 d. + kaseta programa ili samo 4.500 d. – svaki mjesec nov besplatan katalog, neograničene količine besplatnih igara i programa. Imamo sve!
V.E.M. club Tihomir Pavlović, 41316 Ludina. T-2922

UVOZIMO IZ TAJVANA SASTAVLJIVE RAČUNARE IBM*

NUDIMO:
- X T compatible IBM 100% sa 2 drive 360 KB i 10 MB H. D.
- A T compatible IBM 100% sa 1 drive 1.2 KB i 20 MB H. D.
- jednobojne monitore
- monitore u boji
- japanske štampače najboljih proizvođača
- video programe, višenamenske štampače
- dodatnu opremu za računare: floppy disk SSDD 48 TPI i DSDD 48 TPI

ROCCO IMP-EXP COMPUTER DIVISION
Ul. Rossetti 65 – Trst – Tel: 993940/775525

* IBM je zaštitni znak »INTERNATIONAL BUSINESS MACHINES«

Drage zanatlije!

Posetite nas na Prvom jugoslovenskom sajmu ideja, patenata i programa iz zanatstva i trgovine za industriju i zanat, koji će se održati u Celju, od 23. do 26. juna 1987. Na sajmu ćemo u hali A predstaviti Piters elektronsko radno mesto za rad u kući i na poslu.

PITERS ®

stvaramo kancelariju budućnosti

OFFIX ™

lični kancelarijski sistem

Pošaljite nam vašu tačnu adresu i bićete prijatno iznenađeni našim odgovorom, jer ćete se svi vi koje interesuje modernizacija kancelarijskog poslovanja upoznati sa našim nastojanjima da mikroračunarskim radnim mestom modernizujemo kancelarijsko poslovanje.
PITERS – Servis AOP, S. Plečko, 61113 Ljubljana, Ulica Pohorskega bataljona 211, teleks 32-242 piters yu, telefon (061) 341-356
PITERS – registrovani naziv firme
OFFIX – zaštićeni robni žig firme Emerging Technology Consultants, Inc.
IBM PC XT/AT – zaštićeni naziv firme International Business Machines Corporation
Molimo da nam pošaljete potpune informacije o programu OFFIX za primenu na IBM XT AT mikroračunarima i na kompatibilnim IBM mikroračunarima.

Naziv firme .....

Adresa .....

Mesto i broj pošte .....

Telefon ..... teleks .....

potpis odgovornog lica

ORION SOFTVARE

VIDITE LI kakva su vremena došla? Danas svaki klinac misli da može napraviti softwa-re club. A sjećate li se naših oglasa dok su neki od tih klinaca još tepali? Pouzdajte se u legendu YU – pirat – scene – vrhunski kvalitet najnovijih spektrumovih hitova! Katalog 200 dinara. Tomislav Petrović, Šeferova 10, Zagreb, (041) 323-912. T-2331

SPECTRUM 48 i 128. Najnoviji programi, kvalitetni snimci, popust za pretplatnike, kompleti, besplatan katalog. Nebojša Jeremić, Risanska 10, 11000 Beograd, telefon (011) 643-061. T3093

Future Soft

Isporuka novih programa isključivo kod nas. Komplet kojeg još (kad to pišemo) niko nema: Komplet X1: Swords fo Bane, The Sydney Affair, Sailing, Smudge and The . . ., Lil Alien, Brainache, Pippo, Army Mooves (1,2), Harwey Headbanger, Eilodon . . . Komplet X1 i ostale komplete (1–59) naručite na tel. (061) 311-831 ili na adresu: Future Soft, Poljanski nasip 30, 61000 Ljubljana. Imamo i sve druge najnovije igre i uslužne programe. Cena sa kasetom i ptt = 3000 dinara.

COPY de LUX

COPY DE LUX presnimava sve programe. Cena sa kasetom 1400 dinara. Nebojša Jeremić, 11000 Beograd, Risanska 10, telefon (011) 643-061). t-2418

sinclair SOFT

OVOG MJESECA nudimo vam slijedeće komplete: April 1 – Hacker 2, Naru, Raster Can, Murder off Miami (1–3), Shadow Skimmer, Samurai, SOS, Mega Bucks, City Slicker, Artist 2. April 2 – Big Trouble in Little China, Ranarama, Cyrox, Explorer, Transmuter, Vampire Killer, Dragon's Lair 2, Imagination, Shockway Rider, Short Circuit, Terror of the Deep. Prva dvadesetorica koja nam se jave postaju članovi kluba. Cijena jednog kompleta 1200 dinara, a za članove kluba 900 dinara. Kaseta i PTT – 800 dinara. Dok ovo čitate već imamo dva ili tri nova kompleta. Broj članova stalno raste – provjerite zašto! Tel. (058) 515-174. T-2971

JANSOFT

JANSOFT – ZX SPECTRUM – i ovaj mesec imamo već sve nove programe, koji su trenutno u Jugoslaviji. Imamo i sve starije programe. Uvjerite se! Jansoft, Kozinova 11, 61117 Ljubljana, tel. (061) 50-118 T-3045

M-SOFT VAM kao uvijek do sada predstavlja najnovije hitove programa sa svetske scene softvera koje možete naručiti pojedinačno ili u superjevtinim kompletima (sa kasetom i ptt samo 1800).
Komplet 93: World Games (U.S. Gold), Road Race (Ocean), Robin Hood . . .
Komplet 94: Enduro Racer (Activision), Star Raiders 2 (Electric Dreams), Nemesis (Konami) . . .
Ekspresna i kvalitetna isporuka garantovana. Besplatan katalog. Miran Pešl, Arbajterjeva 8, 62250 Ptuj, tel. (062) 772-926. T-3032

SPECTRUM – Short circuit 2, Enduro Racer, World Games . . . i još preko 1000 programa uključujući i one koji svakodnevno stižu. Vrhunska snimka – brza isporuka. Tomislav Husnjak, Nalješkovićeva 55, 41000 Zagreb, tel. (041) 538-612. T-3030

SPECTRUM – 1500 programa u 110 kompletima (ili pojedinačno). Svi najnoviji programi! Besplatan katalog! Brza isporuka – garantovana kvaliteta! David Sonnenschein, Mlinska pot 17, 61231 Lj. – Črnuče, tel. (061) 371-627. T-2965

SPEKTRUMOVCI! Nudimo vam najbolje i najnovije igre u kompletima od 12 programa, po ceni od 700 dinara komplet + cena kasete i ptt. Programi imaju posebne pogodnosti: za besmrtnost je dovoljno otkucati MERGE i ubaciti poke, a pored toga, programi su tako snimljeni da čete ih moći presnimiti samo vi! Kvalitet snimka je vrhunski, a rok isporuke 24–48h.
Programi juna: Komplet F: Hea over Heals (bolji od Bat Mana!), Monty 4, Koronis Rift, Academy (CRL), Knuckle Busters, Indoor Sports, Express Rider, Hypa Raid, Flash Gordon, Storm . . .
Komplet E: Enduro Racer (najbolje trke ikada napravljene), Star Raiders 2 (nova Elita), Nemesis (Konami), Martianoids (Ultimate!), Krak Out (Gremlin), Short Circuit 2, Dizzy Dice, Nexus, Invasion, Nuke, Nether Earth, Amaurote.
Komplet D: World Games (Epyx – 212 K), Trap, Uchi Mata, White Heat, Bagdad Sceptre, Star Runner, Robin Hood, Deathball 2 E 3, Road Racer (Ocean).
Komplet G: 14 fantastičnih iznenađenja!!!
Programi maja: Komplet C: Short Circuit, Shockway Raiders, Big Trouble in Little China, Ranarama, Cyrox, Explorer (nema bolje grafike!), Transmuter, Dragon's Lair 2, Terror of Deep . . .
Komplet B: Shadow Skimmer, Hacker II, Raster Scan, Gunstar, City Slick, Sumurai, SOS . . .
Komplet A: Feud, Sigma 7, Acrojet, Strike Force Harrier, Kayleth, Sky Runner, Kane, Leaderboard Golf, Bazooka Bill . . . Stariji pogrami (ali ne lošiji!): Komplet Z: Agent Orange, Hive, Kat Trap, Wibstars, Legions . . .
Komplet Y: Arkanoid, Bomb Jack 2, Eagle's Nest, Judge Dreed . . .
Komplet X: Jail Break, Scalectric, Action Elevator, Ninja . . . itd. Na raspolaganju vam je i veliki broj starih programa.
Popust: sve komplete od A do G možete dobiti za samo 4000 dinara + kasete. Za narudžbine i informacije o najnovijim programima se javite na adresu:
Davor Magdić, Vojvode Mišića 1/7, 15000 Šabac, tel. (015) 24-772.

SPEKTRUMOVCI! Zašto kupovati već gotove komplete u kojima je 60% programa loše kvalitete? Za vas kojima je igranje užitak spremili smo komplete najboljih igara: KN 17 – Auf Wiedersehen Monty, Head Over Helas, Koronis Rift, Sentinel, Bubbler, Sidney Affair, Hydrofool, World Games. KN 16 – Enduro Racer, Space Raiders 2, Nemesis, Krakout, Amaurote, White Heat, Sceptre of Baghdad, Ranarama, Schockway Rider, Short Circuit 1 i 2, Hacker 2. KN 15 – Feud, Sigma 7, Grange Hill, Legions of Death, Leaderboard Golf, Kane, Sf Harrier, Bomb Jack 2, Into Eagle's Nest, Arkanoid, Scalextric, Saboteur 2. Jedan komplet samo 1.400 d., sa kasetom i ptt samo 2.500 d. Sva tri za 3.000 d. (4.000 d. sa kasetom i ptt). Za najnovije programe tražite katalog! Macsoft, Sunčica Poljak, Cvijetna cesta 1, 41000 Zagreb, tel. (041) 517-494. T-3130

ZX SPECTRUM – najnoviji programi, kompleti, jevtino. Saša Novak, Pantovčak 146 c, 41000 Zagreb, (041) 446-150. T-3152

PENN SOFT – kvalitetno i jevtino. Besplatan katalog. Paolo Polla, Pantovčak 106, 41000 Zagreb, tel. (041) 416-419. T 3100

DUGASOFT (48/128K)! Verovali ili ne!? Dosta brzo, kvalitetno najnovije i najstarije spektrumove programe, snima iz kompjutera! Besplatan katalog! 21000 Novi Sad, Sterijina 17. Proverite ako ne verujete, žurim, tel. (021) 330-237 već zvoni! t-2481

SPECTRUM . . . SPECTRUM . . . SPECTRUM . . . SPECTRUM . . . SPECTRUM . . .
Svi programi za vaš kompjuter na jednom mestu. Komplet sadrži od 12 do 37 programa (1100 dinara komplet), a možete naručiti i pojedinačno svaki program (200 dinara komad). Rok isporuke je 24 časa. Kvalitet je zagarantovan.
Komplet 53: 14 super najnovijih uzbuđenja!!!
Komplet 52: Enduro Racer (najbolji motokros), Nemesis (2 mesto na top listi), Sceptre of Bagdad, Star Riders 2, Krakout, Star Runner . . .
Komplet 51: World Games (8 programa), Uchimata, Escape From S. Castle, Rana Rama, How to be a Hero, Shockway Rider, Caduta.
Komplet 50: Feud (prvi na top listi), Hacker 2, Gunstar, Sigma 7, Hive, S.O.S., Samurai, Kayleth, Artist 2, Shadow Skimmer, President . . .
Komplet 49: Bazooka Bill, Leaderboard Golf, Sky Runner, Pro Snoker, Agent Orange, Johnny Reb 2, Grange Hill, Cat Trap, Wibstans . . .
Komplet 48: Bomb Jack 2, Miami Vice, Napoleon at War, Arkanoid, Eagles Nest, Trust 2, Lap of the Gods, Mad Nurse, Time Flight, Hard Guy . . .
Komplet 47: BMX Simulator, Ninja, Masters of Universe, Juddge Dreed, Elevator Action, Scalectric, Nonamed, Pole Position 86, 180, Terminus . . .
Komplet 46: Agent X, Maradona, Tobruk, Double Take, Jail Break, Cop out, Trasure Island, Acro Jet, Zub, Impossaball, Hiperbowl, Litle Game . . .
Komplet 45: Ace of Aces, Exploading Fist 2, Hypaball, Contact Sam Cruise, Ioth Frame, Helm, Future Games 1,2, Tempest, Auto Sonics.
Komplet 43: Top Gun, Super Cucle, Motocross, Shao Lins Road, Legend of Kage, Nosferatu (ispravan), Trail Blazer, X.E.N.O., Star Glider . . .
Komplet 39: Scooby Doo, Stalone Cobra, Light Force, Great Escape, Prodigy, War 1,2, Druid, Dandy, Bomb Scare, Deactivators . . . Specijalna ponuda 2 (22 programa): Mach Point, Manic Miner 2, Hobit, Pheenix, Chuckie Egg 1, Full Throttle, Donkey Kong, Fred, Galaxians . . .
Specijalna ponuda 1 (22 programa): Manic Miner 1, Jet Set Willy 1, Penetrator, Jet Pac, Harrier Attack, Pacman, Pinball, Tanx . . . Uslužni 5: Laser Genius, Machine Lightning, Blast 13.7 (bez šifri), Laser Basic, Graphic Adventure Creator, Last Word, Pascal HP4TM161 . . .
Uslužni 4 (25 programa): Writer, Projector, Animator 1, Blast, Mega Basic 4.0, Micro Prolog, Artist, Finance Manager, Quill 2, Beethoven . . .
Uslužni 3 (26 programski): C Compiler, Turbo Load, Leonardo, Compresor, Telefonski imenik, Comp. Machine Tutor, Mega Basic, Game Designer . . .
Predrag Đenadić, D. Karaklajića 33, 14220 Lazarevac, tel.: (011) 811-208.

SPEKTRUMOVCI! Najbolje igre u kompletima od 12–25 programa možete nabaviti kod Micro cluba. Cijena kompleta 900 din. + kaseta C 60 (700 din.) + PP (400 d.) = 2.000 din.. Na TDK D 60 samo 3.300 din. 2 kompleta 3.700 (6.300), 3 kompleta 5.300 (9.200) . . . Komplet simulacija sa kasetom i PP = 2.200 (3.500) din. Program pojedinačno 150 dinara. Kvalitet snimka vrhunski. Rok isporuke 1 dan.
Komplet 54: Enduro Racer (najbolja simulacija), Nemesis (Konami), Star Raiders II (super!), Short Circuit II, Dizzy Dice, Nexus, Nuclear Count Down, Krakout (Gremlin), Martianoids (Ultimate!), Invasion, Amauroter, Nether Earth . . . Komplet 55: Head over Heels (Ocean!), The Tube, Bubbler (Ultimate) + 9 najnovijih! Komplet 53: World Games – 8 programa, Trap, White Heat, Uchi Mata, Sceptre of Bagdad, Star Runner, Super Robin Hood, Death Ball 2.000, Road Race . . . Komplet 51: Shadow Skimmer, Samurai, S.O.S., Gunstar, City Slickers, Mega Bucks, Hacker II, Kobyashi Naru, Rasterscan, Murder of Miami 1–3 . . . Komplet 52: Big Trouble in China, Rana Rama (najbolja Hewsonova igra!), Cyrox, Explorer, Transmuter, Wampire Killer, Dragon's Lair 2, Imagination, Short Circuit, Terror of the Deep, Shockway Rider . . . Komplet 49: Leaderboard Golf, Agent Orange, Kat Trap, Sky Runner, Kane, Acro Jet, Time Flight, Summer Santa, Dekorating Blues, Hive Swat, S. F. Harrier . . . Komplet 50: Sigma 7, Kayleth, Bazooka Bill, Legions, Feud, Grange Hill, Hero (2 programa), Pro Snooker, Tomb, Wibstars, President . . . Komplet 48: Arkanoid, Bomb Jack 2, Eagle's Nest, Judge Dredd, Thurst 2, Mad Nurse, Hard Guy, Miami Vice itd . . . Komplet 47: Scalextric, Action Elevator, Master of Universe, Ninja, BMX Simulator, itd . . . Komplet 46: Cop out, Maradona, Double Take, Ace of Aces (3 programa), Fist 2 (2 programa) itd . . . Komplet 45: Imposaball, 10th Frame, Future Games 1–2, Agent x, Hypaball, Kwah!?, Tempest, Zub, itd . . . Komplet 44: Super Cycle, Golf, Poke Stripper, Future Knight, Motocross, Zzz . . ., Starfirebirds, itd . . . Komplet 43: Deep Strike, Silent Service, Space Harrier, Gauntlet (3 programa), Super Soccer, Top Gun, Aliens, itd . . . Komplet 38: Uridium, Asterix, Deactivators, Thanatos, Great Escape, WAR, Druids, itd . . . Komplet 39: Scooby Doo, Highlander 1–3, Cobra, Firelord, Fairlight 2, itd . . . Komplet 41: Avenger, Star Glider, Speed King 2, Galvan, Yie Ar 2, Trailblazer, Tarzan itd . . . Simulacije 1: tT racer, Supercycle, Nightmare Rally, Ace of Aces, Top Gun, One on One, Video Pool, Tomahawk, Pole Position . . . Simulacije 2: Fighting Warrior, Exploding First, Fist 2, Yie ar Kung Fu 1–2, International Karate 1–2, Way of Tiger (3 programa) . . . Simulacije 3: Decathlon 1–2, Supertest 1–2, Hypersports, Basketball, Baseball, Ping Pong, Match Day, Match Point, Winter Games 1–2 . . . Simulacije 4: Leoaderboard Golf, Golf, Shaolin's Road, Footballer, Super Soccer, 180 Pikado, Hardball, Tennis, 10th Frame, Snooker Pro, BMX Simulator, Ninja . . . Simulacije 5: World Games, Ace, Turbo Esprit, Spitfire 40', S. F. Harrier, Acro Jet, Speed King 2, Enduro Racer, Sky Ranger . . . Stari kompleti samo 500 dinara. Najsigurnija turbo rutina za vašeg spectruma (brzina 3.050 bd) – 1.500 dinara + kaseta i P & P (upute u programu – 5 najnovijih programa snimljenih turbom dobijate besplatno!); Quick Toolkit – turbo brzine 5.000 bd, učitavanje sigurno na svim kasetofonima – 1.000 dinara + kaseta i PP (upute u programu, dobijate i program za otkrivanje loadera!) Laser genius + upute (80 strana) – 4.000 dinara + kaseta i PP; Laser Basic + Laser Compiler + upute (60 strana) = 3.400 dinara + kaseta i PP (pišite svoje igre u basicu – izvršavače se brzinom mašinca!). Za katalog pošaljite marku za pismo! MICRO CLUB, Branimir Jeranko, Braće Fiolić 33, 41020 Zagreb. P. S. Do izlaska Mikra imaćemo i komplet 56. T-3078

SPECTRUM – Najnoviji hitovi direktno iz spectruma, besplatan katalog. Davor Devčić, Radićeva 7, 54000 Osijek. ST-128

SUPERKOMPLET! Za vruće ljeto 27 najnovijih i najboljih programa: World Games (8 programa), Robin Hood, Spectre of Bagdad, Star Runer, Enduro Racer, Uchi Mata, Trap, Dragon's Lair 2, White Heat, BTILC, Imagination, Transmuter, Road Race, Short Circuit, Rana Rama, Explorer, . . . Programi sa kasetom (C-90) su 1.800 din. Brza isporuka, a vrhunska kvaliteta. Zlatan Golub, Maršala Tita 69 b, 72000 Zenica, tel. (072) 31-718. ST-135

PUFFI SOFTWARE – Komplet 16 programa koje sami odaberete iz kataloga, samo 1.500 dinara; kaseta + ptt dodatno. Puffi software, Srečko Uršič, Cankarjeva 5, 65000 N. Gorica. T-3129

FUTURE HOUSE nudi odličan izbor najnovijih programa po 30 dinara. Besplatan katalog. Damir Kuder, Cesta 9. avgusta 8 e, 61410 Zagorje. T-3099

THUNDERBIRD nudi najnovije igre, mnoštvo uslužnih programa (Artist II + uputstva . . .) te mnoštvo uputstava i besmrtnih igara. Babić, Tuškanac 69, 41000 Zagreb, (041) 423-764. T-3149

TANGENT SOFT vam predstavlja svoj Gold paket sastavljen isključivo od originala koje smo za sve sakupljače ekskluzivnog softvera naručili direktno iz Londona: – Green Beret II (Imagine), Ikari Warriors (Elite Systems), Martanoids (Ultimate), Mag Max (Imagine), Express Raider (US gold), Saboteur II (Durell), . . . + još 4 hita (iznenađenja). Cena Gold paketa je 2.000 din. + kaseta + poštarina. U cenu su uračunata originalna uputstva i katalog programa. Pišite: Miroslav Momčilović, Omladinskih brigada 87/52, 11070 Novi Beograd, ili telefonirajte: Goran, (011) 124-721.

Gastonsoft

SPECTRUM, najbolja ponuda najnovijih programa u kompletima (1200 din) i pojedinačno (250 din) poprogramu.

Komlet 56: Napoleon at War, Judge Dread, New Nosferat, Bomb Jack II, Eagle's Nest, Hard Guy, Mad Nurse, Arkanoid, Lap of the Gods, No Named, Miami Vice, Thrust II

Komplet 57: Laderboard, Sky Runner, Swat!, Dekorating Blues, Time Flight, Summer Santa, Kane, SF Harrier, Akro Jet, Agent Orange, Kat Trap, Hive

Komplet 58: Kayleth, Bazooka Bill, President, How to be a Hero, Legions of Death, Grange Hill, Sigma 7, Pro Snooker, Feud, Tomp of Syrinx, Wibstars

Komplet 59: Shadow Skimmer, Samurai, SOS, Gunstar, Cityslicker, Megabucks, Hacker II, Kobyashi Naru, Rasterscan, Murder of Miami

Komplet 50: Litle China, Rana Rama, Cyrox, Explorer, Trans Mutter, Vampire Killer, Singe's Casrtle, Imagination, Shockway Rider, Short Circuit, Terror of Deep,

Komplet 61: World Games 1–8, Trap, White Heat, Uchi Mata, Sceptre of Bagdad, Star Runner, Robin Hood, Deathball 2000, Road Race.

Komplet 62: Enduro Racer, Star Raiders II, Short Circuit 2, Dizzy Dice, Nemesis, Nexus, Nuclear Countdown, Krakout, Invasion, Matianoids (Ultimate), Nether Earth, Amaurote.

Komplet 63: Korionis Rift, Knuckle Busters, Hedover Hills, Auf Wiedersehen, Monty, Academu, Hyparaid, Kontonija, Army Move

Super popust: Na tri naručena kompleta dobijate jedan komplet besplatno. Katalog sa ostalim programima isporučujemo uz kasete. Ekspresna isporuka i kvalitetni snimci. Narudžbine šaljite na adresu: Miloš Marić, Ustanička 126, 11000 Beograd, tel. (011) 488-87-62.

GUMI SOFTWAREi ovog mjeseca nudi najnovije programe za spectrum. Cijena jednog kompleta je samo 600 dinara + kaseta – 800 dinara. Popust: 7 kompleta po želji dobijate za 3000 dinara, 14 kompleta za 6000 dinara, 21 komplet za samo 9000 dinara + kasete. Kvalitet snimke je vrhunski i zagarantiran, za katalog pošaljite marku od 60 dinara (za pismo). Sa katalogom programa za spectrum dobit ćete i katalog sa najnovijom disco-mixanom muzikom. Komplet 58: Citiy Slickers, Hacker II, Gunstar, Kobyashi Naru, Mega Bucks, Murder off Miami I, II, III, Rasterscan, Samurai, Shadow Skimmer, S.O.S.; Komplet 59: Big Trouble in Little China, Cyrox, Dragon' Lair II (4 programa), Explorer, Imagination, Ranarama, Shockway Rider, Short Circuit, Terror of the Deep, Trans Muter, Vampire Killer; Komplet 60: Deathball 2000, Road Race, Robin Hood, Sceptre of Bagdad; Star Runner, Trap, Uchi Mata, White Heat, World Games (8 programa); Komplet 61: Amaurote, Dizzy Dice, Enduro Racer, Invasion, Krak Out, Martianoids (Ultimate), Nemesis, Nether Earth, Nexus, Nuclear Countdown, Short Circuit II, Star Raiders II; Komplet 62: Između ostalog će sačinjavati i ove programe: Express Raiders, Head Over Heals, Indoor Sports, Knucklebusters, Koronis Rift, Monty. Komplet 63 je već kod nas. Plaćanje pouzećem, a narudžbe šaljite na adresu: Gumi Software, Selska 34/XIII, 41000 Zagreb. T 3086

NEW! NEW! NEW! Spektrumovci, kod nas možete nabaviti sve najnovije programe kao i programe koje drugi ne poseduju. Ne sviđaju vam se kompleti koje vam nudimo? Možete naručiti pojedinačno! Cena? Sitnica, svega 80 din. za program. Hitovi za ovaj mesec su: Komplet 1: Monty Mole 5, Head over Helas (Batman Two Ocean), Koronis Rift, Indoor Sports, Express Raider, Academy, Knuckle Buster . . . Komplet 2: Enduro Racer (Activision), Star Raiders Two, Short Circuit 2, Dizzy Dide, Nemesis (Konami), Nexut, Nuclear Count Down, Krakout (Arkanoid 2), Invasion, Martianois, Nether Earth, Amaurote. Komplet 3: World Games (8 programa), Trap, White Heat, Uchi Mata, Sceptre of Bagdad, Star Runner, Robin Hood, Death Ball 2.000, Road Race. Cena 1 kompleta je 650 din. (normalna brzina) ili 1.000 din. (dupla brzina). Popust: sva 3 kompleta za samo 1.650 din. + cena kaseta. Narudžbe kao i besplatan katalog možete dobiti na adresu: Dragan Milićević, J. Veselinovića 69/11, 15000 Šabac; telefon: (015) 27-318 ili (015) 31-964. T-3106

McSOFTWARE! SPEKTRUMOVCI!
Najbolje igre i uslužni programi u kompletima od 12 do 36 programa možete dobiti za samo 1200 din. + cena kasete (800). Zagarantovan je kvalitet programa i kvalitet snimka. Rok isporuke je 1 dan. Cena za 1 program pojedinačno je 240 din. Cena za 15 kompleta je 1200 din. (5 kompleta besplatno) + kasete + ptt.
Komplet 61: Uchi Mata, World Games (5 programa izvanredno), Trap Transmuter, Sceptre, Of Bagdad, Star Runner, Robin Hood, Deathball 2000, Road Race, Tomb of Syrnix.
Komplet 60: Big Trouble in Little China, Dragon's Lair 2 (2 progr.), Cyrox, Explorer, Vampire Killer, Mega Bues, S.O.S., Shockway Riders, Short Circuit, Terror of Deep, Rana Rama, White Heat.
Komplet 59: Bazooka Bill, How to be a Hero (2 progr.), Sigma 7, Pro Snooker, Feud, Wibstars, Hacker 2, Gun Star, S. Skimmer, Samurai, City Slickers, Rasterscan.
Komplet 58: Kane, Strike Force Harrier, Acro Jet, Agent Orange, Kat Trap, Hive, Leader Board, Sky Runner, Dekorating Blues, Time Flight, Zzzzz, Theatre Europe.
Komplet 57: Bomb Jack 2, Judge Dredd, Eagle's Nest, Butch Hard Guy, Napoleon, Hunter, Hyperbowl, Mad Nurse, Miami Vice, Thrust 2, Arkanoid, Lap of the Gods, No Named, Slide Show.
Komplet 53: Top Gun, Space Harrier, Silent Service, Super Soocer, Shao-Lins Road, Deep Strike, Super Cycle, Future Knight, Donkey Kong, Aliens, Motto Cross, Golf Imagine.
Komplet 34: Ping Pong, Friday 13th, Turbo Esprite, Spitfire 40, Visitors, Commando (besmrtni), Amazon Women, Yabba Dabba Doo, Yu Skool Daze, Spellbound, Swords & Sorcery, Frankenstain 2000.
Komplet 35: The Way of the Tiger 1–5, Green Beret, Bomb Jack, Back to the Future, . . .
Komplet 55: Ace of Aces 1–3, Maradona, Fist 2 – Legend Continius, Cop – Out, . . .
Komplet 56: Ninja, BMX Simulator, Pole Position, Poke Stripper, Scaletrix, Mat Lucas, . . .
Komplet 54: Future Games 1, 2, Agent X, Gauntlet, Sam Cruise, Red Hawk 2, Marble Madness, . . .
Komplet 51: Yie ar Kung Fu 2, Calvan, Speed King 2, Tarzan, Nosferatu, Trail Blazer, . . .
Komplet 49: Scooby Doo, W.A.R. 1, 2, Firelord, Bomb Scare, Cobra-Stalone . . .
Komplet 48: Uridium, Druid, Light Force, Asterix, Great Escape, Trap Door, . . .
Komplet 45: Paper Boy, TT Racer, Tennis, Heartland, Dynamite Dan 2, Collosuss Chess, . . .
Uslužni 3 (35 program a): Laser Compiler, Turbo Tape, Tascopy, Byorhytms, Wham, Devpac 7, 8 . . .
Uslužni 4 (25 programa): Machine Lightning, Multicopy 4, Mega Basic 4.0, Transexpress, . . .
Najbolje igre 1: Popeye, Frankie Goes to Hollywood, Supertes 1, 2, Ws Basketball, Monty on the Run, . . .
Najbolje igre 2: Rambo, Dynamite Dan, Strip Poker, Beach Head 2, Yie ar Kung Fu, Boulder Dash 2, . . .
Najbolje igre 3: Elite, Mikie, N.O.M.A.D., Zorro, Saboteur, Super Brat, Jet Set Willie 3, . . .
Najbolje igre 4: Wonter Games, Pyjamarama 4, Pentagram, Benny Hill, Tomahawk, . . .
Zoran Milošević, Pere Todorovića 10/38, 11030 Beograd, tel. (011) 552-895.

COCKER SOFTWARE ZX spectrum – najnoviji programi, kompleti i pojedinačno, niske cijene, popusti. Besplatan katalog. Igor & Saša Molan, Štefanićeva 6/V, 41000 Zagreb, tel. (041) 319-984. T2933

SPEKTRUMOVCI! Najnovije odabrane hitove kvalitetno snimamo na Sharp deku, u kompletima i pojedinačno.
Pažnja! U sve programe koje nabavite kod nas, pokove (za besmrtnost i drugo) možete ubaciti vrlo jednostavno: normalno učitate bejzik deo, pritisnete BREAK, otkucate poke . . ., . . . pa RUN i sačekate da se igra učita do kraja! Lako, zar ne?!
Uz komplete igara dobijate i besplatna prevedena uputstva!!!
Cene (kompleti-kasete-ptt): 1 kom. samo 1800 din!!!
Super popusti: 2 kom. samo 2500 din., 3 kom. – 4000 din., 4 – 5000 din., 6 – 7000 din., 8 – 9000 din.! Uporedite sa drugima!!!
Pojedinačno: 170 din./progr. Uz naručene komplete šaljem katalog. Naručite na tel. (015) 20-740.
Novo: Komplet 75: Flash Gordon, Nemesis, Deathball 2000, White Heat, Nebher Earth . . . itd!
Komplet 74: Enduro Racer (super!) Starraiders 2, Short Circuit 2 (!), Dizy Dice, Nixus, Crack Out, Martianoids, Knocke Buster, Nuclear Countdown (!), Math Sted, Amairte! Komplet 73: World games 1– (Weight Lift., Barell Jump., Cliff Div., Slalom Ski., Log Roll., Bull Rid., Caber Toss, Sumo wrestling)!!!, Sceptre of Bagdad, Trap, Uchi Mata (!), Star Runner, Supe Robin Hood, Road Race! Komplet 72: Big Trouble in Little China, Ranarama, Cyrox, Explorer, Short Circuit, Transmuter, Vampyre Killer, Shockway Rider (!), Imagination, Escape from Singes Castle!!
Pogledajte i moje oglase iz Mog mikra 3/87, 4/87, 5/87!!! Naručite: (015) 20-740 ili NSM Software, Bore Tirića 75, 15000 Šabac. T-2970

COMMODORE

NAJNOVIJI programi po niskim cijenama. Za katalog pišite ali zovite na adresu: Aleš Pongračič, Prušnikova 34, 62000 Maribor, tel. (062) 33-581. t-2727

ZA COMMODORE 64 vam nudim pokove igara: hitove meseca januara, februara, marta, aprila i maja. Svaka kaseta ima više od 40 programa! GigaCad – kaseta sa uputstvima! 1 kaseta + ptt + uputstva = 3.000 din. Boštjan Coren, Vrhovci c. XIII/1, 61000 Ljubljana, tel. (061) 267-632. t-69

NAJNOVIJI uslužni programi za commodore 64: Speech Master, Image System (iz PC), English Cad, Art Studio, Makrotext, Makrodata, Animator, Multidata . . . Kaseta (više od 30 programa sa uputstvima) + ptt + upustva = 3.000 din. Boštjan Coren, Vrhovci c. XIII/1, 61000 Ljubljana, tel. (061) 267-632. t-68

MEDIUM SOFTWARE – opet smo sa vama! Šaljite narudžbu, nećete se pokajati! Matjaž Husar, Vodovodna 6, 69250 Gornja Radgona, (069) 74-934. t-3132

TELE AND JARE SOFTWARE: commodore 64. Najnoviji hitovi na kazeti. Besplatan katalog. Tko je taj Copy studio koji vrijeđa Babić Ivana iz Splita (mm 4/87 str. 49)? Tako je taj z.c.s. koga on pozdravlja? Rat svim piratim u vezi s njima. Pozdrav Crocodill softu, Veselom grobaru, D-thrustu, Country softu, Specomm Distributing Squadu, MCS clubu i naravno Yugoslav cracking service/Duto. Jurica Ožegović, Marmontova 95, 58000 Split. Naš moto je: I jare i pare. t-2828

COMMODORE 64/128: Naručite profesionalne prevode. Svi prevodi su formata A4. Graf 64 700 din, Stat 64 700 din, Trikovi 1.000 din, Kontomat 1.100 din, Practicalc 1.100 din, Multiplan 1.100 din, Simon's Basic 1.300 din, Flight Simulation II 1.500 din, Super Base 1.500 din, Giga Cad 2.000 din, dBase II 2.000 din, Viši kurs mašinskog programiranja 2.000 din, C-64 uputstvo za upotrebu 2.500 din. Minja Višnjić, Jurija Gagarina 141/83, 11070 Novi Beograd, tel. (011) 157-758. t-2952

C/64 CP/M sve vrste programa na kaseti i disketi. Besplatan katalog. Icmisoft V. Mišića 50/44, 18000 Niš, (018) 24-024. t-3081

ZAGY SOFT uvijek u vrhu YU ponude najnovijih i najatraktivnijih igara za commodore 64! Nudimo hitove: Top Gun (vrhunski letači!), Great Escape (original), 500 ccm grand prix (speed king 2), U.F.O. itd.
Komplet 1. Top Gun 500 ccm Grand Prix, Gun Star, Revelation, Dog Fight, Pneumatic, Romulus, Death or Glory, Curse Scherwood, Boot Geos, Star Rider 2, Premier, Polar Piere, Jeep Command 2, Olympic Biathlon, Africa Tahiti, Tau Ceti 3, Battle of Planets.
Komplet 2: Great Escape, Ufo, Thanatos, Army Moves I, II, Big Trouble, Paris-Dakar, Vampyre, Movie Geos, Monty 2, Death Escape, Detective, Lost Caveman, Heritage 2, Cholo, Mel and Kim, Inspector, Shockway, Rider.
1. komplet + kazeta 2.300 dinara, oba kompleta + kazeta 4.000 dinara. Jedino mi nudimo komplet 25 porno igara za odrasle (Cock Sucker, 1, 2, Orgasmatron, Digi Fuck, Piere itd.). Komplet + kazeta 2.800 dinara. Maximum kvalitete, brzine i profesionalnosti! Tvornički azimut glave kazetofona!! Katalog 200 dinara. Adresa: Tomislav Bebić, Vinkovićeva 13/1, 41000 Zagreb, tel. (041) 437-453. t-3027

ZAISTA NAJNOVIJI programi za kazetu i disketu. Besplatan katalog. Marko Stanić, Ilica 71, 41000 Zagreb, tel. (041) 437-053. t-3053

NAJNOVIJI PROGRAMI za commodore 64 – velike povoljnosti – katalog! Klemen Ahac, Turjaška 4, 61330 Kočevje, tel. (061) 851-483. t-3153

MURPHYSOFTWARE – commodore 64. Izuzetna prilika! Najnoviji hitovi na kasetama u kompletu ili pojedinačno. Cene smešne, besplatan katalog. MURPHYSOFT, Tržaška 36, 61000 Ljubljana, tel. (061) 266-850. t-3156

MAGNUM SOFT vam nudi za commodore 64 samo najnovije i najbolje junske hit igre. Komplet 6/87: The Great Escape, Top Gun, Killer Rings, Delta Force, Inspektor Gagdet, Romulus, Jeep Command 2, Pneumatic, Troublebuble, Dogfighter 2187, Premier League, Operacion Fireball, Vampure, Death Escape, Thruststore, Nehter Earth, Webwars, Duet, Grave, Wehave it, Stall, Notegagd, Sydney Game, Casino, Exotic Dream. 25 super igara + kaseta + poštarina + 5 poklona samo 1.800 dinara. Isporuka odmah. Prvih 10 naručilaca i stari kupci imaju popust 20%. Vladimir Nikolić, Živka Jošila 9/13, 71000 Sarajevo, tel. (071) 648-755. t-2962

COMMODORE 64. Cjena kompleta + kaseta = 2.000 din. Master of Universe, Brain C. Football, Movie Monster, Hollywood D. Strip Poker 1, 2, 3, 4, Fly by Night, Space Duell, Sport of King, Davis Cup, Twinky G. Niking, Great Escape, They Stole a Million, Aliens II, Jail Break, Blood'n Gust 1–10. Boško Grubić, Savskih žrtava BB, 44000 Sisak, (044) 23-414. t-1789

KOMODOROVCI – programi – Sidekich, kaseta (igre, uslužni), katalog besplatan, ekspress isporuka. Cene konkurentne. Zoran Vukadinović, 27. marca 3, Beograd, (011) 457-574. Rudi Zidarić, Hudovernikova 13, 61000 Ljubljaná, (061) 314-018. st-131

COMMODORE 64: Prodajem najnovije igre za kasetu i disk, u paketima ili pojedinačno. Roman Rupar, Taborska 3/A, 61210 Šentvid. Tel. (061) 51-644. st-134

COMMODORE 64: Prodajem najnovije programe (igre, uslužne). Niske cene. Besplatan katalog. Roman Rupar, Taborska 3A, 61210 Šentvid, tel. (061) 51-644. t-88

PRODAJEM najnovije igre za commodore. Povoljne cene. Jani Žužek, Novo polje c 7/113, tel. (061) 484-101. st-133

COMMODORE 64 – prodam najnovije kasetne programe u paketima i pojedinačno. Cena paketa je 2.500 din sa kasetom i 25 programima. Matjaž Kolar, Na brežini 34, 61231 Črnuče, tel. (061) 373-454 st-116

COMMODORE 64/128 – prodam najbolje programe za modus 64, 128, CP/M: Gamemaker 64, Cadpack 128, dBase II, Micro-Prolog 64 i CP/M itd. Tel. (064) 60-985 posle 19. sati. t-2960

HAKERI, POZOR! Najbolju avanturu svih vremena, Labyrinth, možete dobiti na kaseti kod Medium softa. Ne čekajte! Matjaž Husar, Vodovodna 6, 69250 G. Radgona, tel. (069) 74-934. t-2925

COMMODORE 64: prodajem programe po povoljnim cenama. Besplatan katalog. Matej Fefer, Kraigerjeva 29, 69000 Murska Sobota. t-3026

ZA COMMODORE 64 prodajem najnovije i najbolje igre! Besplatan katalog!!! Matjaž Vrečar, Šaleška 2a, 63320 T. Velenje, tel. (063) 858-514. t-3028

ATTASHEE SOFT vam nudi najnovije programe za C 64 po najnižim cenama. Katalog besplatan. Programe možete dobiti u kompletima ili pojedinačno. Informacije na adresu: Aljoša Turk, Škale 83D, 63320, tel. (063) 857-799. t-3033

COMMODORE 64 – Prodam kompletan sistem: kompjuter C-64, disk VC-1541, dva kasetofona, joystick, dosta literature i 3000 programa, uređenih po abecedi, snimanih na 280 dvostranih disketa. Sve ocarineno. Pirati, obrtnici i svi zainteresovani, javite se na adresu: Emil Marinšek, 61211 Ljubljana–Šmartno ili tel. (061) 374-613. t-60

M.G.S SOFT snima na standardnom azimutu, iz memorije – zato 100% rad svih programa. Komplet 1: 35 igara (Eurogames, Top Gun, Commando 87, Cobra, Terminator, Bombo, Tarzan, It's Knockout, Asterix and Magic Cauldron, Master of Univers, Uridium 3, Vuno Turro, Vera Cruz . . .) = 1.600 dinara. Stariji kupci 15 jeftinije! Mitja Golob, Nušičeva 10, 63000 Celje. t-2969

AGROSOFT!!! Najniže cene za najnovije programe u kompletima više od 80 programa za C-64: Rockroller, Tiger Mission, Catth Rowing, Chameleon, Screen Designer, Rock Box II, Feud, Hollywood Strip Poker 1, 2, 3, 4 . . . Komplet sa vašom kasetom 2.500, sa našom 3.500 din. Prvih 10 naručioca čeka IZNENAĐENJE! Čekamo vas: Primož Prislan, Malgajeva 3, 63000 Celje, (063) 21-621. t-2967

COPY STUDIO. Vrhunska ponuda najnovijih kasetnih i disketnih programa. Top Gun, Great Escape, Gauntlet II, Knight Rider II, London, Samurai Trilogy . . . i još mnogo najnovijih hitova. Tjedno novi programi! Disk: Nenad Hodžić, Vojnovićeva 23, 41000 Zagreb, tel. 417-858. Kaseta: Čedomir Klinar, Mašerin prilaz 14, 41000 Zagreb, tel. 525-469. t-3050

EPROM MODUL 256 KB ZA C 64. Novi modul za C-64 koji ima kapacitet 256 kB. U modul se može smjestiti neograničeni broj programa ako im ukupna dužina ne prelazi 256 kB. Veličina jednog programa nije ograničena. Do bilo kojeg programa se dolazi direktno preko menija. Modul je ugrađen u specijalnu plastičnu kutiju na kojoj se nalazi reset tipka, preklopnik za isključenje modula i jedna svetleća dioda (LED). Programe upisujemo po vašoj želji. Standardno u modulu se mogu nalaziti programi kao npr. Simons II, GBasic, Superbase 64, Easy Script, itd. Pojedinci i radne organizacije mogu se za informacije obratiti na adresu: Softaz, Trnosko 3, 41020 Zagreb. T-3135

NORTH-WESTERN COMPANY – Komplet x: Death or Glory, Big Trouble in Little China 1, 2, Black Magic, Cholo, Express Raider 1, 2, Star Raiders II, Nemesis II, Shockway Rider, President, Battle of Planets, Rythem King, Super Boulderdash 1–16, Murder of Miami 1, 2, 3, Ranarama, Rampage Godzila, Olympic Biathlon, Image Sistem, Indiana Trouble, Sydney Game, Afrika Tahiti, Mel & Kim, Animation, Special Arkanoid, Hopto, Wom's Western, Triad II, Mirari Vos, Sadish Games, Cocksucker 1, 2, Time Scale, High Contrast. Komplet + 30 iznenađenja + uputstva + 2 kazete = 3.000 dinara (15 dinara po programu). Ne morate se truditi da dalje čitate oglase jer ovo vam je najbolja prilika. Zato požurite! Deni Borovac, Tršćanska 35, 58000 Split, tel. (058) 41-125. t-2383

SAMMY SOFT vam nudi 120 najnovijih in 40 novijih hitova na original podešenoj glavi za commodore 64. Cjene su veoma povoljne. Sve informacije možete dobiti u besplatnom katalogu ili na tel. (062) 83-322, (062) 83-904. Marjan Vegi, Robindvor 48, 62370. Dravograd. t-2480

COMMODORE-128, flopi, monitor, kasetofon, džojstik, diskete, final cartridge II . . . tel. (011) 331-753. t-3122

IZABERITE sami svoj komplet, cena 1 programa je 180 din. Za naručenih 15 p. kaseta je besplatna. Ili naručite neki od mojih kompleta najnovijih i najboljih igara /15 prog./. Jedan sa kasetom 1.900 din, dva 3.00 din. Rok isporuke je dva dana. Za svaki dan zakašnjenja 10% manja cena. Branko, Borska 92/1, 11000 Beograd, tel. (011) 591-791. t-2993

NINJASOFT! Najnoviji programi za C-64 40 din. Besplatan katalog. Miljan Mijatov, Bul. V. Vlahovića 33/23, 23000 Zrenjanin, tel. (023) 68-458. t-3127

AMIGA

NAJBOLJI software za najbolji kompjuter! Najraznovrsnji izbor igara (M. Madness, Defender of Crown, Chess 2000 itd.) i najjači uslužni programi (Delux Paint, D. Video, D. Music, Cad, Ms Dos itd.). Za katalog poslati 500 din, koji se vraćaju prilikom prve narudžbe. M. Idžaković, Županova 41, Zagreb. t-2297

COMMODORE 16, 116, +4 prodajem potpuno nove igre pristigle iz inozemstva. Za opširan katalog pošaljite poštansku markicu od 60 din. Molecula Man, Torpedo Alley, G-Man, Runner, Guzzler, Powerball, Trizons, Terra Cognita i Jet Brix itd. Pišitie! Nazovite! Robert Odniković M. Tita 73/I, 42000 Varaždin, tel. (042) 53-745, 44-013. t-2821

AMIGA: Prodajem i mijenjam programe. Uslovi razmjene i prodaje veoma povoljni. Javite se, provjerite. Adresa: Elmir Husetović, A. Herljevića 37, 75000 Tuzla, tel. (075) 216-044. t-2818

COMMODORE 64/128: Programi za kazetu i disk. Besplatan katalog. Maro Nikoletić, Pavlinovićeva 14, 41000 Zagreb, tel. (041) 574-789. t-3097

KOMODORE 64! Sve najnovije možete povoljno kupiti kod M & S Softa. Katalog je besplatan, a isporuka je za 24 h. M & S Soft, III Bulevar 130/193, 11070 Novi Beograd, tel. (011) 146-744. t-3082

PRODAJEM za C-64/128 Reset-modul, turbo ostaje nakon resetiranja većine programa (2500 din); Turbo-Modul + Reset, turbo programi u modulu (Simon's basic, easy-script, monitor . . .); T-priključak za 2 kazetofona, presnimavanje zaštićenih programa (4.000 din); navlaka – zaštita od prašine: za kompjuter, disk, pisač (800 din), za kazetofon (500 din); programi . . . + ptt. Zdenko Šimunić, Kolareva 58, 41410 V. Gorica. t-3072

COMMODORE 64, 128 – umesto skupog komodorovog kasetofona kupite interfejs za svaki kasetofon 4.990 dinara, C-razdelnik – ne šteljujete glavu vašega kasetofona, 3.990 dinara, D-razdelnik (isti kao C-razdelnik. Kod njega priključite originalan i običan-muzički kasetofon) – 7.990 dinara. Adresa: Dean Organdžiev, 91000 Skopje, Trifun Hadžijanev 3/41, (091) 206-118. t-3071

COMMODORE 64, 128 – kako učitati programe bez štelovanja glave kasetofona. Upustvo + šema 990 dinara. Adresa: Dean Organdžiev, 91000 Skopje, Trifun Hadžijanev 3/41, (091) 206-118. t-3070

FUTURE ORION poziva početnike da odaberu komplete izvanrednih igara po reklamno niskim cijenama. Jedinstvena prilika: 230 igara 8.000 din na našim kasetama! C-katalog 100 din. Pišite: 41000 Zagreb, Rubetićeva 7, telefonirajte: (041) 417-052. t-3109

COMMODORE HARDVER
NOVO – ROM MODULI DO 64 K – NOVO
Simon's Basic II, Oxford paskal, Turbo su samo neki od mnogobrojnih modula koje možete nabaviti kod nas. Veliki izbor dodatnih uređaja. Svijetlosna olovka, printer interface, programator EPROMa, modem, palice, literatura itd. P.N.P. electronic, Jeretova 12, 58000 Split, tel. (058) 589-987. t-3103

CBM 64 THE DARK SOFTWARE – nudi veliki izbor programa i literature. Sve informacije na adrese: Igor Babić, Kosorova 5/VI, 41000 Zagreb, tel. 221-778. Davor Presker, Dvorište 4, 41000 Zagreb, tel. 226-704. t-3076

C.O.N.G. – nudimo vam velik izbor programa za vaš C-64 uz maksimalnu korektnost i profesionalnu uslugu – tel. (041) 687-711. t-3035

COMMODORE 64: Prodajem sve najnovije igre pojedinačno. Cena igre 50 din. Katalog besplatan. Zagarantovan kvalitet snimka. Vladimir Stojšin, Apatinska 30, 23000 Zrenjanin, tel. (023) 44-978. t-2975

SEX-PORNO commodore 64. Komplet samo za odrasle. Odabrali smo najuzbudljivije, najbolje, najzanimljivije i najatraktivnije sex-porno programe. Komplet S/87 + kaseta + poštarina samo 1.800 dinara. Isporuka odmah. Vladimir Nikolić, Živka Jošila 9/13, 71000 Sarajevo, tel. (071) 648-755. t-2961

COMMODORE 128 D verzija, kupujem. Telefon (024) 712-136. t-2991

PRODAJEM printer MPS-802, literatura za C-64. Tel. (023) 523-071. t-2987

KORISNIČKI PROGRAMI za commodore 64. Komplet najboljih korisničkih programa i grafičkih aplikacija. Komplet K/87: Wizawrite, Easy Script, Geos, Giga Cad, Mae 2, Megatape, 3D Design, Ttcopy all, Pascal, Forth, Graph 64, Simon's Basic, Art Studio, Starpainter, Macro Text, Doodle. Komplet + kaseta + poštarina samo 1.800 dinara. Isporuka odmah. Vladimir Nikolić, Živka Jošila 9/13, 71000 Sarajevo, tel. (071) 648-755. t-2963

YANKEE: Najnoviji programi za C 64 za samo 40 din. Tražite besplatan katalog na telefon (023) 42-129. Imre Kovač, 4. juli 41/15, 23000 Zrenjanin. t-3036

EUROPA SOFT vam nudi najnovije i najjevtinije igre pojedinačno i u kompletima. Zahtjevajte besplatan katalog. Nenad Preradović, Ribarjevo nas. 15, 69220 Lendava. t-2853

NINJASOFT! Najnoviji programi za C-64, cena programa 50 din. Imam: Top Gun, Great Escape, Thrust II, Feud, Besplatan katalog. Tel. (023) 30-045 Robert. Bul. V. Vlahovića 49/27, 23000 Zrenjanin. t-3164

KULTURA-CRACKING-SERVICE vam omogućuje 99% disketnih naslova na kazeti: Gauntlet II, Knight Rider II, Army Movies 1,2, Monty IV, Tau Ceti III . . . (041) 271-568 ili (041) 436-220. t-3177

KULTURA-CRACKING-SERVICE vam nudi programe iz fonda evropskih hitova: Samurai Trilogi, Star Ice Hockey, Acckoleyt, Enduro Racer, London . . . (041) 412-358 ili (041) 436-220. t-3178

SYNDROM-SOFT – najveća biblioteka svih vrsta programa za 64/128. Kasetni u kompletu, pojedinačno. Disketni – igre, uslužni, na našim ili vašim disketama. Kvalitet je naš uspeh. Zdenko Andrišić, Drugi bulevar 34/52, 11070 Novi Beograd, tel. (011) 131-614. t-3171

USLUŽNI I KORISNIČKI programi za kazetu za C-64 i PC 128. Dosta uputstva. Besplatni katalog. Prodajem prazne diskete – dupla gustoća, jednostrane. 10 komada za 8800 din. Garantiram ispravnost. Tel. (042) 812-575. t-3163

SEIKOSHA GP-100 VC printer sa priborom prodajem. Printer je pogodan za commodore jer se priključuje direktno na »serijski« ulaz (bez interfejsa). Tomislav, (041) 255-520. t-3166

COMMODORE HARDWARE – ubrzivači diska
– Speeddos+
– Speeddosll+
– Tornado Dos
– Tornado Dosll
C-HARDWARE, Marohnićeva 3b, 41000 Zagreb, tel. (041) 417-871. t-3160

Z.C.S.
ZAGREB CRACKING SERVICE

NAJVEĆA PONUDA PROGRAMA ZA C-64 U SFRJ

NAJNOVIJI PROGRAMI u SFRJ za vaš commodore 64. Podajemo ih pojedinačno i u kompletima, za kasetu i za disk. Neki od najnovijih: Samurai Trilogy, Auf. Monty, Thanotos orig., Grat Escape orig., Tau Ceti III, Warlock, Heritage III i mnogi drugi. Za disk Gauntlet II, Comics (3 diskete – super program), Worlds Tour Golf, Deep Space/Elite II, Paris, London i još mnogi drugi. Noviteti svaki tjedan. Mogućnost pretplate. Besplatan spisak. Z.C.S. Ozren Djukić, 41020 Zagreb, Čalogovićeva 5/III, tel. (041) 688-004.

DISK PROGRAMI za commodore 64: širok izbor najkvalitetnijih programa. Jeftino! Petar Opačić, Radoja Dakića 13, 26000 Pančevo, tel. (013) 32-59. t-3110

COMMODORE CRACKING CREW STRIKES AGAIN!!!
Najnoviji kompleti programa za commodor! Svaki komplet sadrži po 40 najnovijih programa. Cena 1 kompleta je 1.000 din + cena kasete. Sva 4 kompleta za samo 3.500 din + cena kaseta (4 kompleta = 160 programa). Komplet A1: Black Crystal, Little Game, Quantun, Super Cros, W. Tur. Golf, World War 1, 2, 3, London, Top Gun, Jeep Command 2, Final Prissoner, Greath and Death Escape, Nine Moon, Queen Special, Psihotic 3D, York Town, But and Press Fire, Operation Fireball, Yeo Party, Murder on Atlantic, Inspector Gid, Amiga Joe, Macro Data, Dog Fight, Toog of War . . .
Komplet A2: Schockway Raider, Psycastria, Express Raider, Star Raiders 2, Zaxxon 4, Nemesis New, Big Trouble in L.C., All Risc, Y-15 New, Hopto . . . Komplet A3: Arcanoid, Shao Lin's Road, City Fighter, Action Elevator . . . Komplet A4: Eagles Nest, Feud, Nosferatu, Vietnam, Bomb Jack 2 . . .
Narudbine kao i besplatan katalog možete dobiti na adresu: Dragan Milićević, J. Veselinovića 73/1, 15000 Šabac, tel. (015) 27-318, (015) 31-964. t-3088

COMMODORE 16 – Plus/4. Najnoviji programi s evropskog tržišta po najnižim cijenama. Tražite katalog. Miroljub Jamuljak, Dolački put bb, 55322 Pož. Brestovac, tel. (055) 52-508. t-3124

COMMODORE 64 – želite li najnovije programe, brzu isporuku, niske cijene? Javite se. Besplatan katalog. (041) 312-955. t-3131

COMMODORE 20, 16, +4, 64, 128. Katalog za 64 košta 300 din (u markicama) ali sadrži skoro 4500 programa. Spisak programa za VC-20 je besplatan, povoljna cena i ponuda. Novi kompleti za C-16 na besplatnom katalogu! Djerman Šandor, Rade Končara 23, 23000 Zrenjanin. st-127

KOMODORE SOFT vam nudi za samo 3.500 dinara 80 najnovijih igara. Cena kaseta je uračunata u iznos od 3.500 dinara. Uz komplet dobijate i katalog igara sa položajem brojčanika na kasetofonu za svaku igru. Sve igre su snimane na kvalitetnim kasetama pod istim azimutom, sa originala direktno iz kompjutera. Isporuka odmah. Tražite besplatan katalog, koji šaljem odmah po naručivanju, i uverite se. Igor Gomilanović, Kumrovačka 29, 11092 Beograd, tel. (011) 532-442. t-3087

ŠAH, ŠAH, ŠAH za commodore 64: Jedinstvena prilika za ljubitelje drevne igre. Trodimenzionalne figure, sjajna grafika. Komplet Š/87 + kaseta + poštarina + uputstvo za svaki šah samo 1.800 dinara. Isporuka odmah. Vladimir Nikolić, Živka Jošila 9/13, 71000 Sarajevo, tel. (071) 648-755. t-2964

KULTURA-CRACKING-SERVICE vam omogućuje nabavku najnovijih disketnih i kazetnih verzija programa uz 100% kvalitetu i profesionalnu uslugu. Izbor najnovijeg softwarea: Aces of Aces, The Great Escape, Top Gun, Thanatos, Gunstar . . . Teo Bulaić, Nova ves 47/a, 41000 Zagreb, (041) 436-220. t-3176

C64, PC-128, CP/M – Uslužni programi i popularne igre na disku i kaseti. Uputstva: Geos, Giga-Cad (prevod), Superbase 64 (prevod), Dbase II, Textomat Plus, Easy File, Practicalc 64 . . . Katalog. (021) 611-903. t-3151

SEX-KOMPLET (9 programa) za samo 999 din + cena kasete. Gremlinsoft, Milana Rakića 28, 11000 Beograd, (011) 424-744. t-3144

COMMODORE 128, za vlasnike C-128 predstavljamo Protext YU, najbolji text procesor za C-128 sa našim slovima na ekranu i štampaču + uputstva – samo 3000 dinara. Imamo i sve ostale programe za C-128, CPIM i C-64 mod. Za ostale informacije javite se na slijedeću adresu: Boris Bakać, A. Butorac 8, Šenkovec, 42300 Čakovec, tel. (042) 811-038. Cijena 1 diskete – 1000 dinara. t-3167

DERBY SOFT

DERBY SOFT vam nudi najnovije hitove za commodore 64 po najnižim cenama. Komplet A2: Army Moves 1,2, Aufw. Monty Run, New Cricket, Demon Attack, F. A. Cup 1987, Gun Star, Hades II, New Cyborg, Invasion, Thanatos, Mario Bros 1987, The Detectivs, Operacia Fireball, Drago F. Game, Samurai, Superstar Ice Hockey, New Warlock, Twin Tornado, Inhartience II . . . Komplet (42 programa) = samo 1600 din. Do izlaska ovog broja još i B2 i C2 kompleti! Prvih 10 naručilaca imaju popust 20%!!! Katalog = 200 din. Novac vraćam – prvom porudžbinom!!! Ivan Dimoski, 7. Noemvri 144, 96000 Ohrid, tel. (096) 37-065. t-3138

COMMODORE 64 – preko 2400 svevremenskih hitova pojedinačno ili u kompletu. Komplet 28: Movie II, Little Demo Game, Reflections, Golf Olympics, Karate Chop, Top Gun Pict./Docs, Top Gun, The Great Escape, Inspector Gadget, Trouble Bubble, Romulus, 500 CC Grand Prix, New Paint Box 64, Deathscape, Final Prisoner, Scroll Machine, Invasion, Madness, Crown II, Superstar Ice Hockey, Demon Attack, U.F.P., Video Meanies, New Cyborg, Army Moves 1, Samurai, N. Warlock, Thanatos, Inhertiance II, Facup 1987, Galery 1, Supplied Circles, Jungle Drums, Suicide Voyage, UFW. Monty Run+ . . . Komplet 29: Enduro Racer, Mario Bros 1987, Lost Caveman, Killer Ring+, Nemesis+, Mission Two, Blast'em, Eagle Hunt, The Lost Game, Twintornado, Aufw, Monty Run, Army Moves 2, The Detectives, N. Warlock+, No Limits, Mega Soundpacker, Hades II, U.F.O.+, Gun Star, Operation Fireball, New Cricket, Drago F. Game, Revelation, Rockmonitor II, Sparky, Durell Big 4, Golf National, Knight Rider II, Adrian Mole, Metro Cross, The Tube, Caracen, Pancer Grenadir, The Necris-Done, Void Runner . . . Cena: 1 komplet (40-ak programa) = 1300 din + kaseta, 2 kompleta (80-ak programa) = 2500 din + kasete.
SPECIJALNA PONUDA: komplet svih 2400 programa (moguće su i druge kombinacije) možete dobiti za samo 29000 din + kasete (oko 12 din./prg.). Detaljnije informacije možete naći u besplatnom katalogu programa ili u katalogu velikih kompleta (350 din). Pogledajte i moj drugi oglas za commodore 64 u ovom M. Mikru! Požurite, ostali neće čekati! Branko Vrhovac, Moše Pijade 4, I/15, 15000 Šabac, tel. (015) 25-772.

EPROM MODULI ZA C 64 s velikim izborom programa po povoljnim cijenama. Program iz modula bira se preko menija. Modul se nalazi u plastičnoj kutiji s reset tipkom. Spisak programa:
Speeddos Copy (4 programa: Duplicator II, Swisscopy II, disk Doctor, New Disk Name/ID)
Pirat Disk-Disk (5 programa: Fcopy 2.2+, Duplicator II, Disk Pro/Unpro, New disk name/id, Disk fast Load)
Pirat Disk-traka (4 programa: Mcopy 2 2, System 250, Spec-Fast, Turbo 250 Line)
Traka sistem (8 programa: Turbo 250 Line, Turbotape II, Fast, Podešavanje glave kasetofona, Turbo Pizza, Copy 190, Fas Modul, System 250)
TT System (5 programa: Turbo 250 Line, Turbotape II, Specfast, Turbo 2002, Podešavanje glave kasetofona).
Copy System (4 programa: Turbo Copy, Fcopy 3.3, Fast Modul, Copy 190)
Exdos+Discdoc II
Easy Script
Simons Basic
Supergrafik 64
Makroas (Mae 64 i Supermon),
Help 64 plus
Stat 64
Odaberite bilo koju kombinaciju dva paketa iz spiska i imat ćete ih u jednom modulu. Npr. Simons Basic i Traka sistem. Cijena takvog duplog modula je 19900 din s uputstvom na našem jeziku. Cijena modula s jednim paketom iznosi 14900 din. U cijenu nije uračunata poštarina. Softaz, Trnosko 3, 41020 Zagreb. t-3136

COMMODORE 64 – Ako želite najnoviju i najbolju zabavu za sebe i za druge čitate pravi oglas. Sve što se visoko kotira na stranim i domaćim TOP listama naćićete u ovom oglasu. Komplet 25: Great Escape, The Necrisdome, Samurai, Army Movies 1,2, Monty Run 2+, U.F.O., Mail Order, Pheumatic, 500 CC Grand Prix, Bowl's Lair, The Tube, Apache Gold, New Cyborg, N. Warlock +, Mario Bros '87, ENDURO, Durell Big 4, Hacker Nightmare, Pancer Grenadir, Adrian Mole, Detectivs, Twin Tornado, Suacide Voyage, Op. Fireball, M. Madnes, New Cricket, Crown 2, Facup '87, Galery 1, Lost G., No Limits, Megasoundpacker, Rockmonitor 2, Scrollmachine . . . Komplet 26: Top Gun, Knight Rider 2, Thanatos, Norway '85, Revolution, He Man, Caracen, Golf Montreal, Sparky, Superstar Ice Hockay, Gun Star, Jungle Drums, Eagle Hunt, Mission Two, Metro Cross, Void Runner, Inspector Cadget, Blast'em, Mont Run 2, N. Warlock, U.F.O.+, Demon Atack, Inhartiance 2, Video Machine, Invasion, Suplied Circlles, Golf National, Rable Medieval, Romuls, Arcanoid+, Hades 2, Draco F.G., Lost Caveman, Killer Ring+ . . .
1 komplet (35 programa) = 1300 din. + kaseta, 2 kompleta (70 programa) = 2500 din + kasete. Potražite još jedan oglas u ovom broju Mog Mikra sa još dva kompleta prepuna iznenađenja i novih hitova. Ne čekajte pravu priliku jer ova je bolja!!! Požurite!!! Saša Mirković, A Stankovića 2/23, 15000 Šabac, tel. (015) 24-685, Soft Distributing Studio, (S.D.S.) t-3172

Quick Soft

QUICK SOFT
Komplet 1: Master of the Univerzum, Moon, Curse Sherwood, Eagles Nest, Mauro, Elivator Action, Italian Cup Football, Magnus Uggla, Foto Fiter, Bowwis Lair, Lazer Wheel, Grange Hill, Arkanoid Boy, Firetrack, Terminator, Zyrons Esc, P.O.D, The Open, The Big K.O., Docer, Sun Star, Sairling, All Risks.
Komplet 2: Top Gun, Great Escape, Psychotic, Nehter Barth, Truble Buble, Boot Geos, Movie Geos, Jeep Comand 2, Death escape, Romulus, Inspektor Gadget, Dog Fight 2187, Killer-Rings, Rable Mediava, Army Moves 1 i 2, Thanatons, Trilogic of Samuray, Revelation, Mario Bros, Killer Mission, Duet. Komplet 3: Expres Rider, Big Trouble in Litle China, Shockway Rider, Nemezis, Star Riders, Kraked Out, Sadism Games, Cocksucker 1 i 2, President, Ranarama, Swt-mix IV, Olypic Biathl, Pokes 87, Battle of Planet, Africa Tahiti, 16 Boulder Dash, Hopto, Triad, Ranarama De, Wom's Westrn, Gi-jo's epic, Mirari Vos, Sailing.
Tražite beplatan katalog. Porudžbine i obaveštenja Slobodan Đurović, 19000 Zaječar, Naselje AVNOJ C-2, tel. (091) 33-404. t-3143

SARAJEVO D.S.

SARAJEVO DISTRIBUTING SERVICE
I ovaj mjesec vam nudimo najnovije i najbolje kasetne programe za C-64. Programe vam nećemo nabrajati (jer će oni biti već zastarjeli) nego naručite naš besplatan katalog i saznat će te zbog čega su nam 43 stalna kupca ukazali povjerenje. Postanite i vi jedan od njih! Katalog besplatan. Dino Bijedić, Dobrinja B-13/1, 71000 Sarajevo, tel. (071) 529-515 (tražiti Mladena). t-2983

COMMODORE VC-20: Halo, Bing! Kako brat? Što, opet je zaglavio? Ah, da. Posrijedi je poslić. Imam za prodaju:
– comodore VC-20
– kasetofon VC-1530
– joystick (magnum)sa auto-fire-om
– +16 K RAM cartridge (Vic-1111)
– +basic cartridge (Vic-1212)
– literatura (7 knjiga)
– 7 kaseta sa oko 250 programa (uputstva, mape itd).
Cijena sitnica. Samo okrenite (012) 26-284, ili zapišite: Milan Živković, Dositejeva 8/15, 12000 Požarevac. t-2856

A SOFT COMMODORE C-64, PC-128
Sistemski software-korisnički, edukativni programi i aplikacije sa programskim uputstvima hs/sh ili originalnim. Budite uspešniji na poslu i u kući. Naša je maksima
• programi bez uputstva = !??? ali PROGRAMI SA UPUTSTVIMA – USPJEH! Nudimo vam i besplatan mali katalog. VELIKI KATALOG – NOVI s opisom 200 korisničkih prog. na 18 str. = 500 din. Novac vraćamo – prvom narudžbom
C-64 odabrani programi u »paketima« PC-128
• 30 arkadnih • 30 borilačkih • 40 matematika I • Literatura
• erotskih • 20 simulacija • 40 matematika II • Sistemski
• 30 ratnih • 30 sportskih • 35 radio-amateri I software
• 30 akcionih • 30 društvenih • 35 radio-amateri II • Programska
• 40 muzičkih • 10 emulatori • 20 šah. logičkih uputstva
• auto-trka • 30 pomoćnih • 20 copy • Diskete
• 30 lekcija – učimo engleski jezik • Igre
1 »paket« + osnovno uputstvo = 3.000 din.
POČETNICIMA BESPLATNA POMOĆ
ALAN SOFT 7. travnja 30, 58311 Stobreć t-3123

COMMODORE 64 – 50 najnovijih i najboljih igara za samo 2500 din. Izabrane su samo najbolji programi. Šaljemo brzo!
Komplet A: Art Studio 2, Viking, Great Escape, Terminator, Trailblazer 2, Masters of Universe 1 i 2, Fire Track, Sailing, Mutants, Kobayashi, Tiger Mission 1 i 2, Force Seven, Bomb Jack 2 (pravi) Equalizer, Zyrons, Arcadia,Space Duel, Thrust 2, Vampyre, Dogfight 2187, Expres Raider, Web Wars, Fireball 2, Death O.G., Near Earth, Top Gun, Shockway Raider, Cocksucker, Delta Force. Stall, K-Rings, Romulus, Duet, Cholo, Zarja, Break it, Brian C., City Fighter, Arkanoid, Sherwood. Krak Out, Shao Lin's Road, Drum Box, Hopto, Amurdillo, Gorgeous.
Kazeta i poštarina se posebno plaćaju. Besplatni katalozi za igre i uslužne. Damir Sabol, L. Kralja 11, 42300 Čakovec, tel. (042) 812-575. t-3162

KOMPLETNA PONUDBA ZA COMMODORE C64, C128
Sve, što vam je potrebno za rad sa kompjuterom možete dobiti na adresi: Čajkovski Karlo, A. Matić 3, 11210 Beograd, tel. (011) 711-358.
1) Najbolji disketni korisnički programi (u cenu svakog programa uračunato originalno ili prevedeno uputstvo i potrebne diskete):
CP/M+ Wordstar 3.0 (tekstprocesor, mail-merge funkcije) 5.000 din. CP/M 3.0 Multiplan.(spreadsheet) 5.000 din. CP/M+ Nevada cobol (program. jezik) 5.000 din. CP/M+ turbopascal (program. jezik) 4.000 din. CP/M+ fortran 80 (program. jezik) 5.000 din.
C-128 Superscript (teksprocesor 40/80 slova, sve standardne funkcije, istovremeni rad sa 2 nezavisna teksta, rečnik 80.000 reči) 5.000 din.
C-128 Superbasse (vrhunska baza podataka) 5.000 din. C-128 word writter data manager, swiftcalc (tekstprocesor, baza podataka, spreadsheet 400 str. uputstva) 15.000 din. C-128 Textomat plus (tekstprocesor) 4.000 din.
C-128 Jane (tekstprocesor, baza podataka, spreadsheet, 80 slova bez RGB monitora) 4.000 din. C-128 Starcomm (komunikacijski terminal program) 4.000 din. C-128 Protext (tekstprocesor) 4.000 din.
C-128 Basic compiler 5.000 din. C-64/128 Fast Hack'em V3.0 (kopira 100% sve programe C64, C128, CP/M) 3.000 din. C-64 Giga-Cad Plus (brži 10 puta od stare verzije, bolji hardcopy, više printera) 7.000 din. C-64 The New's Room (kućno novinarstvo) 7.000 din. C-64 Geos (operat. sistem, tekstprocesor sa YU slovima, 10 oblika slova, rad i sa 135 slova u redu, mešanje teksta in slika, sve štampa na MPS801/803, kalkulator, časovnik sa alarmom, notes) 5.000 din. C-64 Superbase (baza podataka) 4.000 din. C-64 Textomat plus (tekstprocesor) 5.000 din. C-64 Multiplan (spreadsheet) 4.000 din.
2) Rom moduli (ne zauzimaju RAM MEMORIJU):
(1) Epyx fastload (disk brži 7 put, kompatibilan sa svim programima, učitava 202 bloka za 22 sekunde, snima za 52, diskoperacije se izvršavaju pritiskom na i taster, ugrađen mašinski monitor sa debuggerom, editovanje diskete (ubacivanje poruka i reklama u programe), zaštita podataka, ugrađeni programi za kopiranje, čitanje greške diska, ubrzano formatiranje, nove komande) 20.000 din.
(2) Turbo 250 V2.0 (sa linijama) + štimač azimuta 15.500 din.
(3) Turbo 250 V2,0 + turbo 2002 + štimač 17.500 din.
(4) Profi assembler/monitor 17.500 din.
(5) Easy script (YU slova) 17.500 din.
– reset modul 2.000 din
– 10 industrijskih disketa 11.000 din
3) Najbolji disketni korisnički programi odsada i na kaseti! Cena jednog programa je 2.000 dinara. Uračunato kompletno uputstvo C-60 kaseta.
1. Geowrite (tekstprocesor sa YU slovima)
2. Geopaint (grafički program iz GEOS-a)
3. Giga-Cad (projektovanje u 3 D ravni)
4. Giga-Cad plus (10 puta brži! najnovije)
5. Multiplan (vrhunski spreadsheet)
6. Chartpak (poslovna grafika – izražavanje složenih numeričkih rezultata grafikonima i dijagramima: torta, horizontalni, vertikalni, sinusoidni, izlaz na printer)
7. Microprolog (programski jezik)
8. Vizawrite (tekstprocesor / YU slova)
9. Easy script (vrhunski tekstprocesor)
10. Mae II (najbolji asembler kroz monitor)
11. Pascal (interpreter/kompajler)
12. Simon's basic (novih 114 naredbi)
13. Graphics basic (proširenje bejzika)
14. Graph (matematički grafovi funkcij)
15. Stat (statistička izračunavanja sa grafičnim predstavljanjem)
16. Help 64 plus (proširenje bejzika)
17. Megatape (kopiranje kaseta – originala)
4) Sortirani paketi programa (cena jednog sa kasetom i PTT 2.000 din).
– 20 ratnih – 20 borilačkih
– 20 sportskih – 20 muzičkih
– 15 auto-trka – 20 erotskih
– 15 šahova i logičkih – 12 simul. letenja
5) Paketi obrazovnih programa (cena sa kasetom i PTT 2.000 din)
(1) 30 programa za učenje engleskog jezika za učenike osnovnih škola. Obrađena kompletna engleska gramatika. Opširna objašnjenja.
(2) 60 programa za pomoć pri radu matematike Integrali, polinomi, matrice, determinante, finansijska matematika, grafovi funkcija . . .
(3) Obiman kurs učenja i uvežbavanja znanja engleskog + rečnik 4000 reči (engl.-sh). Lako dodavanje novih reči.
6) Paket najboljih disketnih grafičkih programa – na kaseti!!! (Cena sa kasetom i PTT 3.000 din): Geos (Geopaint i Geowrite), Giga-Cad, Giga-Cad Plus, Starpainter, 3D Design, Doodle, Profipainter Hi-Edi Plus, Paint Magic, Blazing Paddles.

CP/M MODUL ZA COMMODORE 64
PRODAJEM. TEL. (041)679-749.

PAZI OVAMO – Šabački komodor servis vam nudi i ovom prilikom najnovije i trenutno najaktuelnije programe za vašeg ljubimca. Programi su razvrstani u 4 kompleta. Svaki komplet sadrži 40 programa. Cena kompleta je 1000 din. + kaseta. Komplet 1: Top Gun, Jeep Command 2, Black Crystal, Little Game, Quantun, Super Cros, W. Tur Golf, World War 1,2,3, London, G & D. Escape, Final Prissoner, Nine Moon, Jork Town, Amiga Joe, Operation Fire Back, But & Press Fire, Jeo Party, Psihotic 3D, Quen Special, Dog Fite, Murder Atlantic . . .
Komplet 2: Blood & Guts (10 posebnih delova), Express Raider, Star Raiders 2, Leviathan 1,2,3 (Zaxxon 4,5,6), X-15, 2, B.T. in L. China Nemesis 2, 500 CC Grand Prix, Psycastria Shockway Raider, Pneumatic, Tug a War . . .
Komplet 3: Eagles Nest, Last Ninja, Mutants, Feud, Davis Cup, F. Glory, J. Coop Footh., Kobayashi, Nosferatu, Fire Track, Fly by Night, Commando 3, Space Duell . . .
Komplet 4: Vietnam, Bomb Jack 3, Toddler, Ridicule 2, Painter Boy, M. of the Universum, First Night, Lucifer Revenge, Amiga Simulation, Amour Dillo, Terminator, Brain Coop, Shaolins Road . . . Adresa: Aleksandar Jakovljević, J. Veselinović 67/13, 15000 Šabac, tel. (015) 29-015.
t-3175

COMMODORE 64 HARDWARE – Želite vidjeti sve SCREENOVE igre, proći sve nivoe do kraja ali neprijatelj je uporan, vreba, odnosi živote, igra vas izluđuje. Rješenje je GAME-PACK modul. Inozemna vitroplast dvostrana štampa, posrebreno, metalizirano. Prikljućak EXPANSION PORT. Isključenje sudara sprite-sprite, sprite-pozadina, oboje! GAME-PACK sadrži još 2 UTILITY programa DLOAD (14xbrži disk) MOSSTURBO (turbotape). Biranje iz menija. Cijena 19.980 din.
PARALEL-COPY-BACK 41 track 20 sekundi. Program + paralel USER PORT kabel. Cijena 15.980.
MEPHISTO-KERNAL 16K modul. 14x brži disk, toolkit, 202 bloka 13 sekundi. Cijena 29.980 din.
CENTRONICS-KERNAL 16K modul. 10× brži disk, toolkit, TMON, BASIC V3, centronics za EPSON i kompatibilce. Cijena 39.980 din.
YU ZNAKOVI Epson Seikosha DMP-2000 itd.
Isporuka 48 sati. Adresa: MOSS-HARDWARE, 41430 Samobor, Kolodvorska 33. t-3158

COMMODORE 64: Najnoviji programi u kompletima:
1 komplet (35 programa) = 1300 din + kaseta;
2 kompleta (70 programa) = 2500 din + kasete.
Sve što stigne u Jugoslaviju možete kod nas naći i to pre svih. Svi programi su verifikovani i mogu se presnimiti. Probajte i uverite se u naš kvalitet.
Komplet 5: Adrian Mole, Golf Montreal, Great Escape, Samurai, Bowl's Lair, Suacide Voyage, Knight Rider 2, Norway '85, He Man, Superstar Ice Hockay, Jungle Drums, Mission 2, Void Runner, Blast'em, N. Warlock, U.F.O. +, Demon Attack, Inhartiance 2, Invasion, Suplied Circles, Romuls, Hades 2, Lost Caveman, Mail Order, Pneumatic, Scrollmachine, Facup '87, Galery 1, Lost G., No Limits, Megasoundpacker, Rockmonitor 2, Rable Medieval, Arcanoid +, New Cricket . . .
Komplet 6: Top Gun, The Necrisdome, Eagle Hunt, Monty Run 2, Golf National, Killer Ring+, Army Moves 1,2, U.F.O., Durell Big 4, 500 CC Grand Prix, The Tube, Apache Gold, New Cyborg, N. Warlock+, Mario Bros '87, Enduro Racer, Hacker Nightmare, Pancer Grenadir, Detective, Twin Tornado, Op. Fireball, Madnes, Crown 2, Thanatos, Revelation, Caracen, Sparky, Gun Star, Metro Cross, Inspector Cadget, Monty Run 2+, Video Meanies, Drago f. . .
Ovo su sve budući hitovi dok sadašnje možete naći u kompletima 1,2,3,4. Sadržaj ovih kompleta i ostale informacije na telefon (015) 22-388, Slobodan Berić, Trg 23. Oktobar 1/1, 15000 Šabac.
Komplet 1: Dr. J, Load of Ball, Moon Crisis . . .
Komplet 2: Zyron's Esc., Grange Hill, All Risk . . .
Komplet 3: Tiger Mission 2, P. College, Warrior 2 . . .
Komplet 4: Expres Rider+, '87 Best Yet, The Big Knock Out . . . Sva 4 kompleta samo 4000 din + kasete. Požurite! t-3174

MCS - CLUB - C - 64

OBRATITE PAŽNJU: M C S vam je pripremio još tri super kompleta. KOMPLET 37: Top Gun (tri dela), Grand Prix 500 cc(12 trka), Inspector Gadget, Death Scape 1, 2, Dog Fight 2187, Pneumatic, Vampyre, Romulus, Trouble Bubble, Killer RINGS, Nehter Earth, The Great Escape, Nine Moons, World Tour Golf 1, 2, Super Cross, Jeep Commando II, Tug of War II, New Paint Box, Psychotic, King Arthus, Amiga Memories, York Town, Memory, Chromos Robot, Little Game, Final Prisioner, C-64 Top Five, Cholo +, B. T. in Little C., Express raider II, Killer Rings 2, Nehter Earth 2, Rabble Medieval, The Queen Special, Foto Fantastic, Trivial Persuit 3, President 2, . . . KOMPLET 38: Samurai, Superstar Ice Hockey, Army Moves 1, 2 (IMAgine) Aufw Monty Run +2,Gun Star, New Cyborg, Thanatos, The Detectives, N. Warlock 1, 2, Demon Attack, Twin Tornado, Inhartience II,U. F. O 1, 2, Suicide Voyage, Video Meanies, Mario Bros 1987, Invasion, Operacia Fireball, Jungle Drums, Madnes, Supplied Circles, New Cricked, Hades II, Crown II, Drago F. Game, Facup 187, Revelation, Galery 1, Lost Caveman, the Lost Game, Killer Rings +, No Limits, Nemesis + OK!, Eagle Hunt, Mission Two, Mega Soundpacker, Blast'em, rockmonitor II, Scrollmachine, New Cyborg +2,Thantos +2,N. Warlock +2,G. Escape +2, . . . **KOMPLET 39:** Strike, Amaurote, Space Shuttle, Deltaman, Deep Space, ST. & Redws, Hirono, Samurai 2, 3, New Cyborg pict., Thantos instr., Nemesis of the Warlock, SABOTEUR 2, SUPER SOCCER, ENDURO RACER, the Tube, Big 4, Gun Slinger, Ad Ace of Diamonds, Akt of Dubble War, Who Said Cool, Lady, It's the Best, Pegasus, Rock the Bells, Too Cool Declaration, Pawn Celebration, Bird round the pipe, Dance at night, Kemanś First, Star Cutter, Horror Picy, Fright Mare, Far in Space, After Burner, Axel, Aces High, As it's Summer, Ripp 3, 4, 5, Drum Mix 4, Light, Moving Head, . . .
Jedan komplet (nešto više od 50 prg.)+troškovi pakovanja+uputstva+nova C-60 kazeta = 3500 din. Dva kompleta (više od 105 prg.)+(sve kao kod jednog kompleta)+2 nove kazete = 6000 din. Sva tri kompleta (više od 160 prg.)+uputstva+opis svake igre+Položaj na kazeti+troškovi pakovanja i ptt+3 nove kazete = 8500 din . . .
Novi način snimanja programa. Svi su programi snimljeni na istom azimutu tj. nagibu glave kazetofona, ispravnost snimka 100%. Jedino sigurno na dva mjesta u YU možete naći ovako nove i ovako kvalitetne programe uz nadasve profesionalnu uslugu. U Splitu kod MCS-a i u Beogradu kod YU.C.S.-a. Budite sigurni da jedino mi garantirao sve objavljene programe, tj. njihov broj i cijenu. Programe iz 39-og kompleta nije sigurno nitko objavio jer su to najnoviji programi. Te programe će mnogi oglašavati tek idućeg mjeseca. Samo MCS i YU.C.S. ovog mjeseca. Ako se želite uvjeriti u našu sigurnost pročitajte sve male oglase u svim kompjuterskim časopisima i usporedite naslove. Pošto MCS i YU.C.S. veoma dobro surađuju možete biti sigurni da su ovo zaista najnoviji programi. Svima je poznato da je YUGOSLAV CRACKING SERVICE glavni i jedini dobavljač svih programa koji se nalaze na našem tržištu, a isto tako je većini (USKORO SVIMA) poznato da je MCS jedan od najvećih distributera programa u kompletima. YU.C.S. snima isključivo pojedinačno programe (dakako iz memorije računara), a mi tj. MCS isključivo u kompletima. Mi nismo kao većina pirata koja navede prilično nisku cijenu, a naplati mnogo više. Također mnogi ističu u oglasima rok isporuke 24 h, a to je praktički nemoguće. Evo zašto: ako imate minimalno 15 narudžbi po dvije kazete na dan, za to je potrebno 30 h snimanja, a to se ne može snimiti u 24 sata (uz to morate i SPAVATI ZAR NE?!). Ipak mi vam naglašavamo da je ROK ISPORUKE 24 sata. Naime mi imamo već unaprijed snimljene i zapokovane komplete, te samo čekamo vaš PHONE CALL. Upisujemo vašu adresu i šaljemo u serijama od po 10 paketa. Pošiljka vam stiže najkasnije za 2–3 dana. Ako vam ukupna cijena izgleda velika onda je to samo prividno. Ipak vi dobijete više od 160 programa, a same kazete koštaju oko 3000 din.+ostali troškovi oko 1000 din. Ako usporedite cijenu 8500 sa npr. (najčešće cijene) 2000 (zajedno sa 20 prg. i kazetom) ispada naša cijena četiri puta veća. Ali ako usporedite da kod nas dobijete OSAM puta više programa, i tri nove kazete i sva ostla uputstva (četiri lista), **zaključak** je jednostavan ZAR NE?!! Programe plaćate pouzećem. Dovoljno je da nazovete naš dežurni telefon 058/514-931 i ostavite svoju adresu. Vaš paket kreće do zalaska sunca. Riješite sve svoje brige za ovaj ljetni raspust i naručite HIT komplete programa. MIKULANDRA KREŠO, VIŠKA 23/II, 58000 SPLIT, tel. 058/514-931. Požurite i udovoljite sve svoje SOFTWARSKE potrrebe!!!

SUPERSONIC SOFT: 20 programa + kaseta = 1600 din. Tražite spisak. Kire 12, Kladenci 11, 97000 Bitola, tel. (097) 22-540. t-2861

TIOC SOFTWARE CLUB . . . najjeftiniji i najnoviji kazetni programi . . . pojedinačno i u kompletima. Iznenađenja i popusti (25%). Komplet A3: Top Gun, Great Escape (pravi), UFO, Vampyre, B.T.I.L.C., Madness, Ace of Aces (kazeta) + 15 još novijih programa + ptt + kazeta = 2.800 dinara. Besplatan katalog i informacije: TIOC SOFTWARE CLUB, Crnčićeva 41 A, 41000 Zagreb, (041) 210-950. t-3002

PIKOSOFT – Nightmare, Masters of Universe 1, 2, 3, Movie Monster 2, Sadist Games, IC.U.P.S., Zyro Set 2, Redhawk, Kwah. Sve skupa za 2.000 din (s kasetom). Katalog 20 din. Pikosoftware – Ljubljanska 6, 65280 Idrija. Prodajemo sve vrste harvera za C-64 t-2973

THE ROOTS CRACKING GROUP R.C.G. Najnoviji hitovipo najnižim cijenama. Komplet 07: Great Escape org., Hilanders 1–4, Last Ninja, Top Gun, Breaking Law, Dogfight, Vampyre, Insp. Gadget, Romuls, Cyborg New, Heritage II, Tau Ceti III, Boot Geoa, Monty on Run II, Death Scape, Knuckle III + kazeta + 3 poklon programa = 1.900 din. Tel. (041) 433-590 Ivan – (041) 216-883 Gordan. t-3047

PRODAJEM ZA C64 jedini profesionalni prijevod GEOS priručnika u Jugoslaviji (1500), prijevod Profi Mon & Ass (1500), Giga CAD Plus, Printmaster Plus, najbolji muzički porgram u 1986 Sound Monitor + uputstva, Memostar, David's Directory Designer, Elektromat, Textomat Plus + uputstva, Nevada Cobol + uputstva, engineering, editor mašinskog jezika + uputstva, Print Shop Companion, Printfox, Geos Monitor, Giga Cad i uputstvo, Pascal 64 compiler + uputstvo; besplatan katalog i niz novih igara (Top Gun, . . .) Michael Musculus Soft, Szabova 21/III, 41000 Zagreb, tel. 577-143 od 15–18 h svaki dan. t-2939

COMMODORE 128!!! Ovo je reklama. Velika ljetna rasprodaja! Zašto? Pa zato jer uskoro prelazimo na Amigu. Navali narode, još malo pa doista nestalo. Disk, mod 128 i CP/M: Profi C, Vizastar, Microilustrator, Profi Pascal + 128, dBase II, Wordstar, Jane, Dia Show 128, Multiplan i još četrdesetak drugih. Zatim preko trideset kazetnih programa za 128. Cijene? Tako niske da će nas sindikat pirata isključiti iz zajednice. Evo: 1 disk program 1.000 dinara. Na svaka 5 programa, 6. je besplatan. 1 prazna disketa 990 dinara. 1 kazetni program 200, svih 30 = 5.000 dinara! Katalog je, naravno, besplatan! Miodrag Gakić, Poljska 31, Strahoninenc, 42300 Čakovec, tel. (042) 833-413. t-3133

AMSTRAD

Kompleti CP/M i utility programa: Komplet Tect: Protext + Prospell + Rotate. Komplet Stat: Amstat 1–3 (statistički, paket) Komplet CP/M 3.0: dBase II + ZIP, Supercalc 2, Wordstar 3.34, Micro Prolog. Komplet CP/M 2.2: Microscript, Micropen, Microspread, Lisp. CP/M Utilities: DR Draw Fonts, Turbo Pascal Graphic & Scientific Toolbox, Supercalc Utilities, Pascal MT+ Utilities. Poklon: Mini CAD-CAM ili CamBase DataBase.
Novi Amsdos programi: Masterfile III 6128, Tasword 6128 YU, Tasspell, Mini Office 2, Profi Painter. Hardware: proširenje 464 na 6128 (CP/M 3.0), EPROMI sa YU slovima za DMP-2000 i NLQ 401.
Amsoft YU, Spinčićeva 5, 41000 Zagreb, tel. (041) 315-478. T-2875

AMSOFT YU CP/M SOFTWARE predstavlja najnovije CP/M programe: Write Hand Man, CBasic 80, ExBasic, At Last Database Manager, DR Draw, Dr Graph, Turbo Pascal Graphic, Amscopy, Dr Pascal MT+, ZIP, SDI, Fortran, Cobol, Algol, Multiplan, MBasic, Basic Compiler, C-Compiler, Datastar, Disc Doctor, Power, Wordmaster, Copyfile, 3 D Clock Chess.

AMSTRAD/SCHNEIDEROVCI!!!
IWONSOFT nudi na kaseti i 3" disketi obilo igara, uslužnih i CP/M programa u kompletima i pojedinačno.
Novi programi:
– Tombstowne
– Striptease
– Arkanoid
– Magnetic Tank
Kasetni kompleti po:
– 18 igara
– 40 uslužnih
– 5 seks programa
Komplet + kaseta + poštarina = 3000 din.
Disketni kompleti:
– 8 igara = 2000
– 4 CP/M = 5000
Uvažavajući vaše potrebe izrađujemo programe po narudžbi!
Informacije u opširnom besplatnom katalogu!
– Pišite: Milan Spalević, Trebinjska 2, 61113 Ljubljana
– Zovite: tel. (061) 347-283
Nudimo:
– profesionalnu uslugu
– ekspres isporuku
– kvalitetu snimaka
– niske cjene. 62

ZEROSOFT vam nudi za CPC 464 mega hitove:
– Uridium
– Asterix
– Little Games
– BMX
– Paperboy
Naručite besplatan katalog sa pokovima. Zoran Rajković, Bulevar Lenjina 104, 81250 Cetinje, tel. (086) 22-797. T-2990

CPC 464 – najjeftiniji kompleti!!! Komplet 15 programa – 1200 din! Pojedinačno 130 din! Katalog je besplatan. Komplet 27: Uridium, Sorcery 2, Asterix, Beach Head 2, Basketball, Tarzan . . . Mario Krnjajić, Nade Dragosavljević 82, 55400 N. Gradiška, tel. (055) 65-386. T-2790

NAJJEFTINIJE, NAJEKSPEDITIVNIJE
IBM PC/XT i kompatibilni računari.
Prodajem i mjenjam najbolji izbor programa: dBase III+, Auto-CAD, Wodstar, Lotus 123, GEM, Turbo Lihting, Symphony, razne copajleri, utility programi i još 50-tak programa. Informacije na tel. (041) 254-581. T-2981

DALTON BROTHERS SOFT NUDI;
Komplet 19: Impossaball, Zub, Herbert, Apperendice, Strong Man, Wrigler, Hardball, Arcanoid, 2112. A.D., Magnetic Tanc, 1500.
Komplet 20: Tarzan, Beach Head 2, On the Run, Helidon, Feud, Asterix, Ninja, Hollywood or bust, Space Harrier, Super Cycle, 1500.
Kolekcionarima nudimo originale, cijena po dogovoru. Samo kod nas: Robin of Sherlock, Highlander, Firelord, Thai boxing, cijena 500 po programu, na prodaju i originali. Saša Dutina, Trg R. Končara 15, 71000 Sarajevo, tel. (071) 456-862. T-2974

CP/M SOFTWARE – najbolji i najjeftiniji CP/M programi na 3" disketama. Izaberite pet CP/M programa za samo 8900 din!!! Naravno kod nas dobijete i najnovije uslužne programe i igre na disku. Katalog besplatan! Gregor Rančigaj, Bavdkova 33, 64000 Kranj, tel. (064) 26-708. T-3052

AMSTRAD CLUB 007 vam nudi novi, stari i CP/M softver za CPC. Saša, Molerova 59, Beograd, tel. (011) 438-093. T-2872

SAXON SOFT: Prodajem najnovije programe za amstrad CPC 464. Besplatan katalog! Boštjan Šimenc, Pristava 12, 61234 Mengeš, tel. (061) 737-096. T-2794

PROŠIRENJE VORTEXA za CPC 464 povoljno prodajem. Marjan Roškarić, Šentiljska 35 a, 62000 Maribor. T-2891

MIKESOFT nudi literaturu: Ins and Outs of Amstrad (Memory System, I/0 Adress Map, Interrupts, Operating System Calls, Ports, Interfaces . . .) po 4800 din + PTT. Mikesoft, Crvenog križa 11, 41000 Zagreb. T-2934

AMSTRADOVCI! Veliki izbor najnovijih igara (Elite na engleskom, Beach Head 2, 1942, int. Karate 1 i 2, Druid, Bomb Jack 1 i 2, Top Gun, Biggles) kao i poslovne programe, a i dosta literature (Basic, mašinac, Pascal . . .) Obratite se Marku Paljić, tel. (011) 637-830, Gospodar Jovanova 49, 11000 Beograd. T-2940

AMSTRADOVCI! Montenegrosoft nudi najnovije programe: Starglider, Bomb Jack II, The Great Escape, Nexor, Frost Byte itd. 15 programa + kaseta = 2000 din. Do izlaska broja još noviteta. Katalog besplatan. Radomir Janković, Bratstva Jedinstva 25, 81000 Titograd, tel. (081) 38-067. T-2986

AMSTRAD 1512 – prodajem uputstva na engleskom: Book 1, Locomotive Basic 2, Technical Reference Manual i programe: Wordstar 1512 (6 disket) sa uputstvima, Turbo Prolog, Flight Simulator II, Jet (IBM) compatib. itd . . . Tel. (064) 60-985 posle 19. T-2998

STELLASOFT za vaš CPC 464, 664, 6128 nudi veliki izbor igara i CP/M programa. Programe, stereo Hi-Fi kabl, kabl kazetofona za 6128, reset taster i katalog naručite kod Stellasoft Rosenthal, Maršala Tita 73, 42000 Varaždin, tel. (042) 47-863. T-3048

PRODAJEM proširitev vortex SP320 i komplet materijala za drugi disketni drajv. Tel. (062) 688-242, naveče. T-3054

AMSTRADOVCI – Iz gomile programskog smeća, Eagle Soft vam ovog meseca predstavlja 3 hit kompleta koji sa C-60 kasetom stoji 2.500 din (dva kompleta 4.500 din, tri 6.000 din). Garantovano učitavanje bez read errora, isporuka brza, kvalitet vrhunski. Pretplatnici i stare mušterije i dalje uživaju popuste: K-9: Bombjack 2, Starglider, Cobra, Kung Fu 2, Tobruk, Aliens, Great Escape . . . K-10: Breakthru, Xevious, Knockout, Footballer of Year, Deep, Visitors . . . K-11: Imagine Golf, Jail Break, Knight Rider, Nexor, Miami Vice, Druid, Tantos . . . U pojedinačnoj prodaji (200 din): One on One, Strongman, Feud, Tarzan, Art Studio Elidon, Hardbal, Fly Spy, Super Cycle . . . Specijalna ponuda: Moje komplete od 3 do 11 (novembar 86–juni 87) možete nabaviti za samo 13.000 din (uračunato i cene 8 kaseta!!!) što je više nego povoljna ponuda za početnike i ostale! Za sve ostale informacije poručite besplatni katalog na 9 strana sa cenikom i opisom programa!! Adresa: 7 Vojv. Brigade 62, 21208 Sr. Kamenica (kod Novog Sada) t-3169

PIRATSOFT vam i ovog mjeseca priprema mega hitove sa londonske soft scene za vaš CPC 464-6128. Sve programe snimamo na kasetama (TDK i D-60), ili na 3" disketama (maxell CF-2). Diskete prazne prodajemo po uvoznoj cijeni. Osim toga snimamo i na vašim kasetama i disketama.
Ovog mjeseca smo vam pripremili:
– The Trap Door: mnogo puta opisovan program
– Five-A-Side Soccer: nabavili smo nogomet
– Silent Service: hit firme Micro proše
– Trailblazer: zar je komentar potreban
– Hertland: napokon stigao
– BMX simulator: prvi na svim soft listama
– Hertland: samo kod nas
– Sigma 7: zar ga još nemate
Osim toga nudimo sve programe iz oglasa drugih pirata!! Programe možete dobiti za samo 3.000 din. Piratima nudimo usluge rasturanja programa. Za sve informacije zovite na tel. (041) 678-327 ili pošaljite 100 din. za katalog na adresu Sergije Ivanović, Kopernikova 34, 41020 Novi Zagreb. T-3080

Future Soft

DANAŠ, Amstradovci, sinuo je vaš sretan dan, pošto na scenu je stupio Futuresoft kojeg spektrumovci vrlo dobro poznaju po provali zaštita i nabavki novih programa. Tradiciju ćemo nastavljati i na amstradu. Za sada nudimo igre u kompletima:
Komplet 7: Rambo, Frankie goes to Hollywood, Match Day, Ping-Pong, Sky Fox, The Prize . . .
Komplet 8: Winter Games, Dynamit Dan, Eden Blues, Batman, Spindizzy, B.M. Boxing, Commando, Baseball . . .
Komplet 9: Turbo Espirit, Kung Fu Master, Bomb Jack, 3 Weeks in Paradise, Tomohawk . . .
Komplet 11: Jack the Nipper, Moon Cresta, Night Gunner, Equnox, Monty on the Run, Starquack, Bounder, Harwey Headbanger . . .
Komplet 13: Ikari Warriors, Scooby Doo, International Karate, Top Gun, Avenger, Dan Dare, Impossible Mission . . .
Komplet 15: Ace, Death Wille, Dambusters, Xevious, Golf, Marble Madness, Cobra, Bomb Jack 2, Great Escape . . .
Komplet 16: Elite, Footballer of the Year, Tobruk, Feud, Druid, Nexor . . .
Komplet 17: Elidon, Hi Rise, Tarzan, Wriggler, On the Run, Strongman, Uridium . . .
Komplet 18: Svi najnoviji programi koje oglašavaju drugi.
Na pojedinačni kaseti je od 12–20 programa. Cena kasete max + kaseta + poštarina = 3.500 din. na sony HF 60 ili BASF LHEI = 4.500 din. Većinu programa prodajemo i na disketama u kompletima. U jednom kompletu je od 7–10 programa, cena bez diskete 2.500 din. Prodajemo i uslužne programe, koje vidite u drugim oglasima i CP/M programe. CP/ programi staje 2.000 din. po komadu. Posebno: Sex komlet: Sex World, Sex Mission, Strip Poker . . ., Komplet uslužnih programa: Amsword, Wordprocessor, Easy Draw, Forth, Hi-Paxcall, Music Composer . . . ●
Sve informacije na tel. (061) 311-831 ili na adresu Futuresoft, Poljanski nasip 30, 61000 Ljubljana. Katalog šaljemo sa kasetom. Isporuka ekspresna. 67

UNISOFT ima čast predstaviti vam neke od svojih najnovijih programa:
- MGT-Magnetic Tank (igra, koju morate imati)
- Feud (odlična grafika)
- Asterix & the Magic Cauldron
- Fly Spy (izvrsna arkadna igra)

i sve ostale igre iz ostalih oglasa. Katalog besplatan! Bojan Mijatović, Galjerova 18/4, Zagreb, tel. (041) 316-744. T-3040

ATARI

RCP COMPANY vam nudi programski uređaj na kasetama i disketama za vaš CPC. Besplatan katalog, ugodnosti, kvaliteta! Dejan Taškar, Ul. talcev 1 A, 61410 Zagorje. T-3104

FUTURE ORION i dalje proširuje krug kupaca zbog svoje profesionalnosti i kvalitete snimljenih programa, a da o rekordno brzoj isporuci i ne govorimo. Heartland, BXM Simulator, Hardball i ostale novitete možete nabaviti u superjeftinim kompletima: 1500. Amstrad katalog 100 din. Pišite: Rubetićeva 7, 41000 Zagreb, tel. (041) 417-052. T-3107

ATARI 800 XL, floppy, joystick, diskete, povoljno prodajem. Damir Varat, tel. (045) 23-154. T-3051

ATARI 520 STM ili 1040 STF prodajem, nov i ocarinjen, tel. (042) 817-245, subotom i nedeljom od 18 do 20. T-3029

PRODAJEM nov, još neupotrebljen diskdraj atari 1050. Tel. (064) 77-145. T-2782

ATARI 800 XL prevod uputstva za asemblerski editor – uslužni programi – kaseta, disketa – uputstva – katalog besplatan. Pera Marković, Borisa Kidriča 16/3, 19210 Bor, tel. (030) 33-337. T-2793

ATARI 800 XL. Najbolje igre za samo 70 din. Mario Paluh, Radićeva 120, 41320 Kutina. T-2857

ATARI SOFT KLUB: Atari 800 XL/130 XE. Najbolji izbor programa na kaseti i disketi (preko 600) i literature u Jugoslaviji. Povoljna prodaja u kompletima ili pojedinačno. Kvalitet zagarantovan. Katalog 200 din. Dejan Lacmanović, Sindjelićeva 31/a, 23000 Zrenjanin. T-2890

POWER WITHOUT PRICE – atari 800 XL/130 XE. Najveći izbor programa na disketama. Preko 800 naslova. Ubrzano učitavanje. Zvonko Atlija, Zagrebačka 21, 51000 Rijeka, tel. (051) 37-723. T-3049

ATARI XL, XE; MGsoft vam nudi velik izbor programa na c'isketama (menjava i prodaja). Za katalog šaljite 100 din. Marko Gubenšek, Linhartova 4, 63000 Celje. t-3181

ATARI ST. Novo: Db Man-GEM, Arcey – 3D CAD. Najveći izbor najboljih programa i literature. Katalog 250 din. Bahovec, Pijadejeva 31, Ljubljana, tel. (061) 312-046. ST-129

ATARI ST, jednostrani i dvostrani drive, miš, štampač i pojedinačno, povoljno prodajem. Tel. (061) 312-046. ST-

ATARI ST – prevedeni programi (First Word, 3D CAD, DEGAS, Elite . . .), literatura na slovenačkom (GFA, 3D CAD . . .) Katalog sa opisima, slikama 250 din. Mihalič. Poljanska 52, 64220 Škofja Loka. ST-132

POVOLJNO – Programi i literatura za atari ST. Tel. (062) 841-636. ST-137

ATARI TURBO SOFT. Neverovatno c'.'inito. Komplet: 8 programa + kaseta = 1.000 din. Pojedinačno program 100 din. Naručite besplatan katalog. Dušan Lukić, Kumrovačka 35, 11092 Beograd, tel. (011) 536-510. T-3092

THUNDER SOFT THUNDER SOFT
vam kao i uvjek nudi najnovije programe! Komplet 20 programa – 2.000 din! Pojedinačno – 150 din.! Najkvalitetniji snimak u Jugoslaviji – direktno iz računara! Profesionalna usluga! Starglider, Apprentice, ZUB, Impossaball, Fly Spy, Feud, Elidon, Ninja, Space Harrier, Super Cycle . . . Besplatan katalog! Thunder soft, Trg Pobjede 7, 55000 Sl. Brod, tel. (055) 237-498. T-3068

LOCOMOTIVE SOFT nudi vam za amstrad: The Sentinel, Future Knight, One in One, Marco Polo, Dubler, Enduro Razer, Magnetic Tank, Star Riders, Hot Runestone . . . Nudimo vam i široki izbor uslužnih programa (uputstva). Programi u kompletima (1500), pojedinačno (300). Katalog besplatan. Davorin Rusan, Slavenskoga 6, 41000 Zagreb, tel. (041) 320-031, ili Marko Perković, Slavenskoga 6, 41000 Zagreb, tel. (041) 313-067. T-3075

VICTORIA SOFT. Nabavljač najaktualnijeg softwarea. Ovaj mjesec predstavljamo: Impossaball – od prošlog mjeseca, Space Harrier – prva kod nas, Cop Out – čuvar zakona, Sentinel – osmatrač, President – čudesno, Future Knight – nezaboravna igra. Od prošlog mjeseca: ZUB, Apprentice, Tarzan, Feud, Hardball, Arkanoid, Fly Spy, Super Cycle, Asterix, itd. Super igre, super jeftino. Posjedujemo mnoge uslužne programe. Mogućnost nabave originalnih programa. Poslovnost i kvalitete zagarantovani. Besplatan katalog. Victoria Soft, Matetićeva 2/stan 53, 41000 Zagreb, Tel. (041) 316-016. T-3077

AMSTRADOVCI!!! Art Work – 3000. 15 najnovijih igara po vašem izboru = 3000 (Asterix, Short Circuit, Feud, Beach Head 2 . . .) Duško Veljović, Živka Jošila 11, 71000 Sarajevo, tel. (071) 529-411. T-3069

TRUEBLOOD SOFTWARE vam nudi nove hitove u kompletima po 14 (1000) i pojedinačno (150 din). Odavno imamo: Trap Door, Five Side Soccer, Silent Service. Nudimo i nove namjenske programe: Desctop Editor, Painter, Multimode. Besplatan katalog. Damagoj Marić, 45. SUD-e 147, 44103 Sisak, tel. (044) 34-370. T-3125

TORUS SOFT i ovog meseca sa vama. Imamo najnovije igre. Za katalog pošaljite 100 din. Tarzan, Magnetic, Mission Omega, Bridge, iznenađenje. Namenske programe: Ultra Base, Profi Painter, X-Basic, Mini Office 2, Oddjob, Tasword 6128, Tasspel, Laser Genius, Speech. Nove CP/M programe: DBase 2, Pocket Wordstar, Wordstar 3.33, Mail Merge, Spel Star, Wordstar 3.0, Mico Pen, Data Star, Supercalc 2, Copyfile, Cobol, Lisp, Prolog, Fortran, Dr. Graph, C-Compiler, Macard Basic, Turbo Pascal, AGLOG, Basic Compiler, Mica CAD-CAM, Micro Script, Micro Spread. Imamo uputstva za većinu programa, a cene su najniže. Milan Ivanović, Nikole Đurkovića 6, 11000 Beograd, tel. (011) 476-423. T-3093

SURFINGSOFT, vam predstavlja mega hitove za amstrad CPC 464/664/6128:
Sigma 7, Super Cycle, Hardball, President, Break Out, Fly Spy, Hi Rise, Olidon, Feud, Hollywood or Bust, BMX Simulator, ZUB, Strongman, Asterix, Space Harrier, 2112 AD, Impossaball, Sprindizy II, Herberts, Elite (English), Little Game, Agent X, Mexiko 87. 10–15 najnovijih programa 1300 din. + PTT + kaseta. Emir Avdić, O. Maslića 10/1, 71000 Sarajevo, tel. (071) 645-650. T-3134

EXCALIBUR SOFT nudi najnovije programe na disku ili kazeti za vaš CPC. Pojedinači programi 150 din. Marinko Ključarić, Ogrizovićeva 11, 41000 Zagreb, tel. (041) 416-791 ili 317-851. T-3137

ZAŠTO TRAŽITI u drugim oglasima, mi imamo sve. Prvih deset naručilaca specijalan popust. Tel. (037) 26-613. T-3128

ROBINSON SOFT vam i ovog puta nudi mnoštvo uslužnih programa i igara (i najnovijih) za vaš amstrad CPC. Sve programe snimamo na vaše ili naše kasete (sony, TDK) u kompletima ili pojedinačno. Programe i verificiramo i garantiramo za kvalitetnu uslugu. Besplatan katalog možete naručiti na adresu: Robert Kolar, Rožičeva 5, 61000 Ljubljana, tel. (061) 453-424. Dođite i na buvlju pijacu u Ljubljani. Za nabavku se preporučujemo. 63

CPC-464 AMSTRAD računar sa kasetofonom, palicu za igru, GT-65 zeleni monitor, više programa te originalnu i prevedenu literaturu prodajem za 45 M. Informacije svaki dan po tel. (061) 40-973, popodne. ST 138

WALLYSOFT CO. I ovog mjeseca na YU tržištu sa nizom niviteta iz inostranstva. Za ovaj mjesec nudimo super komplete: K-5/87 President, Sigma 7, Super Cycle, Beach Head 2, Break Out, Asterix . . . K-6/87 One on One, Feud, Strongman, Tarzan, Holiwod or Bust, Z.U.B. Ninja . . . Komplet 10–12 najnovijih programa samo 1200 din + kaseta + poštarina. Programe prodajemo i pojedinačno: Summer Games II (prvi put čujete), Two on Two (savršena košarka). Do izlaska časopisa očekujemo niz noviteta iz inostranstva. Posjedujemo veliki izbor uslužnih i CPM programa. Sve naše programe možete dobiti na »3« disketi. Za sve ostale informacije i besplatan katalog obratite se na adrese: Mirza Foćo, D. Tucovića 22, 71000 Sarajevo ili Alemko Boračić, O. Maslića 26/4, 71000 Sarajevo ili na tel. (071) 536-078 (Mirza) ili (071) 616-622 (Alemko). T-3120

BINGSOFT CRACKING SERVICE 464-6128. Ovaj mjesec smo za elektroničare nabavili iz Engleske program za analizu linearnih mreža. Analyser I – Linear Circuit, onima, koji vole crtati, čak tri programa: Advanced Art Studio, Artwork, Strad Graph, a za one, koji se vole igrati: Foot – najnoviji nogomet, Paperboy – vjerovali ili ne, Helichopper – na vrhu top liste, Silent Service – simulacija podmornice sa PC-a, Leader Board Golf – izvanredno, Star Firebirds – bolje od Moon Creste, Sigma 7 – u stilu Uridiuma, Heartland – bolje od Moon Creste, Sigma 7 – u stilu Uridiuma, Heartland – bolji od Sorcerya, BMX simulator, President – postaće klasika. Ovaj komplet možete dobiti po cijeni od 3000 din, a preporučujemo vam i prošlomjesečni sa hit igrama: Arkanoid, Feud, Tarzan, Fly Spy, Space Harrier, Impossaball, Asterix, Beach Head II, Hardball, Super Cycle. Također prodajamo i svoje maxell diskete, programiramo eprome sa YU znacima za DMP 200 i NLQ 401. Katalog 100 din. Trumbićeva 14, 41020 Zagreb, tel. (041) 670-679. T-3085

POGLEDAJTE NAS, ne gubite glas, jer Puza jeftino radi za vas!!!
Komplet 31: Rider, Golf, Contamination, Yie ar 2, Cobra Stallone, Tobruk, Frostbyte, Starglide, Infodroid, Crafton, Visitors, Yail Break, Get Dexter;
Komplet 32: Delta Force, Deep Strike, Footballer of the Year, Bomb Jack 2, Breakthru, Druid, Aliens, Xevious, Miami Vice, Knockout, 2112 ad, Magnetic tank, Asterix;
Komplet 33: Space harrier, The Bridge Payer 3, Impossaball, Appretice, ZUB, Tarzan, Feud, Herberts Dummy Run, Fly Spy, Beach Head 2, Runstone, Litle Game, Arkanoid;
Komplet 34: On the Run, Hi Rise, Elidon, Spiki Harold, Wriggler, Strongman, Ninja, Hollywood or Bust, Hardball, Looser, Super Cycle, Delta p, Break out;
Komplet 35: Agent x, One on One, Sigma 7, President, Future Knight, Bmx simul., Cop out, The Submarine simul., Quest Door, The Breath my last Chane, Soccer . . .
Svaki komplet sadrži po 13 programa (u 35. ćemo ubaciti još tri najnovija).
Cene kompleta: 1 komplet = 1.500 din., 2 kompleta = 2.800 din., 3 kompleta = 4.000 din., 4 kompleta = 5.000 din., 5 kompleta = 5.800 din.
Pojedinačno programi koštaju 300 din., a pre kompleta 31 koštaju 200 din. Tražite besplatan katalog, u kome možete naći preko 500 programa. Dugi i sparni letnji dani stižu. Zato ne čekajte i nazovite nas što pre. Darko Puzić, D. Ostojića 10/3, 15000 Šabac, tel. (015) 25-519. T-

BINGSOFT CRACKING SERVICE 464-6128. Ovaj mjesec smo za elektroničare nabavili iz Engleske program za analizu linearnih mreža. Analyser I – Linear Circuit, onima, koji vole crtati, čak tri programa: Advanced Art Studio, Artwork, Strad Graph, a za one, koji se vole igrati: Foot – najnoviji nogomet, Paperboy – vjerovali ili ne, Helichopper – na vrhu top liste, Silent Service – simulacija podmornice sa PC-a, Leader Board Golf – izvanredno, Star Firebirds – bolje od Moon Creste, Sigma 7 – u stilu Uridiuma, Heartland – bolje od Moon Creste, Sigma 7 – u stilu Uridiuma, Heartland – bolji od Sorcerya, BMX simulator, President – postaće klasika. Ovaj komplet možete dobiti po cijeni od 3000 din, a preporučujemo vam i prošlomjesečni sa hit igrama: Arkanoid, Feud, Tarzan, Fly Spy, Space Harrier, Impossaball, Asterix, Beach Head II, Hardball, Super Cycle. Također prodajamo i svoje maxell diskete, programiramo eprome sa YU znacima za DMP 200 i NLQ 401. Katalog 100 din. Trumbićeva 14, 41020 Zagreb, tel. (041) 670-679. T-3085

CPC 464/664/6128 – preko 550 izvanrednih programa za vaš računar možete nabaviti pojedinačno ili u kompletima. Komplet 25: Starquake, Tobruk, Crafton, Xarq, Booty, Ace of Aces, 3 D Boxing, High Noon, Infro Druid, It's Knockout, Cobra Stallone, Uncle Sam, Ninja Master, Miamy Vice, Jail Break, Starglide, Visitors, Fox . . . Komplet 26: Ninja Master, Desert Fox, Dam Busters, The Great Espace, Frost Byte, Collaps, It's Knockout, Xevious, Delta Force, Deep Strike, Footballer of the Year, Bomb Jack II, Breakthru, Druid, Aliens . . . Komplet 27: ZUB, Beach Head II, On the Run, Strongman, Delta p., Break out, Ninja, Hardball, Feud, Quest Door, 2112 A. D., The Bridge Player, Rider . . . Komplet 28:Runstone, Arcanoid, Impossaball, BMX Simulator, One on One, Elidon, Apprentice, Sigma Seven, Super Cycle, They Break my last Chance-Soccer, Cop out, Magnetic Tank, Yie ar Kung Fu II . . . Komplet 29: Herbert's Dummy Run (Pyjamarama III), Fly Spy, Tarzan, Hollywood or Bust, Agent x, The Submarine Simulator, Asterix & Magic Cauldron, Little Game, Hi Rise, Wriggler, President, Space Harrier, Golf . . . Cene: 1 komplet = 1.500 din + kaseta, 2 kompleta = 2.800 din + kasete, 3 kompleta = 4.000 din + kasete, 4 kompleta = 5.000 din + kasete, 5 kompleta = 5.800 din + kasete. A sada jedna specijalna ponuda: Komplet svih 550 programa možete dobiti za samo 20.000 din. + kasete (oko 36 din/prog.). Također možete nabaviti i veliki broj CP/M programa (DBase II, Multiplan, CBasic, Wordstar 3.34 i 2.2, Cobol, Basic compiler, Cambase, Microspread, Microplan, Lisp, Mallard Basic, Turbo Pascal 3.0 i 2.2, DR Graph, Pascal MT+ i još oko 20-at drugih) po veoma povoljnim cenama. Paket svih 50 CP/M i drugih disketnih programa možete dobiti po ceni od samo 20.000 din. (400 din. po programu što je jedinstvena prilika!!!) Ne čekajte, odmah tražite besplatan katalog programa (naglasiti: Za CPC) u kome ćete naći detaljne informacije o svemu što vas interesuje (pa čak i o mogućnosti pretplaćivanja na novitete)! Branko Vrhovac (za CPC), Moše Pijade 4, 1/15, 15000 Šabac, tel. (015) 25-772. T-

DEL CIP ZA SCHNEIDER 6128/664/464 I ZA VORTEX F 1!
Aplikacije i igre, pojedinačno ili u odabranim kompletima na disketi ili na kazeti! Odabrani CP/M programi. Strana CP/M i ostala literatura. Dokumentacija: Schneider Service Manual – kompletna tehnička dokumentacija za CPC 464, zeleni monitor i disk jedinicu sa interfejsom (3500 din)!!! Najtraženiji naši profesionalni prevodi, kvalitetna štampa (druga cijena odnosi se na knjige u uvezu): Locomotiv Basic 1.0/1.1 (2000/2500 din); Programiranje u strojnom kodu (2000/2500); Prijevod originalnog priručnika za 664 (3500/4500); Priručnik za disk, AMSDOS, CP/M i LOGO (1500/2000)! Zatim uputstva za Tasword (800/1100); Masterfile (800/1100); Devpac (800/1100)! Na tri uslužna programa + kazeta + uputstva u uvezu (4000 din). Za naručene prijevode iznad 5499 din – 10% popusta! Cijene i opisi detaljno u katalogu na 37 str. (500 din u pismu ili pouzećem 750 din). Del Cip, Amruševa 7, Zagreb, tel. (041) 27-61-27 od 17 do 19 časova. T-3084

COPYSOFT vam na kaseti i 3" disku predstavlja najnovije super programe:
Silent Servise: simulacija podmornice
Trap Door: već opisivan program
Five Side Soccer: ime kaže sve
Ace of Aces: samo kod nas
Leader Board Golf: slatko iznenađenje
Hertland: napokon stigao
Back to Future: imali smo ga još prošlog mjeseca
Osim ovih hitova, koje imamo samo mi, nudimo vam i super komplete od 10 za samo 4.000 + kaseta.
Komplet 1: Asterix, 2112 AD, Impossaball, Tarzan, ZUB, Feud, Fly Spy, Magnetic, Hardball, Beach Head 2.
Komplet 2: Super Cycle, Herberts Dummy Run, Ninja, Elidon, Hirise, Wriggler, Strong Man, Hollywood or Bust, Arkanoid, On the Run.
Za ilustrovani katalog obratite se na adresu: Siniša Vučković, Meštrovićev trg 14, 41020 Zagreb, tel. (041) 675-78. T-3079

ATARI ST HARDWARE – NOVO. Proširenja RAM memorije na 1, 2, 4 Mb od sada i na posebnim štampanim pločama za sve ST računare, TOS u Rom-u, akumulatorski sat-modul. St-soft, Marohnićeva 3b, 41000 Zagreb, tel. (041) 417-871. T-3159

ATARI ST: Prodajem floppy disk SF 354. Tel. (062) 512-365, posle podne. T-3157

ATARI 800, 600 XL. Programe i najbolje igre prodajemo. Igre u kompletu i pojedinačno. Prva trojica dobivaju komplet!!! Katalog besplatan. Požurite – čekamo vas. Mladen Pavlić, Radićeva 137, 41320 Kutina. T-3148

ATARI ST. Organizacijama udruženog rada i privatnicima nudimo profesionalne usluge za seriju računara atari ST sa područja uvođenja u rad sa računarom sa već urađenima aplikacijama (DB Man, VIP, Signum, Easycalc, uređivači tekstova) i za programiranje u jeziku C (MEGAMAX, LATTICE). Izrađujemo i programsku opremu u jeziku C. Informacije na tel.(063) 34-134 do 14 sati i (063) 748-151 posle 17 sati. T-3168

ATARI ST. Nudimo profesionalne usluge za seriju računara atari ST zvaničnim ustanovama i pojedincima. Nudimo komplet od 300 programa i programskih paketa sa odgovarajućom literaturom. U cenu kompleta uključena je i isporuka svih novih programa u godini 1987. Nudimo sve vrste operacionih sistema TOS u epromima i hardverski dodatak CLOCK ST koji i po isključenju računara garantira tačno vreme i datum. Tražite spisak programa i predračun. Tel. (063) 34-134 do 14 sati i (063) 748-151 posle 17 sati. T-3165

RAZNO

IBM PC

IBM PC XT & AT i KOMPATIBILCI: izrada programa za privatnike i manje radne organizacije po dogovoru: ponuda programskih paketa i literature: poslovni programi (Framework 2, Lotus – 123, Symphony, Framework 1, Multiplan), programi za vrhunsko projektiranje – crtanje (Auto CAD 2.00, 2.17, Artist), za izradnju i simulaciju elektronskih printerskih veza (PC 2 Datasoft, Designer, Smartwork), programi za kontrolu gramatičke pravilnosti ispisanog teksta (Turbo Lightning, Smartwork), za kontrolu ispisa na printer (Letrix/30 različitih vrsta slova/, Sideways, Set FX), prevodioci (Turbo Pascal, Turbo Prolog, Fortran 77, Fortran MS, Basic Compiler, Quick Basic, Clipper /dBase III+, Reflec), programi za pisanje teksta (MS Word 3.00, Wordstar /3.24, 2000/, Volkswriter . . .), igre (Flight Simulator /1,2/, Congo Bongo, Executive Suite, Psion Chess 3D, King's Quest . . .) i ostali (Sidekick, Sidekick advanced, Printmaster, Superkey 1.03, Norton 3.1, PC Tools, GEM, MS Widows, Superproyect, Copywrit, Copyllpc 3.08, MS DOS 3.1) i još oko 150 drugih programa. Informacije na tel. (061) 345-307, rano ujutro, posle podne i čak subotom i nedeljom. ST 139

SHARP MZ-821 prodajem: kazetofon, 64 K RAM MAX 128 K, 640 × 200, 4 boje, literatura, programi. Želimir Bistrović, A. Mabuša 19, 42300 Čakovec, tel. (042) 813-822. T-2930

PRODAJEM EPROM 27128-A, 7500, DRam 4164/4116, 4000, Z 80 CPU, 3500, Z 80 A CPU, 4500, SN 74 LS00/32, 650, 157, 850, računar laser 210 16 K, 65000. Tel. (022) 74-244, navečer. T-2863

DISKETE – japanske 3.5" povoljno prodajem. Tel. (064) 69-944. T-2924

ATARI XL – XE – najnoviji softvere, literatura, šeme, revije . . . Katalog 100 din. Matej Majnik, Luznarjeva 10, 64000 Kranj, tel. (064) 21-200, naveče. T-2959

PREVODI
Srpskohrvatski, latinica:
1. Programski jezik C . . . 5800 din.
2. Atari ST
– Priručnik . . . 3500 din.
– Basic ST . . . 3800 din.
– Logo ST . . . 2700 din.
plus 700 din. za PTT. Isporuka pouzećem. M. Karabašević, Post restant, 19210 Bor. T-3044

PRODAJEM diskete 5.25" DSDD. Tel (041) 428-574 ili (041) 413-731 T-3038

APPLE-IIc drugi disk, uslužni pogrami, igre, uputstva, diskete . . . . tel. (011) 331-753. T-3121

STUDIO FENICE snima svakih 10 dana najnovije disco muziku u suradnji s evropskim discotekama. Snimljena TDK-D 60 = 4000, D 90 = 5000. Kristiano Radić, Šet. 6. Kovačića 13, 51000 Rijeka, tel. (051) 423-140. T-3150

SHARP PC – HARDVER PC-12XX/13XX/14XX. RS 232 C, Centronics, kasetni interfejs . . . Boris Milojević, Kuzmaiakova 21, 41040 Zagreb, tel. (041) 257-458. T-3173

IBM – PC i KOMPATIBILCI: izrada programa za privatnike i manje RO po dogovoru. izvanredna ponuda programskih paketa i literatura (original i kvalitetni prevodi) Božo Šetina, Dobja vas 96, 62390 Ravne. T-3161

ATARI ST HARDVER
Novo – proširenje memorije na kartici. Nema lemljenja, jednostavna ugradnja. ROM-ovi, TV modulator, disk 720 K, Fast Basic cartridge literatura, programi. Tel. (058) 589-987. P.N.P. elektronic, Jeretova 12, 58000 Split. T-3104

IBM PC I KOMPATIBILNI RAČUNARI
Prevedena uputstva za programe:
– dBase II
– Framework
– Lotus 1-2-3
– MS DOS 3.2
– GW Basic
– Turbo Pascal
– Wordstar
– Final Word 1.1
Skraćeni prevodi uputstava:
– dBase II . . . . 55 str.
– dBase III . . . . 55 str.
– Autocad . . . . 65 str.
U pripremi je prevod uputstva za program Clipper 86. Posjedujemo veći broj neprevedenih uputstava za upotrebne programe. Mogućnost porudžbine za radne organizacije.
Informacije na telefon: (071) 455-562 ili (071) 621-025 T-3118

PERSONALCI! SOFTWARE za vaš IBM-PC/XT/AT, amstrad PC 1512 i PC kompatibilca nabavite po minimalnoj cijeni! Originalan kvalitet i obim. Xenix 1.0, PC-DOS 3.1, GEM, A-CAD Paintbrush, Show Partner, Mouse, Symphony, Lotus 123, dBase III+, Wordstar 3.4, Display Write III, Multimate 3.31, Turbo Lightning Sidekick, PC-Talk III, CopyIIPC Psion Chess 3 D, Saldo – Konti, PCtools, Compileri: Turbo Pascal, Turbo Prolog, C, Fortran, Basic, Macro Assembler je samo mali dio naziva, koje nudimo. Naručite besplatan katalog. Adresa: Software servis, Vlado Pirjavec, Omiška 4, 41000 Zagreb, tel. (041) 315. T-3170

Dopisna škola **WORDSARA** za sve kompjutere!
Sistem obrade teksta!!! Informacije: Martinko, 2 Kozari put 6, 41000 Zagreb. ST 91

ATARI MASTER CLUB. XL/XE, programi (kaseta i disketa, oko 700 naslova), veliki izbor literature, šeme za 800 XL i 130 XE, kursevi za učenje bejzika na kasetama, fotokopije Atari Usera itd. Za opširan katalkog poslati 200 din. Slobodan Jovanov, Prvomajska 2-A, 23000 Zrenjanin. T-2926

MACINTOSH
Potpuno prevedena i ilustrirana uputstva prodajem:
– Macintosh (osnovno uputstvo)
– Microsoft multiplan (YU-plan)
Božidar Gorički, Đurnin Petra 9, 41223 Začretje, tel. (049) 21-380. T-3031

POMOĆNI PROGRAMI za Dasoft PCZ:
– crtanje na printeru (Epson . . .)
– koordinate rupa (traka od papira)
– optimizacija brzine crtanja na ploteru (do 60%)
Štefan Kirn, Rakitna 30, 61352 Preserje. 61

APPLE II c
Prodajemo kompletne prevode originalnih uputstava za apple II c:
Apple II c Owner's Manual
Apple Works Reference Manual
Apple Works Tutorial
Apple II c Scribe User's Manual
Informacije na tel. (071) 516-885 ili na adresu UAD, P.P. 144, 71000 Sarajevo. T-3056

PC za početnike

Kako da počnete rad sa PC računarom bez ičije pomoći. Detaljna uputstva od trenutka uključenja do rada sa programima. Osnovne komande iz DOS-a. Poseban deo o kupovini i cenama IBM kompatibilnih računara.
Cena knjige je sa ptt 3500 din. Nebojša Jeremić, Risanska 10, 11000 Beograd, tel. (011) 643-061. T-3119

MRAZ ELEKTRONIK
8000 München 2, Schillerstr. 22/III tel. 994989 59-59-20; 59-53-95; telx. 521 2752
100% IBM PC/XT/AT Kompatibilni
Kompatibilni kompjuteri, komponente i periferni uređaji, (po zahtevu sa jugoslovenskim setom znakova). Software po želji.
Osnovna konfiguracija već od DM 920, ostale informacije na tel. 994989 59-59-20
IC kola + elektronski delovi za privredu.
Delovi za RADIO – TV – SERVISE
Navedena cena je exportna.
Za računare dajemo garanciju od 6 meseci.
Ovlašćeni servis u Beogradu, Zagrebu i Ljubljani.
Banka: Hypo Bank München
Konto 1830213642, BLZ 700 200 01

34137 TRST (Italija),
ul. F. Severo 22,
tel. 62321

ELECTRONIC SHOP *SRL*

TYPE	LIT/KOM	TYPE	LIT/KOM	TYPE	LIT/KOM
CDP 1802 ACE	19.500	Z 80 CTC	6.000	50256	9.400
CDP 1852 CE	5.800	Z 80 ASIO O	12.500	9306	3.500
6800	9.900	Z 80 A DART	10.000	74 S 188	6.000
6802	6.600	Z 80 DART	11.200	74 S 189	6.000
6809	18.000	1702	17.000	74 S 289	6.500
6821	4.000	2102	9.800	26 LS 31	2.800
6845	13.300	2111 = 9111	17.000	26 LS 32	3.200
6850	4.000	2114	6.500	1488	1.000
6502	9.500	2532	9.100	1489	1.000
6522	10.200	2564	15.000	3486	3.000
6551	11.000	2708	10.700	3487	3.000
8080 A	12.000	2716	8.900	MC 14411	14.000
8085	11.000	2732	9.500	MC 14412	14.000
8155	8.500	27 C 32	16.000	AM 7910	31.500
8251 A	6.000	2764	8.200	74 C 922	12.000
8255 A	8.500	27 C 64	9.500	74 C 923	12.000
Z 80 ACPU	5.100	4116	4.500	AY 3-1015 P	7.000
Z 80 ACPU CMOS	14.000	4164	4.500	75107	2.500
Z 80 BCPU	7.000	4416	8.300	75110	2.800
Z 80 A DMA	11.300	4864	4.500	75154	2.000
Z 80 DMA	13.500	5101	31.500	75188	1.900
Z 80 A PIO	5.500	6116	6.500	75189	1.900
Z 80 A PIO CMOS	9.950	6264	8.000	75450	1.600
Z 80 B PIO	6.800	27128	8.900	75452	1.600
Z 80 PIO	5.100	27256	9.500		
Z 80 ACTC	6.000	27512	36.000		
Z 80 BCTC	6.800	41256	9.100		

ELECTRONICSHOP SRL

– U našoj trgovini možete da platite u dinarima ili u bilo kojoj drugoj valuti.
– Na raspolaganju je oko 7.000 artikala.
– Ako želite da dobijete materijal na vašem domu, na osnovu vašeg pismenog zahteva izdaćemo proforma fakturu kojom ćete banci izdati nalog za isplatu u bilo kojoj valuti. Anticipiranu direktnu doznaku (nalog za isplatu) treba da doznačite u našu korist preko Banco di Roma – Trieste. Naručenu robu isporučićemo u roku od 15 dana, posle prijema uplate.
– Najniža narudžbina, pod uslovom da raspolažete dozvolom za uvoz, iznosi 350.000 lira. Uključeni su besplatna ambalaža i prevoz franko vaša adresa.
– Zbog nestalnosti na tržištu elektronskih komponenata, moguće su promene cena.
– Možete da nas posetite svaki dan, osim u ponedeljak, od 8.30 do 12.30 i od 15 do 19 časova.

MONITOR COMMODORE 1701 prodajem ili menjam za R6B Kolor monitor, prikladan za IBM-PC (kartica E6A) sa doplatom. Janez Vidmar, Izlake 139, 61411 Izlake, tel. (0601) 73-532. T-2868

MSX: Najbolji copy great copy (32768/65536 byta slobodne memorije, do 17 programa jednovremeno u RAM, C/B/Load+HL, monitor) i ostale uslužne programe prodajem. Tomaž Frelih, Posavec 42, 64244 Podnart. T-2994

C-64 i floppy drajv za atari ST (SF 354) prodajem. Boštjan Potočnik, Stržovo 27, 62392 Mežica, tel. (062) 865-408. T-3046

SHARP MZ 700, printer/plotter za MZ 800 i philips monitor (zeleni 7502), prodajem. Goran Kukolj, Beogradski kej 45/IX, Novi Sad, tel. (021) 24-547. T-3004

SERVISI

COMMODORE KOMPJUTORE i disk jedinice stručno popravljam. Tel. (051) 428-195 poslije podne.

HARDWARE SERVICE
BRZO I KVALITETNO servisiram računare spectrum i commodore (64, +4, 116 i 128), pripadajuću periferiju te vršim ostale hardverske usluge. Prodajem komplet dijelova za izradu amstrad color TV modulatora; komplet čipova za proširenje RAM-a za: spectrum (sa 16 K na 48 K ili 80 K), C-16, 166 (sa 16 K na 64 K) te čipove: za C-64 (65-10/26/69/81, ROM 225/226/227, PLA); za spectrum (ula, ROM, folije) te ostale čipove: 41-16/64/256; 44-16/64, 6116, 6264, 27-16/32/64/128/256, 6821, 65-02/22, 82-55/51, Z 80 A CPU/PIO/CTC/SIO, AY389-10/12,80-86/87/88, LM 324/386/1889, MC 1377/1488/1489 TL 497 te većinu ostalih TTL, CMOS i linearnih čipova ADC 0804; i DC-DC konvertor 5-9 V na 25 V za opremer; RF modulator ASTEC, TEXTOOL 28, centronics interface za spectrum. Hardware service, p.p. 96, 42300 Čakovec, tel. (042) 54-795. T-2936

COMPUTER SERVICE
SPECTRUM, C-64, Atari, Amstrad. Brzi i kvalitetni popravci. Tel. (041) 539-277 od 10 do 16 sati. T-2929

U PRINTERE svih vrsta (schneider, epson, star, brother itd . . .) ugrađujem jugoslovenske znakove. Jonas Žnidaršič, Poljedelska 9, 61110 Ljubljana. P-31

SERVIS RAČUNARSKE OPREME nudi vam svoje usluge i saradnju. Tel.: (061) 327-513. ST 126

EPROME programiram i brišem. Izrađujem elektronske sklopove za svetlobne efekte. Andrej Albreht, pp 62, 68001 Novo mesto. T-2958

BG Servis
SOFTVER LITERATURA IBM PC XT/AT

Art Work, Print Shop, AutoCAD V2.18, Cobol, MS C-Compiler, GW Basic, Word Perfect 4.1, Word Star 2000 rel.2, Reflec, Framework II, dBase III Plus, dB III Clipper, Visicalc, Paradox, Open Acess II, Lotus 1-2-3 rel.2, Symphony V1.1, Xenix V3.0 i mnogi drugi. Originalna uputstva za većinu programa. Informacije svakog dana od 10–13 i osle 17 časova na tel. (011) 672-682. T-

Nova nagradna zagonetka

Ovog puta je orah koji ćete morati da skrckate (nadamo se da ćete umeti da se poslužite računarom) nešto malo drukčiji nego obično; izabrali smo jedan od zadataka koji su se rešavali na 2. republičkom takmičenju iz znanja računarstva u Ljubljani. Na ovogodišnjem takmičenju učestvovalo je 46 učenika iz cele Slovenije, a takmičili su se u tri grupe:

- najmlađi (1. do 4. razred osnovne škole), koji su se ove godine prvi put odmerili u programskom jeziku logo,
- srednja grupa (5. do 6. razred),
- starija grupa (7. do 8. razred).

Pored opšteg računarskog znanja druga i treća grupa morale su da vladaju i programskim jezicima basic i pascal i algoritmima i uz to da pokažu praktično znanje programiranja. Takmičari iz najstarije grupe su za praktični rad upotrebljavali računare partner, sokol, IBM i dijalog.

U finalu su bili učenici koji su bili najbolji na školskim takmičenjima (200 škola i otprilike 2.000 učenika) i na regionalnim izlučnim takmičenjima (otprilike 250 učenika). Organizator republičkog takmičenja opet je bio Savez organizacija za tehničku kulturu Slovenije, kome su priskočili u pomoć Zavod SRS za školstvo, Fakultet za elektrotehniku u Ljubljani, Pedagoški fakultet iz Maribora i Srednja škola za računarstvo u Ljubljani. Glavni pokrovitelj je bila Iskra Delta, a takmičenje je – pored ostalih – nagradama podržao i Moj mikro.

Stručna komisija koja je ocenjivala radove takmičara smatrala je da je pokazano znanje bilo na zadovoljavajuće visokom stepenu, a naročito da su se istakli najmlađi. »Medalje« su osvojili:

1. grupa: 1. Uroš Rajković, OŠ Karel Destovnik Kajuh, Ljubljana; 2. Gorazd Gerlič, OŠ Angel Besednjak, Maribor; 3. Grega Verč, OŠ Edvarda Kardelja, Trzin.

2. grupa: 1. Primož Pirih, OŠ Veljko Vlahović, Ljubljana; 2. Mitja Semeja, OŠ Duplica; 3. Mitja Vodopivec, OŠ Solkan, Nova Gorica.

3. grupa: 1. Savin Gorup, OŠ Riharda Jakopiča, Ljubljana; 2. Vlado Đurica, OŠ Franc Osojnik, Ptuj; 3. Aljoša Valentinčič, OŠ Solkan, Nova Gorica

A sada da razmotrimo jedan od zadataka za najstariju grupu takmičara. rešenje ovog zadatka treba da nam pošaljete najkasnije di 1. avgusta 1987. na adresu **Uredništvo Mog mikra (junska nagradna zagonetka), Titova 35, 61000 Ljubljana.** Najbolje rešenje nagrađujemo kalkulatorom Mog mikra, a još devet žrebom izvučenih koji reše zadatak dobitće računarske knjige (zato prilikom rešenja navedite kakav računar imate). Zadatak je sledeći:

U računarstvu se često sreću tri sastava brojki i to sa osnovom 10, 2 i 16. Pretvori sledeće brojeve u druga dva sastava:

```
-a. ( 876 )10 = (          )2 = (      )16
-b. (     )10 = (          )2 = ( 3AB )16
-c. (     )10 = ( 1011001 )2 = (      )16
-d. (12,75)10 = (          )2 = (      )16
-e. (     )10 = (          )2 = ( 2A.C)16
```

Foto: Gorazd Gumzej

Rešenje nagradne zagonetke iz aprilskog broja

U aprilu smo vas pitali za lozinku koja se krila u polju 10*10 znakova. Velika većina »našla« je reč ASSEMBLER, a potpuno nehotice u matriku se uvuklo još nekoliko drugih, npr. »NASER«, »RENO«. Šteta što ponavljanje polja nije bilo dozvoljeno, jer biste u tom slučaju našli DISASSEMBLER.

Nagrade dobijaju:

1. Boban Kmetovski, Vambel 4/3, 91000 Skopje
2. Vladimir Deura, Balzakova 38/VII, 21000 Novi Sad
3. Marjan Logar, Župančičeva 37, 64000 Kranj
4. Vuk Janković, Trg. E. Kardelja 39, 81000 Titograd
5. Olivera Kostić, B. Taskovića 21/17, 18000 Niš
6. Gorazd Trušhovec, Za gradom 18, 65280 Idrija
7. Matej Jakša, Jakopičeva 20, 61240 Kamnik
8. Sašo Križman, Cankarjeva 20, 65000 Nova Gorica
9. Ante Lučić, Ice Voloskog 1/b, 76100 Brčko
10. Tone Senkov, Poš joh 54, 91440 Negotino

Nagrade su u vidu knjiga zato javite svoj tip računara.

SNIŽENJE PROIZVODNIH TROŠKOVA, PODIZANJE PROIZVODNJE ZAŠTO OVO ZNA BAŠ HEWLETT-PACKARD?

Hewlett-Packardovi sistemi za ekonomsko planiranje proizvodnje, njeno usmeravanje i još nešto, pokrivaju sva područja, počev od nabavke potrebnog materijala i planiranja mogućnosti, pa do same proizvodnje i to tako da praznina praktično uopšte nema. Proučenim sistemom uskladišćenja i nabavke materijala troškovi održavanja skladišta smanjuju se na najmanju moguću meru.

Sopstvena softverska rešenja za održavanje isto tako donose znatna podizanja proizvodnje, jer s njima eliminišemo skupe ležarine i troškove skladišta za rezervne delove.

Elastičnost softvera HP za planiranje proizvodnje i njeno podešavanje omogućava ovo prilagođavanje posebnim zahtevima pojedinih preduzeća, a da pri tom nije potrebno neko posebno znanje programiranja. I sve to dok u međuvremeno proizvodnja normalno teče.

Opširne informativne mogućnosti koje vam nudi Hewlett-Packard omogućavaju vam takav ažurni pregled i kontrolu kakva je potrebna baš vama, da još ekonomičnije oblikujete pojedine proizvodne faze.

Put ka sniženju vaših proizvodnih troškova vodi, kao što ćete shvatiti, neminovno preko Hewlett-Packarda. Pozovite nas!

Hewlett-Packard G.m.b.H., Lieblgasse 1, 1222 WIEN, tel: 0222/25 00-0.
Hermes zastupstvo Hewlett-Packard, 61000 Ljubljana, Celovška 73, Tel. 061/552-941, 559-441, Tlx. 31583
Hermes zastupstvo Hewlett-Packard, 11000 Beograd, Generala Ždanova 4, Tel. 011/340 327, 342 641, Tlx. 11433
Hermes zastupstvo Hewlett-Packard, 71000 Sarajevo, Kralja Tomislava 1, Tel. 071-23982/36859, Tlx. 41634

PARTNER ZA VAŠU BUDUĆNOST

HEWLETT PACKARD

Vlasnik sam računara commodore 128. Nedavno sam nabavio i štampač epson LX-90, čime je počeo moj problem. Radi provere rada štampača poslužio sam se tekst procesorom programa Jane. Preko tastatur ispisivao sam tekst na ekran velikim i malim slovima, kako je to već uobičajeno. Štampač je, međutim, umesto malih slova štampao odgovarajuće grafičke znakove, jedino velika slova i brojeve ispisivao je kao valja. (Program Jane inače podržava Epsonove štampače.)

Nakon prvih poteškoća sa štampanjem pažljivo sam pročitao uputstvo za štampač i možda sam i pronašao razloge neusklađenosti, ali ne i rešenje. Citiram ključni deo uputstva, prevedenog sa nemačkog jezika:

»Internacionalni setovi karaktera mogu se realizovati samo u cursor-down mode-u. Funkcije ESC »R« n i DIP salteri biće samo onda vidljivi kada je štampač uključen u cursor-down mode-u.«

Ovde »cursor-down mode« označava takav režim rada računara i štampača, kada mogu da se koriste velika i mala slova, ali ne i većina grafičkih znakova. Ili možda problem potiče od interfejsa PIC (Printer Interface Cartidge) koji koristim?

Koliko ja vidim, moj problem je u tome što je testirani program (Jane) bio u tzv. »cursor-down domu«, a štampač u »cursor-up modu«, a ja preko programa nisam znao da uskladim rad štampača ili to nije moguće.

Šta je razlog neusklađenosti programa i štampača? Da li je moguće da zbog interfejsa neću moći da koristim programe sa tzv. internacionalnim setom karaktera? Da li bi štampač mogao eventualno da se uskladi sa komercijalnim softverom?

Bela Rac
Zmaj Jovina 23b
Ada

Problem je u tome što interfejs u C 128 i C 64 emulira standardne Commodorove štampače koji imaju nešto drukčiji set znakova. Postoji nekoliko rešenja vašeg problema. Najviše vam preporučujemo da kupite interfejs centronics i ugradite ga u štampač. Interfejs ćete moći da koristite i sa drugim računarima, ako se možda odlučite da prodate C 128. Naravno, za interfejs morate da kupite ili samo da napravite i poseban kabl. Druga mogućnost glasi: pre nego što počnete da radite sa tekst procesorom, iz bejsika postavite štampač u način »cursor-down«. I pored toga možete da očekujete razne probleme, jer štampač nije kompatibilan sa programom. U krajnjoj liniji možete da upotrebite neki drugi tekst procesor (VizaWrite, EasyScript), koji je prilagođen Commodorovim štampačima. (Jure Skvarč)

Sve je češća pojava da se u tistim računarima pojavljuju kompatibilni mikroprocespri. Tako u mom slučaju, C-64 ima procesor 8500, koji je potpuno kompatibilan sa 6510. Međutim, razlika je u tome, što 8500 radi na 1 Mhz, a može da radi i na 2 MHz. Oni vlasnici koji imaju C-64, a ne znaju koji procesor imaju, mogu svoj računar dvostruko brže da iskoriste. Mene interesuje kako mogu da uključim rad na 2 MHz. Da li tako mogu da ubrzam i sve programe koji rade na 1 MHz, kao na primer, duplo ubrzanje turbo programa, a samim i tim i ostalih programa? Da li se pokuje adresa mikroprocesora ili se radi na neki drugi softverski način ili to može da se izvede pomoću nekog hardverskog dodatka? Navedite sve osobine tog procesora koje 6510 nema.

Rubriku Hardverski saveti trebalo bi proširiti na taj način što biste podstakli čitaoce da šalju svoje radove ili šeme. To je samo jedan korak ka boljem plasmanu časopisa, a drugi je već lako načiniti.

Vladan Kuprešak
Brežanska 24
Požarevac

Frekvenciju časovnika pomoću kojeg procesor radi ne možete da izmenite ni softverski, ni hardverski. I kad biste ugradili kristal sa većom frekvencijom, računar ne bi radio, jer druge komponente za tako nešto nisu predviđene. Ako vas interesuje kako ubrzati C 64, pročitajte kratku vest pod naslovom Brzi c 64, koju smo u martu objavili u rubrici Mimo ekrana. Hardverske savete čitaoci šalju već odavno. (J. S.)

1. Kojom se naredbom u mašimskom jeziku može dobiti popis svih adresa na kojima se nalazi LDA 05? Koristim monitor 49152 i imam računar Commodore c-64.

2. Da li je izašla Xenonova avantura Štrumpfovi za c-64 i gde se može nabaviti?

Molim vas da obnovite narudžbenicu za naručivanje knjiga/kaseta, kao što ste učinili u Mom mikru od 5/86.

P. S.: Molim vas da objavite samo moje inicijale!

E. V.
Čakovec

1. Ako upotrebljavate Monitor $ COOO iz Commodorovog razvojnog sistema, sintaksa je sledeća: HXXXX YYYY ZZ XX WW. Pri tome je H naredba za traženje (HUNT), XXXX početna adresa, YYYY krajnja adresa, a ZZ XX itd. jesu bajtovi koje tražite. Ako hoćete da nađete naredbu LDA 05 između adresa COOO i $DOOO, napišite: HCOOO DOOO A5 05. Naravno, monitor će naći svaki niz znakova A5 05, čak i ako u stvaru ne znače naredbu LDA 05. 2. Još nije. (J. S.)

Posedujem štampač sekosha SP 1000 VC, kod kojeg je ulaz prilagođen za Commodore 64 preko šestopolne DIN utičnice. Štampač sam nabavio, a da nisam mogal da biram da li da bude sa centronics ili standarsnim RS 232 ulazom. Želeo bih da ga upotrebljavam sa spectrumom. Molim vas da mi odgovorite na sledeća pitanja:

1. Da li postoji mogućnost da se napravi adapter, ne dirajući postojeći (c 64) ulaz za štampač ? 2. Ukoliko to nije moguće, da li znate gde bih mogao da nađem Service Manual, da bih ga sam prepravio tako što bih ovaj ulaz izvadio, a dodao centronics za recimo, Euroelectronics interfejs koji imam.

Ivan Atlas
Mare Maksić –
Novi Sad

Samostalne zahvate u štampač preporučujemo vam samo pod uslovom da ste ranije već bavili elektronikom. Adapter u načelu može da se napravi, ali sumnjamo da bi se to isplatilo. Drugo rešenje bilo bi da se za spectrum napiše emulator protokola C 64. To bi vam odnelo suviše vremena. Servisni priručnik najlakše ćete dobiti u prodavnici u kojoj ste kupili štampač ili od proizvođača. Možda bi i neki naši čitaoci bili spremni da vam pomognu. (J. S.)

1. Zanima me da li u SR Nemačkoj postoji »specijalni« kasetofin za C-128, odnosno kvalitetniji, brži, sigurniji (bez pomicanja vijka glave) i koliko košta u DM?

2. Za C-128 tražim pogodan modem. Da li znate kakav koji nije isuviše skup, njegove karakteristike, cenu u DM, gde se može kupiti?

3. Da li su knjige koje nudi »Kompjuter biblioteka«, kao što su Commodore 128 – priručnik i Commodore 128 – programerski vodič, pogodne za mene, kao bivšeg vlasnika C-64, jer sam savladao bejsik i u njemu tečno pišem programe, a nameravam ozbiljnije da se bavim programiranjem?

Želio bih posebno da pohvalim rubrike Mimo ekrana – ta je rubrika pravi računarski prozor u svijet, zatim Uslužni programi – svakom ponešto, Vaš mikro, Tačka na i – dosta hakerskih trikova. Molim vas, smanjite rubriku Igre, a povećajte Recenzije !

Krešimir Kovačević
Mirka Ilićića 11
Slavonski Brod

1. Pokušajte kod DELA Elektronik (adresa u prethodnom broju). Njihov specijalni kasetofon košta 39,50 DM. 2. DELA prodaje i modeme. Jednostavniji model (300 bauda, auto dial/answer, CCITT V 21, priključak na korisnički ulaz, disketa) košta 99, a bolji 300/600/1200 bauda, Bell 103, 113, 108, 202, auto dial/answer, priključak na RS 232) košta 229 DM. 3. Knjige su prilično kvalitetne. Ako niste sigurni, priručnike pre kupovine razgledajte kod nekog prijatelja. (Tomaž Sušnik)

Imam Commodore 128 i štampač MPS 803. Bejsik 7.0 za rad u modu 128 poseduje čitav niz mogućnosti za rad sa grafikom, ali šta sve to vredi kad nije predviđena naredba za štampanje moda visoke rezolucije (kao na primer, naredba COPY u Simon's basicu), kao ni naredba kojom bi se napravljena slika direktno snimila na traku ili disketu (naredba SCREEN za spectrum). Zato vas molim da pomognete mnogobrojnim vlasnicima commodora 128 i objavite programske rutine koje bi rešile ova dva problema.

Miodrag Rančić
Vojvode Stepe 152
Beograd

Program za štampanje ekrana visoke rezolucije 640 × 200 objavili smo još pre izvesnog vremena, ali možete da naručite fotokopiju. Sa poštarinom i drugim troškovima koštaće vas 150 dinara. Za prenošenje slika na traku ili disketu treba u mašinskom programu zameniti kod za štampšal sa kodom 8 za disketu, odnosno i za kasetofon. (T. S.)

1. Kako da na RGB ulaz za C-128 priključim moj TV monitor tako da dobijem sliku u boji? Monohromatski ulaz sam povezao i odlično mi radi. Inače, TV ima 21-polni konektor SCART.

2. Zašto program za grafiku 640 × 200 iz Sveta kompjutera ne radi? Ako neko od čitalaca zna, neka mi se javi.

3. Da li je moguće neki mašinski program učitati na adresu, različitu od one na kojoj je snimljen bez upotrebe monitora i kako?

4. Kako se u turbo tejpovima upisuju poruke na ekranu? Pokušavao sam da ih pronađem, ali bez uspjeha.

5. Kako da saznam početnu i krajnju adresu nekog programa, učitanog sa ili bez turba.

Mića Lajović
Oktobarske rev. 3/69
Titograd

1. Pošaljite nam šemu priključaka na TV monitoru. 2. Upitajte Svet kompjutera. Možda ste pogrešili pri kucanju ili ste predvideli korekciju. 3. Ne. Prvo morate da otkrijete na kojem području se program učitava, a onda da premestite monitorski program. 4. Monitorima. Ne nalazite ih zato što je područje kod ASCII premešteno. 5. Nabavite TURBO TAPE DE-LUXE. (T.S.)

Molio bih vas da mi napišete nešto o printeru sekosha SP-180 VC (njegove mogućnosti, nedostatke, dobre strane, cenu).

Tomislav Barać
Brozine 17
Opatija

Štampač je prilagođen Commodorovim modelima VC 20, 64, 128 i 128D. Brzina štampanja: 80 cps u konceptnom načinu (draft), 20 cps u načinu NLQ. Matrika : 12 × 9 (draft), 24 × 18 (NLQ). Glava: 9 iglica. Štampanje: dvosmerno. Pogon: torno (riction), traktor. Glasnoća: manje od 55 decibela. Cena sa zapadnonemačkim porezom na promet: 599 DM. Adresa: Seikosha (Europe) GmbH, Bramfelder Chaussee 105, 2000 Hamburg 71.

Gde bih mogao da nabavim adapter (RF modulator za TV), koji mi zadnjih mesec dana zadaje brigu oko priključivanja kompjutera VIC 20 na kućni televizor. Čuo sam da mi je potreban model 1001027-03, Made in Taiwan ili neki drugi koji bi odgovarao. Izlaz iz kompjutera mi je petopolni.

Milovan Petrović
Mariborska 34/16
Svetozarevo

Pregledajte rubrike Mali oglasi (Commodore, Servisi) i Menjam. Ako ništa ne nađete, pišite na adresu: Völkner Electronic, Post-

fach 5320, 3300 Braunschweig, BRD.

Imam nekoliko pitanja o povezivanju schneidera CPC 6128 sa običnim, neoriginalnim kasetofonom.

1. Šta znači »Read error b« prilikom učitavanja sa kasetofona? 2. Koja mora da bude jačina tona i jasnoća pri učitavanju? 3. Kako se menja brzina učitavanja?

Molim vas takođe da objavite šemu kabla za priključenje kasetofona na CPC 6128.

Mnogo mi se svidio program Screen encoder u aprilskom broju. Nádam se da će biti još takvih priloga.

Branko Čokoljev
Držićeva 23
Zagreb

1.–2. Kod »Read error a« stiže iz kasetofona suviše slab signal, a kod »Read error b« suviše jak. Tome morate da prilagodite jačinu tona. 3. Svaki program se automatski učitava onom brzinom kojom je bio snimljen. Kako priključiti kasetofon, naći ćete u priručniku za upotrebu računara. (Davor Petrić)

Kako doći do prevoda instrukcija za upotrebu računara amstrad CPC 6128?

Igor Pentić
Gotovčeva 1/VI
Split

Upitajte kod Elektrotehne, čitajte male oglase.

Dragi Moj mikro!

Radujem se što si tako dobra revija, ali hteo bih i nešto da te upitam. 1. Koji računar mi preporučuješ s obzirom na cenu, atari 260 ST, C 128 D ili CPC 6128? 2. Kako stoji stvar s programima za te računare i kakvi su (igre, korisnički...)? 3. Da li atari 260 ST zaista može da simulira spectrum ili neki drugi osmobitni računar? Nabroj mi programe za takvu simulaciju. 4. Da li i atari 260 ST ima takvu »telefonsku centralu« kao atari 520 ST? 5. Da li je zaista tako strašno ako računar ima sedmobitni interfejs za štampač?

Spadam u grupu »igrajući se do znanja«, zato molim da to imaš u vidu. Budi i dalje tako dobar.

Mitja Semeja
Ljubljanska 32
Kamnik

1. Atari 260 ST. 2. Programima je atari prilično dobro snabdeven, samo što igara ima manje nego za druga dva. 3. Spectrum ne može da simulira, ali zato može BBC Basic i računare CP/M (C 128 i CPC 6128 u načinu CP/M). 5. »Telefonska centrala« je u stilu C 64, amige 500 i svih drugih mašina kod kojih je transformator van kućišta. 6. To je srednje strašno. Na takav računar teško priključiš standardne štampače.

Javljam vam se pri put, iako Moj mikro čitam od prvog broja. 1. Da li štampač epson RX 100 ima proporcionalnu grafiku?

2. Kolika je njegova rezolucija (koliko tačaka u redu može da štampa) ? 3. Da li na njemu može da se definiše YU set karaktera i na koji način? 4. Kolikaje cena kolor monitora KP-14Cp1 (u DM)?

P.S.: Kada se o svemu razumno razmisli, Moj mikro je sigurno naš najpotpuniji računarski list, mada malo veća pažnja MSX standardu ne bi bila naodmet.

Danijel Laković
Orlovačka 102
Sarajevo

1. Ne. 2. 136 znakova u redu. 3. Da, programski. 4. Nije nam poznato.

Već odavno čitam Moj mikro,a odnedavno sam i vaš pretplatnik, pa sam odlučio da vam se javim sa nekoliko pitanja:

1. Da li atrari 800X1 propirivanjem na 128 kB postaje atari 130XE? 2. Koje su prednosti ili mane 130XE (u odnosu na 800XL) i da li se na njega može priključiti miš? 3. Da li sve periferne jedinice koje rade na 800XL rade i na 130XE? 4. Od jednog pirata sam nabavio program Turbo Tape u nadi da će mi ubrzati učitavanje, ali kada sam ga učita, na ekranu se jednostavno ispiše »READY«. Šta treba napraviti pošto program učitam? 5. Čemu služi levi stereo na Atarijevim kasetofonima? 6. Čemu služi dirka HELP i da li mogu da je koristim u svojim programima? 7. Koliko sprajtova može 800XL da »zapamti«, a koliko 130XE? 8. Gde mogu da nabavim knjigu mašinskog programiranja? 9. Da li je po vašem mišljenju bolji atari 800XL ili C 64?

P.S.: Molim vas da mi ne objavljujete odresu.

M. N.
Samobor

1. Ne. Trebalo bi promijeniti i ROM s nešto izmijenjenim operacijskim sistemom, koji omogućuje adresiranje dodatne memorije. 2. Glavna prednost je povećani RAM. Na oba računara može se priključiti miš, ukoliko je za njega upisan odgovarajući program. 3. Da. 4. Kad nabavljate programe od »pirata«, morate računati da ponekad dobijete i mačka u vreći. Probleme raščistite s prodavcem. 5. Za snimanje dodatnih informacija, recimo muzičke pratnje pri učitavanju programa, čija reprodukcija se može programski kontrolirati sinhronim impulsima na desnom kanalu. 6. Za tipku HELP operacijski sistem nema posebnu namjenu, te je stoga, možemo koristiti u vlastitim programima kao neku posebnu tipku, čiju normalnu funkciju ne moramo blokirati (kao pri svim drugim dirkama). 7 Oba računara mogu upravljati sa po 4 »široke« i 4 »uske« sličice (playermissile graphics). 8. Adrese su već više puta objavljene. 9. Najbolji je onaj računar koji imate i koji znate koristiti. (dipl. ing. Zvonimir Makovec)

Posjedujem računar ATARI 130 XE. Ali nemam džojstik! Zanima me koji je najbolji džojstik za taj računar, gdje i po kojoj cijeni može da se nabavi.

Goran Grgić
Žrtava fašizma 2
Sanski Most

Na računare serije atari XE/XL mogu se priključiti sve standardne palice za igru su »sub-D« 9-polnim priključkom (5 rupa u gornjem i 4 rupe u donjem redu). Najjevtinije mehaničke palice staju cca 10 DM, a senzorske, (bez mehaničkih kontakata) i do preko 100 DM. I za palice Naži pravilo više para, više i muzike«. (Z. M.)

Javljam ti se u vezi sonyja HB 700 D. 1. Gde i po kojoj ceni se ovaj računar može kupiti u SR Nemačkoj i Holandiji (jer znamo da su u čitavoj Evropi MSX računari našli tržište tamo i u Italiji)? 2. U Svetu kompjutera pročitao sam nešto i o drugom Sonyjevom računaru sličnih karakteristika sa 128 K i 64 K V RAM. Cena mu je u novembru prošle godine bila oko 800 DM (kada je HB 700 D koštao 1500 DM). Kolika mu je sada cena? Koji je naziv tog kompjutera? 3. Koje su razlike između HB 700 D i tog računara? 4. Da li se bilo koji Sonyjev računar može kupiti i kod Sonyjevog predstavnika kod nas? 5. U februarskom broju, kod odgovora čitaocu DM rekli ste da je korisniku dostupno 28 K. Da to nije mala cifra?

Božidar Mladenović
Slobodana Penezića 6
Pančevo

1. Sony HB 700 D teško može da se nađe, u trgovinama se pojavljuje samo sporadično. 2. Svi Sonyjevi računari 700 imaju 256 K RAM i 128 K VRAm. Cena: približno 1100–1200 DM. 3. ? 4. Ne. 5. U bejsiku 28 K, a u mašinskom jeziku do 4 Mb (ako proširite RAm). Softver koji se dobija uz računar kontroliše čitav RAM – 256 K. (Miha Podlogar)

Jao, ne znam ništa!

Pored odgovora koje objavljujemo u Vašem mikru, u prošloj smo godini odgovorili na kuću približno 400 čitaocima. U ovoj godini smo već do maja poslali 209 takvih pisama. Pošto nam to oduzima dosta vremena, objavljujemo izbor najtipičnijih početničkih pitanja na koja u listu više ne odgovaramo.

Gde se mogu kod nas kupiti Commodorovi, Amstrad/Schneiderovi i Atarijevi računari?

Kod zastupnika. Commodore: Konim, Titova 38/8, Ljubljana, tel. (061) 322–644, 312–290; Poljoopskrba, Varšavska 3–5, Zagreb, tel. (041) 424–444. Atari: Mladinska knjiga, TOZD Koprodukcija, Prešernova 5, Ljubljana, tel. (061) 327–641, 314–640. Schneider: Elektrotehna, Titova 51, Ljubljana, tel. (061) 329–745, lokal 49.

Kolike su cene kod zastupnika?

Pitajte zastupnike.

Koliko staju računari i oprema u SR Nemačkoj?

Pogledajte oglase nemačkih trgovina u našem listu.

Koji je postupak pri naručivanju iz inostranstva?

Pišite i zatražite predračun iz kojeg ćete saznati tačnu cenu sa poštarinom, bankarskim troškovima itd.

Da li je u cene uračunata carina?

Nije. Ona se plaća posebno i iznosi 43 do 45 posto.

Carina je mnogo skupa. Gde se može kupiti računar bez nje?

U malim oglasima.

Ako računar pokuša da se prošvercuje, da li će biti oduzet uz plaćanje kazne ili ne?

Zavisi od carinika. Možda će vas samo poslati da vratite računar u trgovinu.

Kako se snimaju i startuju programi? Kako priključiti kasetofon na računar?

Pogledajte uputstvo za upotrebu računara. Ako nemate uputstvo, pitajte nekog prijatelja. Ako nemate prijatelje, pišite nam ponovo.

Da li se u Jugoslaviji mogu naći palice quickshot II?

Da. U komisionima, malim oglasima i rubrici Razmena.

Gde se mogu naći domaće računarske kasete i knjige?

U knjižarama i na adresama, navedenim u oglasima izdavača.

U kojem novcu se plaća roba, poručena iz Italije?

U konvertibilnim valutama.

Da li računar oštećuje televizor?

Provereno: ne.

Jesu li spectrum 48 K, plus, 128 in 128 + 2 sasvim kompatibilni?

Da.

Da li programi za C 64/128 rade i na modelima C 16/116 i C+4?

Ne.

Šta je to datarekorder?

Kasetofon za snimanje računarskih programa.

Može li se na spectrum priključiti vokmen sa utičnicama EAR i MIC?

Da.

Da li možete da mi pošaljete Z 80 PIO, nove igrice, knjigu... izdavača, šeme računara i kasetofona, fotokopije testova iz engleskih časopisa (može biti i na engleskom), fotografije kasetofona do 150 DM, šemu štampane pločice IBM PC itd.?

Ne.

Je li izišao Moj mikro 8/1986?

Nije, pošto za jul i august izdajemo samo jedan, ali deblji broj.

Kako je moguće naručiti starije brojeve Mog mikra?

Pišite nam koji vam trebaju. One koji nisu rasprodati poslaćemo vam pouzećem.

Kolika je godišnja pretplata na Moj mikro?

11 x cena na naslovnoj strani.

Nemojte se pozivati na ranije brojeve jer nemam sve.

Pozajmite ih od prijatelja. Ni dnevni listovi nemaju običaj da za svakog novog čitaoca ponavljaju uvodnik iz prošlog broja.

26. 2. 1986: Javljam vam se prvi put. Može li se na spectrum priključiti walkman? 28. 3. 1986: Javljam vam se prvi put. Može li se na spectrum priključiti walkman? 4. 4. 1986: Javljam vam se prvi put. 28. 4. 1986: Javljam vam se prvi put. Može li se na spectrum priključiti walkman? 12. 5. 1986: Može li se na spectrum priključiti walkman? 18. 6. 1986: Šta je to kilobajt? 16. 3. 1987: Da li vas zanimaju opisi igara... 13. 4. 1987: Da li vas zanima opis igre... 23. 4. 1987: Koliko košta ZX printer u DM?

Dragi Darko iz Zadra, tvoja pisma zaista ne možemo da objavljujemo u Vašem mikru.

```
        CLR.B   D2
        MOVEQ   #N,D3
        MOVEQ   #LSTEK,D4
        MOVEQ   #DSTEK,D5
SRED    MOVE.B  D2,D6
        ADD.B   D3,D6
        LSR.B   D6
        MOVE.B  #POCETAK(D6),D7
        MOVE.B  D2,D0
        MOVE.B  D3,D1
LABEL1  CMP.B   #POCETAK(D0),D7
        BGT.S   LABEL2
        ADDQ.B  #1,D0
        BRA.S   LABEL1
LABEL2  CMP.B   #POCETAK(D1),D7
        BLT.S   LABEL3
        DBRA.S  D1,LABEL2
LABEL3  CMP.B   D0,D1
        BEQ.S   LABEL4
        BGT.S   LABEL5
        MOVE.B  #POCETAK(D0),D6
        MOVE.B  #POCETAK(D1),#POCETAK(D0)
        MOVE.B  D6,#POCETAK(D1)
LABEL4  ADDQ.B  #1,D0
        SUBQ.B  #1,D1
        CMP.B   D0,D1
        BLE.S   LABEL1
LABEL5  CMP.B   D0,D3
        BGE.S   LABEL6
        MOVE.B  D0,(D4)+
        MOVE.B  D3,(D5)+
LABEL6  MOVE.B  D1,D3
        CMP.B   D2,D3
        BLT.S   SRED
        CMPI.L  #LSTEK,D4
        BEQ.S   KRAJ
        MOVE.B  -(D4),D2
        MOVE.B  -(D5),D3
        BRA.S   SRED
KRAJ    RTS
```

MC 68000/ quicksort

O quicksortu je već bilo reči u našem listu. Objavljena su čak dva programa u mašincu (4/ 1985 Jure Skvarč, 3/1987 Zvonimir Makovec) za C 64. Sada se zabava nastavlja na MC 68000.

Dajemo listing u asembleru. Program je kratak, pa je ulaganje brzo – i jednostavno. To je skelet–program, osnova za ozbiljnije umotvorine. Sortira najviše 256 bajtova. Sa malo truda može se prepraviti da sortira duge reči, a sa puno truda i prave nizove. Prednost mu je da je prenosiv. Da smo hteli da napravimo program kojii sortira nizove, bili bismo vezani za jedan tip računara, a ovako je na vama red da program proširite.

Skraćenice znače: N – broj elemenata za sortiranje, LSTEK – adresa prvog steka, DSTEK – adresa drugog steka. POCETAK je adresa prvog elementa.

Buzogany Akos
N. fronta 91
21000 Novi Sad

Spectrum/mašinac u bejsiku

Objasniću vam dva načina kako ubaciti mašinac u bejsik. Prvi način (ubacivanje u REM liniju) se koristi kod učitavanja Spec–Mac. Otkucajte 10 REM i onoliko blanko znakova koliko ima bajtova vaš mašinac. Na primer: LD IX,16384 u mašincu biće 221, 33, 0, 64, tj. 4 bajta. Zatim treba da imate listing vašeg mašinca po bajtovima, kao gore spomenuti primer. Otkucajte: FOR N=23760 TO 23760 + X – 1: INPUT A: POKE N,A: NEXT N, gde je X broj bajtova vašeg mašinca. Unosite vrednosti bajt po bajt (bajt, ENTER itd.). Zatim treba da otkucate sledeću liniju koja će pokrenuti mašinac. Primer:

20 PRINT »CRACKED BY...«: RANDOMIZE USR 23760

To se koristi za učitavanje programa bez zaglavlja. Ako želite da učitate program nekom specijalnom rutinom koja ima 300 pa i više bajtova, čitajte dalje.

Prvi način se zasnivao na oslobađanju memorije, u koju će se smestiti mašinac, blanko znakovima. Na drugi način to se postiže jednostavnim menjanjem (poukovanjem) sistemske promenljive E LINE. Time je moguće osloboditi toliko memorije da se u BASIC ubaci uvodni SCREEN$ neke igre! Otkucajte:

1 RANDOMIZE USR 23777

To je sve što smo uradili iz bejsika. Otkucajte PRINT 23780 +

Y, gde je Y broj bajtova u vašem mašincu. Zapišite taj broj i otkucajte: RANDOMIZE a, gde je a taj broj. Nastavite: POKE

23641, PEEK 23670: POKE 23642, PEEK 23671. Ova dva pouka ukucajte u paru – u suprotnom može doći do blokiranja računara!

Sada učitajte mašinac: LOAD »» CODE 23777. Opet pazite! Ako vaš mašinac nije relokatibilan, tj. radi samo na određenoj adresi, prvo morate da ga prebacite na tu adresu i startujete ga. To se radi ovako:

```
LD HL,XXXXX ; adresa gde je program
LD DE,YYYYY ; na koju adresu prebaciti
LD BC,KKK ; broj bajtova koji se prebacuje
LDIR ; prebaci
JP YYYYY ; startuj od prebačene adrese
```

Pošto ova rutina ima oko 15 bajtova, nju ćete sabrati sa brojem bajtova vašeg mašinca. Dalje znate: PRINT 23780 + Y (gde je Y zbir), RANDOMIZE a itd. Program snimite sa SAVE »PROG« LINE 0.

Ako želite da zaštitite prvi način, pre SAVE otkucajte POKE 23757,255: POKE 23758,255, a u liniju 20 ubacite POKE 23613,0.

Što se tiče drugog načina, pre SAVE otkucajte gore navedene poukove, a iz mašinca ubacite:

```
XOR A
LD (23613),A.
```

Dušan Dimitrijević
Đure Đakovića 80/X
11000 Beograd

Spectrum/ zadebljana slova

Ovaj kratki program vam omogućuje ispisivanje poruka u bejsiku zadebljanim slovima.

```
10 FOR N=50000 TO 50027: READ A: POKE N,A: NEXT N
20 RANDOMIZE USR 50000
30 DATA 17, 0, 252, 213, 33, 0, 61, 1, 0, 3, 126, 31, 182, 18, 35, 19, 11, 120, 177, 32, 245, 209, 21, 237, 83, 54, 92, 201.
```

Zoran Jovanović
Cara Uroša 13 a/11
18000 Niš

Napomena redakcije: Blanko znakovi između brojki u linijama DATA ubačeni su zbog veće preglednosti listinga. Prilikom prekucavanja oni se, naravno, izostavljaju.

CPC/programi u mašincu

Da li želite da uključite/ isključite ponavljanje određenih tipki? Devpacom upišite sledeći mašinski program i startujte ga.

```
10 LD A,18 ; 3E12
20 LD B,255 ; 06FF
30 CALL #B39 ; CD39BB
40 RET ; C9
```

Sada držite tipku ENTER. Primetićete da je uključeno ponavljanje. Ako želite da priredite program drugim tipkama, postupak je sledeći: u registar A unesite kod tipke, a registar B neka sadrži 255 (ponavljanje uključeno) ili 0 (ponavljanje isključeno).

Da li vam u vašem programu treba mekano vertikalno skrolovanje? Upišite programčić:

```
10 LD B,0 ; 0600
20 LD A,0 ; 3E00
30 CALL #C4D ; CD4DBC
40 RET ; C9
```

Program skroluje ekran za 1 redak nadole. Ako u registar B unesete vrednost, različitu od 0, ekran se skroluje nagore.

U jednom od prošlih brojeva Mog mikra objavljen je program za ubrzavanje snimanja, ali nije radio. Upišite:

```
10 LD A,5 ; 3E05
20 LD HL,120 ; 217800
30 CALL #C68 ; CD68BC
40 RET ; C9
```

Za kraj: kasetofon može da se uključi i sa OUT 512,255, a isključi sa OUT 512,0.

Simon Nardin
Ul. 9. septembra 179
Vrtojba
65290 Šempeter

C 64–128/zaštita softvera

Ovaj potprogram zahtjeva korisničko ime i lozinku da bi startao neki glavni program. Korisničko ime i lozinku postavlja korisnik ili programer kojii želi zaštititi svoj program. Ja sam za korisničko ime upotrebio riječ PC 128, a za lozinku riječ COMMODORE.

Edmond Krusha
Peruškova 9
41090 Zagreb

```
50000 REM ******************************
50010 REM **  LLIST COMMODORE 64/128  **
50020 REM **     KRUSHA E.-SOFTWER    **
50030 REM ** 41090 ZAGREB,PERUSKOVA 9 **
50040 REM **     ZASTITA SOFTWERA     **
50050 REM ******************************
50060 POKE53280,1:POKE53281,1
50070 PRINT"■"
50080 PRINT"■■■"
50090 INPUT"UPISI SVOJE IME ";I$
50100 PRINT"■■"
50110 INPUT"■■ KORISNICKO-IME ■     .....  ■■■■■■■■■■";K$
50120 IFK$="PC 128" THEN 50190
50130 IFK$<>"PC 128" THEN 50140
50140 PRINT"■■"
50150 M$=I$:GOSUB 50280
50160 PRINT"■"
50170 PRINT"■■  VI STE NEZAKONITI KORISNIK PROGRAMA  ":FORE=1TO3000:NEXT
50180 GO TO 50070
50190 PRINT"■■■"
50200 INPUT"■■ PASSWORD - LOZINKA ■   .........■■■■■■■■■■■■";PW$
50210 IFPW$="COMMODORE" THEN 50270
50220 IFPW$<>"COMMODORE" THEN50230
50230 PRINT"■■■■■■■■"
50240 M$=I$:GOSUB 50280
50250 PRINTTAB(11)"■■NISTA OD PROGRAMA":FORE=1 TO 3000:NEXT:BANK15:SYS65341
50260 REM ** ZA C64 - SYS 64738 **
50270 PRINT"■DOBRO":STOP
50280 PRINTTAB(20-LEN(M$)/2)M$:RETURN
```

Bajke

Tip: avantura
Računar: spectrum 48 K
Format: kaseta
Cena: 2500 dinara
Izdavač: Xenon, p. p. 60, 61110 Ljubljana/Suzy soft, Gruška 10, 41000 Zagreb
Rezime: blago u Gorjancima
Ocena: 8/10

ERVIN KOSTELEC

Nastavljam opis igre Bajke u MM 12, 1986. Tu igru završavamo. Umesto da nacrtam kartu (svi znamo kakve su to muke) navešću put kao naredbe za kretanje iz nekih situacija.

Na početku si bos (brrr!), zato idi kod obućara kao šegrt (SZ, UNUTRA). Radi i zaradićeš čizme. Sada potraži i makaze da se otarasiš smrdljive brade. Makaze su u ružičnjaku (VAN, SI, S, SZ, J, JI, J, JI). Njima odseci bradu i ostavi makaze. Vrati se u Rudolfovo – Novo mesto – (S, S, Z, I) i započni akcije. Potraži metlu (J, I, J, J) i možeš da je uzjašeš. Kad padne veče, pođi na spavanje.

Sada prvo kod veštica (J, J, SI, J, ZAJAŠI METLU, I, JI). Siđi s metle, zatim na zapad i jugoistok. Stigao si kod mudraca Musulina. Daj mu što želi – odsečenu bradu i čizme, a on će ti dati talisman za kradu. Izbegavaj Vlahe i kreni na jug. Ponovo zajaši metlu i VTS = vrati se (I, S, SZ, S, JZ, S). Ako možda više nemaš metlu, ima je devojka koja čisti oko kuće. U Rudolfovom uđi u kafanu i pomoću talismana pokradi Jevrejina Kelbernesa. Pošto mu se time zameriš, hitno izađi. Ipak imaš crveni papir – deo karte.

Sada se pripremi za veliku lomaču – za junsku tzv. Ivanjsku, tj. kresnu noć. Potraži sve potrebno. Suvarci su već pripremljeni na proplanku, a kresivo ćeš naći kod žandara (JI, I JI, JI, I, J, SI, Z). Pođi po vedro (Z, S, JZ, J, S, SI), krčag ćeš naći u šumi (JZ, SZ, Z). Idi na proplanak (S, SI, JI, I, S). Usput pretraži džepove. Kad nađeš seme od paprati, jakna ti više ne treba. Preostaje ti još samo da sačekaš ponoć 23. juna. Iako nije Nova godina, ostani budan i 24. juna, u jedan čas, pripali vatru. Zbog semena od paprati vatra silno zasija i osvetljeni Gorjanci pokazuju ti nove puteve. Kad vatra zasija, otvara ti se put na sever i na jug. Na severu zahvati ponoćnu vodu (od nje sve obamire), zatim na jugu zahvati podnevnu vodu (ova sve oživi). Brzo se vrati do lomače i ugasi vatru, da Gorjanci ne izgore. Podnevnu vodu ostavi tu i ostatak noći prespavaj.

Sada ćemo se malo zabaviti (JZ, JI, JI, I, J, SI, S, S) i pogledati igru koju igraju vile. Nije teško pogoditi – to je kolo. Dobićeš dragulje i odnesi ih patuljcima. Veštice stvaraju nevolje, ali ti imaš oružje protiv njih. Seme od paprati više ti nije potrebno. Idi po metlu i skoči do veštica. Siđi s metle i istrebi veštice tako što ćeš ih politi ponoćnom vodom. Hrabro zabaci vešticu na rame (moraš da imaš samo dva predmeta) i odnesi je patuljcima. Za nagradu ćeš dobiti zeleni papir. Moraš da nađeš još crni i plavi. Najbolje će biti ako sve delove karte sakupiš na jednom mestu, i na kraju ih uzmeš.

Pođimo do Vlaške (J, SZ, JI, J, J)! Nađi Vlaha koji se obesio iz očaja. Bez straha ga skini, ta mrtav je, i prebaci ga sebi preko ramena. Odnesi ga đavolu (SZ, JI, SZ, S, SI, I) koji će ti od njegove kože sašiti mrtvačku košulju (užas!). Kad navučeš tu košulju svi te se boje, a i sam si hrabriji. Đavolu dolaziš sa lozinkom: kletvom na belokranjski način: »FURBAMENT SAKRATENCIA«. Sada poseti frota Ergera – Bergera (JZ, SZ, Z, UZMI BRAŠNO, J, JZ) i kaži mu lozinku: »MIRČA TIRČA«. Dolaziš u zamak. Uzmi buktinju, zapali je i navuci mrtvačku košulju. Uđi u konjušnicu (D,D&, odveži najlepšeg konja i povedi ga, možeš još da šmugneš u podrum (D) po vino, ali to ti ne preporučujem, jer vino veoma liči na krv . . .

Na jugu je šupa za kočije. Upregni konja u zlatnu kočiju (UPREGNI ZLATNU KOČIJU) i uđi u nju (UĐI U ZLATNU KOČIJU). Kreni na zapad, a zatim napolje. Kočiju odvedi u praznu konjušnicu kod zamka Bogenšperka (I, SZ, S, JZ, J, S, SI, JZ, S, SZ, J, JI, J). Kočiju ostavi u konjušnici (DAJ KOČIJU) i idi kod gospodarice zamka, koja te očekuje. Kaže ti da te u zamku čeka bolesna dama koja će ti za vodu iz izvora »Gospodična« dati nešto skupoceno. Uzmi čašu i pođi k šumskom čoveku (S, S, Z, I, JI, I, JI JI, I, Z). Daj mu heljdino brašno, pa će biti uslužan. Na istoku je izvor »Gospodična«. Zahvati izvorsku vodu, imaš svetu vodu. Nemoj da je popiješ, već je odnesi dami uzamak (Z, S, JZ, J, J, UNUTRA, JZ, I, J). Dama, srećom, ozdravi, a na nagradu ne zaboravlja. Dobićeš crni papir, kobasice, korpu piva i bure vina (Biće gozba . . .). Crni papir odnesi do crvenog i zelenog.

Ako ne znaš šta dalje, možeš da odeš u dvorsku riznicu u zamku Bogenšperk. U sanduku ćeš naći listić na kojem ne piše ništa značajno. Zatim idi do mlina kod bistrog potoka, pa na severoistok. U gostionici daj gostioničaru kobasice, jer on zbog svojih nije na dobrom glasu. Daće ti burad sa vinom, ali nemoj da se opiješ. Radije z gostionice pođi u manastir Pleterje (VAN, JI, Z, SZ, Z, J, S, UNUTRA). Potraži ćeliju brata Nikolaja (I, I, JI, S, JZ, Z, Z) i uzmi pletersku krušku. Potraži i kosu (Z, VAN, J, Z, J, JZ, J, S, SI, JZ, S, J), a na povratku usput uzmi i podnevnu vodu. Zatim poseti brata Feliksa (JZ, JI, JI, I, SZ). Daj mu pletersku krušku pa ćeš dobiti molitvenik. Kad ga uzmeš, gubiš dušu. Lek za to biće podnevna voda. Polij se njome i spašćeš sebi dušu. Usput idi još do velikog stabla (S, JZ, S, JZ). Pljuni u ruke i kosi travu. Odnesi seno ispod drveta. Sada možeš uprkos žuljevima na rukama da se popneš na drvo i saznaš značajne stvari. Potraži burad sa vinom i razume se, vino ne pij nego ga odnesi trojici žednih džinova (JI, SI). Džinovi se goste, a ti ugledaš gnezdo. Uzmi ga, idi do reke Krke (SI, J, Z, JZ, J, S, SI, JZ, SI) i stavi ga na glavu (GNEZDO GLAVU). Pošto je to gnezdo vodenog kosa, pomaže protiv vodenog čoveka . . . Sada možeš da zaroniš (RONI). Naći ćeš devojku i blago! Sve uzmi i što pre iznesi na obalu (ISPLIVAJ). Potraži dobro zemljište (na istoku) i podigni zamak. Ali, devojka još nije zadovoljna lepim zamkom. Želi i cveće . . .

Potraži pustinjaka Eliju (Z, S, JI, I, JI, JI, I, J, SI, SI), koji obrađuje svoj divni cvetnjak. Pokaži da si pobožan i moli se za buket cveća. Elija će se smilovati i daće ti, ali uzme molitvenik. Do kraja nema još mnogo. Saberi već pronađene delove karte (crveni, zeleni, crni) i daj cveće devojci. Devojka ti zadovoljno daje plavi papir i to je kraj bajke.

Ostaje ti još tajna karte. Svaki deo možeš da pretražiš (PRETRAŽI boje) i da posle odeš u Gorjance i iskopaš pravo blago. Ko zna, možda su autori stvarno nešto sakrili . . .

Killed until Dead

Tip: avantura
Računar: C 64, spectrum 48 K, amstrad CPC
Format: kaseta/disketa
Cena: 8,99 (spectrum), 9,99/14,99 funti
Izdavač: Accolade Inc./U. S. Gold Ltd., Units 2/3 Holford Way, Holford, Birmingham B6 7AX
Rezime: Murder on the Mississippi 2
Ocena: 10/10

TIBOR LÖVEY

Pet najvećih svjetskih pisaca kriminalističkih romana su se sastali u Gargoyle hotelu želeći da svoje zamisli sprovedu u stvarno ubistvo. Vi, kao najveći svjetski detektiv, Hercule Holmes, morate otkriti budućeg ubojicu, žrtvu, mjesto zločina, oružje kojim će zločin biti izvršen, kao i motiv prije nego što se zločin, u ponoć, odigra. Da li se možete suočiti sa takvim izazovom, riješiti slučaj i sačuvati porodičnu čast?

To bi, ukratko, bio sadržaj igre Accoladea, lako je igra stara oko 4 mjeseca, naprosto je fantastična, u što ćete se ubrzo sami uvjeriti (samo obratite pažnju na detalje).

Prema izvođenju igra podsjeća na Fourth Protocol i Murder on the Mississippi. Upravljate rukom te tako izaberite opcije. Prije početka možete izabrati demonstraciju. Ako znate engleski, slijedećih nekoliko redaka ne morate čitati jer je u igri sve objašnjeno.

Na početku birate jednu od 4 nivoa težine i jedan od 21 slučajeva koji se međusobno razlikuju po težini i zapletima. Nalazite se za radnim stolom u vašoj hotelskoj kancelariji. Sa njega se odvija čitava igra. Na raspolaganju vam stoji nekoliko mogućnosti: možete pregledavati dosjee stanovnika hotela i zabilješke, razgovarati sa raznim osobama i služiti se pomoćnom opremom.

Najbolje je da prvo pregledate dosjee stanovnika hotela, to je opcija »FILES«. Zapamtite važne stvari. Ti dosjei, kao i sve drugo u igri, sadrže mnogo humora. Što prije provalite u sobe svih gostiju. (Prije toga uz pomoć skrivene kamere provjerite da li je soba prazna.) Da biste ušli u sobu, morate odgovoriti na jedno pitanje iz svijeta detektivskih romana i filmova. Ako ne odgovorite pravilno, na neko vrijeme će se pred ta vrata postaviti portir.

Informacije koje dobijate tokom igre ne morate bilježiti ili pamtiti jer se automatski zapisuju u memoriji te ih u svakom trenutku možete pregledati opcijom »NOTES«. U sobama su, između ostalih, najvažniji podaci o sastancima dviju osoba na nekom mjestu u hotelu. Prema tim podacima namjestite video kameru da te sastanke snima. Kasnije možete pregledati snimke uz pomoć malog videorekordera. Sada sve dobivene informacije zajedno usporediti i napravite plan prema kojem ćete zvati osobe.

Kada vam se osoba javi, morate izabrati pravu tvrdnju ili pitanje kako biste nastavili razgovor. Toda možete tu osobu optužiti ili joj postaviti neka pitanja. Za početak uradite ovo posljednje. Možete postavljati pitanja o mogućem ubojici, žrtvi, mjestu zločina ili o oružju kojim će zločin biti izvršen.

Sakupljene informacije možete sortirati prema različitim izvorima i tako otkriti njihovu povezanost. Kada mislite da znate odgovore na sva pitanja, možete nazvati budućeg ubojicu i suočiti se sa njim. Zapamtite da to morate učiniti prije ponoći! Zatim morate navesti žrtvu, oružje, mjesto zločina i mnotiv. Ako je sve to ispravno, slijedi epilog (neću vam pokvariti iznenađenje). Međutim, ako samo jednom pogriješite, netko će vas sa prozora ubiti i igra se završava.

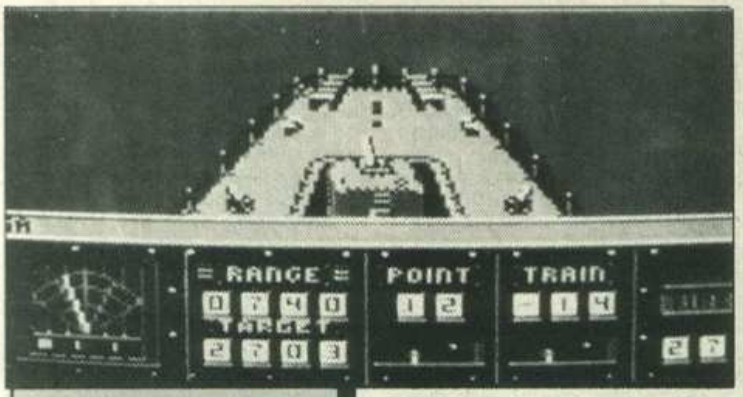

Destroyer

Tip: ratna simulacija
Računar: C 64/128
Format: disketa
Cena: 15,95 funti
Izdavač: Epyx/U. S. Gold
Rezime: »Sve bi seke ljubile mornare...«
Ocena: 10/10

ŽELJKO KRSTIĆ

Drugi svetski rat, negde na Pacifiku. Vi ste kapetan razarača pred kojim stoji više zadataka. Koji ćete odabrati, zavisi od vas samog. Prethodno ćete dati ime razaraču i upisati svoje ime. Na raspolaganju su vam sledeći zadaci: Subhunter (lovac podmornica), Bombardment (bombardovanje okolnih ostrva), Rescue (spasavanje oborenih pilota), Convoy escort (pratnja konvoja), Blockade runner (probijanje neprijateljske blokade), Scout (izviđanje) i Screen (borba sa avionima).

Kada ste odabrali zadatak, dobijate kraća uputstva sa kursevima ili položajima ciljeva, i krećete u akciju. A nje neće nedostajati! Pojaviće se navigaciono odeljenje Vašeg broda i palicom ćete odrediti tačke do kojih želite da stignete. Moguć-no je postaviti četiri takve tačke, nakon što ih dostignete (a pre) moguć-no je odrediti i nove. Važno je da se prilikom stizanja na poslednju odre-đenu tačku razarač zaustavlja. Kada obavite poslove navigatora, pred-stoji ono što će biti teško bez ovog uputstva. To su dalje komande:

BR – komandni most
OB – kormilo
NA – navigacija (gore opisano)
DA – oštećenja
RA – radar
SO – sonar
AB – napuštanje broda.
AS & AP – protivavionski topovi, prednji i zadnji
GF & GA – glavni topovi, prednji i zadnji
TR – markiranje mete (u okviru topova)
TS & TP – torpedne stanice, po pet cevi svaka, desno i levo
DC – dubinske bombe, četiri pola-gača na zadnjoj strani broda.

Da biste se obreli na nekom od ovih položaja potrebno je da otku-cate neku od komandi i pritisnete RETURN. Zatim treba malo pričeka-ti da bi se učitali podaci vezani za taj deo. Pri tom situacija miruje, tako da je pauza poželjna za predah. Jer, ipak nas je veoma malo sa diplo-mom pomorske akademije.

Komandni most: predstavljen je po-moću table sa prekidačima (desna).
1. red: Izveštaj: 1) oštećenja, 2) ra-dar i 3) sonar.
2. red: Operacije: 1) preklopnik za ručno ili automatsko upravljanje po zadatim koordinatama, 2) defanziva 3) povećana budnost.
3. red: Posada: 1) normalno (isklju-čuje ostala), 2) pripravnost na odre-đenom oruđu i 3) opušta uzbuna.
4. red: Oruđe: 1) dubinske bombe, 2) torpeda, 3) protivavionski topovi i 4) glavna baterija.

Ispod ovih prekidača nalaze se trenutni i odredišni kurs i preklop-nik za određivanje brzine plovila. Maksimalna brzina je izuzetna i iz-nosi 38 čvorova! Koliko je to, uveri-ćete se vrlo brzo, pošto izletite sa mape ili udarite u ostrvo koje vam se činilo dalekim. Važno je napome-nuti da vam se u istom redu u kome kucate svoje komande javlja i Vaš posilni sa raportima o izvršenim obavezama i tekuće događajima. Na to takođe treba obraćati pažnju.

Kormilo: daje vam mogućnost da gledate dok kormilarite razaračem. Inače je isto kao i donja dva reda na komandnom mostu. Ova opcija se služi relativno retko, jer je sigurnije biti na komandnom mostu i zadavati kurs automatskom vožnjom.

Navigacija: već je gore opisana, ali da napomenem da nije najpoželj-nije zadavati krus preko ostrva, jer je ovo ipak samo brod, a zna se kuda idu brodovi!

Oštećenje: možete (nije obaveza-no) određenim bitnim delovima bro-da zadati imena: alpha, baker, char-lie i delta radi brzih opravki. Ova opcija mi nije bila baš najjasnija i zto je i ne koristim. Moj savet vam je da koristite prekidač na komand-nom mostu i dobijaćete sva obave-štenja o oštećenjima.

Radar: kao i kod kormila odnosno komandnog mosta imate mogući-nost promene kursa i brzine u dnu ekrana. Pored toga imate i veoma verno nacrtan radarski ekran u ko-me možete da pratite sve što je na nivou mora i iznad njega.

Sonar: skoro isti ekran kao i ra-darski, s tim da umesto linije koja kruži od centra ka obodu imate kon-centrične kružnice koje se slivaju od centra sonara ka obodu. I za sonar i za radar važi da je isti efekat ako se sa komandnog mosta pozo-vu ovi uređaji putem prekidača.

PA topovi: Rade poluautomatski tako da uvek imate 160 metaka u rezervi. Inače municije ima u izo-bilju.

Glavna beterija: Ovdje imate ogranič̌en broj (30 po topu) i po-trebno je uskladiti elevaciju sa dalji-nom mete. Posle svakog hica treba sačekati da posada ponovo napuni top za sledeće gađanje. Problemi nastaju kada pokušate da gađate brodove. Oni su nezgodni jer idu u cik-cak pa ih je skoro nemoguć̌no pogoditi. Ako to i učinite, potrebno je da ponovite najmanje 15–20 puta da biste ga možda uspeli da potopi-te. Ali i za brodove postoji oruđe.

Torpeda: Imate, kao što smo rekli, dve stanici sa po pet cevi na obe strane razarača i nišan za njih. Brod koji se kreće najbolje je gađati preti-canjem koje zavisi od brzine Vašeg broda i brzine boroda koji pretičete i od razdaljine između njih. ne oča-javajte ako ni posle dva pogotka brod koji gađate ne potone. Desilo mi se da sa četiri torpeda pogodim brodd i uspem samo da ga zaustа-vim. Uglavnom posle prvog će biti zaustavljen ili eventualno maksimal-no usporen, a od drugog će da po-tone.

Dubinske bombe: imate četiri po-lagača za koje možete određivati dubinu na kojoj će bomba eksplodi-rati. One su jedino efikasno oruđe za borbu protiv podmornca u ovom programu. Setite se »Silent servi-ce!« Za neupućene nije baš jedno-stavno potopiti podmornicu, ali po-sle 3–4 prava hica sve će biti u redu, pod uslovom da ne legne na dno. Tada treba čekati i čekati.

Ako želite najlakši zadatak, moj savet glasi: »Scrfeen.« Meni je ne-kako lako bilo da njurim eskadrilu od 16 »boogieja« bez problema. Do-duše sa, uglavnom, samo lakšim oštećenjima. A sve to realno za ne-punih 5–6 minuta sa svim nepreteranim učitavanjima. Posle njega je lako i sa i »Convoy escortom« ali tu može da vas napadne cela carska japanska mornarica. Ukoliko niste neki srečković (kao što nije ni autor teksta), doći ćete u situaciju da vas napada eskadrila aviona, 2–3 broda i, kao dezert, podmornica. Najbolje rešenje: neutralni kurs i »strateški i hrabro« se povući ukoliko je i to mogućno.

Najteže je juriti se sa podmornica-ma koje se redovno provlače kroz Vaše zamke i na kraju mogu i da vas potope u trenutku nepažnje. A i dok ih pronađete možete prilično dugo da buljite u zelenu boju sonarnog ekrana.

Program sam po sebi je dobro koncipovan. U isto vreme i dovoljno težak da ne bude puka arkadna igra sa rasturanjem palice, a i dovoljno je lak kao simulacija. Nije neka ce-pidlaka kao »Flight Simulation II«, na primer, da pred vas postavlja zahteve dostojne nekog mornarič-kog oficira.

Grafika je dostojna firme koja je program izdala – »EPYX«. Precizna i svrsishodna. Prelepo izgleda po-gled s boka na ostale bliže ili dalje brodove. Ili ono kada posmatrate pad oborenog aviona u more. Zvuk je dobar i adekvatan, s tim što mi se čini da je zvuk pucanja iz svih topo-va malo previsok.

Bez preterivanja, jedan izuzetan program za one koji ne padaju na »1942« i slične pucačke zanimacije, a i za njih da provere svoje mogu-ćnosti u malo komplikovanijoj igri. Dakle, ubacite disketu u drajv, uzmi-te »patkicu« za plivanje i rasterajte Janance sa Pacifika.

Prvih 20 po Galupu (Popular Computing Weekly, 15. maja)

1	(1)	BMX Simulator	**Code Masters**
2	(8)	Four Great Games	**Microvalue**
3	(2)	Feud	**Bulldog**
4	(3)	Football Manager	**Addictive**
5	(4)	Six Pack	**Elite**
6	(10)	Auf Wiedersehen Monty	**Gremlin Graphics**
7	(16)	Konami's Coin-op Hits	**Imagine**
8	(–)	Arkanoid	**Imagine**
9	(6)	Gauntlet	**US Gold**
10	(11)	Five Star Games 2	**Beau Jolly**
11	(–)	I Ball	**Firebird**
12	(13)	Big Four	**Durell**
13	(12)	Deeper Dungeons	**US Gold**
14	(15)	180	**Mastertronic**
15	(17)	Into the Eagle's Nest	**Pandora**
16	(18)	Enduro Racer	**Activision**
17	(14)	Paperboy	**Elite**
18	(19)	Curse of Sherwood	**Mastertronic**
19	(9)	Ollie and Lisa	**Firebird**
20	(–)	Mini Office 2	**Database**

1.290.000 dinarjev

UniVel

Potpuno rješenje u jednom paketu...

Priručnici za korištenje opreme i programa.

Apple Ured — integrirani poslovni program; Obrada teksta, baza podataka i tablični kalkulator.

Komunikacijski program terminal emulator, prijenos podataka i veza s drugim računalima.

Računalo Apple //c. Radna memorija 128K, ugrađena disketna jedinica, 80 kolonski prikaz, serijski komunikacijski priključci. BASIC interpreter u ROM-u.

... ZA PRIVREDNE ORGANIZACIJE, OBRAZOVNE I ZNANSTVENO-ISTRAŽIVAČKE USTANOVE, DRUŠTVENO-POLITIČKE ZAJEDNICE. Konfiguracija »UniVel« vam omogućava kvalitetnu obradu i ispis teksta, vođenje različitih evidencija, poslovne kalkulacije i proračune, razmjenu podataka i rad sa velikim sistemima, mini i mikro računalima, te izradu vlastitih specifičnih aplikacija i programa.
»UniVel« se može proširivati u skladu s vašim potrebama dodatnom opremom i aplikacijama iz biblioteke od preko 20.000 programa.

Računalo Apple //c u potpunosti zadovoljava obrazovni standard usvojen za škole SRH, a naše desetogodišnje iskustvo garancija je kvalitete.
Obratite nam se direktno!!!!

VELEBIT

Apple®

Proizvodnja i prodaja:
VELEBIT OOUR Informatika
Radauševa 3, 41000 Zagreb.
Tel. 041/219-915, 228-555;
Tlx. 21512

Prodaja:
VELEBIT OOUR Unutarnja trgovina
Draškovićeva 30, 41000 Zagreb.
Tel. 041/276-795, 275-665;
Tlx. 21513

Apple i Apple logotip zaštitni su znaci Apple Computer Inc.

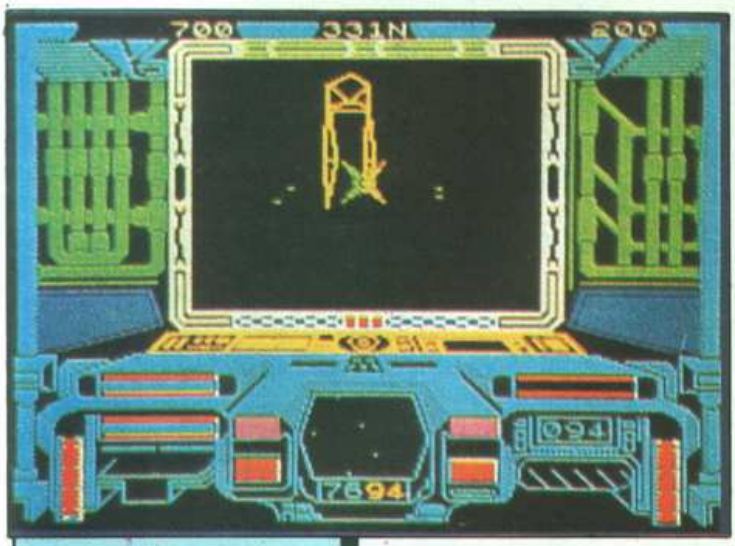

Starglider

Tip: arkadna igra
Računar: skoro svi
Format: kaseta/disketa
Cena: 14,95 (spectrum)/ 24,95 funti (PCW 8256)
Izdavač: Rainbird Software, Wellington House, Upper St Martins Lane, London WC2H 9DL
Rezime: svemirske vežbe u gađanju
Ocena: 8/10

ZVEZDAN PUCIĆ

Starglider je igra tipa »obori ga« u vrlo čistom obliku. Ako pomislimo na finasijski uspeh filmova, kao što su Rambo 2, Rocky 3 ili Top Gun, možemo biti zadovoljni da se ne igramo Rusa i Amerikanaca. Neprijatelj je zauzeo našu planetu, a »našima« je ostalo samo još jedno plovilo kojim treba da se sukobe s neprijateljem. Dakle, letimo po površini 100 × 100, militriramo neprijateljske položaje, avione i druga tehnička sredstva i branimo se od njegovih napada. Računar nas za uspehe, doduše, ne nagrađuje »izlaskom u grad«, značkom »odličan strelac«, krempitom ili pomorandžama, ali ne štedi s poenima i različitim nivoima igre. Sve događaje posmatramo kroz vetrobran svog aparata u realističkom vektorskom 3D prikazivanju (čak sa izvesnim skrivanjem nevidljivih rubova). U suprotnosti sa, na primer, Mercanery, ovde je u prvom planu borba, a ne avanturą.

Svoj avion možemo da upravljamo isključivo pomoću miša (verzija za atari ST). Pomeranjem postižemo skretanje u levo, desno, gore i dole, a brzinu povećavamo tako da držimo desno dugme i miša pomeramo gore i dole. Kontrole menjamo, ako u odmoru za vreme borbe pritisnemo tipku »k«. Avion se na taj način vrlo lako vidi, pravo olakšanje u poređenju s igrama, gde ga upravljamo igračkom palicom ili tipkama. Naoružani smo parom lasera (broj hitaca je ograničen), s jednom ili dve dirigovane rakete kojima uništavamo neprijateljska ljudska i materijalna sredstva na zemlji i u vazduhu. Od defanzivnog naoružanja valja pomenuti energijski štit koji čuva od neprijateljskih lasera, bombi i dirigovanih projektila. Štit može da podnese samo određeni broj pogodaka, a onda . . . nova igra, jer imamo samo jedan život. Količina goriva je takođe ograničena. Potrošna sredstva pilot može da obnovi. Energiju za laserski top, štit i vodenu raketu dobija u silosima (ležeći komad torte plave boje s pokretnom horizontalnom linijom), a energiju za motore tako da se odveze između dva (svetlo plava) tornja, u pravcu trećeg. Ova dva manevra se isplati, pre ozbiljne borbe, trenirati, jer se bez toga značajniji rezultat ne može postići. Avionika je zadovoljavajuća. Dole na sredini dominira radar, gore su tačke, pravac (u stepenima) i vrednost poslednjeg pogotka, dole na sredini koordinate, levo gore in dikator štita, dole istrošenosti lasera, još niže broj raketa koje nosimo, a desno preostala količina goriva. Sve što se kreće i gmiže predstavljaju neprijatelje.

Igra je izvanredna, a kao dodatak sadrži dosta digitalizovanu muziku i govor. Odvija se na cb ili kolor monitoru. Autori su se potrudili da računar igrača zaista dobro sluša, a prvi ohrabrujući rezultati mogu se postići tako da igra vuče, a kad postanemo spretniji, realistički obojene i ozvučene destrukcije oduševljavaju za oblik alternativnog služenja vojnog roka pred računarom.

Evo i nekoliko saveta: laser i zaštita se mogu lakše obnavljati, nego energija i pogon, pa zato bezglavo ne luduj. Krula obaraš, tako da mu se brzo, veoma približiš i ispališ dirigovanu raketu. Diriguj je tako da mu ne letiš neposredno iz leđa, jer te otuda gađaju. Na njega pikiraj u poslednjem trenutku. Uništavanjem njega i pešaka, takođe je u strateškom interesu, jer ti lansiraju druga oružja, a donose i mnogo poena. Ako je mirno, na pešaka lansiraj raketu sa većeg rastojanja, a ako si pod snažnom neprijateljskom vatrom, približi mu se od pozadi i raketu lansiraj iz neposredne blizine. Najlakše se poeni skupljaju gađanjem žutih mina dijamantnog oblika, a najveće uživanje pruža praćenje neprijateljskih aviona. »Juno Cannon« najbrže i bez štete po sebe uništavaš tako da se u njega zaletiš. U višim nivoima (na svakih 10000) tačaka ništa se suštinski ne menja, samo je više neprijatelja koji su bolje naoružani. Svih nivoa je 36, a igra se, navodno, završava tada kad na tom poslednjem nivou oboriš Krula.

Olli and Lissa

VLADIMIR TODOROVIĆ

Američki bogataš želi da kupi engleski zamak Šilmor (Shilmore Castle) i odveze ga kući. U tome može da ga spreči jedino to da Oli donese Lisi osam sastojaka od kojih Ser Hamfri, duh zamka, postaje nevidljiv.

Ekran u ovoj Firebirdovoj igri (spectrum 48 K, 1,99 funti) je podeljen na dva dela. U gornjem delu se nalazi vaš junak, Oli, a u donjem vidite vreme (energiju), rezultat, rekord, nivo i predmet koji nosite. Naravno, ometaju vas razni neprijatelji: duhovi, paukovi, gliste . . .

Na prvom nivou se nalazite u zamku i treba da uzmete čajnik i date ga Lisi koja čeka pored velikog kazana i u malom vam oblačiću pokazuje šta želi. Ako joj dodate čajnik pre nego što istekne vreme, dozvoliće vam da je poljubite, a ako zakasnite, izudaraće vas metlom.

Na drugom nivou sve je isto kao u prvom, samo što trebate da uzmete i odnesete Lisi dijamant. Na trećem treba vam papir sa starim rukopisima koji ćete naći van zamka. Na četvrtom odnesite Lisi pečurku iz šume, na petom žabu iz potoka, na šestom lobanju iz pećine, na sedmom ključ iz drugog zamka, a na osmom bočicu koju pokupite van drugog zamka.

Kad završite sve nivoe, na ekranu će se pojaviti poruka: »Congratulations.« Sve počinje od početka.

Grafika je standardna, zvučni efekti su dobro urađeni. Možete da birate između palica za igru i tipki koje odredite sami. Igra će vas držati uz računar bar nedelju dana. Ocenjujem je sa 8/9.

Arkanoid

Tip: arkadna igra
Računar: spectrum 48 K; C 64, amstrad; atari ST
Format: kaseta/disketa
Cena: 7,95; 8,95; 14,95 funti
Izdavač: Imagine
Rezime: sa računarom budimo uspomene
Ocena: 6/8

JERNEJ HUDOHMET

Spektrumovci se sigurno sećaju prastare igre Thru the Wall koju ste dobili na demonstracionoj kaseti zajedno s računarom. Arkanoid je modernizovana verzija s dorađenom grafikom, karakterističnom za Imagine. Reketom odbijate lopticu da se zaliće u zid i da ga ruši. Reket upravljate tipkama Z, X, C ili V levo i tipkama B, N ili M desno, a za gađanje su tipke od A do L. Kad je zid razbijen, odlazite na sledeći od 33 stepena. Ako lopticu promašite, gubite jedan od četiri života. Pored muzike koja svira pored lestve, čuje se kad loptica dotakne reket ili ciglu.

Većina cigala prilikom dodira s lopticom nestaje, a neke padaju. Svaka takva cigla označena je slovom.

S – usporava lopticu. To je veoma praktično, jer loptica ponekad dostiže toliku brzinu da ju je nemoguće odbiti.

C – dozvoljava da uhvatite lopticu, da nanišanite i gađate. Korisno je kad u zidu ostane manje cigala.

E – povećava reket.

D – dobijete tri loptice.

L – dobijate laser kojim gađate u cigle. Ne zaboravite da u međuvremenu morate da odbijate lopticu!

B – napravi otvor u donjem desnom uglu. Kroz njega možete ići na naredni stepen, a da pri tom ne razbijate zid do kraja.

P – nagradni život.

Svaka od ovih tekovina pomaže vam sve dok ne pokupite nove cigle, ili ne izgubite život.

Cigle se razlikuju po tome što neke možete da uništite jednim pogotkom, a druge treba pogoditi više puta. Kao i u igri Thru the Wall različitih su boja, tako da svaka donosi drukčiji broj poena.

Da ne bi sve išlo bez zapleta, autori su izmislili dodatne neprijatnosti. Dok izvesno vreme igrate, pojaviće se smetala koja će vam preusmeriti lopticu. Istina, ponekad su korisna, mada vas najčešće zavode.

Želim vam mnogo zabave prilikom buđenja uspomena. Uveren sam da ćete brzo napredovati.

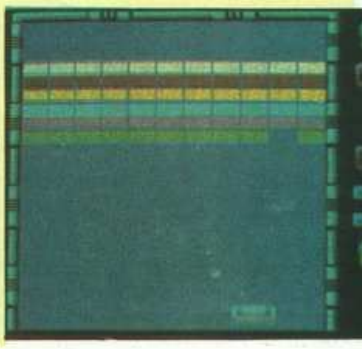

VAŠE RADNO VREME JE DRAGOCENO

NE TROŠITE GA SABIRANJEM ČASOVA NA ŽIGOSNIM KARTICAMA

Na Odseku za računalništvo in informatiko INSTITUTA JOŽEF STEFAN smo razvili sodoben sistem za registracijo in obračun delovnega časa, ki omogoča:
- namesto žigosnih kartic magnetne kartice;
- namesto ur za žigosanje mrežo elektronskih postajic za registracijo;
- namesto »ročnega« seštevanja minut sproten obračun delovnega časa in vrsto urejenih izpisov.

Zakaj je ta sistem zanimiv za vas? Zato, ker je tehnična novost? Ne. Zato, ker je sistem žigosnih kartic tako drag, da si ga bomo vedno težje privoščili. Je drag zaradi visoke cene naprav? Ne. Zaradi izgubljenih delovnih ur pri računanju podatkov na karticah.

Zato prepustite računanje računalniku!

Postopek registracije je preprost: pri prihodu in odhodu potegnemo magnetno kartico skozi zarezo v postajici in pritisnemo na tipko. Na podoben način registriramo tudi nadure, službeno in bolniško odsotnost, dopust...

Mrežo postajic za registracijo lahko priključite na računalnik. Za vrsto različnih tipov računalnikov smo pripravili paket programov, ki vam bo omogočil (s pooblastilom!) pregled in urejen izpis obračunanih podatkov. Pri vsakem delavcu bo upošteval fiksen ali drseč delovni čas, izmene, sobote, nedelje in praznike, na postajice pa to pošiljal kratka sporočila (npr. DELAVSKI SVET OB 15:30).

SISTEM USPEŠNO DELUJE VEĆ VIŠE GODINA U SLEDEĆIM RADNIM ORGANIZACIJAMA:

	br. zap.	konfiguracija	gl. računal.
1. SLOVENIJALES-DO Trgovina Ljubljana	1700	– 1 DEC LSI 11/23 – 2 stanica – 1 programer kartica programski paket za obračun vremena	IBM 4341
2. Iskra-Elektrooptika Ljubljana	1500	– 7 stanica – 1 mrežni upravljač	DEC VAX-11/890
3. Mura-Murska Sobota (5 dislociranih podsistemov)	6000	– 26 stanica – 5 mrežni upravljač sa disketom 8" – 1 programer kartica	IBM 4341
4. KONUS-Slovenske Konjice	3000	– 26 stanica – 1 mrežni kontroler sa disketom 8" – 1 programer kartica	IBM
5. Rade Končar – Raz. Institut	1200	– 6 stanica – 1 mrežni upravljač sa disketom 8" – 1 programer kartica programski paket za obračun vremena	Iskra-Delta 34
6. SMELT-Ljubljana	300	– 3 stanica – 1 mrežni upravljač sa diskete 5¼"	IBM PC/XT
7. PROJEKT-Nova Gorica	100	– 1 stanica	Iskra-Delta Partner
8. TEHNOIMPEX-Ljubljana	100	– 1 stanica	IBM PC/XT

Sistemi u instalaciji: FRANCK – Zagreb, UNIS – Savlje, Ljubljana, Skupščina občine Ljubljana-Bežigrad, BETI – Metlika, Iskra-Delta Nova Gorica, LB Kranj.

univerza e. kardelja

institut "jožef stefan" ljubljana, jugoslavija

Odsek za računalništvo in informatiko

61111 Ljubljana, Jamova 39/p. p. (P. O. B.) 53/Telefon: (061) 214-399/Telegraf: JOSTIN LJUBLJANA/Telex: 31-296 YU JOSTIN

Računari iz porodice TRIGLAV pravljeni su po meri vaših potreba. Novim zahtevima računarske obrade prilagođavanju se jednostavnim dodavanjem modula. Zato nabavka dodatnog računara nije potrebna i uštedi se mnogo sredstava.

Jednostavnba zamena procesorskih modula omogućava TRIGLAVU kompatibilnost s porodicama mikro i miniračunara vodećih svetskih proizvođača. Njegova centralna procesna jedinica može da bude na jednom od sledećih mikroprocesora: 16/32-bitnom Motorola 68010, 16/32-bitnom Intel 80286 ili 16-bitnom DEC J-11.

Računari iz porodice TRIGLAV s uspehom se upotrebljavaju za upravljanje proizvodnjom, za automatizaciju proizvodnih procesa, pri robotizaciji, kao grafičko radno mesto za projektovanje, kao višekorisnički poslovni sistem, a mogu da se koriste i kao komunikacione jedinice. Podrobnije informacije stoje vam na raspolaganju u poslovnim jedinicama Iskre Delte.

Na ovogodišnjem sajmu u Lajpcigu, u jakoj međunarodnoj konkurenciji zapadnih i istočnih računarskih firmi, jedina Iskra Delta dobila je zlatnu medalju za kvalitet koji se »ističe«. Medalja je dodeljena za 16-bitnu varijantu TRIGLAVA.

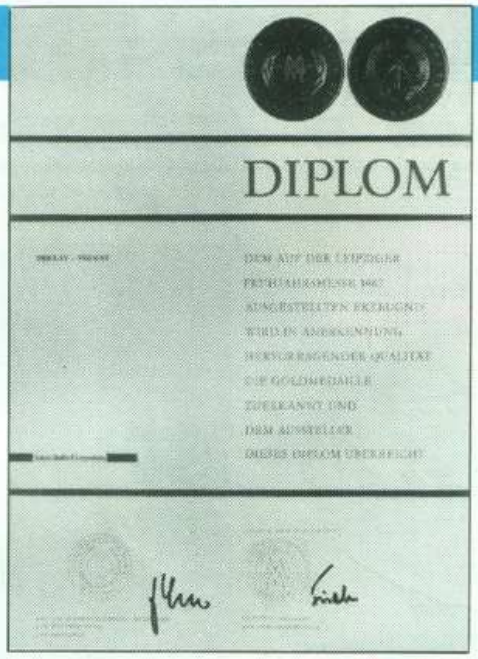

Iskra Delta
proizvodnja računalniških sistemov in inženiring
Parmova 41
61000 Ljubljana
telefon (061) 312-988
telex: 31366 YU DELTA

BMX Simulator

Tip: sportska simulacija
Računar: C 64, spectrum 48 K
Format: kaseta
Cena: 1,99 funti
Izdavač: Code Masters, 1 Beaumont Business Centre, Beaumont Close, Banbury, Oxon OX16 7RT
Rezime: pobedi sedam poligona
Ocena: 8/8

ZORAN KRSTIN

Program simulira vožnju biciklom BMX. Možete da igrate protiv računara ili prijatelja, palicom za igru ili preko tastature. Izaberete još i broj staza (1–7) i stanete na poligon broj 1. Na svakoj stazi treba da pređete određeni broj krugova u propisanom vremenu.

Skoro ceo ekran pokriva poligon za vožnju. Na dnu je semafor na kom su podaci o broju krugova, tekuće vreme i vreme za koje treba preći propisani broj krugova. Upravljanje biciklom je relativno lako, problema ima samo sa preprekama na poligonu. Ako naletite na prepreku ili protivnika, izgubićete ritam i s tim nekoliko dragocenih sekunda, jer kad padnete bicikl se obrne u suprotnom pravcu. Ako s uspehom pređete sve krugove u propisanom vremenu, naći ćete se na novom poligonu, ali koji je mnogo komplikovaniji, a i vremena će vam na nekim stazama skoro ponestati.

Posle svake vožnje možete da pogledate uobičajeni snimak ili usporeni (slow motion). Pri tome analizirajte svoju vožnju i utvrdite gde ste grešili i gubili vreme.

Prva staza je veoma laka. Treba da pređete tri kruga u najviše 50 sekunda. Za pobedu je važan dobar start, jer ima malo prilika za preticanje. Doduše, trka se ne mora dobiti. Važno je samo da na cilj stignete u predviđeno vreme. I na drugoj stazi treba da pređete krug u najviše 50 sekunda. Za pobedu na toj trci dovoljno je da pratite protivnika i preteknete ga u trećem krugu kada sleti sa staze. Treći poligon završavate sa uspehom ako pređete tri kruga u 45 sekunda. Verovatno ćete na toj stazi imati najmanje mogućnosti za pobedu. mogućnosti za pobedu. Ali svakako ćete ostvariti plasman i napredovaćete. Potrebno je samo malo vežbe. Na četvrtoj stazi imate samo 40 sekunda na raspolaganju za tri kruga. Možete i pobediti bez problema ako odmah na startu brzo povučete i u prvu krivinu uđete kao čelni. Zatim treba do cilja da vozite bez grešaka. Na petoj stazi vozićete samo jedan krug. Treba da ga pređe u najviše 20 sekundi. Otprilike na sredini staze vaš protivnik se sudari. Zato vam savetujem da vozite neposredno iza njega i preteknete ga pošto se sudari. Ako to ne učinite, po svoj prilici više nećete imati vremena i za vas dolazi kraj igre. Moram da priznam da mi je sledeća, 6. staza, bila najneprijatnija. U najviše 45 sekunda treba preći čak pet krugova na poligonu. Za napredovanje na poslednji poligon biće potrebno da se pošteno namučite. Neću vam otkriti šta se nalazi na sedmom poligonu. Ako vas zanima, lepo prvo savladajte prethodnih šest.

Bomb Jack II

Tip: arkadna igra
Računar: C 64/128, C 16/plus 4, spectrum 48 K, amstrad CPC
Format: kaseta/disketa
Cena: 7,95–9,95/14,95 funti
Izdavač: Elite Systems, Anchor House, Anchor Road, Aldridge, Walsall WS9 8PW
Rezime: opet te bombe
Ocena: 8/9

BOJAN HRNJICA

Posle nekoliko bezuspešnih pokušaja kopiranja Bomb Jacka (kao što su bili razni sakupljači bombona, igračaka i drugih gluposti) kuća Elite je konačno izdala nastavak ove igre. Opet je vaš cilj da sakupljate bombe po raznim nivoima, a onda ponovo od početka, samo sa nešto malo težim preprekama. Jedna prosto neverovatna novost za vlasnike računara commodore: igru je lakše igrati pomoću tastature! Naravno, možete da upotrebite i palicu, samo što ćete u tom slučaju veoma brzo ugledati poruku GAME OVER.

Jackom upravljate tasterima: N – levo, M – desno, Q – gore, A – dole. Velika razlika u odnosu na prvi deo je ta što ovde ne možete leteti kuda želite sami već samo ako je sledeća platforma iznad, ispd ili u ravni sa vašom. Za skok sa platforme na platformu nije potrebna baš nikakva veština. Dovoljno je da stanete na kraj platforme i pritisnete taster za gore ili dole. Vreme nije ograničeno, ali što ste duže na jednom nivou protivnici se pretvaraju u teže i sve ih je više.

Prepreke su razna bića koja možemo podeliti u više skupina. Prva je ona sa svetlim i tamnim gušterima. Oni su najlakši protivnici jer ih možete uništiti kretanjem u suprotnom pravcu od njihovog. Međutim, vremenom oni postaju sve opasniji i opasniji. Sledeći protivnici se stvaraju od guštera. To su svetli i tamni karatisti. Da biste na isti način kao guštere uništili bele karatiste treba da iskoristite skoro svu energiju, a crnima nikako ne možete doći glave. Od karatista se stvaraju pećinski ljudi koji takođe mogu biti svetli i tamni, samo što se ni jedni ni drugi ne mogu uništiti. Za razliku od guštera i karatista, koji su vezani za samo jednu platformu, ovi se mogu kretati – tamniji vas čak prate...

Pored ovih prepreka, gotovo lavirintski raspored platformi će vam zadavati velike muke. Bodovanje je isto kao u prvom delu. Za bombu koja ne svetli dobijate 100, a za onu koja svetli 200 bodova. Ako pokupite po redu sve bombe koje svetle, dobijate veliki bonus i nagradni život. Nagrada za neki značajniji skor je pravo iznenađenje: ugledaćete uveličanog Jacka (koji sasvim liči na nekog od mnogobrojnih maskiranih osvetnika) i bićete zamoljeni da upišete svoje ime.

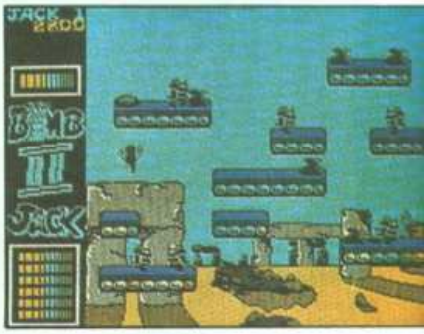

Scalextric

Tip: sportska simulacija
Računar: spectrum 48 K
Format: kaseta
Cena: 8,95 funti
Izdavač: Leisure Genius, 3 Montague Row, London W1H 1AB
Rezime: vozi dok ti auto ne eksplodira
Ocena: 8/8

BOJAN PAVLIN

Igra je pravljena za dva igrača. Ako u blizini ne nađete ni jednog prijatelja, posle imena prvog igrača pritisnite ENTER i vaš protivnik će biti računar. Možete da igrate palicom za igru ili tasterima za gas, kočnice, levo i desno, koje odredite sami. Možete da birate među sedamnaest staza (abecednim redom): Adelaide, Austrija, Belgija, Brand's Hatch, Detroit, Estoril, Imola, Kyalami, Monaco, Monza, Nürburgring, Paul Ricard, Rim, Rio Brazil, Silverstone, Villeneuve, Zandvoort. Ako vam ne odgovaraju, možete sami da nacrtate nove. O tome nešto malo kasnije. Trka počinje kad se odlučite za stazu i broj krugova.

Ekran je podeljen na tri dela: u gornjem je staza prvog i u drugom staza drugog igrača, a dole vidite brzine u miljama i radar. Najveća brzina automobila je 240 milja na čas. Tom brzinom vodite po pravolinijskom delu. Na lakih krivinama usporite na 200, na težim na 140–150, a na veoma teškim na 70–80 milja na čas. Morate voditi računa o tome da ne skrenete sa staze (time gubite brzinu) i da ne naletite na rivala (može da vam se raspadne automobil i trka završava za oba igrača). Pobednik radosno skakuće, a pobeđeni besno lupa nogom o pod. Automobil koji gori nacrtan je veoma ubedljivo.

Glavna novost u ovom programu je to što sami možete da nacrtate stazu i snimite je na traku. Prvo izaberite horizontalni ili vertikalni način (to je skoro svejedno). Prikazaće se delići staza pomoću kojih ćete crtati. Od pravolinijskih delova napravićete uzanu ili široku stazu. Za krivine treba da odlučite da li će biti leve ili desne. Na deliću koji nameravate da upotrebite pritisnite taster za start. Ikona YES znači desnu, NO levu krivinu.

Na raspolaganju su vam i četiri naredbe: ABORT izbriše čitavu stazu koju ste zamislili, LIFT izbriše samo odabrane deliće, CLOSE zatvori stazu, a RACE je pokrene ako je pravilno nacrtana.

Grafika u Scalextricu je onakva kao u drugim simulacijama automobilskih trka. Ali razočarao me zvuk; skoro da ga nema.

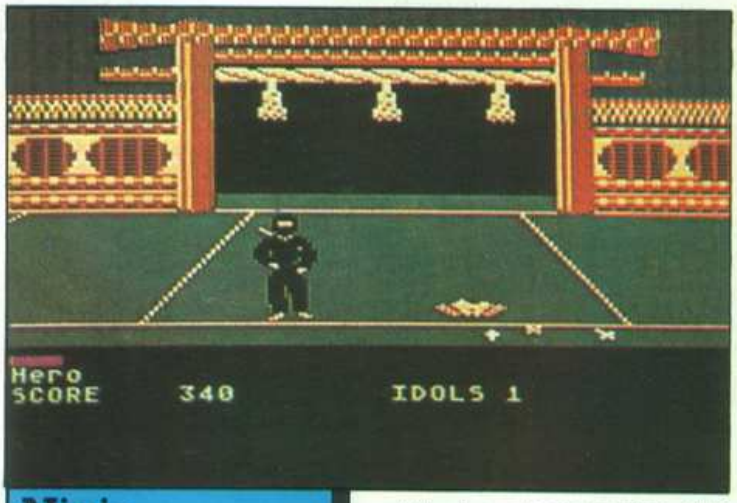

Ninja

Tip: arkadna igra
Računar: C 64
Format: kaseta
Cena: 1,99 funti
Izdavač: Mastertronic, 8–10 Paul Street, London EC2
Rezime: nirvana bez muke
Ocena: 8/9

DOMAGOJ PAVLINEK

Ulozi ste simpatičnog ninje koji treba pokupiti sedam idola iz dvorca prepunog ninji, karate i kung-fu boraca. Dvorac nije suviše velik, ima samo 21 sobu. Za sve vrijeme igre svira odlična orijentalna muzika koja se utiša samo onda kada se nalazite u sobi sa živim neprijateljima. To stvara izvjesnu dozu napetosti. Uz to u pozadini stalno leti nekakva crna ptica. Neprijatelja ima tri vrste:

THUNG – kung-fu borac (najmanje opasan)

KARATEKA – karate borac (dosta opasan, ima puno energije)

EVIL NINJA – zli ninja (najopasniji od svih, koristi se svim oružjima kojima i vi, može sve što i vi).

Na raspolaganju imate pet tipova udaraca, skok i čučanj. Nije mnogo, ali da ih ima više otežalo bi igranje.

Udarci su: rukom u čučnju – dole + pucanje, rukom u skoku – gore + pucanje, rukom na mjestu – pucanje, nogom u čučnju – dole-desno + pucanje, nogom u skoku – gore-desno + pucanje.

Uz to možete koristiti šurikene i strelice. Da bi ubili neprijatelja potrebna su tri pogotka šurikenom odnosno dva pogotka vrhom strelice. Šurikeni i strelice se skupljaju tako da čučnete iznad njih, a bacaju se tako da povučete palicu za igru u suprotan smjer od onog u koji ste okrenuti i pritisnete pucanje.

Možete se koristiti i sabljom. Dovoljan je jedan udarac i svaki neprijatelj je gotov. Sabljom se udara: suprotan smjer + gore + pucanje (malo pridržite tako).

Svi likovi imaju određenu dozu energije. Kad se ona istroši, lik je mrtav. Ali kad pokupite idol energija vam se obnovi. Idoli su svaki put dugačije raspoređeni. Jedino se sedmi uvijek nalazi u posljednjoj, najvišoj sobi (AKUMAS CHAMBER). Čuva ga pet boraca. Kada ga pokupite, vratite se na prvi ekran (THORII IN THE SEA) i misija je završena. Sve počinje ponovo, samo što je teže.

Igra nije suviše teška i nisu potrebni nikakvi pokeovi. Ako vam nešto ipak nije jasno, pitajte na adresu: Crnojezerska 18, 41090 Zagreb.

Repton 3

Tip: arkadna avantura, program za kreiranje igara
Računar: C 64, amstrad CPC, BBC
Format: kaseta/disketa
Cena: 9,95/11,95–14,95 funti
Izdavač: Superior Software Ltd., Regent House, Skinner Lane, Leeds LS7 1AX
Rezime: Boulderdash u krupnom planu
Ocena: 7/8

VLADIMIR STAKIĆ

Spuštajući se u piramidu, vaš prijatelj polučovek-polugušter kreće na novo skupljanje blaga. Međutim, posao nije naivan. Na putu sve vrvi od zamki i jaja praistorijskih životinja iz kojih se uz vašu nepažnju legu male opasne životinje sa instinktom da vas prate...

IGRA se sastoji od osam mudro napravljenih lavirinata. Svaki lavirint ima 24 × 28 polja, od čega se na ekranu vidi 6 × 7 krupnih polja, ili ako hoćete 1/16 lavirinta. Da ste u modusu igre daje vam osvetljena trojka u gornjem uglu instrumenata sa desne strane. Dve su mugućnosti igre. Prva je da krenete u obilazak lavirinata po redu, a dobija se pritiskom na SPACE ili pucanje. Druga mogućnost je da krenete u obilazak od određenog lavirinta dalje, a postiže se uz pomoć lozinki. One glase:

A – PRELUDE (predigra, vreme 9999), B – CITADEL (ograđen, vreme 9999), C – MORNING (jutro, vreme 3800), D – AWKWARD (nespretan, vreme 2850), E – FRITTER (rasturiti, vreme 9500), F – LAWLESS (nepokoran, vreme 1900), G – RATION (obrok, vreme 5320), H – TOBACCO (tabakera, vreme 7600).

EDITOR je poseban deo programa u kojem sami definišete lavirinte, likove, vreme i lozinke. Da ste u editoru daje vam do znanja osvetljeni znak oblika ispisanog ekrana u gornjem desnom uglu instrumenata. Pri ulasku u editor originalni lavirinti nestaju, ali ako ste pre toga pravili lavirinte kompjuter će vas upitati želite li da definišete nove podatke ili da dopunjavate stare. Delovi editora su:

1. Editor lavirinata. Kad uđete u editor, idite strelicom koja se pojavi do simbola sličnog malom televizoru. Sad ste u delu editora koji služi za pravljenje mapa lavirinata. Lavirint se pravi raspoređivanjem elemenata koji vidite u kvadratu blizu dna instrumenata. Biranje drugog elementa se vrši dolaskom strelice do slova S koje se nalazi ispod izdužene koverte. Pritiskom na SPACE ili pucanjem na ekranu se pojavljuju 36 simbola poredanih u četiri reda, a biraju se dolaskom strelice do njih. Kad izaberete simbol idite do koverte, posle čega je unesite u mapu. Lavirint koji želite da definišete birate dolaskom do reči MAPS pri vrhu ekrana. Držeći pucanje idite do oznake lavirinta kojem nameravate da difinišete mapu.

Uz sledeće osobine likova moći ćete ih lakše upotrebljavati u toku igre ili rada editorom. Prvi red: kamen može ubiti vas i životinje koje se legu iz jaja. Klizi sa zidova koji imaju obline sa strane, sa dijamanata i jedan sa drugog. Dijamanti: cilj svakog lavirinta je da ih sve pokupite. Jedan deo dijamanata vidite, drugi su skriveni iza vrata i uzimaju se pomoću ključa, a treći su u buradima i oslobađaju se u dodiru sa termitima. Zemlja zadržava kamenje, a može se jesti (prijatno!). Mašna vraća vreme na startno. Lobanja vas ubija, ali nekad dobro dođe da se ubijete. Brisač je prazan prostor kojim brišete greške nastale u toku rada editorom.

Drugi red se sastoji od osam različitih zidova. Treći red: jaja. Životinje se uništavaju guranjem ili bacanjem kamenja na njih. Ključevi otvaraju vrata. Rastinje se širi na sve strane. Ukoliko naletite na njega izgubićete jedan od tri života. Izlaz liči na bombu sa fitiljom. On je mogućan samo uz sve dijamante i krunu. Transporteri vrše transport između određenih mesta. Kruna služi kao propusnica za izlazak iz lavirinata. Lik, junaka stavite na startnu poziciju. Termiti oslobađaju dijamante jedući burad. Mogu vam oduzeti život.

U svaki lavirint morate uneti dijamant, krunu i izlaz. Posle definisanja mapa usmerite strelicu ka izduženoj koverti. Pucanjem će prestati da se svetli znak televizora. Idite do znaka oblika glave. Pucnjem će se pojaviti uvećan lik, što znači da se u editoru likova.

2. Editor likova služi za definisanje novih ili dopunjavanje originalnih likova. Ukoliko vam lik sa ekrana ne smeta, idite do oznake S i izaberite drugi lik iz sada već proširenog izbora. Na raspolaganju vam stoji četvorobojni sprajt. Buju pravougaonika sprajta određujete u donjem desnom uglu ekrana u kom se nalazi paleta od 4 boje. Idite do boje koja vam se dopada, pritisnite pucanje i, ukoliko se oboji gornji izduženi pravougaonik, tom tom bojom ćete definisati deo sprajta. Vlasnicama C 128 biće lako da s snađu u tom delu editora. Iz editora likova se izlazi kao iz editora lavirinata.

3. Editor šifri. Ukoliko ne uđete u ovaj deo editora, lozinka za prelazak na određeni nivo biće samo oznaka tog lavirinta (A-H).

4. Editor vremena. Ukoliko vam se 9999 jedinica vremena čini mnogo dugo idite do sličice sa časovnikom. Osvetlite je, pa idite do oznake MAPS i regulišite vreme nekog od osam lavirinata. Kad završite, idite do koverte. Podignite strelicu do znaka strelica na dole i snimite editorom definisane podatke na kasetu ili disketu. Kad sve to završite,idite do koverte, a posle do znaka 3. Odgovorite na pitanje sviđaju li vam se podaci i krenite u savladivanje lično napravljenih lavirinata.

Nejasne stvari razjašnavam na tel. (011) 164-249.

Sherwood

emona commerce
tozd globus
Ljubljana, Šmartinska 130

Konsignacijska prodaja
SHERWOOD
Titova 21
Ljubljana
(061) 324-786, 326-677

SS2080

KVALITET KOJI MOŽETE SEBI DA DOZVOLITE

Izaberite ono što vam odgovara!

Sherwood HI-FI liniju možete da kupite kompletnu, sa zvučnicima, a ako već imate zvučnike sinusne jačine oko 100 W/8 Oma, možete da poručite samo komponente, šta će vas stajati samo 999 maraka. Oni, međutim, koji žele samo zvučnike, mogu da ih poruče kod nas, a cena im je 228 maraka za par (140 W maks. 8 oma).

Da bi linija bila što kompletnija, može se posebno poručiti i laserski gramofon (CD player), po ceni 599 maraka (CDP-300 R).

Nama je SHERWOOD već blizak, upoznajte se i vi s njim!!!

Prodajna mesta:
ZAGREB – Emona, Prilaz JNA 8, tel. 041/419-472
SARAJEVO – Foto Optik, Zrinjskog 6, 071/26-789
BEOGRAD – Centromerkur, Cika Ljubina 6, 011/626-934
SKOPJE – Centromerkur, Leninova 29, 091/211-157

Nudimo vam HI-FI liniju, model SS 2080, koju čine:

GRAMOFON PD 702
Poluautomatski gramofon, direktni pogon, stroboskop, ručna korektura obrtaja, magnetna glava, dijamantna igla, dve brzine

TD 140L Tuner
digitalni tuner sa MOS FET, UKV, srednji i dugi talasi, 2 × 16 memorija, osetljivost (upotrebljiva) 1,2 mikrovolta, odnos signal – šum 65 dB

AD 233 POJAČAVAČ
integrisani pojačavač jačine 2 × 80 W sinus, obim frekv. 5 Hz–50.000 Hz, odnos signal – šum 98 dB, ugrađen 5-stepeni izjednačavač zvuka

CD 345 KASETOFON
dvostruki stereo kasetofon, Dolby B i C, sinhrono kopiranje, dve brzine kopiranja, obim frekv. od 35 Hz–16.000 Hz (Metal), signal – šum 74 dB

IWV-140 ZVUČNICI
zvučnici sa maksimalnim opterećenjem 140 W, 3-stazni, 4–8 oma

C 64

Battle through Time POKE 19656,234: POKE 19657,234: POKE 19658,234
Hyper Circuit POKE 22551,234: POKE 22552,234: POKE 22553,234
Lightforce POKE 13344,234: POKE 13345,234: POKE 13346,234
Mutant Monty POKE 19109,169: POKE 19110,0: POKE 19111,234: POKE 19112,41: POKE 19113,0
Stairways POKE 23117,234: POKE 23118,234: POKE 23119,234
Tiger Mission POKE 28423,234: POKE 28424,234

Dario Krehula
Cukonova 8 a, 41000 Zagreb

1943 (neranjivost) POKE 4901,169: POKE 4902,234
Asterix and M. C. POKE 9774,234: POKE 9775,234: POKE 9776,234
Chuckie Egg POKE 16756,234: POKE 16757,234: POKE 16758,234
(vrijeme) POKE 17255,234: POKE 17256,234: POKE 1727,234
Desert Hawk POKE 15745,234: POKE 15746,234
Donald Duck II POKE 30823, 234: POKE 30824,234: POKE 30825,234
Legend of the Knucker Hole POKE 32424,0
Phase 4 POKE 5521,0
Popeye II POKE 12969,1 (samo 1 srce)
The First Starfighter (energija) POKE 28574,234: POKE 28575,234: POKE 28576,234
Tom and Jerry POKE 36978,169: POKE 36979,0: POKE 36980,234

Dragiša Đorđić
76321 Zagoni (Kovačići)

1942 POKE 3049,234: POKE 3050,234: POKE 3051,234
Blue Thunder POKE 7546,169: POKE 7547,0: POKE 7548,234: POKE 8266,169: POKE 8267,0
Camelot Warriors POKE 23730,234: POKE 23731,234: POKE 23732,234: SYS 16384
Firelord POKE 7579,234: POKE 7580,234: POKE 7581,234
Flash Gordon I POKE 22603,234: POKE 22604,234: POKE 22605,234: SYS 12280
Future Knight istovremeno pritisnite tipke: BUG 87
Jeep Command POKE 32627,241: SYS 16384
Lightforce POKE 11547,5: SYS 6713
Shadowfire (vrijeme) POKE 25188,173: SYS 16384
Space Harrier (vrijeme) POKE 5834,96
(bezbroj života) POKE 6010,173
(neprijateljski projektili) POKE 6543,0
(usporavanje igre) POKE 14631,127
(start) SYS 2128
Terra Cognita (bez neprij.) POKE 26703,255 SYS 24576
Trapdoor (vrijeme) POKE 14914,96: SYS 24576
Xevious POKE 5663,234: POKE 5664,234: POKE 5665,234: POKE 5635,234: POKE 5636,234: POKE 5637,234: SYS 5000

Kod svakog programa treba otkucati sve navedene POKE-ove, inače oni neće funkcionirati. Sve programe gdje ima naredba SYS treba nakon učitavanja startati sa RUN, zatim ih resetirati, otkucati POKE-ove i ponovo ih startati sa navedenom naredbom SYS.

Dalibor Vrga
Trg I internacionale 30
44000 Sisak

Robert Sešo
Augusta Cesarca 103

Spectrum

Cop Out POKE 35370,0
Crime Busters POKE 37871,0: POKE 36133,0
Druid (neranjivost) POKE 30039,0: POKE 31318,0: POKE 32800,0
Eagle's Nest POKE 35810,0: POKE 35811,0: POKE 35812,0: POKE 40096,195
Impossaball POKE 41185,0
Treasure Island POKE 59669,0: POKE 60127,0: POKE 61143: POKE 61282,0
(neranjivost) POKE 59663,201: POKE 60121,201: POKE 61137,201: POKE 61262,201

Andrej Tozon
Ul. narodne zaščite 7, 61113 Ljubljana

Bat Man (verzija Jansoft)
Posle slike otkucajte:

```
10 FOR n=65400 TO 65435: READ a: POKE n, a: RANDOMIZE USR 65400
20 DATA 221,33,0,91,17,47,159,62,255, 55,205,86,5,62,0,50,192,143,62,0,50, 196, 101,62,0,50,197,101,62,0,50,198,101,195, 128,101
```

Dušan Dimitrijević
Đure Đakovića 80, 11000 Beograd

Bomb Jack II

```
10 CLEAR 60000: LOAD "" CODE
20 POKE 65226,250
30 FOR n=64000 TO 64007: READ a: POKE n, a: NEXT n
40 DATA 62,50,50,213,144,195,0,91
50 RANDOMIZE USR 64705
```

Nicholas D. Byrne
Bukovčeva 36, 61230 Domžale

Anfractuos POKE 31729,0
Cauldron 2 POKE 52974,0: POKE 52975,0: POKE 52976,0: POKE 52977,0
Tempest POKE 33537,0

Jani Modic
Teharje 24, 63221 Teharje

Amstrad

Bounder POKE&86FA,0: POKE&8869,0
Commando POKE&893,0: POKE&894,0: POKE&89B,0: POKE&89C,0: POKE&89D,0
(broj života) POKE&1620,N
Spindizzy (vrijeme)

Upišite novi loader: OPENOUT"A": MEMORY&2FF: LOAD "SPIN¬1.BIN": CLOSEOUT

Zatim direktno ubacite: POKE 27860,201. Tako poukovani deo programa snimite sa: SAVE "SPIN¬1",B,&300,&72A0.

Aca Milojković
Sloba Paunović
Branicevska 17, 12000 Požarevac

Avenger POKE&E5FE,00: POKE&E689,&38
(bezbroj ključeva) POKE&E48E,&B7
Booty POKE&54F4,0
Commando POKE&73B,0: POKE&73C,0: POKE&73D,0: POKE&3B6,0
(broj života) POKE&14C0,N
(bezbroj bombi) POKE&7Ae,0: POKE&7AF,0: POKE&7B0,0
Galaxia POKE&368f,0
(broj života) POKE&35E0,N
Hexenkueche POKE&6A4D,0
(energija) POKE&6CCa,0: POKE&6CFF,0
Ikari Warriors POKE&5754,0: POKE&5755,0: POKE5756,0
(broj života) POKE&5cEB,N
(bezbroj bombi) POKE&59D8,0: POKE&59D9,0
(bezbroj metaka) POKE&5960,0: POKE& 5961,0
Impossible Mission
(bezbroj INITS) POKE&291A,0: POKE&291B,0: POKE&291C,0
(bezbroj SNOOZES) POKE&2941,0: POKE&2942,0: POKE&2943,0
Scooby Doo POKE&7A26,0
(neranjivost) POKE&79A1,0: POKE&79A2,0: POKE&79A3,0
(broj života) POKE&578,N
Starquake POKE&1CF6,0
(broj života) POKE&578,N
(bez neprijatelja) POKE&1110,195
(bezbroj podloga, energ. i mun.) POKE&2E49,0
Who Dares Wins II POKE&60C1,0
(bezbroj bombi) POKE&631A,0
(broj života) POKE&A13B,N

Branislav Erpačić
Vl. Nazora 8, 43404 Bušetina

Atlantis

```
10 MEMORY &13FF:MODE 1:INK 0,0:INK 1,12: INK 2,24:INK 3,26:BORDER 0
20 LOAD "ATLANTIS.BIN"
30 POKE 5560,N:' (N = broj života)
40 CALL &1400
```

Confusion

Učitajte loader. U liniji 500 treba da promenite RUN "CONFU.BAS" u LOAD "CONFU.BAS". Startujte program da se u čitaju mašinski deo i glavni program. U glavnom programu promenite: 100... live(player)=255:... RUN.

Spitfire

Za veliki broj pobeda, sati na nebu, odlikovanja itd. upišite programčić:

```
10 FOR N=&10D4 TO (&10D4+&14)
20 POKE N,255
30 NEXT
40 SAVE "SPIT.LOG",B,&10D4,&14
```

Tomaž Žel
Frankolovska 23, 62000 Maribor

Da li vam je kosa masna?

Suvo pranje kose je malo kozmetičko čudo, velika ušteda vremena i uvek uređena frizura, jer SET-puderom u spreju kosa u trenutku postaje vazdušasta i sveža. SET-puder održava inače masnu kosu normalno suvom bez čestog pranja.

KRKA kozmetika
KOZMETIKA UNIVERZIJADE

ORION

emona commerce
tozd globus
Ljubljana, Šmartinska 130

IZ KONSIGNACIONE PRODAJE NA RASPOLAGANJU SU VAM:

- kolor TV prijemnici s daljinskim upravljanjem (ekran veličine 36, 51 i 63 cm),
- TV i radio prijemnik s digitalnim časovnikom budilnikom (crno--bela slika, ekran veličine 12 cm),
- stacionarni video-rekorderi s daljinskim upravljanjem (mono i stereo)

TV 3630 RC

Prenosni
kolor
TV prijemnik
Lak i praktičan

KVALITETNO I JEFTINO

VH 2204

Visoko kvalitetan HiFi
video- rekorder
Jednostavan za upravljanje

Prodajna mesta:

NOVO MESTO	Emona Dolenjka, Kidričev trg 1	068/22-395
ZAGREB	Emona Commerce, Prilaz JNA 8	041/430-132
REKA	Emona Commerce, F. Supila 2	051/23-352
BEOGRAD	Muzička robna kuća Pro musica, Čika Ljubina 12	011/634-022, 634-699
SARAJEVO	Foto – Optik, JNA 50	071/24-491
SKOPJE	Centromerkur, Leninova 29	091/211-157
ČAKOVEC	Robna kuća Međimurka, Trg republike 6	042/811-111 interna 213

ISP – konsignacijska prodaja
Ljubljana, Titova 21
061/324-786, 326-677